

Dayanışma

İZMİR SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER ODASI
(CHAMBER OF CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTANTS OF İZMİR)

- **Kurumsal Risk Yönetimi Varlığını Etkileyen Firma Karakteristikleri:
Bir Literatür Araştırması**
Arş. Gör. Dr. Anıl GACAR - Prof. Dr. Semra ÖNCÜ
- **Tekstil Ve Hazır Giyim Sektörünün Karşılaştırmalı Üstünlükler Ölçümü:
Türkiye Ve Pakistan Örneği**
Yrd. Doç. Dr. İrfan CİRELİ
- **Dünya'da Ve Türkiye'de Asgari Ücret Uygulaması**
Dr. Emin KURTCEBE - SMMM Ali Osman HORZUM
- **Öğrencilerin Muhasebe Eğitiminde Dijital Eğitim Uygulamalarına Yönelik Kalite Algısı**
Yrd. Doç. Dr. Seçil SİGALI - Araş. Gör. Ersin Fırat AKGÜL - Doç. Dr. Mustafa Gürol DURA
- **Türk Vergi Hukuku Açısından İspat Vasıtalarının İncelenmesi**
Öğr. Gör. Mutlu YORULDU - Öğr. Elm. Nilüfer Zeybek YORULDU
- **Tarih Zamanaşımı Dolmak Üzere İken Takdire Yollanan Mükellefler İçin Vergi
İncelemesi Yapılamaz**
Av. Nazlı Gaye ALPASLAN
- **Cazibe Merkezleri Programı Uygulamasına İlişkin Usul Ve Esaslar**
YMM Asım GEZER
- **Türkiye'nin Kara Deliği Cari Açık**
Ekonomi Bilim Uzmanı Deniz AKUŞ
- **İhracat Yapan, Yurda Döviz Getiren Firmalar İçin Ucuz Bir Finansman Kaynağı
T. Eximbank Kredileri Ve KGF Kefaleti**
E. Öğr. Görevlisi / KGK Bağımsız Denetçi İşletme Finansman Bilim uzmanı
SMMM Melih DİRİL
- **6736 Sayılı Kanun Kapsamında İşletmede Mevcut Olduğu Hâlde Kayıtlarda Yer Almayan
Emtia, Makine, Teçhizat Ve Demirbaşların Düzeltilmesi Sırasında Ayrılan Karşılıkların Durumu**
Avukat Akın Gencer ŞENTÜRK
- **Muhasebe Ve Denetim Mesleğinde Uyulması Gereken Meslek Ahlak Ve Kuralları "Etik"**
SMMM Faruk AKSU
- **Mükellef Hak Ve Ödevlerinin Vergi Bilincine Etkisi**
Yüksek Lisans Öğrencisi Bahar ÖNER
- **Tüm Yönleriyle Ödeme Emrine Karşı Dava Açılması Ve En Geniş Anlamda Mükellef Hakları**
SMMM İşletme Bilim Uzmanı Eda KAYA - İzmir Barosu Av. N. Gaye ALPASLAN
DEÜ. İİBF. Maliye Bölümü Doç. Dr. Hakan AY
- **Serbest Meslek Erbabında Envanter Defteri Kullanımı**
SMMM İşletme Bilim Uzmanı Eda KAYA

İZMİR MALİ MÜŞAVİRLER ODASI

MUHASEBE EĞİTİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

(İZMİR CHAMBER OF PUBLIC ACCOUNTANTS ACCOUNTING EDUCATION AND RESEARCH INSTITUTE)

STAJA GİRİŞ SINAVINA HAZIRLIK KURSU

“Staj Süresinden **5** ay’A KADAR KISALTMA İMKANI”

- ✓ Türkçe
- ✓ Matematik
- ✓ Atatürk İlkeleri ve İnk.Tarihi
- ✓ Ekonomi-Maliye
- ✓ Finansal Muhasebe
- ✓ Maliyet Muhasebesi
- ✓ Finansal Tablolar Analizi
- ✓ Muhasebe Denetimi
- ✓ Muhasebe Standartları
- ✓ Meslek Hukuku
- ✓ Vergi Hukuku
- ✓ Sosyal Güvenlik Hukuku
- ✓ Borçlar Hukuku
- ✓ Ticaret Hukuku

HAYALLERİNİZİ ERTELEMİYİN !!!

Kurs Süresi: 236 Saat

Hafta İçi Programı: 18:15 – 22:00

Hafta Sonu Programı: 09:00 – 18:00

@izmmsmmoeğitim

Adres: 1456 Sk. No:15K.1 Alsancak/İzmir Telefon: 0(232) 446 45 98
izmirmsmmoeğitim@gmail.com - www.izmirmsmmoeğitim.org.tr

**İzmir SMMMO Adına Sahibi
Yönetim Kurulu Başkanı**
Vedat ADAK

**Mali İşler Koordinatörü
Yönetim Kurulu Başkan Yrd.**
Ömer AKBAŞ

**Sorumlu Müdür
Oda Sekreteri**
Müfit YILDIRIM

Genel Yayın Yönetmeni
İrfan YILDIZ

Yayın Kurulu
İrfan YILDIZ
Selviye ÖĞÜŞ
Mahmut OYMAK
Fazıl ULUSOY
Timuçin HAKAN

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serdar ÖZKAN

Prof. Dr. Çağnur BALSARI

Prof. Dr. Asuman ALTAY

Doç. Dr. Erdal ÖZKOL

Doç. Dr. A. Fatih DALKILIÇ

Dr. Özkan BİLGİLİ
SGK Baş Müfettişi

İsmail IŞIK
YMM

Rıfat T. NALBANTOĞLU
SMMM

Yener GÜVEN
Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Baş İş Müfettişi

Tasarım ve Baskı

Salamat Basım Yay. Amb. San. Ve Tic. Ltd. Şti.
Sebze Bahçeleri Cad. Ali Bey İşhanı 95/1
İskitler / Ankara
Tel:(0312) 341 10 24 - Faks:(0312) 341 30 50

Basım Tarihi: Temmuz 2017

dayanışma sayı:126

Sürekli Yerel Yayın

İzmir SMMMO üyelerine ücretsiz olarak gönderilir.

Dergimiz Hakemli Dergi olma özelliği taşımaktadır. Gönderilen yazılar hakem değerlemesine tabi tutulduğu için yayımında gecikmeler olabilmektedir. Yayınlanan yazılardaki sorumluluk yazarlarına, ilan ve reklamlardaki sorumluluk ilanı veren kişi veya kuruluşlara aittir. Dergi'ye gönderilen çeviri yazıların kaynağı mutlaka belirtilir. Gönderilen yazılar, yazarlarına geriverilmez.

İç Hatlar

100-117	SERAY MAYDA (SANTRAL)	206	NIHAL BİLİCİ (EĞİTİM BİRİMİ ÖĞRENCİ İŞLERİ)
102	YASEMİN KARAKOÇ (ÖZLÜK İŞLERİ - TAHSİLAT)	207	BİRGÜL GENÇ (EĞİTİM BİRİMİ ÖĞRENCİ İŞLERİ)
103	FATİH ŞAHİN (TESMER – STAJ)	208	SANTRAL (EĞİTİM BİRİMİ ÖĞRENCİ İŞLERİ)
104	GÜVENLİK	209	HACER ÇİÇEK (MUTFAK)
105	BORA YILDIRIM (TESMER MÜDÜRÜ)	210	TUĞÇE ŞEN (TESMER MUHASEBE)
106	SENEM ŞAKIR (GENEL İDARE MÜDÜRÜ)	306	SELDA ARPACI (HUKUK MÜŞAVİRİ)
107	SEVDA TOPÇU (MUHASEBE DEPARTMANI)	311-312	GÜLNUR ATASEVER (BAŞKAN SEKRETERİ)
109	ESİN KÜTÜKÇÜOĞLU (MUHASEBE SORUMLUSU)	313	DENETLEME KURULU
110	YUSUF ALABAĞ (KÜTÜPHANE)	314	HAKSIZ REKABET KURULU
112	EMİN AKBULUT (BİLGİ İŞLEM)	315	DİSİPLİN KURULU
118	OGÜN KIZILTO (TEKNİSYEN)	316	ÇOŞKUN YILDIRIM (DİSİPLİN SERVİSİ)
126	DİLEK ÜSTÜNYAVUZ (KARŞILAMA)	317	SEVİL ERDÜL (İDARI İŞLER SEKRETERİ)
160	GONCA TEMİZTEPE (ÖZLÜK İŞLERİ – TAHSİLAT)	318	ÖZLEM ÇAYHAN (YÖN.KAT.MUTFAK)
203	EBRU BAYTEKİN (EĞİTİM BİRİMİ SORUMLUSU)	319	TESMER TOPLANTI SALONU
204	ERDAL ÖZKOL (EĞİTİM DANIŞMANI)	320	BURÇAK K. UYSAL (BASIN-YAYIN DANIŞMANI)
205	SEVİNÇ AZCA (EĞİTİM BİRİMİ MUHASEBE)	400	BASIN YAYIN TOPLANTI ODASI

Banka Hesap Numaraları

BANKA ADI	ŞUBE KODU	ŞUBE ADI	IBAN NO
AKBANK	284	HALİT ZİYA	TR26 0004 6002 8488 8000 0412 47
DENİZBANK	9076	İZMİR	TR94 0013 4000 0055 2791 0000 12
FINANSBANK	1415	ALTINDAĞ	TR33 0011 1000 0000 0041 4839 04
GARANTİ BANKASI	410	KONAK	TR95 0006 2000 4100 0006 6924 83
HALKBANKASI	429	GÜZELYALI	TR91 0001 2009 4290 0010 2600 88
İŞ BANKASI	3413	YENİGÜN	TR38 0006 4000 0013 4131 1277 65
YAPI KREDİ BANKASI	927	İZMİR	TR85 0006 7010 0000 0061 3532 99

Havale Masraflı Almanayan Banka (Banka Şubesinden Yatıranlar İçin)

AKBANK/FİRMA KODU: 5020587

1456 Sokak No: 15 Alsancak - İZMİR

Tel: (232) 441 96 33 Pbx **Faks:** (232) 446 81 30-441 95 67

TESMER Faks: (232) 445 69 77

Kurs Bölümü: (232) 446 45 98-441 98 07 **Faks:** (232) 441 96 25

www.izsmmmo.org.tr

e-mail: izsmmmo@izsmmmo.org.tr

Değerli Meslektaşlar ve Değerli Okurlar

Yaz aylarının ardından yine yoğun bir çalışma ve eğitim takvimine başladık. Mesleğimiz ile ilgili birçok çalışmanın yanı sıra eğitim, yine en çok önem verdiğimiz konuların başında geliyor. Daha önceki yıllarda olduğu gibi yine birçok kaliteli eğitimle hizmet vermeye devam edeceğiz.

Bu eğitimlerden en önemlisi Bilirkişi Temel Eğitimlerimiz. Bildiğiniz üzere, 24.11.2016 tarih ve 6754 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Bilirkişilik kanununun 6754 Sayılı yasanın 10/d ve 10/e fıkraları ile bilirkişiliğe kabul şartları arasında, bilirkişilik yapacağı uzmanlık alanında en az beş yıl fiilen çalışmış ve bilirkişilik temel eğitimini tamamlamış olmak koşulu getirildi. Bu kapsamda beş yıllık süreyi tamamlamış olan meslek ve diğer meslek gruplarında bilirkişi adaylarının bilirkişilik temel eğitimleri İzmir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odamızda da yapılıyor.

Bilirkişi adaylarının mesleklerine ve uzmanlık alanlarına yönelik olmayan ve bilirkişilik görevinin icrası sırasında ihtiyaç duyulan temel bilgilerin verileceği eğitimde, bilirkişilerin yargılama hukukunun genel ilkeleri, mevzuat hükümleri, bulunması gereken nitelikler, yetkiler ve yükümlülükler, uyulması gereken temel ve etik ilkeler, ispat faaliyeti, bilirkişi incelemesinin usul ve esasları, teknik konu-hukuki konu ayırımına ilişkin usul ve esaslar, rapor yazım usul ve tekniği ile Bilirkişi Bilgi Sistemi ve Bilirkişi Portalı'nın yanı sıra bireysel veya heyet halinde sistematik teknikleri kullanma becerilerinin geliştirilmesi hedefleniyor.

24 kişilik sınıflarda verilen eğitimlerimizle uzman bilirkişiler yetiştiriyoruz. Ayrıca eğitim ücretlerimiz de dikkat çekecek derecede uygun koşullarda. Meslek mensuplarımız için 475 TL, diğer meslek grupları için 625 TL olan eğitim ücretleriyle Türkiye'deki en uygun koşulları sağlamaya çalıştığımızı söyleyebilirim. Eğitimden yararlanmak <http://bilirkisilik.tesmer.org.tr> adresine başvurarak teos şifresi ile işlem yapabilirler...

Ayrıca SGK Bildirgeleri ve muhtasar beyannamelerinin birleştirilmesi, e-serbest meslek makbuzu ve e-defter, izaha davet eğitimleri dışında diğer rutin eğitimlerimiz ve stajyer eğitimlerimizin takvim hazırlığı tamamlandı. En kısa sürede bunların duyuruları da yapılacak.

Ayrıca siz değerli meslek mensuplarından ve stajyerlerimizden gelen talepler doğrultusunda ihtiyaca yönelik diğer eğitim programları da yapılacak ve sizlere duyurulacak.

Tüm bunların yanında üyelerimizle kaynaşmayı ve birlikte kaliteli zaman geçirmeyi hedeflediğimiz sosyal ve kültürel etkinliklerimiz de aynı hızla başlıyor.

Çok yakında bunları da sizlere ileterek güzel ortamlarda bir araya geleceğiz...

Büyük bir emek ile Dergimizin sizlere ulaşmasını sağlayan Yayın Kurulu, Bilim Kurulu ve Hakem Kurulu Üyelerine, bilimsel çalışmalarını ile katkı veren yazarlara teşekkür ediyorum.

Aydınlık bir Türkiye için, her birimin ve bireyin emek sarf etmesi gerektiğini bilincinde olarak, Oda'mız yönetim kurulu ve tüm değerli çalışanlarımızla üstümüze düşeni yerine getirmek için var gücümüzle çalışıyoruz.

Birlikte ilerleyeceğimiz aydınlık ve güzel yarınlarda buluşmak dileğiyle,

Vedat ADAK
Başkan

İçindekiler

İçindekiler İçindekiler İçindekiler

Başkan 3

Hakemli Yazılar

Arş. Gör. Dr. Anıl GACAR - Prof. Dr. Semra ÖNCÜ

Kurumsal Risk Yönetimi Varlığını Etkileyen Firma Karakteristikleri: Bir Literatür Araştırması 10

Yrd. Doç. Dr. İrfan CİRELİ

Tekstil Ve Hazır Giyim Sektörünün Karşılaştırmalı Üstünlükler Ölçümü : Türkiye Ve Pakistan Örneği 17

Dr. Emin KURTCEBE - SMMM Ali Osman HORZUM

Dünya'da Ve Türkiye'de Asgari Ücret Uygulaması 23

Yrd. Doç. Dr. Seçil SİGALI - Araş.Gör. Ersin Fırat AKGÜL - Doç. Dr. Mustafa Gürol DURA

Öğrencilerin Muhasebe Eğitiminde Dijital Eğitim Uygulamalarına Yönelik Kalite Algısı 35

Öğr. Gör. Mutlu YORULDU - Öğr. Elm. Nilüfer Zeybek YORULDU

Türk Vergi Hukuku Açısından İspat Vasıtalarının İncelenmesi 45

Hakemsiz Yazılar**Av.Nazlı Gaye ALPASLAN**

Tarih Zamanaşımı Dolmak Üzere İken Takdire Yollanan Mükellefler İçin Vergi İncelemesi Yapılamaz 55

YMM. Asım GEZER

Cazibe Merkezleri Programı Uygulamasına İlişkin Usul Ve Esaslar 60

Ekonomi Bilim Uzmanı Deniz AKUŞ

Türkiye'nin Kara Deliği Cari Açık 73

E. Öğr. Görevlisi / KGK Bağımsız Denetçi İşletme Finansman Bilim uzmanı SMMM Melih DİRİL

İhracat Yapan, Yurda Döviz Getiren Firmalar İçin Ucuz Bir Finansman Kaynağı T. Eximbank Kredileri Ve KGF Kefaleti..... 75

Avukat Akın Gencer ŞENTÜRK

6736 Sayılı Kanun Kapsamında İşletmede Mevcut Olduğu Hâlde Kayıtlarda Yer Almayan Emtia, Makine, Teçhizat Ve Demirbaşların Düzeltmesi Sırasında Ayrılan Karşılıkların Durumu 83

SMMM. Faruk AKSU

Muhasebe Ve Denetim Mesleğinde Uyulması Gereken Meslek Ahlak Ve Kuralları "Etik" 88

Yüksek Lisans Öğrencisi Bahar ÖNER

Mükellef Hak Ve Ödevlerinin Vergi Bilincine Etkisi 95

SMMM İşletme Bilim Uzmanı Eda KAYA - İzmir Barosu Av. N. Gaye ALPASLAN**DEÜ.İİBF.Maliye Bölümü Doç. Dr. Hakan AY**

Tüm Yönleriyle Ödeme Emrine Karşı Dava Açılması Ve En Geniş Anlamda Mükellef Hakları 104

SMMM İşletme Bilim Uzmanı Eda KAYA

Serbest Meslek Erbabında Envanter Defteri Kullanımı..... 110

İZMİR SMMMO DAYANIŞMA DERGİSİ HAKEM KURULU

Prof.Dr. Asuman Altay
Prof.Dr. Başar Ataman Akgül
Prof.Dr. Can Şinga Mugan
Prof.Dr. Cemal İbiş
Prof.Dr. Ercan Bayazıtlı
Prof.Dr. Feryal Orhan Basık
Prof.Dr. Güven Sayılğan
Prof.Dr. Hülya Talu
Prof.Dr. M.Banu Durukan
Prof.Dr. Mehmet Merdan Hekimoğlu
Prof.Dr. Mehmet Özbirecikli
Prof.Dr. Münir Şakrak
Prof.Dr. Nergis Tek
Prof.Dr. Nihat Küçüksavaş
Prof.Dr. Ömer Lalik
Prof.Dr. Reşat Karcıoğlu
Prof.Dr. Rüstem Hacirüstemoğlu
Prof.Dr. Serdar Özkan
Prof.Dr. Süleyman Yükçü
Prof.Dr. Şaban Uzay
Prof.Dr. Tuğrul Tüfekçioğlu
Prof.Dr. Yurdakul Çaldağ
Prof.Dr. Yüksel Koç Yalkın
Prof.Dr. Çağnur Balsarı
Prof.Dr. Esra Aslanertik
Doç.Dr. A.Fatih Dalkılıç
Prof.Dr. Mine Tükenmez
Prof.Dr. Nilgün Kutay
Prof.Dr. Orhan Çelik
Doç.Dr. Tamer Aksoy
Dr. Masum Türker
Doç. Dr. Mine Aksu
Yrd.Doç. Dr. Gürol Durak

Hakemli Yazılar

Refereed Papers

KURUMSAL RİSK YÖNETİMİ VARLIĞINI ETKİLEYEN FİRMA KARAKTERİSTİKLERİ: BİR LİTERATÜR ARAŞTIRMASI¹

Arş. Gör. Dr. Anıl GACAR²
Prof. Dr. Semra ÖNCÜ³

Özet

Kurumsal risk yönetimi, işletmelerin son yıllarda başvurduğu etkin bir risk yönetim süreci olarak değerlendirilmektedir. Kurumsal risk yönetimi, birimler (fonksiyon) arasında eşgüdüm sağlanarak risklerin işletmenin stratejik planıyla bütünleşmiş bir biçimde ele alınmasına yönelik bir araçtır. Kurumsal risk yönetiminde ele alınan yöntemler, işletmeden işletmeye farklılık gösterebilmektedir. Dolayısıyla, her bir işletme içi kurumsal risk yönetimi süreci özgün hale gelebilmektedir. Bu çalışmada, işletmelerde kurumsal risk yönetimi varlığının göstergesi olan unsurlarla ilgili olarak ulusal ve uluslararası alanda gerçekleştirilmiş araştırmalara yer verilerek bir literatür incelemesi yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Geleneksel Risk Yönetimi, Kurumsal Risk Yönetimi, Firma Karakteristikleri

FIRM CHARACTERISTICS AFFECTING ENTERPRISE RISK MANAGEMENT EXISTENCE: A LITERATURE REVIEW

Abstract

Enterprise risk management is viewed as an effective risk management process that enterprises have been applying in recent years. Enterprise risk management is a tool for coordinating risks between the units (functions) in a way integrated with the strategic plan of businesses. Methods addressed in enterprise risk management may differ from business to business. As a result, enterprise risk management process can become unique for each business. In this study, a literature review was carried out by showing the researches both national and international contexts about the factors that affects the existence of enterprise risk management in businesses. .

Key Words: Traditional Risk Management, Enterprise Risk Management, Firm Characteristics

1 Bu çalışma, Anıl GACAR'ın "İşletmelerde Kurumsal Risk Yönetimi Varlığının Belirleyicileri" isimli doktora tezinden türetilmiştir.

2 Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, anil.gacar@cbu.edu.tr

3 Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, semraoncu@yahoo.com

1. Giriş

Enron, Worldcom, Parmalat vb. büyük çaplı işletmelerin iflasları sonrasında, bu işletmelerin muhasebe bilgilerinin gerçekte güvenilir olmadığı halde yatırımcılara güvenilirmiş gibi sunulduğu ortaya çıkmıştır. Bu iflasların nedenleri incelendiğinde, işletmelerin karşılaşılabileceği riskleri önceden öngöremeyip buna göre kontrol ortamı oluşturamaması; başka bir deyişle etkin bir risk yönetim anlayışına sahip olmaması gösterilmektedir. Dolayısıyla etkin bir risk yönetimine sahip olmayan işletmelerin muhasebe bilgilerinin güvenilirliği sorgulanmakta; bu durum da yatırımcı veya diğer kişi veya kurumların piyasadan çekilmesine neden olabilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde işletme varlıklarının korunması ve muhasebe bilgilerinin güvenilirliğinin sağlanması konusunda çalışmalar yapan COSO (Committee of Sponsoring Organizations of Treadway Commission), 1994 yılında yayınladığı iç kontrol çerçevesinde, risklerin de işletme faaliyetlerinin önemli bir parçası olduğu belirtilmiştir. Böylelikle risklerin etkilerinin en aza indirilerek işletme hedeflerine ulaşılacağı belirtilmiştir. Ancak, küreselleşmenin yoğun bir şekilde hissedilmesiyle birlikte, işletmeler arasındaki rekabet artarak işletmelerin karşılaşılabileceği riskler çeşitlenmiştir. Böylelikle, işletmelerin iç kontrol sistemi içerisinde risklere daha fazla önem vermesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

2000'li yıllardan itibaren, özellikle de finans sektöründe yer alan firmalar, kurumsal risk yönetimine uygun göstermeye başlamışlardır (Bertinetti vd, 2013: 1). COSO tarafından kurumsal risk yönetimine ilişkin yapılan ve tüm dünyada geçerliliği olan tanıma göre kurumsal risk yönetimi, işletmeyi etkileyebilecek potansiyel olayları tanımlamak, riskleri işletmenin kurumsal risk alma profiline uygun olarak yönetmek ve işletmenin hedeflerine ulaşması, finansal raporlamanın güvenilirliği, faaliyetlerin etkinliği ve verimliliği ve uygulanabilir yasa ve düzenlemelere uygunluk amaçlarına ile ilgili olarak makul bir derecede güvence sağlamak

amacı ile oluşturulmuş; işletmenin yönetim kurulu, yöneticileri ve tüm diğer çalışanları tarafından etkilenen ve iç kontrolü de kapsayarak belirli bir strateji içinde tüm işletme çapında uygulanan sistematik bir süreçtir (COSO, 2004: 2). COSO, kurumsal risk yönetimiyle ilgili bir uygulama standardı geliştirmiş olmakla birlikte, birçok kuruluş, işletmelerin yararlanması amacıyla çerçeveler hazırlamıştır (Lundqvist, 2014: 1).

Kurumsal risk yönetimi, alınan risklere ilişkin yönetim sürecinin optimize edilmesi olarak tanımlanabilmektedir (Holton, 1996: 1). Kurumsal risk yönetimi ile riskler geleceğe yönelik ele alınmakta; başka bir anlatımla risklerin fırsat boyutuna da sahip olması sürecidir. Kurumsal risk yönetimi, riskleri fırsat yönlü ele alması nedeniyle modern bir risk yönetim anlayışı olarak değerlendirilmektedir (Şenol vd., 2015: 800).

Küreselleşmeyle birlikte artan risklerin etkisini azaltabilmek ve bunları fırsata dönüştürebilmek amacıyla borsalar, derecelendirme şirketleri ve üniversiteler gibi kurum ve kuruluşlar, kurumsal risk yönetimi konusuna önem vermeye başlamışlardır (Bertinetti vd. 2013:2). Bu bağlamda, 2000'li yıllardan itibaren işletmelerde de kurumsal risk yönetimi konusunun önem kazandığı kabul edilebilir.

2. Risk Kavramı ve Geleneksel Risk Yönetimi

Hedeflere ulaşma konusunda verilecek her karar, birtakım olumsuzlukları da beraberinde getirebilmektedir. Risk olarak adlandırabilecek bu durum, hedeflere ulaşılmasını engileyebilemektedir. Örneğin; işletmelerin müşteri, yatırımcı ya da çalışanlarının beklentilerinin karşılanabilmesi sırasında karşı karşıya kalabileceği iç ve dış kaynaklı olumsuzluklar, risk olarak değerlendirilebilmektedir.

Risk, "gelecekte karşılaşılabilecek olan ve hedeflerin gerçekleşmesini engelleyebilecek tehditler (olumsuzluklar) veya amaçlara ulaşmayı kolaylaştırabilecek fırsatlar" olarak değerlendirilebilmektedir. Bu tanım, riskle ilgili iki temel unsuru beraberinde getirmekte-

dir: Bunlardan ilki riskin gelecekte olma olasılığı; diğeri ise riskin fırsat veya tehdit içermesidir (Derici, Tüysüz ve Sarı, 2007: 151). Muhlbauer (2004) tarafından risk çoğunlukla, kayıp meydana getirebilecek olayların olma olasılığı ve bu kaybın potansiyel büyüklüğü olarak tanımlanmaktadır. Buna göre risk, bir olayın olma olasılığı arttığında ya da olayların potansiyel kayıpları arttığında daha yüksek kayıplar verebilmektedir.

Risk, önceleri beklenmeyen bir olayın yaratacağı olumsuz etkiye karşı koyma olarak; son dönemlerde bu kavram yeni bir bakış açısıyla ele alınarak olumsuzluklardan fırsat elde etme anlayışı olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan risk kavramı, geleneksel ve yeni risk anlayışı olarak iki açıdan ele alınabilir. Tablo 1’de bu iki kavram, karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır:

Tablo 1: Risk Anlayışındaki Gelişim

Geleneksel Risk Anlayışı	Yeni (Kurumsal) Risk Anlayışı
Risk, kontrol edilmesi gereken olumsuz bir durumdur.	Risk, hem tehdit hem de fırsat olarak değerlendirilmektedir.
Risk, her bir işletme biriminde (fonksiyonunda ayrı olarak ele alınmaktadır)	Risk, bir bütün olarak işletme birimleri tarafından yönetilir.
Risk ölçümü her bir işletme birimi bazında yapılır	Risk, işletme bazında ölçülür.
Yapılanmamış ve tutarsız risk yönetim fonksiyonları olabilmektedir.	Risk yönetimi, bütün kurum sistemlerinde yer almaktadır.
Yönetim kurulunun iç kontrolünü sağlayan bir denetleme komitesi yer almaktadır.	Yönetim kurulunun etkili risk yönetimi yapısını sağlayan risk komitesi bulunmaktadır.

Kaynak: PriceWaterhouseCoopers, 2006: 5

Tablo 1’e göre, geleneksel risk anlayışı, belirsizliklerin yarattığı olumsuzluklara odaklanırken; yeni risk anlayışı, belirsizlikleri bir fırsat olarak algılamaktadır. Geleneksel risk anlayışında, her bir işletme birimini ilgilendiren çok sayıda risk varken; yeni risk anlayışında riskler kurumu etkileme büyüklüğüne göre önceliklendirilip değerlendirilmektedir. Ayrıca yönetim

kurulunun görev ve sorumluluklarının geleneksel ve yeni risk anlayışına göre değiştiği kabul edilebilir. Buna göre yeni risk anlayışında yönetim kurulunun sorumlulukları artmaktadır.

3. Kurumsal Risk Yönetimi

İşletmeler, her yıl belirli hedeflerle faaliyete başlayıp yıl sonunda istenen sonuca ulaşmaya çalışırlar. İstenen sonuca ulaşılması durumunda işletmeler başarılı; ulaşılmaması durumunda ise başarısız olarak değerlendirilecektir. İşletmelerin başarılı olması içinse tüm birimlerin ortak bir hedef doğrultusunda hareket etmeleriyle mümkün olmaktadır. Ancak, bazı durumlarda karşılaşılabilecek riskler, işletmelerin başarıya ulaşmasını engelleyebilmektedir. Hedeflerine ulaşmak isteyen işletmelerin, risklerin işletmedeki tüm birimlerin eşgüdümü ile yönetilmesi gerekmektedir. Bu olgu, kurumsal (ortak) risk yönetimi olarak adlandırılmaktadır.

Kurumsal risk yönetimi, işletme hedeflerinin gerçekleştirilmesini etkileyebilecek risklerin belirlenmesi, analizi, önceliklendirilmesi ve kontrol edilerek yönetilmesi ilkesine dayanan süreçler bütünüdür. İşletme hedefleri, genel amaçların başarılması için özel olarak belirlenmiş performans hedefleridir (Alp ve Kılıç, 2014: 202). Kurumsal risk yönetimi, tipik olarak, organizasyonun hedefleri (risk ve fırsatlar) ile ilgili belirli olayları ve koşulları belirlemek, bunların olasılık ve etkilerini değerlendirmek, bunlara ilişkin yanıt belirlemek ve gelişimi izlemekle ilgilenen bir risk yönetimi çerçevesi sağlamaktadır (Yönet, 2010: 157).

Kurumsal risk yönetimi, işletmenin maruz kalabileceği riskleri tanımlama, tahmin etme, değerlendirme, işleme ve kontrol etme gibi süreciyle işletme değeri yaratmayı amaçlayan stratejik bir destek faaliyetidir (Andersen vd, 2014: 69). Lam (2003)’e göre kurumsal risk yönetimi, işletmenin değerini arttırmak amacıyla kredi ve pazarlama riskleri ile operasyonel ve ekonomik risklerin yönetimi için oluşturulan kapsamlı ve bütünlük bir çerçevedir.

Kurumsal risk yönetiminin bir işletmeye sağlayacağı faydalar şu şekilde sırlanabilir (Kresier, 2013). Bu faydalar;

- İşletme için daha risk odaklı bir kültür yaratılması,
- Standartlaştırılmış risk raporlaması,
- Risk üzerine odaklanma ve bakış açısı geliştirilmesi,
- Kaynakların etkin kullanılması,
- Yasal düzenlemelere uyum konusunda eşgüdüm sağlanması olarak belirtilebilir.

Kurumsal risk yönetimi uygulamaları sırasında bir takım sınırlamalarla karşılaşabilmektedir. Kurumsal risk yönetimi sisteminin en önemli kısıtı, risklerin belirsizlik ortamının bir sonucu olmasından ötürü meydana gelmektedir. Sistemin diğer bir kısıtı ise risklerin sürekli değişebilmesi nedeniyle daha önce tanımlanmış olan risk olasılık ve etkilerinin geçerliliğini kaybedebileceğidir (The Institute of Internal Auditors Research Foundation/IIARF, 134).

COSO tarafından 2004 yılında yayınlanan kurumsal risk yönetimi çerçevesine göre kurumsal risk yönetimi sistemi sırasıyla şu süreçleri içermektedir (Bowling ve Rieger, 2005: 32). Bu süreçler,

- İç Ortam
- Hedef Belirleme
- Olay Tanımlama
- Risk Değerlendirme
- Risk Yanıtı
- Kontrol Faaliyetleri
- Bilgi ve İletişim
- İzleme şeklindedir.

Kurumsal risk yönetimi konusunda yayınlanan bir diğer standart da ISO (International Standardization Organization) tarafından 2009 yılında yayınlanan ISO 31000 standardıdır. ISO tarafından risk yönetimi konusunda birçok standart yayınlanmasına rağmen, ISO 31000 işletmeyi ilgilendiren tüm riskleri ele alması bakımından ilk olma özelliği taşımaktadır (Leitch, 2010: 887). ISO 31000 Standardı'na göre risk yönetimi,

mi, riskin yönetilmesine ilişkin temel yapıyı ifade etmektedir. Bu yapı, risk yönetim ilkeleri, risk yönetim çerçevesi ve risk yönetim süreci olarak üç aşamadan oluşmaktadır (Alp ve Kılıç, 2010: 180).

Yukarıda yer alan süreçler birlikte değerlendirildiğinde, bir işletmede kurumsal risk yönetimi varlığının olabilmesi için öncelikle üst yönetim tarafından kurumsal risk düşüncesinin sahiplenilmesi gerekmektedir. Ardından işletmenin genel hedefleri ve bu hedefleri etkileyebilecek riskler bir arada ele alınarak, hangi risk veya risklerin öncelikli olarak bertaraf edilmesi gerektiği ortaya konacaktır. Belirlenen yanıtlar doğrultusunda, tüm işletme düzeyinde bilgi ve iletişim eşgüdümü sağlanarak kontrol faaliyetleri yerine getirilecek ve tüm bu süreç, üst yönetim tarafından izlenecektir.

4. Kurumsal Risk Yönetimi Varlığını Etkileyen Faktörler

Risk yönetimiyle ilgili çalışmalar, geleneksel risk yönetimi düşüncesine uygun olarak genellikle finansal risk yönetimi ve buna yönelik türev ürün kullanımına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Kurumsal risk yönetimi düşüncesinin 2000'li yıllardan itibaren gelişmesiyle birlikte de kurumsal risk yönetimine yönelik çalışmalar yapılmıştır (Şenol vd., 2015: 800). Kurumsal risk yönetimi konusunda yapılan akademik çalışmalar, iki temel konu üzerine odaklanmıştır. Bunlardan birincisi, kurumsal risk yönetimine olan uyumu etkileyen faktörler ve ikincisi de kurumsal risk yönetiminin firma değerine olan etkisi olarak belirtilebilir (Monda ve Giorgino, 2013: 2).

Kurumsal risk yönetiminin belirleyicileri ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda, bazı çalışmaların nitel araştırmalar olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, literatürde nicel araştırmalar da yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar, farklı dönemlerde ağırlıklı olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılmakta ve kurumsal risk yönetimini temsil eden değişkenler olarak kurumsal risk yöneticisi (CRO-chief risk officer) veya doğrudan

kurumsal risk yönetiminin varlığı seçilmektedir (Gatzert ve Martin, 2013: 8).

Kurumsal risk yönetimine sistemine sahip işletmeler, kendi faaliyet alanları ve organizasyon yapıları doğrultusunda risk yönetimini uygulayabilmektedir. Başka bir deyişle, kurumsal risk yönetimi uygulamaları işletmeden işletmeye farklılıklar gösterebilmektedir. Bununla birlikte, işletmelerin kurumsal risk yönetimi uygulamalarının varlığını etkileyen bazı faktörler mevcuttur. Bu faktörler, işletmelerin büyüklüğü, aktif karlılığı, bağımsız yönetim kurulu üyelerinin yönetim kurulu içindeki oranı, finansal kaldıraç derecesi ve dört büyük denetim firması ve coğrafi değişkenlik olmak üzere sıralanabilmektedir. Aşağıdaki kesimde, kurumsal risk yönetimi varlığını etkileyen faktörler konusunda yapılmış bazı çalışmalar özetlenmektedir.

Lienberg and Hoyt (2003), 26 Amerikan işletmesi üzerine 1997-2001 dönemini kapsayan çalışmalarında, kurumsal risk yönetimini etkileyen faktörler olarak büyüklük, finansal kaldıraç, kurumsal sahiplik, hisse senedi değişkenliği gibi faktörleri kullanmışlardır. Lojistik regresyon analiz yönteminin kullanıldığı araştırmada, finansal kaldıraç oranı ve kurumsal risk yönetimi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki belirlenmiş; buna karşılık işletme büyüklüğü ile negatif ve anlamlı bir ilişki belirlenmiştir.

Beasley, Clune, and Hermanson (2005), 2004 yılında 123 Amerikan işletmesi üzerine kurumsal risk yönetimi varlığını belirlemek için bir anket çalışması gerçekleştirmişlerdir. Lojistik regresyon analiz yönteminin kullanıldığı çalışmada, işletme büyüklüğü ile kurumsal risk yönetimi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki belirlenmiştir.

Desender (2007), yönetim kurulu yapısının kurumsal risk yönetimi uygulama derecesine olan etkisine

yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda genel müdürün yönetim kurulundan ayrı olup olmamasına göre kurumsal risk yönetimi uygulamalarının değişebildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Hoyt and Liebenberg (2008), 125 Amerikan sigorta firması üzerine yaptıkları çalışmada, işletme büyüklüğü ve kurumsal sahiplik ile kurumsal risk yönetimi varlığı arasında anlamlı bir ilişki; buna karşılık finansal kaldıraç arasında negatif ve anlamlı bir ilişki belirlenmiştir.

Paape and Spekle (2010), kurumsal risk yönetimi uygulamalarının yasal çevre, işletme içi faktörler, sahiplik yapısı ve işletme ile sektörel duruma göre farklılık gösterebileceğini belirtmişlerdir.

Hoyt and Liebenberg (2011), 1998-2005 yılları arasında 117 Amerikan sigorta firması üzerine yaptıkları çalışmada, kurumsal risk yönetimini etkileyen faktörler arasında işletme büyüklüğü, finansal kaldıraç, kar oynaklığı, hisse senedi fiyat oynaklığı, ulusal ve uluslararası çeşitlendirme ve kurumsal sahiplik oranını kullanmışlardır. Çalışma sonucunda, kurumsal sahiplik ve işletme büyüklüğü ile kurumsal risk yönetimi varlığı arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki belirlenmiştir.

Pagach and Warr (2011), yaptıkları çalışmada 138 Amerikan işletmesini 1992-2005 dönemi boyunca analiz etmiştir. Kurumsal risk yönetimi varlığına etki eden faktörleri ele aldığı çalışmada Pagach ve Warr, işletme büyüklüğü, finansal kaldıraç, nakit akış oynaklığı, hisse senedi fiyatı oynaklığı, büyüme fırsatları ve kurumsal sahiplik oranı değişkenlerini kullanmıştır. Çalışma sonucunda, kurumsal risk yönetimi varlığı ile işletme büyüklüğü, nakit akış oynaklığı ve kurumsal sahiplik oranı arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki belirlenmiştir.

Razali, Yazid, and Tahir (2011), 2007 yılında Malezya'daki 528 işletmeyi incelediği çalışmasında, kurumsal risk yönetim müdürü (CRO) bulunan işletmelerde firma karakteristiklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma

sonucunda, işletme büyüklüğü, finansal kaldıraç oranı ve kurumsal sahiplik oranı ile kurumsal risk yönetim müdürü varlığı arasında anlamlı olmayan ve fakat pozitif yönlü bir ilişki belirlenirken; uluslararası çeşitlendirme ile anlamlı ve pozitif bir ilişki belirlenmiştir.

Önder ve Ergin (2012), Türkiye’de bankalar üzerine yaptıkları çalışmada, işletme büyüklüğü ve finansal kaldıraç oranının kurumsal risk yönetimi üzerinde belirleyici faktörler olduğunu belirlemişlerdir. Golsan and Rasid (2012), 90 Malezya işletmesinde kurumsal risk yönetimi varlığı ile finansal kaldıraç oranı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki belirlemişlerdir.

5. Sonuç ve Öneriler

Küreselleşme ile birlikte ticari sınırların ortadan kalkması, işletmelerin maruz kalabileceği riskleri arttırmaktadır. Risklerin artması ve çeşitlenmesiyle birlikte de risk yönetiminde yeni anlayışların gündeme gelmesi kaçınılmaz olmuştur.

Önceki dönemlerde yalnızca bir veya birkaç riske odaklanan geleneksel risk yönetimi, yerini son dönemlerde kurumsal risk yönetimi anlayışına bırakmıştır. Geleneksel risk yönetiminde riskler, ait olduğu işletme birimlerinde yönetilirken; kurumsal risk yönetiminde ise riskler işletme stratejisine göre önceliklendirilip yönetilmektedir. Başka bir deyişle; herhangi bir işletme biriminde maruz kalınabilecek bir risk, genel işletme stratejisi göz önünde bulundurulduğunda önemsiz veya önemli olabilecektir.

Kurumsal risk yönetimiyle ilgili yapılan çalışmalar, genellikle kurumsal risk yönetimi uygulama düzeyleri ve uygulamayı etkileyen firma karakteristikleri olarak iki grupta toplanmaktadır. Kurumsal risk yönetimi olgusu başlangıçta finansal sektörü ilgilendirmekle birlikte, son yıllarda finans dışı sektörlerde de gündeme gelmektedir. Dolayısıyla, daha önce yapılan çalışmalarda kurumsal risk yönetimi uygulamalarını etkileyen faktörler genellikle finans sektöründe ele alınmış; ardından finans dışı sektörlerde de konu edilmiştir.

Kurumsal risk yönetimi uygulamalarını etkileyen faktörlerin, ağırlıklı olarak Amerika Birleşik Devletleri gibi gelişmiş ülkelerde ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmalarda özellikle, işletme büyüklüğü, finansal kaldıraç oranı ve kurumsal sahiplik oranı gibi faktörlerin kurumsal risk yönetimi varlığı üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Kurumsal risk yönetimi konusunda, Türkiye’de yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Türkiye’de finans sektöründe kurumsal risk yönetimine olan farkındalığın yüksek olduğu görülmekle birlikte; finans dışı sektörde konuya olan ilgilinin artmasıyla çalışma sayısının artması beklenmektedir. Kurumsal risk yönetimine olan ilgilinin artmasıyla, Türkiye’deki firmaların mevcut risk yönetimi durumu ortaya konabilecek ve iyileştirilmesi gereken konularla ilgili çözüm önerileri geliştirilebilecektir. Ayrıca, işletmelerdeki hangi faktörlerin kurumsal risk yönetimi uygulamalarını etkileyip etkilemediği konusunda sektörel farklılıkların belirlenebilmesine yönelik ampirik çalışmalar gerçekleştirilebilecektir.

Kaynakça

- Alp, Ali ve Kılıç, Saim, Kurumsal Yönetim: Nasıl Yönetilmeli?, Doğan Kitap, İstanbul, 2014
- Andersen, Torban Juul vd., Managing Risk and Opportunity: Governance of Strategic Risk Taking. Oxford University Press, 2013
- Beasley, M., Clune, R., and Hermanson, D., Enterprise Risk Management: An Empirical Analysis of Factors Associated with the Extent of Implementation, *Journal of Accounting and Public Policy* 24(6): 521-531, 2005
- Bertinetti, Girogio S. vd. "The Effect Of The Enterprise Risk Management Implementation On The Firm Value Of European Companies," *Universita Ca'Foscari Venezia, Working Paper Series*. 10, August, 2013
- Bowling, David M. and Rieger, Lawrence A., Making Sense of COSO's New Framework For Enterprise Risk

Management. Bank Accounting&Finance, February-March, 2005

COSO, Enterprise Risk Management – Integrated Framework., 2004

Derici O., Tüysüz, Z. ve Sarı, A., Kurumsal Risk Yönetimi ve Sayıştay Uygulaması, 65, *Sayıştay Dergisi* 145. Yıl Özel Sayısı, 65: 151-172, 2007

Desender, Kurt, On The Determinants Of Enterprise Risk Management Implementation. Enterprise It Governance, Business Value And Performance Measurement, Nan Si Shi and Gilbert Silvius, eds., IGI Global, 2007

Gatzert, Nadine and Martin, Michael, "Determinants and Value of Enterprise Risk Management: Empirical Evidence from the Literature", Friedrich-Alexander-University (FAU) of Erlangen-Nürnberg, Working Paper Series, November, 2013

Holton, Glyn A. Enterprise Risk Management. Contingency Analysis. 1996

Hoyt, R. E., and Liebenberg, A. P. The Value of Enterprise Risk Management: Evidence from the U.S. Insurance Industry, Society of Actuaries, ERM Monograph Paper, 2008

Hoyt, R. E., and Liebenberg, A. P., The Value of Enterprise Risk Management, *Journal of Risk and Insurance* 78(4): 795-822., 2011

Kreiser, Jim, Five Benefits of Enterprise Risk Management. <http://www.claconnect.com/resources/articles/five-benefits-of-enterprise-risk-management> (17.03.2017). 2013

Lam, James Enterprise Risk Management: From Incentives to Controls. John Wiley&Sons Inc. 2003

Leitch, Matthew, ISO 31000: 2009-The New International Standard on Risk Management. *Risk Analysis*, 30(6). 887-892, 2010

Liebenberg, A. P., and Hoyt, R. E. The Determinants of Enterprise Risk Management Evidence from the Appointment of Chief Risk Officers, *Risk Management and Insurance Review* 6(1): 37-52., 2003

Lundqvist, Sara A. "An Exploratory Study of Enterprise Risk Management Pillars of ERM", *Journal of Accounting, Auditing&Finance*, 29(3), 393-429, 2014

Monda, Barbara ve Giorgino, Marco An ERM Maturity Model. Enterprise Risk Management Symposium. April 22-23, Chicago, USA, 2013

Muhlbauer, W. K. *Pipeline Risk Management Manual: Ideas, Techniques and Resources*, Elsevier Inc, Third Edition, 2004

Önder, Şerife ve Ergin, Hüseyin, Determiners Of Enterprise Risk Management Applications İn Turkey: An Empirical Study With Logistic Regression Model On The Companies Included İn ISE (Istanbul Stock Exchange) . *Business and Economic Horizons*. 7(1). June, 19-26, 2012

Paape, Leen and Spekle, Ronald F. The Adoption and Design of Enterprise Risk Management Practices: An Empirical Study. *European Accounting Review*, 21(3), 533-564, 2010

Pagach, D., and Warr, R. The Characteristics of Firms that Hire Chief Risk Officers, *Journal of Risk and Insurance* 78(1): 185-211, 2011

PriceWaterhouseCoopers, *Her Yönüyle Kurumsal Risk Yönetimi*. Eylül, Infomag Yayıncılık, 2006.

Razali, A. R., Yazid, A. S., and Tahir, I. M.: The Determinants of Enterprise Risk Management (ERM) Practices in Malaysian Public Listed Companies, *Journal of Social and Development Sciences* 1(5): 202-207, 2011

Şenol, Zekai vd.. "Kurumsal Risk Yönetiminin Firma Değerine Etkisi", 19. Finans Sempozyumu, 21-24 Ekim, Çorum, 2015

The Institute of Internal Auditors Research Foundation (IIARF). Research Opportunities in Internal Auditing. <https://na.theiia.org/iia/f/PublicDocuments/ResearchOpportunitiesinInternalAuditing.pdf> (18.03.2017).

Yönet, Nazlı Kepçe. "The Role of Internal Auditing in Enterprise Risk Management", *Accounting Studies İn Turkey Collected Papers*, ed. Recep Pekdemir, İstanbul University Faculty of Business Administration Institute of Accounting, 2010

TEKSTİL VE HAZIR GIYİM SEKTÖRÜNÜN KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER ÖLÇÜMÜ : TÜRKİYE VE PAKİSTAN ÖRNEĞİ

Yrd. Doç. Dr.İrfanCİRELİ¹

Özet

Bugünün birçok gelişmiş ülkesi, ekonomik kalkınmalarında tekstil ve hazır giyim sanayisini bir sıçrama tahtası olarak kullanmıştır. Günümüzde, bu sanayinin değer zincirinin en bilgi yoğun kısımları gelişmiş ülkelerde bulunurken, en emek yoğun kısımları gelişmekte olan ülkelerdedir. Tekstil ve hazır giyim sektörü Türkiye'nin ekonomisinde yarattığı istihdam, katma değer ve ihracat gelirleri bakımından önemli bir yere sahiptir. 2015 yılında Türkiye'nin dünya tekstil ve hazır giyim sektörü ihracatındaki payı % 3,4'tür. Bu çalışmada, 2006-2015 yılları arasında Türkiye ve Pakistan'ın tekstil ve hazır giyim sektöründeki rekabet gücü analiz edilmiştir. Çalışmada Balassa'nın açıklamış karşılaştırmalı üstünlükler (AKÜ) indeksi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara, göre Türkiye ve Pakistan, dünya tekstil ve hazır giyim sektöründe karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Bununla birlikte, Türkiye'nin Pakistan karşısındaki karşılaştırmalı üstünlüğü daha azdır.

Anahtar Kelimeler: AKÜ indeksi, Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü,

MEASUREMENT OF COMPARATIVE ADVANTAGE OF TEXTILE AND CLOTHING INDUSTRY: A CASE STUDY FOR TURKEY AND PAKİSTAN

Abstract

Most developed countries of today used textile and apparel industries as the springboard for their economic development. Today, the most labour intensive parts of the value chain in this sector are in developing countries, whilst most knowledge intensive parts remain in developed. Textile and apparel industry occupies a very important place in the Turkey economy in terms of its share in employment, value added and export earnings. In 2015, Turkey's share in exports of the world textile and apparel sector was 3.4 %. In this study, the competitiveness in the textile and apparel industry of Turkey and Pakistan are analyzed during 2006-2015. Revealed comparative advantage (RCA) index was used. According to results, both countries have a comparative advantage in the export of world textile and apparel industry. However, Turkey has a lower comparative advantage over Pakistan in this industry.

Keywords: RCA Index, Textile and Clothing Sector

¹ Celal Bayar Üniversitesi Salihi Meslek Yüksek Okulu Moda Tasarım Bölümü (i_cireli@hotmail.com)

1.Giriş

18. yüzyılda İngiltere’de başlayan sanayi devrimiyle birlikte, tekstil ve hazır giyim sektörü ülkelerin kalkınmasında önemli bir rol oynamıştır. Dünya mal ticaretinde önemli bir paya sahip olmasına karşın, gelişmiş ülkelerde işçilik maliyetlerinin yükselmesi, emek yoğun olan bu sektörün, emeğin ucuz ve bol olduğu az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde faaliyet göstermesine yol açmıştır (Arslan,2008:13). 2015 yılında dünya toplam mal ihracatının % 4,5’i tekstil ve hazır giyim sektörü tarafından gerçekleştirilmiş olup, 730 milyar dolardır (WTSR, 2016:107). Gelişmekte olan ülkelerde çalışan nüfusun %35’i, az gelişmiş ülkelerde ise % 90’ı tekstil ve konfeksiyon sanayinde istihdam edilmektedir (Keane ve Velde, 2008:11). Tekstil ve hazır giyim sektörü Türkiye ve Pakistan ekonomisi açısından da önem arz etmektedir. Türkiye’nin toplam ihracatında tekstil ve hazır giyim sektörünün payı, % 12, gayri safi yurtiçi hasıladaki payı %7’ ve toplam kayıtlı istihdamdaki payı % 10’dur (İTKİB, Ocak: 2017). Pakistan’da bu sektörün istihdam içerisindeki payı % 36, toplam ihracatındaki payı %60’tır (Shahzad, 2015:158).

10 Ocak 2005 tarihinden itibaren, Dünya Ticaret Örgütü tarafından uygulamaya konulan Tekstil ve Giyim Anlaşması gereği bu sektördeki kotalar kaldırılmış ve bu durum yoğun bir rekabetin doğmasına neden olmuştur. Çin, Hindistan, Bangladeş ve Sri Lanka gibi Asya ülkeleri bu antlaşmadan en çok yarar sağlayan ülkeler olmuşlardır (Shah., Syed ve Shaikh,2013:72).

Bu çalışmada, tekstil ve hazır giyim sektöründe iki basamaklı Uluslararası Ticaret Sınıflandırılması (SITC Rev.3) esas alınarak Türkiye ve Pakistan’ın sektördeki rekabet gücü, Balassa (1965) tarafından geliştirilen açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler indeksi kullanılarak analiz edilmiştir. Her iki ülkenin tekstil ve hazır giyim sektörüne ait dış ticaret verilerinden yararlanılmıştır.

2.Literatür İncelemesi

Tekstil ve hazır giyim sektörünün, açıklanmış karşıla-

tırmalı üstünlüklerine dayanarak rekabet gücünün belirlenmesi konusunda yapılan uygulamalı araştırmalardan bazıları kısaca özetlenmiştir.

Güran (1990), sadece 1988 yılı için yapılan çalışmada, AKÜ indeksi kullanılarak sektörler ve ürünler bazında Türkiye’nin hem dünya hem de AT karşısındaki rekabet gücü belirlenmiştir. Tekstil ve konfeksiyon sektörünün, rekabet gücü yüksek olan sektörler arasında yer aldığı belirtilmiştir.

Altay ve Gacaner’ in (2003), AKÜ indeksi kullanılarak Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün, AB ve ABD piyasalarında Çin’e karşı rekabet gücü belirlenmiş ve söz konusu sektörde her iki piyasada da Türkiye’nin rekabet üstünlüğünün olduğunu gözlenmiştir.

Çoban ve Kök (2005), AKÜ yaklaşımı esas alınarak, 1989-2001 yılları için SITC Revize 3’e göre, üç basamaklı mal grupları düzeyinde, Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün, 15 AB üyesi ülke ile rekabet gücü kıyaslanmış ve Türkiye’nin üç haneli mal grupları düzeyinde rekabet gücü oldukça yüksek bulunmuştur. Utkulu ve İmer (2009) Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün 15 AB üyesi ülke ile rekabet gücü, sektöre ait alt ürün grupları bazında (4 basamaklı SITC 65 ve 84) AKÜ indeksi kullanarak kıyaslanmış ve tekstil sektörünün dokuz alt grubun beşinde ve hazır giyim sektörünün tamamında Türkiye’nin üstünlüğe sahip olduğunu bulunmuştur. Ancak gümrük birliğinden sonra hazır giyim sektörünün avantajlı yapısının giderek azalmakta olduğu belirtmiştir.

Yücel (2010), Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün küresel rekabet ortamındaki yeri belirlemeye çalışılmıştır. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler yaklaşımından Balassa’nın bir Volltrah’in üç endeksi kullanılarak sektörün 1998-2008 yılları arasındaki uluslararası rekabet gücü analiz edilmiştir. Sonuç olarak, sektörün karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ancak bu üstünlüğün tekstil sektöründe 1998 yılından itibaren hazır giyim sektöründe ise 2005 yılından itibaren azalmaya başladığı görülmüştür. Çin ile hesaplanan

AKÜ endekslerinde Çin'in hem tekstil hem de hazır giyim sektöründe büyük farkla açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu belirtilmiştir.

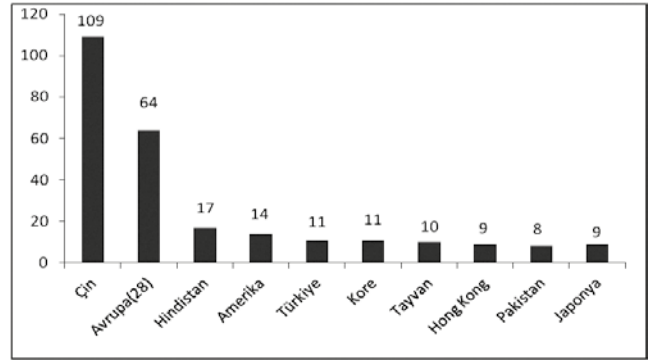
Bashimow (2014), 1990-2012 döneminde Türkiye ve Pakistan'ın tekstil ve hazır giyim sektöründe karşılaştırmalı üstünlükleri belirlenmiştir. Bu amaçla Balassa'nın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler indeksi kullanılmıştır. Sonuç olarak, Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim sektöründe Pakistan karşısında karşılaştırmalı dezavantaja sahip olduğu görülmüştür.

Shahzad (2015), tekstil ve hazır giyim sektöründe açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler indeksi kullanılarak Pakistan,Hindistan ve Bangladeş'in rekabet gücü 1980-2010 dönemi için ,ürün alt sektörlerine göre (3 basamaklı SITC 65 ve 84) analiz edilmiştir. 1980 yılından itibaren tekstil sektöründe Pakistan'ın hazır giyim sektöründe ise Bangladeş'in rekabet güçlerini arttırarak diğer iki ülke karşısında çok daha avantajlı duruma geldiği belirtilmiştir.

Şahin (2016), yapılan çalışmada ,açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler indeksi,karşılaştırmalı ihracat performansı indeksi kullanılarak; Türkiye, Çin, Hindistan ve Pakistan'da tekstil ve hazır giyim sektörünün rekabet gücünü , 2000-2014 döneminde ve SITC Revize .3 iki haneli sınıflandırmayı kullanarak analiz etmiştir. Sonuç olarak, ele alınan ülkelerde tekstil ve hazır giyim sektöründe rekabet gücünün yüksek olduğu görülmüştür.

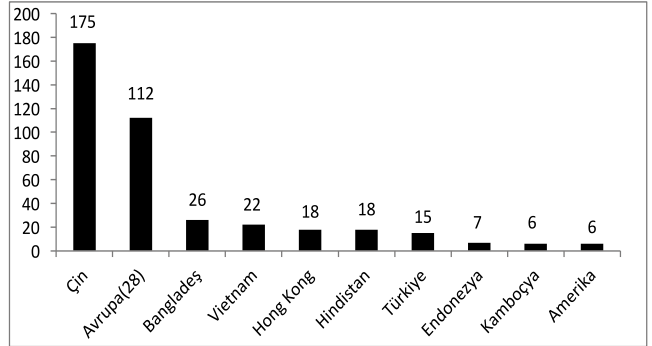
3. Dünya Tekstil Ve Hazır Giyim Ticaretine Genel Bakış

Dünya tekstil ve hazır giyim sektörünün ihracat değeri 2015 yılında 736 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu sektörlerin dünya toplam mal ticaretinden aldığı pay sırası ile %1,8 ve %2,8 olmuştur. Dünya tekstil ihracatının %66,4'ü Çin, Avrupa Birliği ve Hindistan tarafından gerçekleştirilmiş olup, Türkiye ve Pakistan'ın aldığı pay sırası ile % 3,8 ve % 2,9'dur. Ülkelere göre tekstil ihracat değerleri Şekil 1. de verilmiştir.(WTSR,2016:105)

Şekil 1. Dünya tekstil ihracatında ilk on ülke (Milyar dolar).

Hazır giyim ihracatının ise %70,4 ü Çin ,Avrupa Birliği ve Bangladeş tarafından gerçekleştirilmiş olup, Türkiye'nin payı % 3,4 ,Pakistan'ın payı % 1,1 olmuştur (WTO,2016:105).

Şekil 2. Dünya hazır giyim ihracatında ilk on ülke (Milyar dolar).

Türkiye'nin 2016 yılı toplam ihracatı 143 milyar dolar olup, tekstil ve hazır giyim sektörünün aldığı pay sırası ile % 7 ve %12 dir.Ülkeler bazında Türkiye'nin tekstil ihracatı sırası ile, Avrupa Birliği-28 ülkeleri (%55),Ortadoğu ülkeleri(%13), Afrika ülkeleri(% 8,3),Eski Doğu Blok u ülkeleri (%7,2),Amerika ülkeleri (%6,9),Asya ve Okyanusya ülkeleri (%5,4) ve Türk Cumhuriyetleri(%2,1) olarak;hazır giyim sektöründe ise ; Avrupa Birliği-28 ülkeleri (%71),Ortadoğu ülkeleri (%11,8),Eski Doğu Blok u ülkeleri (%4,5),Afrika ülkeleri (%4.0) ,Amerika ülkeleri (% 3,8) ve Türk Cumhuriyetleri (%2,2) olarak gerçekleşmiştir (İTKİB,2017:4).Tekstil ve hazır giyim sektöründe yapılan ihracatta ilk sırayı Avrupa Birliği-28 ülkeleri almıştır (İTKİB,2017:28).

Pakistan ekonomisinde tekstil ve hazır giyim sektörü önemli bir yer tutmaktadır.2016 yılında 21 milyar dolar olan toplam ihracatının %60'ını tekstil ve hazır giyim sektörü oluşturup 12,7 milyar dolardır. İhracatında 2015 yılına nazaran %10 azalma olmuştur (PBS,2017).Pakistan, tekstil ve konfeksiyon sektörü ihracatının %70 ini Avrupa Birliği-28 ülkelerine yapmaktadır. Pakistan'ın tekstil ve hazır giyim sektörü büyük oranda pamuğa dayanmakta olup,ürettiği pamuk cinsi ise katma değeri düşük olan ürünlerin yapılmasına izin vermektedir. Ayrıca enerji fiyatları ve işçilik maliyetlerinin yüksek olması, özellikle konfeksiyon sektöründe işçi verimliliğinin az olması , enerji krizi ve gümrük tarifeleri küresel piyasalarda rekabet koşullarını zorlaştırmaktadır (Makino,2012:3).

3. Materyal ve Metot

Dünya Ticaret Örgütü tarafından hazırlanan Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırması (SITC) Rev.3 e göre , imalat sanayi alt gruplarında yer alan tekstil endüstrisi iki ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Bunlar SITC 65 (tekstil) grubu ve SITC 84 (hazır giyim) grubudur.Bu çalışmada Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) indeksi, SITC Rev.3 e göre iki basamaklı sınıflandırma kullanılarak SITC 65 (tekstil) ve SITC 84 (hazır giyim) ürün grupları için hesaplanmıştır.Çalışmada kullanılan veriler 2006-2015 dönemini kapsamakta olup söz konusu veriler Birleşmiş Milletlerin <http://comtrade.un.org> internet adresinden sağlanmıştır.

Çalışmada ülkelerin karşılaştırmalı üstünlüğünü belirleyebilmek için Balassa (1965) tarafından geliştirilen Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) indeksinden yararlanılmıştır.

$$AKÜ_{ij} = [(X_{ij} / X_j) / (X_{iw} / X_w)]$$

Bu eşitlikte $AKÜ_{ij}$, j ülkesinin i mal grubu için açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler indeksini , X_{ij} , i ülkesinin j ürün grubundaki ihracatını, X_j , j ülkesinin toplam ihracatını, X_{iw} , i mal grubunun dünyadaki ihracatını , X_w dünyadaki toplam ihracatı göstermektedir.

Bir ülkenin farklı mal grupları için hesaplanan AKÜ indeksi değeri 1 den büyük ise , ülkenin o mal grubundaki karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu ,1 den küçükse karşılaştırmalı dezavantaja sahip olduğunu gösterir.

4.Bulgular

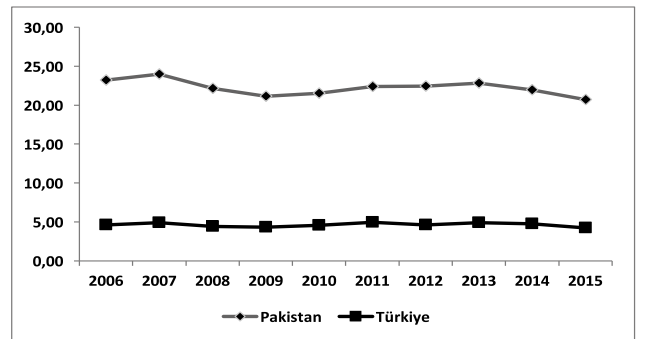
Tablo 1’de Türkiye ve Pakistan’ın tekstil sektörüne ait açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler (AKÜ) indeksi sonuçları verilmiştir.İndeks değerleri her iki ülke için birden büyük bulunmuştur.Bu durum her iki ülkenin dünya tekstil ihracatında rekabet gücüne sahip olduğunu göstermektedir.Ancak, Pakistan’ın Türkiye karşısında rekabet gücü yüksektir. Şekil 3’te bu durum daha belirgin olarak görülmektedir.Pakistan’ın AKÜ indeksi değeri 2007 yılından sonra gerileme göstermiş 2015 yılında ise en düşük değeri almıştır.Bu duruma,dünyanın ekonomik büyümesinde meydana gelen azalma ve diğer Asya ülkelerinden gelen rekabet sebep olabilir. Türkiye’nin AKÜ indeksi değeri 2015 yılında en düşük seviyede olmuştur. Dünyadaki ekonomik büyümenin yavaşlaması ,maliyetlerinin yüksek olması ve ülkeler arasındaki yoğun rekabet bu duruma neden olmaktadır.

Tablo 1.Tekstil İhracatında AKÜ Değerleri

Ülkeler	Yıllar									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Türkiye	4,63	4,88	4,43	4,32	4,58	4,94	4,61	4,90	4,73	4,22
Pakistan	23,21	24,00	22,14	21,14	21,55	22,38	22,43	22,81	21,98	20,70

Kaynak:UN Comtrade veri tabanı kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 3.Tekstil İhracatında AKÜ Değerleri.

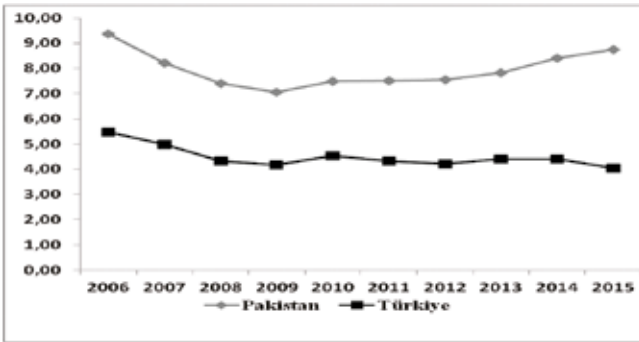

Tablo 2. Hazır Giyim İhracatında AKÜ İndeks Değerleri

Ülkeler	Yıllar										
	2006	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Türkiye	5,47	5,47	4,98	4,32	4,17	4,53	4,32	4,22	4,40	4,40	4,04
Pakistan	9,36	9,36	8,20	7,40	7,05	7,49	7,51	7,54	7,82	8,41	8,74

Tablo 2 ve Şekil 3'te Türkiye ve Pakistan'ın hazır giyim ihracatına ilişkin açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler (AKÜ) indeksi sonuçları verilmiştir. Her iki ülkenin AKÜ indeksi değeri birden büyük olduğu için dünya hazır giyim ihracatında rekabet gücüne sahiptirler. Ancak Pakistan'ın rekabet gücü Türkiye'ye karşı daha yüksektir. Pakistan'ın hazır giyim endüstrisine ait AKÜ indeksi değeri 2008 yılından sonra dünya ekonomik krizi nedeni ile gerilemiş, ancak sonraki yıllarda artmaya devam etmiştir. Türkiye'nin hazır giyim endüstrisinin AKÜ indeksi değeri, 2006 yılından beri azalmaktadır ve 2015 yılında en düşük düzeye gelmiştir. Bu durumun dünya ekonomisindeki yavaşlamadan kaynaklandığı söylenebilir.

Kaynak: UN Comtrade veri tabanı kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 5. Hazır Giyim İhracatında AKÜ İndeks Değerleri

5. Sonuç

Türkiye ve Pakistan'ın tekstil ve hazır giyim endüstrisinin rekabet gücü AKÜ indeksi kullanılarak karşılaştırıldığında Pakistan'ın Türkiye'ye göre avantajlı bir durumda olduğu görülmektedir. Her iki ülke bu sektördeki ihracatlarının yüzde 70'ini Avrupa Birliği ülkelerine yapmaktadır. 2014 yılında Avrupa Birliği'nin Yeni Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS+) programının kapsamını genişletmesi ile Pakistan bu programdan faydalanmaya başlamıştır. Pakistan, düşük iş gücü ma-

liyetleri ve hammaddeye yakınlığı bakımından katma değeri az olan ürünlerde Türkiye'nin pazarlarını kaybetmesine neden olmaktadır.

Türkiye'nin rekabet gücünü arttırması için katma değeri yüksek, özgün tasarım içeren marka ürünlere yönelmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Altay, Oğuzhan. ve Gacaner, Aydanur "Turkey's Dynamics of Competition: A Comparative Analysis of Competitiveness of the Textile and Clothing Industry" (in Turkish), paper presented at the VII.ERC/METU, 2003, International Economy Congress, Ankara.
- Arslan, K, "Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Dönüşüm Stratejileri ve Yeni Yol Haritası", 2008, Müsiad, Araştırma Raporları, s.1-160.
- Balassa, Bela, "Trade Liberalisation and Revealed Comparative Advantage", The Manchester School of Economics and Social Studies" 1965, 33, s. 99-123.
- Bashimov, Güçgeldi, "Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Karşılaştırmalı Avantajı: Türkiye-Pakistan Örneği", Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2014, Sayı 3(2), s.31-32.
- Çoban, Orhan ve Kök, Recep, "Türkiye Tekstil Endüstrisi ve Rekabet Gücü: AB Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Bir Analiz Örneği (1989-2001)", 2005, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Sayı.228, s.68-81.
- Güran, Nevzat, "Dışa Açılıma Sürecinde Türkiye Ekonomisinin Rekabet Gücü", 1990, DPT, Yayın No.2231, Ankara.
- İstanbul Tekstil ve İhracatçılar Birlikleri (İTKİB), "Toplam Tekstil ve Hammaddeleri Sektörü, Ocak Ayı İhracat Performans Raporu", 2017, s.1-28, www.itkib.org.tr/tekstil-ihracat-değerlendirme-notu. (Erişim tarihi 15.02.2017).
- Keane, Jodie ve te Velde, Dirk Willem; "The Role of Textile and Clothing Industries in Growing and Development Strategies", 2008, Final Draft, Overseas Development Institute, UK, s. 1-71.
- Makino, Momoe, "Garment Industry in Pakistan in

Post-MFA Period",IDE-JETRO publications,2012,s.1-27.
Pakistan Breau Statistics (PBS),"External Trade Statistics Tables:Exports by Commodities of Last 5 Years",2017.www.pbs.gov.pk/trade-tables (Erişim tarihi:25.02.2017)

Shah, Syed Abdul Sattar. ,G.Syed, Anwar Ali Shah., M.Shaikh, Faiz., "Effects of WTO on The Textile Industry on Developing Countries", Romanian Statistical Review, 2013, Number 6, s.60-77.

Shahzad,Khurram,"An RCA Analysis of Textiles and Clothing in Pakistan", Lahore Journal of Economics, 2015, Vol. 20, Number 1, s.157-168.

Şahin, Dilek,"Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe Rekabet Gücü: Türkiye, Çin, Hindistan ve Pakistan Örneği", Kesit Akademi Dergisi, Mart 2016, Sayı 3,s.71-84.

Utkulu, Utku ve İmer, Hayriye,"Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Avrupa Birliği Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü Karşısındaki Rekabet Gücünün Alt Sektörler Düzeyinde Ölçülmesi(1994-2005)", Rekabet Dergisi,2009,Sayı 36,s.3-43.

World Trade Organization,"World Trade Statistical Review," 2016,s.1-163.

Yücel,Yener, "Uluslararası Ticaretin Serbestleştirilmesi Sürecinde Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Rekabet Gücü ve Çin Tehdidi",Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, 2010, Sayı 29 (2), s. 227-250.

DÜNYA'DA ve TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRET UYGULAMASI

Dr. Emin KURTCEBE¹
SMMM Ali Osman HORZUM²

Özet

Asgari ücret; normal bir çalışma günü karşılığı olarak işçilere ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını, asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret olarak tanımlanmaktadır.

Asgari ücret; ekonomik yönü, sosyal ve toplumsal yönü itibariyle büyük önem arz etmektedir. Önemli etkilere sahip asgari ücrete ilişkin ilk görüşler, antik Yunan'a kadar uzansa da modern anlamıyla asgari ücretin ele alınması oldukça kısa bir geçmişe sahiptir.

Asgari ücret; ulusal düzeyde, çalışma yaşamı ile ilgili tarafların eşit koşullar altında temsil edildikleri, bağımsız kurul veya komisyonlar aracılığı ile saptanır ve yürürlüğe konur.

Türkiye'de, yaklaşık 13 milyon çalışana ve 3 milyona yakın işvereni ilgilendiren asgari ücret rakamları ve asgari ücretteki artış oranı, esasen tüm ülke ekonomisini doğrudan etkilemektedir.

Bu çalışmanın amacı; Dünya'da ve Türkiye'de asgari ücretin nasıl uygulandığını, nasıl tespit edildiğini, tarihsesini açıklamak ve rakamlarla asgari ücretin maliyetini, artış oranlarını ve yeterliliğini analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: Asgari Ücret, Asgari Ücretin Tespiti, Net ve Brüt Asgari Ücret

MINIMUM WAGE APPLICATION IN THE WORLD AND IN TURKEY

Abstract

The minimum wage is defined as the wage paid to the workers as a normal working day and it can satisfy the minimum requirements of the worker's food, housing, clothing, health, transportation and culturel expenses.

The minimum wage is of great importance in terms of economic, social and societal aspects. The first views on the minimum wage with significant effects extend to ancient Greece. It has a relatively short history to be considered in the modern sense of the minimum wage. The minimum wage at the national level determined and enforced through independent com-

¹ Dr. Emin KURTCEBE, Denizli Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, eminkurtcebe@gmail.com

² SMMM Ali Osman HORZUM, Denizli Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Başkanı, smmmaliosmanhorzum@hotmail.com

mittees or commissions, where the parties concerned with the working life are represented on equal terms.

In Turkey, the minimum wage figures and the increase in the minimum wage, which concern about 13 million workers and close to 3 million employers, directly affect the whole country's economy.

The aim of this study is to explain how the minimum wage is applied in the world and in Turkey, how it is determined, its history and to analyze the figures with the minimum wage cost, increase rates and sufficiency.

Key Words: Minimum Wage, Minimum Wage Determination, Net and Gross Minimum Wage

1. GİRİŞ

Ücret, geniş anlamda; "insan emeğinin bir bedeli", genel anlamda; "işletmelerin kâr ve zararına bağlı olmayan, işveren tarafından emek sahibine ödenen, miktarı önceden belirlenmiş bir gelirdir.

Asgari ücret ise, işçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücrettir. Ücretin en alt düzeyi olan asgari ücret, hem toplumsal açıdan hem de ekonomik açıdan oldukça önemli bir yapıya sahiptir.

Asgari ücret, yapısı gereği düşük gelirler için bir ücret koruması olması nedeniyle sosyal politikaların, ücretlerden alınan vergiler için önemli bir taban oluşturması nedeniyle maliye politikalarının konusunu oluşturmakta ve toplumun büyük bir bölümünü etkilemektedir. Bunlara ek olarak, liberal ekonomik sistemlerde işverenler açısından oldukça önemli olup, kamunun da asgari ücret düzeyine doğrudan maliye politikası araçları ile müdahalesi söz konusu olduğundan süreç; aynı zamanda toplumdaki tüm üretim güçlerini doğrudan etkilemektedir.

Ücretin en az düzeyi olarak tanımlanan asgari ücret; istihdam, gelir dağılımı, fiyatlar genel düzeyi, büyüme gibi makro ve mikro ekonomik değişkenler üzerinde yarattığı ekonomik etkileri nedeniyle de ekonomi politikaları açısından önemlidir. Aynı zamanda gelirin adil bölüşümü fonksiyonunu yerine getirebilmesi yönüyle toplumsal sorunlar üzerinde de etkileri söz konusudur.

Özetle, asgari ücret; mali yönü, ekonomik yönü, sosyal ve toplumsal yönü itibarıyla büyük önem arz etmektedir.

2. ASGARİ ÜCRETİN TANIMI VE AMAÇLARI

2.1. Asgari Ücretin Tanımı

Asgari ücrete ilişkin tanımlamalar gerek ulusal gerekse uluslararası mevzuatlarda yapılmaktadır. Asgari ücrete ilişkin tanımlamalarda farklı yaklaşımlar olabilmesine rağmen, nitelik ve amaçları genellikle uyumludur.

Asgari ücret, çalışan bir kişi ve ailesinin, günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre temel ihtiyaçlarını karşılayarak insanca yaşamalarına olanak tanıyan ve işveren tarafından ödenmesi zorunlu en düşük ücrettir. Bu yönüyle asgari ücret, bir üretim faktörü olarak emeğin bedeli olmanın ötesinde, insanın yaşaması ve varlığını sürdürmesi için gerekli olan en alt düzeydeki gelir kaynağıdır.

Diğer bir ifadeyle, asgari ücret; bağımlı statüler altında çalışanların, yaşamlarını insan onuruna yaraşır biçimde sürdürebilmelerinde yeterli olabilecek biçimde kamu otoritesi tarafından belirlenen ve hukuki düzenlemeler ile ülke genelinde yürürlüğe konulan en az ücret düzeyidir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 23. maddesinin 3. fıkrasında, herkesin kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır ve gerekirse her türlü sosyal koruma önlemleriyle desteklenmiş bir yaşam sağlayacak adil ve elverişli bir ücrete hakkı olduğu belirtilmektedir. 4857 sayılı İş Yasası çerçevesinde çıkarılan Asgari Ücret Yönetmeliği asgari ücreti; "İşçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda,

konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret" olarak tanımlamaktadır.

2.2. Asgari Ücretin Amaçları ve Özellikleri

Asgari ücret; genel olarak, bir taraftan çalışanlara insan olmaları nedeniyle sosyal bakımdan uygun asgari yaşam düzeyi sağlamaya elverişli olan, diğer taraftan işverenlerin daha düşük ücret ödemelerini engelleyen zorunlu karaktere sahip bir ücrettir.

Devlet tarafından yasal olarak asgari ücretle amaçlanan, daha düşük bir ücretin ödenmemesini güvenceye kavuşturmasıdır. Ayrıca asgari ücret; iş sözleşmesiyle çalışan ve 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında olan veya olmayan, her türlü işçinin ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesi için belirlenir. Bu durum, Anayasanın "sosyal devlet" ilkesi ile asgari ücretin tespit usulleri ihdasına ilişkin, Uluslararası Çalışma Örgütü 26 no'lu asgari ücret belirleme yöntemi hükümlerine uygun bir düzenlemedir.

2.2.1. Genel Amaçları

Asgari ücretin genel amacı, uygun asgari yaşam düzeyini sağlamaktır.

- Düşük ücretleri çalışanın geçimini sağlayacak bir düzeye yükseltmek,
- Ani ücret düşmelerine karşı çalışanları korumaktır.

2.2.2. Özel Amaçları

Asgari ücretin özel amacı, ekonomik ve sosyal yaşamın çeşitleri yönleri üzerinde etkin korunabilir ve sürdürülebilir bir yapı oluşturmaktır.

- Devletin önemli bir ücret politikası aracı olması,
- "Eşit işe eşit ücret ilkesi",
- Ücret yelpazesindeki anormal farkları önlemek,
- Emek sömürsünün önüne geçebilmek,
- İşverenler arasında haksız rekabeti önlemek,
- Sosyal yardım mekanizmalarının yükünü hafifletmek

Genel ve özel amaçlar çerçevesinde Asgari Ücret'in özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Hukuki altyapısı gereği bağlayıcıdır. Mevzuat hükümleri belirlenerek ile yürürlüğe konulmuştur. Taraflar arasında pazarlık konusu yapılamaz. İşverenin

hukuki ve cezai bir sorumluluğu bulunmaktadır.

2. Salt işçi statüsü altında çalışanları değil, kamuda çalışanlar dahil bağımlı statü altında tüm çalışanları içine alması nedeniyle kapsamı geniştir.
3. Milli gelirin adil bir biçimde bölüşümüne yardımcı olan sosyal politika aracıdır.
4. Dünyada ve ülkemizdeki çalışan nüfusun büyük bir kısmını doğrudan ilgilendirdiği için üretime ve tüketime etkisi büyüktür.
5. Ülkenin ekonomik ve toplumsal alanlarına doğrudan ve dolaylı yansımaları vardır.
6. İnsanca yaşama ve temel ihtiyaçları karşılama açısından büyük önem arz etmektedir.
7. İkramiye ve tazminat hesaplarında ölçüt olarak kullanılır. Gerçek satın alma gücünü en iyi şekilde yansıtabileceği düşünülür.

3. ASGARI ÜCRETİN TARİHÇESİ

Önemli etkilere sahip asgari ücrete ilişkin ilk görüşler antik Yunan'a kadar götürülse de modern anlamıyla asgari ücretin ele alınması oldukça kısa bir geçmişe sahiptir. İşçi sınıfının sosyal bir sınıf olarak henüz açıkça ortaya çıkmadığı, işçi ile işveren arasında kesin sınıflaşmanın bulunmadığı ortaçağ lonca sisteminde bugünkü manasıyla bir asgari ücret tespitinde bulunulmamıştır (Üzüm, 2011;16). Ortaçağda gerek batı, gerek doğu dünyasında mesleki birlikler olarak loncalar meslek üyelerinin bütün ihtiyaç ve yükümlülüklerini inceden inceye düzenledikleri için, o dönemde ücret tespiti ile amaç, iktisadi olarak zayıf bir sosyal sınıfın asgari geçim imkanlarına sahip olması değil, meslek üyeleri arasındaki haksız rekabeti önlemek ve malın kalitesinin düşmesini engellemek olmuştur (Kutal, 1969; 17). Orta çağ düşünürlerince ileri sürülen adil fiyat kavramından hareketle, kilise "adil ücret" tanımını ortaya atmıştır. 15. Yüzyılda, Floransalı bir din adamı olan Antonius tarafından ortaya atılan adil ücret, işçiye kendi sosyal seviyesine göre ailesi ile birlikte yaşama imkanı veren bir ücret düzeyi olarak tanımlanmıştır (Korkmaz, 2003; 5, Çımat ve Erdal, 2007; 22). Bu dönemden itibaren her tarafta hüküm süren liberalizm kuramının etkisi altında Cantillon, Turgot ve Adam Smith tarafından ortaya konulup David

Ricardo'nun katkıları ile geliştirilen doğal ücret kavramı, işçilerin yaşamasına ve sayıca artmaksızın veya azalmaksızın neslini sürdürmeye imkan veren bir fiyat olarak tanımlanmıştır (Kazgan, 1974; 89).

Dünyadaki ilk asgari ücret uygulamaları, 1894'de Yeni Zelanda'da, 1896'da Avustralya'da ve 1929'da İngiltere'de uygulamaya konmuştur (Türk-İş, 1978; 16).

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO), 1928'de kabul ettiği 26 sayılı Asgari Ücret Belirleme Yöntemleriyle ilgili Sözleşme ile asgari ücrete uluslararası bir ölçüt getirildi. Bu tarihten sonra asgari ücret uygulaması önce Avrupa'ya sonra da tüm Dünya'ya yayıldı. Türkiye, ILO'nun 16.6.1928 tarihli Asgari Ücret Tespit Usulleri İhdasına ilişkin 26 sayılı Sözleşmesini 1973 yılında, 28.06.1951 tarihli "Tarımda Asgari Ücret Tespiti Usulleri Hakkında 99 sayılı Sözleşmesini" ise 1969 yılında kabul etmiştir.

Türkiye'de asgari ücretle ilgili düzenlemeler Osmanlı ve Selçuklu dönemlerine kadar uzanmaktadır. Osmanlı ve Selçuklu çalışma hayatında "ahi örgütleri" çeşitli düzenleyicilik fonksiyonları görmüş, bu örgütler fiyatlara müdahale etmiş, usta, kalfa ve çıraklar arasındaki ilişkileri düzenleyerek, Türk esnaf ve işçisine uygun hayat koşulları sağlama konusunda önemli roller üstlenmiştir (Üzüm, 2011; 16).

Osmanlılar döneminde, devletin asgari ücret konusunda bilinen ilk müdahalesi 1806 tarihinde olmuştur. Bu tarihte yayınlanan fermanla, o zamanki para birimi ile belli işlerde çalışan işçilerin ücretleri tespit edilmiştir (Gerek, 1999: 27).

1923 yılında, yapılan Türkiye İktisat Kongresinde, belediye meclislerinin üç ayda bir asgari ücret hadlerini geçim şartlarına göre tespit ve ilan etmeleri kararlaştırılmış fakat uygulama imkanı olmamıştır (Ağaoğlu, 1987; 75).

Cumhuriyet döneminde, 1936 tarih ve 3008 sayılı İş Kanunu ile birlikte asgari ücret belirlenmiştir. 3008 Sa-

yılı kanunda öngörülen asgari ücrete ilişkin yönetmeliğin 1951 yılına kadar hazırlanamaması nedeniyle, asgari ücret uygulamasına ancak 15 yıl sonra başlanabilmiştir. 1967 Yılına kadar yürürlükte olan bu mevzuat doğrultusunda asgari ücret mahalli komisyonlar tarafından belirlenmiştir. 1951-1967 Yılları arasında, komisyonlarda koordinasyon eksiklikleri, komisyonların asgari ücret mekanizmasını tam olarak algılayamamaları ve ortaya çıkan sorunları giderecek etkin bir kurumsal yapının bulunmaması nedeniyle asgari ücret uygulaması amacına tam olarak erişememiştir. (Korkmaz, 2003; 237).

1951-1967 Yılları arasındaki asgari ücret uygulamasından istenilen sonuçların alınmaması üzerine, 1967 yılında çıkarılan 931 sayılı İş Kanunu ve 1968 tarihli Asgari Ücret Yönetmeliği ile bu konuda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Mahalli Komisyon sisteminden tamamen vazgeçilerek asgari ücreti tespit yetkisi, merkezi ve her bakımdan yetkili bir kurula verilmiştir. Belirlenen bu esaslar, gerek 1475 sayılı İş Kanununun ve 1972 tarihli Asgari Ücret Yönetmeliğinin, gerekse bugün yürürlükte bulunan 4857 sayılı İş Kanunu ve 2004 tarihli Asgari Ücret Yönetmeliğinin esasını teşkil etmektedir (Yılmaz, 2005; 25).

Uluslararası düzenlemeler kapsamında Türkiye, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini 1948 yılında, Avrupa Konseyince 1961 yılında kabul edilen Avrupa Sosyal Şartı'nı da 1989 yılında onaylamıştır. Ancak, Türkiye söz konusu şartın asgari ücreti düzenleyen 4. maddesinin 1. fıkrasını onaylamamıştır. Bunun nedeni, ülkemizde asgari ücret tespitinde işçi ailesinin ihtiyaçları değil sadece işçinin kendisinin ihtiyaçlarının dikkate alınmasının olduğu belirtilmektedir.

4. ASGARI ÜCRETİN TESPİTİ

Asgari ücret; dünyanın dört bir yanında ve Türkiye'de en çok tartışılan konulardan biri durumundadır. İktisat bilimi ve felsefenin uzun yıllardır cevap aradığı "asgari ücret nedir ve nasıl belirlenmelidir" sorusuna her ülke farklı şekilde yanıt vermektedir. Bu farklı yanıtların belirlenmesinde ise en önemli etken olarak o

ülkenin toplumsal koşullarını ortaya koyan istatistikler ve veriler öne çıkmaktadır. Sosyal adalet ve eşit gelir dağılımını sağlamak için en temel önlemlerden biri olarak gösterilen asgari ücretin belirlenmesinde her toplumun kendi koşullarını saptaması büyük önem arz etmektedir. Genellikle asgari ücretin belirlenmesinde sosyal refah koşullarının sağlanmasına önem verilmektedir. Hatta bazı ülkelerde bölgesel farklılıklar kapsamında asgari ücret uygulamaları da çeşitlilik göstermektedir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) üyesi ülkelerin büyük bir kısmı, asgari ücretin tespitinde, sosyal ücret esasını kabul etmiştir. Bu çerçevede ILO'ya göre asgari ücretin saptanmasında; meslek, iş sektörü, coğrafi bölge ile asgari ücretin kapsamındaki özel kategorideki işçiler yer almaktadır. Ancak istisnai bazı meslek ve sektörler asgari ücret kapsamının dışında olabilir. Asgari ücretin saptanması; ülkelerin yasal düzenlemeleri, sosyal faktörleri (işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçları, yaşam maliyeti, ülkedeki ücret düzeyi ve gelir durumu) ile ekonomik faktörleri, işverenlerin ödeme gücü ve enflasyon dikkate alınarak yapılmak durumundadır.

ILO, asgari ücretin belirlenmesinde altı temel ilkeye dikkat etmektedir. (Şeker ve Küçükbayrak, 2012; 6) Bunlar:

1. İşçinin ve bakmakla yükümlü olduklarının ihtiyaçları;
2. Ülkedeki genel ücret seviyesi;
3. Yaşam maliyeti ve bu maliyetteki değişiklikler;
4. Sosyal güvenlik hakları;
5. Diğer sosyal grupların yaşam standartları
6. Ekonomik faktörlerdir (ekonomik gelişmenin gereksinimleri, verimlilik düzeyi ve istihdam düzeyi vb.)

Asgari ücret; dünya genelinde, *çalışma yaşamı ile ilgili tarafların eşit koşullar altında temsil edildikleri, bağımsız kurul veya komisyonlar aracılığı ile* tespit edilmekte ve yürürlüğe konmaktadır.

Avrupa Birliği, üye ülkeler arasında bütünlüğü sağlamak açısından asgari ücret dışında birçok konuda

ortak politikalar gerçekleştirmiştir. Ancak AB ülkeleri kendi ulusal asgari ücretlerini kendi sosyo-ekonomik durumlarına göre belirleyebildiğinden AB ülkelerinde mevcut asgari ücret uygulamaları ülkeler arasında farklılıklar göstermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde asgari ücret; 25 AB ülkesinin 6'sında (Avusturya, Danimarka, Finlandiya, İsveç, İtalya ve Güney Kıbrıs) toplu sözleşmelerle, 19'ünde ise (Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, Lüksemburg, Portekiz, Yunanistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya) ulusal seviyede yasayla tespit edilmektedir.

Avrupa Birliği'nin en yüksek nüfusuna ve en büyük ekonomisine sahip olan Almanya'da, asgari ücret uygulaması 01.01.2015 tarihi itibarıyla başlamıştır. İşveren ve işçilerden oluşan özel asgari ücret komisyonu, 2016 yılında saatlik 8,50 € olan asgari ücreti, 2017 yılı için saatlik 8,84 €'ya yükseltmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde asgari ücret, aylık veya günlük olarak değil, çalışılan saate göre hesaplanmaktadır. Saatlik minimum ücret hesaplaması çerçevesinde, eyaletlere göre ve işletmenin istihdam ettiği işçi sayısına göre asgari ücret farklılaşmaktadır. ABD'de federal seviyede saat başına asgari ücret, son 6 yıldır 7,25 dolar seviyesindedir. Eyalet yönetimi ve sendikalar arasındaki anlaşmaya göre saat başına 15 dolar asgari ücret 2022 yılında büyük işletmelerde, 2023 yılında ise küçük işletmelerde yürürlüğe girecektir.

Küreselleşme sürecinin büyük mucizesi Çin'de asgari ücret belirlenirken her bölge kendi ekonomik durumuna göre bir sınır belirlemektedir. Belirlenen sınırlar yerel hükümetlere sunulmakta ve hükümetler de o bölge için asgari ücreti tespit etmektedir.

Japonya'da asgari ücretin belirlenmesi bölgeye ve bölgedeki endüstriye göre değişmektedir. Endüstriyel asgari ücretler belli sektörler için olup genellikle bölgesel asgari ücretten daha yüksektir. Bölgesel ve

endüstriyel asgari ücret arasında fark var ise çalışanlara ikisi arasından yüksek olanı ödenmektedir.

Rusya'da asgari ücret belirlenirken çalışanın rahat bir şekilde yaşayıp yaşayamayacağı göz önünde bulundurulmaktadır. Rusya'da asgari ücret; Rus hükümetinin 19.06.2000 tarihinde getirdiği yasaya göre işçi sendikaları, şirket sahipleri ve yerel teşkilatlar arasındaki anlaşmalara bağlı olarak düzenlenmektedir. 01.07.2016 Tarihi itibarıyla Rusya'da asgari ücret 7.800 Ruble (yaklaşık 124 USD) olarak belirlenmiştir.

Hindistan'da asgari ücret uygulamasında; saatlik, günlük, haftalık, aylık oranlara göre pek çok asgari ücret şekli söz konusudur. Asgari ücretler; bölgesel, sektörel, mesleki ustalık düzeyi gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak da değişmektedir. Başkent Delhi'de, bir işçinin aylık asgari ücreti 2016 yılı resmi rakamlara göre 9.178 INR – Hint Rupisi (yaklaşık 410 TL). Ayrıca Hindistan'da asgari ücret belirlenirken yasalara göre 6 ölçüte dikkat edilmektedir:

1. Ailede her çalışan için üç tüketim maddesi.
2. Yetişkin bir Hindistanlının günlük 2700 kalori alabileceği kadar yemek yiyebilmesi.
3. Ailenin yılda belirli sayıda kıyafet alabiliyor olması.
4. Kira ücretleri
5. Elektrik, su, benzin gibi ihtiyaç giderlerinin asgari ücretin %20'sine denk gelmesi.
6. Sağlık, eğitim gibi ihtiyaçların asgari ücretin %25'ine denk gelmesi.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar ve yürürlükteki yasal düzenlemelerle, çalışanlara ve onların ailelerine saygın bir yaşam standardının sağlanması temel bir hak olarak ele alınmış, devlete de bu konuda çeşitli sorumluluklar yüklenmiştir (Korkmaz ve Avsallı, 2012; 152).

Türkiye'de asgari ücret, anayasa tarafından güvenceye alınmış, iş kanunu ve bu kanun gereği uygulama yönetmeliği çerçevesinde yasal altyapısı tamamlanmış bir niteliğe sahiptir.

Asgari ücret, işçi ve işveren temsilcileri ile devlet yetkililerinin oluşturduğu Asgari Ücret Tespit Komisyonu tarafından tespit edilmektedir. Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 15 üyeden oluşmaktadır. Bu üyelerin dağılımı ise şöyledir; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan iki temsilci, TÜİK temsilcisi, Hazine Müsteşarlığı temsilcisi, Kalkınma Bakanlığı temsilcisi, bünyesinde en çok işçiyi bulduran en üst işçi kuruluşunun değişik işkolları için seçeceği beş temsilci ve bünyesinde en çok işvereni bulduran işveren kuruluşunun değişik işkolları için seçeceği beş temsilcidir. Komisyonun kararları kesin olmakla birlikte kararlar Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girer.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu, asgari ücretin belirlenmesinde;

- Ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumu,
 - Ücretliler için geçinme endekslerini,
 - Fiilen ödenmekte olan ücretlerin genel durumunu ve
 - Geçim şartlarını
- göz önünde bulundurmaktadır.

Asgari ücret, bütün işkollarını kapsayacak şekilde belirlenir. Ücretin, bir günlük olarak belirlenmesi esastır. Aylık, haftalık, saat başına, parça başına veya yapılan iş tutarına göre ücret ödenen durumlarda gerekli ayarlamalar buna göre yapılır.

Türk asgari ücret sistemi anayasal güvenceye sahip, uluslararası sözleşmelerden beslenen ve İş Kanunu içinde bir düzenlemeye sahip olup ayrıca uygulama konusunda da bir yönetmeliğe sahip bulunmaktadır. Anayasa, sosyal devlet ilkesinin gereği olarak, "Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri" için gerekli tedbirlerin alınmasını ve asgari ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da göz önünde bulundurulması konusunu düzenlemiş bulunmaktadır. 4847 Sayılı İş Kanunu, asgari ücretin kapsamını geniş tutmuş, iş sözleşmesine tabi olarak çalışan bütün işçilere asgari ücret hakkını tanımıştır. 01.08.2004 Tarihinde

yayımlanan Asgari Ücret Yönetmeliğinde asgari ücreti; "işçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret" olarak tanımlamıştır. Aynı yönetmelikte, "işçilere, saptanan asgari ücretlerden düşük ücret ödenemeyeceğini ve hizmet akitlerine ve toplu iş sözleşmelerine, asgari ücretten daha düşük ücret ödenmesini öngören hükümler konamayacağını" açıkça düzenlemiştir. Asgari ücretin belirlenmesinde dil, ırk, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ile benzeri sebeplere dayalı herhangi bir ayırım yapılmamaktadır. İşçi, işveren ve hükümet temsilcilerinden oluşan, 4857 sayılı İş Kanununun 39. maddesi gereğince; bu kanun kapsamında olan veya olmayan, iş sözleşmesi ile çalışan her türlü işçinin asgari ücretini tespit etmekle görevli Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 06.12.2016 tarihinde başladığı çalışmalarını 29.12.2016 tarihine kadar sürdürmüş ve yapılan 4 toplantı sonucunda;

1. Milli seviyede, tek asgari ücret tespitine oybirliğiyle,
2. İşçinin bir günlük normal çalışma karşılığı asgari ücretinin, 01.01.2017 – 31.12.2017 tarihleri arasında 59,25 TL olarak tespitine, işçi temsilcilerinin muhalefetine karşılık oyçokluğuyla,
3. İşbu kararın, 4857 sayılı Kanununun 29. maddesine dayanılarak hazırlanan Asgari Ücret Yönetmeliği'nin 11. maddesi gereğince Resmi Gazete'de yayımlanmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

5. TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRET UYGULAMASI

5.1. Asgari Ücretin Maliyeti

Genellikle, dünyada ve Türkiye'de, bir işletmeye bağlı olarak çalışanlar, tek gelir kalemine sahiptir. İşverenler için ise çalışanlara ödenen ücretler maliyet unsurdur. Dolayısıyla çalışan için en önemli ve tek gelir kaynağı, işveren için ise maliyet unsuru olduğundan asgari ücret, hem toplumsal açıdan hem de ekonomik açıdan oldukça önemli bir yapıya sahiptir.

Asgari Ücret Tespit Komisyonunca, 01.01.2017 - 31.12.2017 dönemi için 2017 Yılı Asgari Ücreti net 1.404,06 TL, brüt 1.777,50 TL olarak belirlenmiştir. Aşağıdaki tablolarda, 2017 yılına ilişkin Asgari Ücret

ve Asgari Ücretin İşverene Maliyeti detaylı olarak yer almaktadır.

Tablo 1: 2017 Yılı (01.01.2017 – 31.12.2017)

Asgari Ücret

Brüt Ücret	1.777,50 TL
Sigorta Primi İşçi Payı (%14)	248,85 TL
İşsizlik Sigortası Primi İşçi Payı (%1)	17,78 TL
Gelir Vergisi Matrahı	1.510,88 TL
Gelir Vergisi (%15)	226,63 TL
Damga Vergisi (%07,59)	13,49 TL
Kesintiler Toplamı	506,75 TL
Asgari Geçim İndirimi* (Bekâr ve Çocuksuz)	133,31 TL
NET ÜCRET (Asgari Ücret + AGİ)	1.404,06 TL

*Asgari Geçim İndirimi (AGİ); medeni duruma, eşin çalışmasına ve çocuk sayısına göre değişiklik gösteren, 16 yaşından büyük tüm çalışanların asgari geçimini sağlayacak kısmının toplam gelirinden çıkarılmasıyla vergi dışı bırakılmasıdır. AGİ, işçiye işveren tarafından devlet adına ödenir ve işverenin gelir vergisinden düşülmür.

Tablo 2: 2017 Yılına İlişkin Asgari Ücretin İşverene Maliyeti

Brüt Asgari Ücret	1.777,50 TL
SGK Primi İşveren Payı (%20,5*)	364,39 TL
İşsizlik Sigorta Primi İşveren Payı (%2)	35,55 TL
İşverene Toplam Maliyeti	2.177,44 TL

* 5510 sayılı Kanununun 81. maddesinin (ı) bendinde belirtilen şartları sağlayan işverenlere, SGK primi işveren payında 5 puanlık indirim söz konusudur. Bu durumda, gerekli şartları sağlayan işverenler için, SGK primi işveren payı %15,5 ve toplam maliyet ise 2.088,56 TL olmaktadır.

Türkiye'de, yaklaşık 13 milyon çalışana ve 3 milyona yakın işvereni ilgilendiren asgari ücret rakamları ve asgari ücretteki artış oranı, esasen tüm ülke ekonomisini doğrudan etkilemektedir.

5.2. Asgari Ücret Tahakkuku ve Ödemesinin Muhasebe Kaydı

Ücret ödemeleri, belirli şartlar dahilinde işletmeler için gider niteliğinde olan harcamalardır. Ücretlerin gider niteliği kazanabilmesi için muhasebe kayıtlarına doğru bir şekilde kaydedilmesi büyük önem taşımaktadır. Öncelikle, ücret giderleri ile ilgili ayrıntılı

ücret bordrosu düzenlenir. Daha sonra, ücret tahakkuk kaydı yapılarak kanuni defterlere kaydedilmek yoluyla muhasebeleştirilir. (Güvercin ve Mil, 2016; 59). 2017 Yılı Ocak ayına ilişkin Asgari Ücret'in tahakkuku ve ilgili ödemelerin muhasebe kayıtları aşağıda belirtilen şekilde yapılmaktadır:

Mad. No	AÇIKLAMA	BORÇ	ALACAK
1	<p>.....31.01.2017.....</p> <p>770 Genel Yönetim Giderleri Hesabı</p> <p>770.01 Personel Giderleri</p> <p>770.01.01 Brüt ücret 1.777,50</p> <p>770.01.02 Sigorta primi işveren payı 364,39</p> <p>770.01.03 İşsizlik sigortası işveren payı 35,55</p> <p>335 Personele Borçlar Hesabı</p> <p>Net Ücret 1.270,75</p> <p>360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs.</p> <p>360.01 Gelir vergisi 226,63</p> <p>360.02 Damga vergisi 13,49</p> <p>361 Ödenecek Sosyal Güv. Kesintileri Hs.</p> <p>361.01 SGK işçi payı 248,85</p> <p>361.02 SGK İşveren payı 364,39</p> <p>361.03 İşsizlik sigortası işçi payı 17,78</p> <p>361.04 İşsizlik sig. işveren payı 35,55</p> <p><i>Ocak ayı ücret tahakkuku</i></p>	2.177,44	1.270,75 240,12 666,57
2	<p>.....31.01.2017.....</p> <p>360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs.</p> <p>360.01 Gelir Vergisi 133,31</p> <p>335 Personele Borçlar Hesabı</p> <p>Asgari Geçim İndirimi 133,31</p> <p><i>Asgari Geçim İndiriminin Gelir Vergisinden Mahsubu</i></p>	133,31	133,31
3	<p>.....31.01.2017.....</p> <p>361 Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri Hs.</p> <p>361.02 SGK İşveren payı 88,88</p> <p>679 Diğer Olağandışı Gelirler</p> <p><i>5510 sayılı Kanununun 81. maddesinin (ı) bendinde belirtilen şartları sağlayan işverenler için %5 oranındaki SGK Teşvikinin, Gelir olarak kaydı</i></p>	88,88	88,88

İşçiye, Vergi Dairesine ve Sosyal Güvenlik Kurumu'na yapılan ödemelere ilişkin muhasebe kaydı:

401.02.2017.....		
	335 Personele Borçlar Hesabı		1.404,06
	Net Ücret 1.270,75		
	AGİ 133,31		
		102 Bankalar	1.404,06
	İşçinin Ocak ayı ücretinin ve AGİ'nin bankadan ödenmesi		
526.02.2017.....		
	360 Ödenecek Vergi ve Fonlar Hs		106,81
	360.01 Gelir vergisi 93,32		
	360.02 Damga vergisi 13,49		
		102 Bankalar	106,81
	<i>Gelir ve Damga Vergisinin bankadan ödenmesi</i>		
628.02.2017.....		
	361 Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri Hs		577,69
	361.01 SGK işçi payı 248,85		
	361.02 SGK İşveren payı 275,51		
	361.03 İşsizlik sigortası işçi payı 17,78		
	361.04 İşsizlik sigortası işveren payı 35,55		
		102 Bankalar	577,69
	<i>SGK Primlerinin bankadan ödenmesi</i>		

Yukarıdaki örneğe göre; işçinin maaşı ay sonu itibarıyla hesabına tahakkuk etmekte, maaş ödemesi de müteakip ayın başında yapılmaktadır.

Asgari ücrete ilişkin hesaplamalar ve muhasebe kayıtları yapılırken, işverenin 5510 sayılı kanununun 81. maddesinin (ı) bendinde belirtilen şartları sağladığı varsayılmıştır. İşveren bu şartları sağlamıyorsa, 3 nolu muhasebe kaydı yapılmayacak ve SGK İşveren Payı 364,39 TL'de kalacaktır.

Yukarıdaki örnekte; işçinin, bekar ve çocuksuz bir çalışan olduğu varsayılmıştır. İşçinin medeni durumu, evli ise eşinin çalışma durumu ve çocuk sayısına göre alacağı AGİ miktarı değişiklik gösterecektir.

5.3. Türkiye'de Yıllar İtibariyle Asgari Ücret

Aşağıdaki tabloda; TL ve USD bazında son 20 yıla ait Asgari Ücret rakamları, asgari ücretteki artış oranları ve aylık olarak hesaplanmış Kişi Başına Düşen Milli Gelir rakamları yer almaktadır.

2016 Yılına kadar olan asgari ücret rakamları, yıl içindeki ortalama aylık rakamlardır. Fiyatlar genel düzeyinin sürekli değiştiği enflasyonist dönemlerde, yıl içerisinde, asgari ücrette artışlar yapılmıştır. Asgari ücret, 2016 yılından itibaren tam yılı kapsayacak şekilde tespit edilmeye başlanmıştır.

2017 Yılına kadar, USD bazında asgari ücretin hesaplanmasında, yıllık ortalama kur dikkate alınmış, 2017

yılı için yılbaşındaki USD kuruna göre hesaplama yapılmıştır.

Tabloda aylık olarak hesaplanan Kişi Başına Düşen Milli Gelir rakamları, 2006 ve 2016 yıllarında GSYH'nin tespitinde yapılan düzenlemeler neticesinde değişiklik göstermektedir.

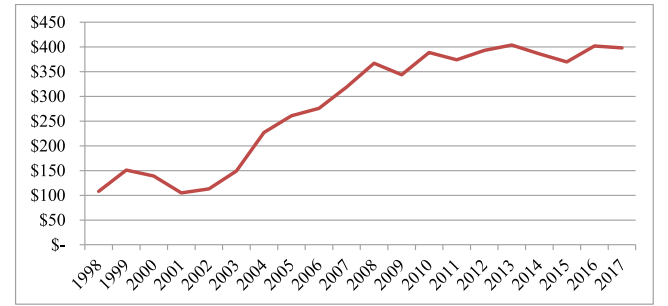
Tablo 3: Yıllar İtibariyle Asgari Ücret

Yıl	Asgari Ücret (TL)	TL Bazında Artış Oranı	Asgari Ücret (USD)	USD Bazında Artış Oranı	Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Aylık)
1998	27,97 TL		108 USD		362 USD
1999	64,54 TL	%131	151 USD	%40	326 USD
2000	84,20 TL	%30	139 USD	%-8	344 USD
2001	111,03 TL	%32	105 USD	%-24	252 USD
2002	173,90 TL	%57	113 USD	%8	291 USD
2003	225,99 TL	%30	149 USD	%32	380 USD
2004	310,65 TL	%37	227 USD	%52	480 USD
2005	350,15 TL	%13	261 USD	%15	585 USD
2006	380,46 TL	%9	276 USD	%6	632 USD
2007	411,09 TL	%8	319 USD	%16	770 USD
2008	492,40 TL	%20	367 USD	%15	870 USD
2009	536,80 TL	%9	344 USD	%-6	713 USD
2010	587,84 TL	%10	389 USD	%13	835 USD
2011	644,45 TL	%10	374 USD	%-4	872 USD
2012	720,46 TL	%12	393 USD	%5	875 USD
2013	788,34 TL	%9	404 USD	%3	901 USD
2014	868,51 TL	%10	386 USD	%-4	867 USD
2015	974,80 TL	%12	370 USD	%-4	765 USD
2016	1.300,99 TL	%33	402 USD	%9	901 USD
2017	1.404,06 TL	%8	398 USD	%-1	

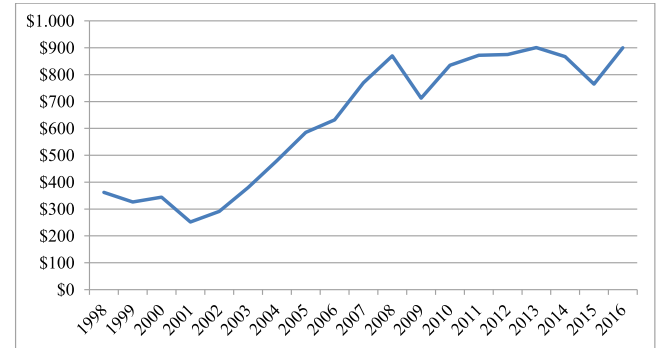
Tablodaki veriler ışığında; asgari ücretteki TL bazında en yüksek artış %131'lik oranla 1999 yılında iken, USD bazında en yüksek artış ise %52'lik oranla 2004 yılında yaşanmıştır. USD bazında asgari ücretin en yüksek olduğu yıl 2013 yılı iken, en düşük olduğu yıl 2001 yılıdır. 2001 Yılında yaşanan ekonomik krizle birlikte dolar kurunun yükselmesi sonucu asgari ücret, USD bazında, bir önceki yıla göre %24 oranında düşmüştür.

Yukarıda tablo halinde verilen rakamlar, aşağıda grafiğe dökülmüştür. Asgari ücretin yıllar itibariyle değişimi ve kişi başına düşen milli gelir grafiklerinde görüleceği üzere; son 20 yıllık süreç içerisinde, 2002 yılından itibaren, USD bazındaki her iki rakam da 2009 yılına kadar yükselen bir ivme ile artış göstermiş, 2009 yılından 2017 yılına kadar ise düşük bir volatilité ile seyretmiştir.

Grafik 1 – Asgari Ücretin Yıllar İtibariyle Değişimi

Grafik 2 – Kişi Başına Düşen (Aylık) Milli Gelirin Yıllar İtibariyle Değişimi

Son 20 yılda, USD bazında, Kişi Başına Düşen Milli Gelir, yaklaşık %248 artarken; asgari ücret, yaklaşık %370 artış göstermiştir. Bu durum, asgari ücretli çalışanlar açısından olumlu bir göstergedir, ancak; sadece bireysel tüketim göz önüne alınarak belirlenen asgari ücret, yeterli seviyede değildir.

TÜRK-İŞ (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu) 1987 yılından bugüne, 30 yıldır her ay düzenli olarak "açlık ve yoksulluk sınırı" araştırması yapmakta ve çalışanların içinde buldukları geçim şartlarını ortaya

koymaktadır. "Açlık Sınırı" dört kişilik bir ailenin, sağlıklı ve dengeli beslenebilmesi için bir ayda gıda için yapması gereken asgari mutfak harcamaları tutarını tanımlamaktadır. "Yoksulluk Sınırı" ise, yeterli hayat standardında yaşayabilmek için gerekli olan minimum gelir miktarıdır. TÜRK-İŞ araştırmasının, 2017 Nisan ayı sonucuna göre; dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 1.518 TL, gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamaların toplam tutarı ise (yoksulluk sınırı) 4.944,63 TL olmuştur. Bekar bir çalışanın aylık yaşama maliyeti ise 1.899,03 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu veriler ışığında, Türkiye'deki Asgari Ücretin yetersiz olduğu net olarak görülmektedir.

Türkiye'de uygulanan asgari ücret yeterli seviyede değildir ancak asgari ücrette artış yaparken; ülkenin ekonomik durumu ve ekonomik projeksiyon mutlaka dikkate alınmalıdır. Çünkü asgari ücretteki artış; doğrudan veya dolaylı olarak birçok göstergelyi beraberinde etkilemektedir.

Asgari ücretteki artış temel olarak aşağıda belirtilen parametreleri doğrudan etkilemektedir:

- İşçi ve işveren sosyal güvenlik primleri
- Bağ-Kur primleri
- Genel Sağlık Sigortası primi
- İşsizlik Sigortası primi
- Sosyal Güvenlik Destek Primi
- Kıdem tazminatı
- İhbar tazminatı
- Sosyal Güvenlik Kurumu idari para cezaları
- Çeşitli vergilerle ilgili para cezaları
- Ücretten kesilen gelir ve damga vergisi
- Çıraklar ve stajyer öğrencilerin SGK primleri ve ücretleri
- Doğum, askerlik ve yurtdışı borçlanması
- İsteğe bağlı sigorta primleri
- Taksici, dolmuşçu, rehber ve part - time çalışanların sigorta primleri

- İkili sözleşme bulunmayan ülkelere çalışmaya giden işçilerin sigorta primleri
- Geçici işsizlik ödeneği
- İşsizlik maaşı
- Asgari geçim indirimini
- Evde bakım ücreti
- 65 yaş ve engelli aylığı kriteri
- Emekli aylıkları
- Teşvik uygulamalarındaki sübvansiyonlar
- Bireysel Emeklilik Sigortası için sağlanan devlet katkısı
- Genel Sağlık Sigortası ödemelerinde gelir testi kriteri

Asgari ücrette yüksek oranlı artışın yaratacağı etkiler, makro ve mikro ekonomi açısından, kısa dönem ve orta – uzun dönem etkileri olmak üzere ikiye ayırarak değerlendirilebilir.

Kısa dönemde; özel sektörde maliyetler artacak, işten çıkarmalar, kayıt dışı işçi çalıştırmalar ve dolayısıyla işsizlik oranında artış yaşanacak, maliyet artışları fiyatlara yansıtılacak ve enflasyonda yükseliş olacaktır. Görüleceği gibi kısa dönemli etkiler olumsuz etkilerdir. Kısa dönemde ortaya çıkabilecek olumsuzlukları giderebilmek için devlet, özel kesimin maliyet yükünün bir bölümünü üstlenmelidir ki, 2016 yılından itibaren devlet, asgari ücretin vergisel boyutunda kısmen destek sağlamaktadır.

Orta – uzun dönemde; asgari ücret ve paralel olarak diğer ücretlerdeki artış, tüketim eğilimi yüksek olan ücretli kesimin daha çok harcama yapabilmesine imkan sağlayarak talebin artmasına yol açacaktır. Talep artışı, üretimi ve dolayısıyla belirli oranda yatırımı artırarak ülkedeki büyümeyi de artıracaktır. Ekonominin canlanması, talebin ve büyümenin artması, özel kesimin cirolarında artışlar yaratarak, başlangıçtaki kayıplarını telafi edecek gelişmelere yol açabilecek ve istihdamda olumlu gelişmelere neden olabilecektir. Harcamalardaki artış, dolaylı vergilerin, gelirlerdeki artış da dolaysız vergilerin tahsilâtını artıracığı için

devletin vergi gelirlerinde artış ortaya çıkacaktır. Görüleceği gibi orta – uzun dönemli etkiler olumlu etkilere sahiptir. Bu olumlu ve olumsuz etkiler, süreç içerisinde iç içe yaşanabilecek durumlardır.

5. Sonuç

Dünya’da ve Türkiye’de, bir sosyal politika aracı olarak piyasadaki ücretlerin minimum düzeyine müdahale edilerek gerçekleşen asgari ücret uygulaması, hem işçi hem de işveren açısından oldukça önemlidir. İşçi için gelir unsuru olan asgari ücret, işveren açısından ise bir maliyet unsurudur.

Asgari ücret düzeyi, genel ücret düzeyini de dolaylı olarak etkilediğinden, asgari ücretteki artış tüm çalışanların ücretlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Ayrıca, asgari ücretteki artış, birçok ekonomik parametreyi de beraberinde artırdığından, asgari ücrete ilişkin düzenlemeler ülke ekonomisi açısından büyük önem arz etmektedir.

Bir ülkede, üretimin emek faktörü olarak katkıda bulunan çalışanların, emeklerinin karşılığını gerçek anlamda almaları ve aldıkları ücretin insanlık onuruna yaraysın bir yaşama imkân vermesi gerekmektedir. Ancak, söz konusu asgari ücret düzeyi için gerekli olan ücret tutarının hesabı; ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye, ilden ile ve hatta kişiden kişiye farklılıklar göstermektedir. Bu çerçevede asgari ücretin; sektörel, bölgesel veya daha farklı sınıflandırmalar dikkate alınarak tespit edilmesi, daha gerçekçi rakamların belirlenmesine katkı sunabilir.

Ülkenin ekonomik gerçekleri, yaşam standartları ve genel beklentiler dikkate alınarak; işçinin, işverenin ve devletin mutabakatı içerisinde, makul ve kabul edilebilir bir asgari ücret uygulaması esas olmalıdır.

Kaynakça

Ağaoğlu, N. (1987), Türkiye’de Teoride ve Uygulamada Asgari Ücret, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa
 Çımat, A. ve Erdal, A. (2007), *Asgari Gelir Hakkı*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
 Gerek, S. (1999), Türkiye’de Asgari Ücretler ve Enflasyon

(1974-1999), T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1094, Eskişehir.

Güvercin, A. ve Mil, H.İ. (2016), *Sosyal Güvenlik Açısından İşçi Ücret Giderlerinin Muhasebe Uygulaması ve Denetimi*, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, Yıl:2016, C:9, S:1, Ankara.

Kazgan, G. (1974), *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*, 2. Baskı, Bilgi Yayınları, İstanbul.

Korkmaz, A. (2003), *Çağdaş Gelişmeler Açısından Asgari Ücret*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Korkmaz, A. (2003), *Çağdaş Gelişmeler Açısından Asgari Ücret: Genel Olarak Dünyada ve Türkiye’de*, Kamu-İş Yayınları, Ankara.

Korkmaz, A. ve Avsallı H. (2012), *Türkiye’de Asgari Ücretin Hukuksal Yönü*, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, Yıl:2012, C:4, S:2, Alanya.

Kutal, M. (1969), *Teorik Esasları ve Tatbikatı Bakımından Asgari Ücret*, Sermet Matbaası, İstanbul.

T.C. Kalkınma Bakanlığı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü (2012), Şeker, S.D. ve Küçükbayrak M., *Türkiye’de Bölgesel Asgari Ücretin Uygulanabilirliği*, İş Gücü Piyasası Çalışma Raporları – 1, Ankara.

Türk-İş (1978), *Asgari Ücret, Türkiye ve Dünya Uygulaması*, Türk-İş Yayınları, No:19, Ankara.

Üzüm, T. (2011), *Kesk Tarihi*, Kalkedon Yayınları, İstanbul.

Yılmaz, B. (2005), *Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Asgari Ücret: Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

www.csgeb.gov.tr

www.economy.gov.tr

www.ilo.org

www.resmigazete.gov.tr

www.turkis.org.tr

ÖĞRENCİLERİN MUHASEBE EĞİTİMİNDE DİJİTAL EĞİTİM UYGULAMALARINA YÖNELİK KALİTE ALGISI

Yrd. Doç. Dr. Seçil SİGALI¹
Araş.Gör. Ersin Fırat AKGÜL²
Doç. Dr. Mustafa Gürol DURAK³

Özet

Bu çalışmanın amacı, dijital eğitim uygulamalarının muhasebe eğitiminin kalitesine etkisinin analiz edilmesi olarak belirlenmiştir. Uygulanan soru formları yardımıyla öğrencilerin bu uygulamalarla ilgili kalite algılarının ortaya konması amaçlanmıştır. Önceki çalışmalar, muhasebe eğitiminde kalitenin, yaşam boyu öğrenme temelinden hareketle geliştirilen “özyönetimli öğrenme becerisi”nin geliştirilmesiyle arttırılabileceğini; bu becerinin geliştirilmesinde ise dijital eğitim uygulamalarının araç olarak kullanılabilceğini göstermektedir. Öğrencilerin algılarına göre dijital eğitim uygulamaları, öğrenmeyi kolaylaştırarak, öğrenmede zaman ve mekan esnekliği sağlayarak, öğrenme motivasyonunu ve öğrenenin sorumluluklarını artırarak, özyönetimli öğrenme becerisine katkıda bulunmakta ve bu nedenle, dönüşüm ve paydaş yaklaşımları bakış açısıyla muhasebe eğitiminin kalitesini arttırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Eğitimi, Dijital Çağ, Dijital Eğitim Uygulamaları

Abstract

This study aims to analyze the effects of digital educational applications on the quality of accounting education. A questionnaire is developed to show the perceptions of the students on the digital educational applications. Results show that digital educational applications may have a positive impact on the quality of accounting education by developing self-directed learning skill by creating easiness, flexibility in time and location, improving learning motivation and student responsibilities in the learning process under stakeholder and transformative approaches of education quality.

Keywords: Accounting Education, Digital Age, Digital Educational Applications

1 Dokuz Eylül Üniversitesi, secil.varan@deu.edu.tr

2 Dokuz Eylül Üniversitesi / Bandırma Onyeddi Eylül Üniversitesi, akgulfirat@gmail.com

3 Yaşar Üniversitesi, guroldurak@yasar.edu.tr

1. Giriş

İçinde bulunduğumuz dijital çağda ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da değişimler ortaya çıkmaktadır. Eğitim süreçlerinde “dinamik eğitim materyalleri” olarak tanımlanan yeni dijital eğitim uygulamalarından faydalanılmaya başlanmıştır. Ancak ülkemizde dijital eğitim uygulamalarının eğitim sürecini ne yönde etkilediği yönünde yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Dijital eğitim materyalleri günümüzde, bilgisayar destekli çalışma ile çevrimiçi ödev ve sınav yapma olanağı sunan çevrimiçi laboratuvarlar, uygulamalı ders kitapları, eğitimcilerin öğrencilerle bir araya geldiği çevrimiçi forumlar, ders notlarının internet sitelerinde güncellenmesi ve sınıflarda teknoloji kullanımı gibi uygulamalardır.

Bu çalışmanın amacı, dijital eğitim uygulamalarının muhasebe eğitiminin kalitesine etkilerinin ortaya konması olarak belirlenmiştir. Dijital eğitim uygulamalarının ülkemizde kullanımı oldukça yeni ve sınırlıdır. Bu çalışmada, bilgisayar destekli çalışma ile çevrimiçi ödev ve sınav yapma olanağı sunan çevrimiçi laboratuvarların ve uygulamalı ders kitaplarının (e-lab uygulamaları) kullanımı incelenmiş; öğrencilerin bu uygulamalarla ilgili kalite algılarının ortaya konması amaçlanmıştır. Hazırlanan soru formları yardımıyla öğrencilerin algılarına göre, söz konusu dijital eğitim materyallerinin kullanımının muhasebe eğitimi kalitesine etkisi değerlendirilmiştir.

Çalışmanın 2. Bölümü, muhasebe eğitiminin kalitesi ve dijital eğitim uygulamalarının rolü üzerine yapılmış olan önceki çalışmalara, 3. Bölümü çalışmanın tasarımı ve yöntemine ayrılmış, 4. Bölümde ise bulgulara yer verilmiştir. Sonuç bölümünde bulgular değerlendirilmiş ve gelecek çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

2. Muhasebe Eğitiminin Kalitesi

Eğitim kalitesi, birçok akademisyen tarafından tartışılmış ve tanımlanmaya çalışılmıştır. Harvey ve Green (1993) “Kalitenin Tanımı” isimli çalışmalarında, eğitim-

de kalitenin 5 yaklaşımla değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedirler:

- *Üstün Başarı*: Üstün başarı ile eğitimin kalitesinin ölçülmesi, birçok araştırmacı tarafından “geleneksel kalite tanımı” olarak görülmektedir (Harvey ve Knight, 1996; Barandiaran-Galdós vd., 2012). Bu tanıma göre kalite, “belirlenen standartların üzerinde olan” şeklinde tanımlanmaktadır.

- *Mükemmeliyet-Sıfır Hata*: “Geleneksel” olarak ifade edilen bir diğer kalite tanımı olan mükemmeliyetçi yaklaşım, eğitim sürecinin çıktılarına odaklanmaktadır. Öğrencilerin mevcut özelliklerinin geliştirilerek sıfır hata ile mezun edilmesi eğitimin kaliteli olduğunun göstergesi olarak kabul edilmektedir. (Harvey ve Knight, 1996).

- *Amaca Uygunluk*: Bu tanıma göre kalite, belirlenen hedef ve amaçlara uygunluk anlamına gelmektedir. Barandiaran-Galdós vd. (2012)’ye göre amaca uygunluk, modern bir kalite tanımıdır ve eğitim kurumu ile diğer paydaşların (öğretim elemanları, öğrenciler, işletmeler, toplum) amaçlarına ve beklentilerine uygunluk olarak ifade edilmektedir. Diğer bir ifadeyle, eğitim kalitesi paydaş yaklaşımı ile tanımlanmakta ve tanımlama sürecinde farklı paydaşların bakış açılarının yansıtılması görüşü savunulmaktadır (Vroeijenstijn, 2005).

- *Parasal Değer*: Kalitenin para değeri ile ölçülmesi “popülist” bir yaklaşım olarak nitelendirilmekte ve minimum maliyetle “belirlenen standartların üzerinde olan” eğitim olarak ifade edilmektedir (Schrock ve Lefevre, 1988; Harvey ve Knight, 1996).

- *Dönüşüm*: Bu tanıma göre, öğrencinin katılımcı olduğu ve sürekli olarak olumlu niteliksel bir değişime uğradığı eğitim kalitelidir (Watty, 2005). Eğitimde kalitenin “öğrencinin dönüşümü” olarak tanımlanması iki öğeyi içermektedir; (i) öğrencinin gelişimi ve (ii) öğrencinin güçlendirilmesi veya yetkilendirilmesi (Harvey ve Knight, 1996).

Harvey ve Knight (1996)'a göre modern yaklaşımda öğrencinin gelişimi, eğitimin öğrencide "katma değer" yaratması anlamına gelmektedir. Eğitim, öğrencinin bilgi, yetenek ve becerilerini sürekli olarak geliştirdiği sürece kalitelidir. Watty (2005) ve Barandiaran-Galdós vd. (2012)'nin bulgularına göre de öğretim elemanları bu görüşü desteklemektedir. Harvey ve Knight (1996) ayrıca, öğrencilerin eğitim sürecine katılımlarının ve sürecin değerlendirilmesinde söz sahibi olmalarının da kaliteyi artıracaklarını vurgulamaktadırlar.

Albrecht ve Sack (2000) muhasebe eğitiminde kalitenin artırılmasına engel olan sorunları aşağıdaki şekilde özetlemektedirler:

- Ders içeriklerinin ve eğitim programlarının uygulamadaki güncel gelişmelerin gerisinde kalması, küreselleşme, teknoloji ve etik konularına yeterince yer ayrılmaması.
- Eğitimin ezbere dayanması, sınıflardaki anlatım ve ders süresi ile sınırlı kalması.
- Muhasebe eğitiminin başarılı bir profesyonel hayat için gereken özellik ve becerileri kazandırmakta yetersiz kalması.
- Bilginin teknoloji ile birlikte ucuzlamasına rağmen bilgi alımında teknoloji kullanımının sınırlı kalması.

Dönüşüm yaklaşımının eğitimde kalitenin öğrencinin bilgi, yetenek ve becerilerinin sürekli olarak geliştirilmesi ile artacağı görüşünden hareketle, Albrecht ve Sack (2000)'in bakış açısı göz önünde bulundurulduğunda muhasebe eğitiminin kalitesi konusunda şu sorular ön plana çıkmaktadır:

- *Muhasebe eğitiminde öğrencinin "hangi" bilgi, yetenek ve becerileri geliştirilmelidir?*
- *Bu özelliklerin gelişiminde hangi araçlar kullanılabilir?*

Mohamed ve Lashine'in 2003 yılında yaptıkları çalışma, bu soruların yanıtlanması için ışık tutmaktadır. Bu çalışma küresel rekabette muhasebe meslek mensup-

larının sahip olması gereken bilgi, beceri ve yeteneklerin belirlenmesini amaçlamaktadır. Mohamed ve Lashine (2003)'e göre muhasebe eğitimi öğrencilere iletişim, teknoloji, bilgisayar, analitik problem çözme, disiplinler arası düşünebilme ve güncel gelişmeleri takip edebilme becerileri kazandırabilmeli; ayrıca kişisel niteliklerini geliştirebilmelidir. Söz konusu kişisel nitelikler: kişisel sorumluluk, özyönetimli öğrenme becerisi, sosyallik, ekip çalışmasına yatkınlık, organize olma, etik sorumluluk diğerlerini motive etme ve anlaşmazlıkları çözebilme olarak belirlenmiştir (Mohamed ve Lashine, 2003).

Öğrencilerin ve çalışanların bakış açısı ile muhasebe meslek mensuplarının sahip olması gereken kişisel nitelik ve özellikleri Kavanagh ve Drennan (2008) tarafından ele alınmıştır. Mohamed ve Lashine (2003)'e paralel olarak, muhasebe eğitiminin öğrencileri teknik bilgi ve uygulama ile ilgili bilgilerin ötesinde, "küresel bir vatandaş" olmaya hazırlaması ve öğrencilerin sosyalleşmelerine ve kişisel gelişimlerine katkı sağlaması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu görüşe göre, muhasebe ve işletme mezunlarının iş hayatlarında başarılı olabilmeleri için teknik bilgidен daha fazlasına ihtiyaçları vardır. Öğrenci ve çalışanlara göre bu özelliklerden en önemlileri yaşam boyu öğrenme, kendini motive edebilme, sözel beceriler ve problem çözme becerileridir.

Benzer bir diğer çalışmada Villiers (2010) muhasebe eğitimi alan öğrenciler için profesyonel hayatta rekabet avantajı yakalayabilmeleri açısından sosyal becerilere sahip olmalarının önemini vurgulamıştır. Çalışmada iletişim, problem çözme, ekip çalışması, etik değerler ve özyönetimli öğrenme becerileri, sosyal beceriler olarak ele alınmaktadır. Villiers (2010)'a göre özyönetimli öğrenme becerisi "zaman yönetimi, kendi bilgisini ölçebilme, kendi kendini motive etme, kendine güven, kendi kurallarını koyabilme, sorumluluk, elektronik araçları kullanabilme, yaşam boyu öğrenme, esneklik ve değişime açık olma" gibi yetilerden oluşmaktadır.

Mohamed ve Lashine (2003) söz konusu becerilerin geliştirilebilmesi için çeşitli stratejiler ve araçlar önermektedirler. Bu stratejilerden “pedagoji” stratejisinde, bilgisayar ve multimedya temelli öğrenimin; “beceri geliştirme” stratejisinde ise eğitimde bilgisayar-teknoloji kullanımının, laboratuvarların ve internet tabanlı uygulamaların artırılması ile öğrencilere, bilginin alımında *esneklik* sağlanacağı savunulmaktadır. Mohamed ve Lashine (2003)’ün önerdiği “muhasabe eğitiminin verilmesi” stratejisinde zaman ve mekân sınırlamalarının kaldırılarak eğitim araçlarına ulaşmada *zaman bağımsızlığı* sağlanması gerekliliği de vurgulanmıştır (Mohamed ve Lashine, 2003).

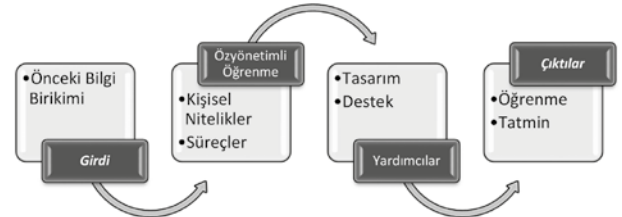
Benzer şekilde Morgan ve Adams (2009) da öğrencilerin hali hazırda dijital araçları “ikinci bir hayat” olarak benimsediklerini; bu nedenle öğretim elemanlarının hedefledikleri becerilerin kazandırılması için bu araçları eğitimde de kullanmaları gerektiğini savunmaktadır. Villiers (2010) da becerilerin geliştirilmesinde teknolojinin bir araç olarak kullanılmasını önermektedir. Söz konusu çalışmada mevcut neslin internet ve teknolojiyle iç içe yaşadığı ve eğitimin bu araçları kullanarak öğrencilere hitap etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, öğretim elemanlarının bu araçlarla birbirlerinin tecrübelerinden daha fazla yararlanacağı da belirtilmiştir (Villiers, 2010).

Mohamed ve Lashine (2003), Kavanagh ve Drennan (2008) ve Villiers (2010)’ın çalışmaları eğitim kalitesinde modern yaklaşımlar olarak nitelendirilen dönüşüm ve paydaş yaklaşımları kapsamında değerlendirilebilir. Bu çalışmalarda paydaşlar, muhasabe mesleğinde “yaşam boyu öğrenme” gerekliliğinin altını çizmektedir. Çalışmalarda ayrıca “özyönetimli öğrenme” becerisinin bu bağlamda önemi vurgulanmakta ve bu becerinin kazandırılmasında araç olarak özellikle “internet tabanlı” uygulamaların ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak yazarların “özyönetimli öğrenme” becerisini farklı kategoriler içerisinde tanımladıkları da açıktır.

“Özyönetimli öğrenme” becerisi, yaşam boyu öğrenme (resmi eğitim sonrası uzmanlık alanı veya ihtiyaç duyulan bir konuda öğrenmeye devam etme) kavramının önem kazanması ile kendi kendine öğrenme

ihtiyacının artması sonucunda öne çıkmıştır (Tarhan ve Biryen Saraç 2006).

“Özyönetimli öğrenme”, öğrencinin, öğrenme süreci ve bu süreçte kullanılan tekniklerde temel sorumlulukları üstlenen kişi olabilmesi becerisi olarak tanımlanabilir (Knowles 1990, Gültekin 2007). Eğitimde özyönetimli öğrenme becerisinin kazandırılması, literatürde çeşitli yaklaşımlarla farklı şekillerde açıklanmaya çalışılmıştır⁴ (Candy 1991; Brockett ve Hiemstra, 1991; Garrison, 1997). Brockett ve Hiemstra (1991)’nin modeline göre özyönetimli öğrenmede öğrenen, kendi öğrenmesinin sorumluluğunu alır; öğretmenin ya da öğrenim aracının amacı ise “öğrenme-öğretme sürecini *kolaylaştırmaktır*” (Tarhan ve Biryen Saraç 2006). Song ve Hill (2007) dijital öğrenim araçları konusundaki araştırmalar için “özyönetim becerisi”ni anlamak ve açıklamak üzere bir model önerisi sunmuştur. Önerilen model Şekil 1’de özetlenmektedir.

Şekil 1: Dijital Öğrenim Araçları Konusundaki Araştırmalar için “Özyönetimli Öğrenme” Modeli

Kaynak: Song ve Hill (2007:31)’den uyarlanmıştır.

Song ve Hill (2007)’nin modeline göre özyönetimli öğrenmede “kişisel nitelikler”, öğrenmede sorumluluk alma konusundaki motivasyon ve yeteneklerdir. Süreçler, öğrenenin öğrenme sürecindeki rolünü ifade etmektedir. Yardımcılar ise öğrenme sürecinin tasarımı, doğası ve eğitimcinin ve öğrenim aracının özyönetimli öğrenmedeki rolüdür. Bu sürecin çıktısı ise öğrenme ve tatmin olacaktır. Bu modele göre dijital öğrenim aracı öğreneni öğrenme sürecinde destekleyecek ve bu süreci kolaylaştıracak şekilde tasarlanacaktır.

Muhasabe eğitiminin kalitesinin arttırılmasına yönelik benzer öneriler ülkemizdeki çalışmalarda da yer

4 Bu yaklaşımlar Tarhan ve Biryen Saraç (2006)’da karşılaştırmalı ve ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

almaktadır. Yükçü vd. (1995), muhasebe eğitiminin yalnızca teorik yönlü olarak değerlendirilmemesi gerektiğini belirtmekte ve muhasebe eğitiminde kalite için eğitimin bilgisayar ağırlıklı uygulamalarla ve stajlarla desteklenmesini önermektedirler.

Erdoğan vd. (2000) ise teknolojik gelişmelerin muhasebe uygulamalarına ve muhasebe eğitimine etkilerini incelemektedirler. Teknolojik gelişmelerin, muhasebe mesleğini her yönüyle etkilediği ve bu nedenle muhasebe öğretmenlerinin öğrencilerin kişilik oluşumunu da göz önünde bulunduran farklı bir anlayışla yetiştirilmesi gerektiğini belirtilmektedirler. Erdoğan vd. (2000)'ne göre muhasebe eğitiminde öğrenmeyi öğreten ve yaşam boyu eğitim anlayışını temel alan bir sisteme başvurulması gerekmektedir. Teknolojiye uyum sağlama ve bilgisayar kullanma becerileri gelişmiş, etkileşimli (interaktif) çalışabilen, yazılı, sözlü ve teknolojik iletişim becerilerini geliştirebilen bireylerin yetiştirilmesi temel amaç olarak belirlenmelidir. Bu doğrultuda, derslerin olabildiğince bilgisayar destekli yürütülmesinin önemli olduğuna işaret edilmektedir. Sevim (2005), Hacırüstemoğlu (2009) ve Yücel vd. (2012) de muhasebe eğitiminde kalitenin artırılması için dijital eğitim uygulamaları ve teknolojik araçların kullanılmasının gerekliliği üzerinde durmuşlardır.

Karacaer ve Taş (2004) da muhasebe eğitiminde güncel gelişmelerin takip edilebilmesi için bilgi akışı ve eğitim yöntemlerinde bazı yeniliklere başvurmak gerektiğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca, eğitimde akademik performans ile birlikte akademik tatminin de ön plana çıktığı ve öğrencilerin konuyu derinlemesine kavramaları için motivasyon konusunun kilit rol oynadığı da belirtilmektedir (Karacaer ve Taş, 2004).

Özetle, dünyada ve ülkemizde, muhasebe eğitiminin kalitesi ile ilgili yapılan çalışmalarda muhasebe eğitiminin kalitesinde "dönüşüm" ve "paydaş" yaklaşımlarının ön planda olduğu görülmektedir. "Muhasebe eğitiminde öğrencinin "hangi" bilgi, yetenek ve becerileri geliştirilmelidir?" sorusuna cevap olarak muhasebe eğitiminde yaşam boyu öğrenme gerekliliği ve

"özyönetim" becerisinin literatür taramasında ön plana çıktığı görülmektedir. "Bu özelliklerin gelişiminde hangi araçlar kullanılabilir?" sorusu ile ilgili olarak ise dijital eğitim uygulamalarının söz konusu özelliklerin öğrencilere kazandırılmasında stratejik bir araç olarak kullanılabileceği belirtilmiştir.

3. Araştırmanın Örnekleme Ve Yöntemi

Önceki araştırmalar ışığında, çalışmada dijital eğitim uygulamalarının muhasebe eğitiminin kalitesine etkilerinin belirlenmesi ve bu uygulamaların muhasebe eğitiminde öğrencilere kazandırılması hedeflenen becerilere katkısının incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada dijital eğitim uygulamaları derslerde e-lab kullanımı ile temsil edilmiştir. Araştırmada kararsal örnekleme yöntemi kullanılarak, eğitimini İzmir'de faaliyet gösteren üç üniversiteden (Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Ekonomi Üniversitesi ve Yaşar Üniversitesi) birinde sürdüren ve "Finansal Muhasebe" dersini almış bulunan öğrenciler ana kütleyi oluşturmaktadır. Bu kapsamda 98 adet öğrenciye ulaşılmış ve soru formları yardımı ile bilgi toplanmıştır.

Soru formunun oluşturulmasında Song ve Hill (2007)'nin "özyönetimli öğrenme" modeli kullanılmıştır. Bu modele göre, dijital eğitim uygulamaları eğer, öğrenim sürecini kolaylaştırıcı ve destekleyici bir rol oynayabiliyorsa, özyönetimli öğrenmeye olumlu katkı sağlayarak eğitim kalitesini arttırabilir. Bu modele göre araç, konuyu daha anlaşılır ve kolay öğrenilir hale getirmeli, esneklik sağlamalı, zaman yönetimi konusunda destek olmalı, öğrenenin öğrenme sürecindeki sorumluluklarını ve çalışma motivasyonunu arttırmalıdır. Ayrıca Gültekin (2007)'ye göre "özyönetimli öğrenme" modelinde kullanılan öğretim araçlarının aşağıdaki özelliklere sahip olması gerekmektedir:

- ✓ Öğrenen merkezli bir öğrenme ortamı sağlamalı,
- ✓ Öğrenmeyi kolaylaştırmalı,
- ✓ Sorumluluk öğrenende olmalı,
- ✓ Esnek bir yapıda tasarlanmalı.

Soru formunun oluşturulması sürecinde ayrıca, literatürde bu konuda yapılmış olan çalışmalarda uygulanan soru formlarından (Richardson vd., 2013; O'Donnell ve Sharp, 2012; Liaw vd. 2007) yararlanılmıştır.

Kullanılan soru formu, öğrencilerin dijital eğitim uygulamalarının kalitesini nasıl algıladıklarına yönelik toplamda 31 adet ifadeden oluşmaktadır. İfadelere katılımcıların 5'li likert ölçeği (5: Katılıyorum; 4: Kısmen Katılıyorum; 3: Kararsızım; 2: Kısmen Katılmıyorum; 1: Katılmıyorum) ile cevap vermesi istenmiştir. Dijital eğitim uygulamalarının nasıl algılandığına yönelik ifadeler, E-lab uygulamalarını kullanan ve kullanmayan öğrencilere göre t-testi ile analiz edilmiştir.

4. Araştırmanın Bulguları

Araştırmaya katılan öğrencilerin profilleri Tablo 1'de belirtilmektedir.

Tablo: 1 Araştırmaya Katılanları Profili

Cinsiyet	Frekans	%	E-lab uygulama deneyimi	Frekans	%
Bayan	44	44,9	Kullandım	59	60,2
Erkek	54	55,1	Kullanmadım	39	39,8
Toplam	98	100	Toplam	98	100

Soru formları analiz edildiğinde; %44,9'u kız, %55,1'i erkek olan toplam 98 öğrenciden %60,2'si daha önce aldığı derslerde E-lab uygulaması kullandığını, %39,8'i ise kullanmadığını belirtmiştir.

Öğrencilerin Dijital Eğitim Uygulamalarının Kalite Algısına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler Tablo 2'de sunulmuştur. Dijital eğitim uygulamalarının nasıl algılandığına yönelik 31 adet ifade ayrıca, bu tür uygulamaları kullanan ve kullanmayan öğrencilerin yanıtlarına göre bağımsız örneklem T-testi ile analiz edilmiştir. Anlam düzeylerine göre elde edilen bulgular Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 2 ve Tablo 3 birlikte analiz edildiğinde en çarpıcı bulgu "Dijital eğitim sisteminde bilgiye kolayca ulaşılabilir" ifadesi ile ilgilidir. Bu ifadeye tüm öğrencilerin

verdiği yanıtların ortalaması 4,18 iken, T-testi uygulandığında, e-lab kullanan öğrencilerin yanıtlarının 4,47 ortalama ile kullanmayanlardan anlamlı derecede farklı olduğu görülmüştür. Ayrıca dijital eğitim uygulamalarının öğrencilere istedikleri yerde ders çalışabilme ve istedikleri kadar örnek soru çözebilme konusundaki desteği ile ilgili ifadelerde sırasıyla 4,26 ve 4,22 ortalamalara ulaşıldığı görülmüştür. Öğrencilerin istedikleri zaman ders çalışabilmeleri ve zaman kazanmaları ile ilgili ifadeler de, e-lab kullananların 4,14 ve 4,12 ortalama ile kullanmayanlara göre anlamlı derecede yüksek ortalamalara ulaştıkları görülmüştür. Bu bulgular, soru formunda öğrenim aracı olarak kullanılan e-lab uygulamalarının öğrenciler tarafından, öğrenim sürecinde kolaylık ve esneklik sağlayan bir araç olarak algılandığını göstermektedir.

Bulgulara göre, dijital eğitim uygulamalarında, öğrencilerin öğretmenlerinin sesini duymaları ya da görüntüsünü izlemeleri, sesin artırılıp azaltılabilmesi, metinlerde köprü (internete yönlendirme) kullanılması öğrenmede motivasyonu artırıcı rol oynamaktadır.

T-testi sonuçlarında, e-lab kullanan ve kullanmamış olan gruplar arasında "eğitmenin ders anlatımı açısından standardizasyonun sağlanması" ifadesi için verilen yanıtlar anlamlı derecede farklıdır. E-lab kullanan grup, ders anlatımının daha standart bir hale geldiğini belirtmiştir. Bu bulgu, aynı muhasebe dersini alan farklı sınıflara, farklı öğretmenlerin girmesi nedeniyle ders anlatımında ortaya çıkan farklılıkların, e-lab uygulaması kullanıldığında azaldığının düşünüldüğünü göstermektedir.

E-lab kullanan öğrenciler ayrıca bu uygulamalarının ders sorumluluklarını arttırdığını, konuların daha kapsamlı anlatıldığını, çalışma planlarını kendilerinin yapabildiğini düşünmektedirler.

Öğrenciler bulgulara göre, "dijital eğitim uygulamaları ile ders notuna ihtiyaç kalmamıştır" ve "ders notlarının çevrimiçi erişilebilir halinde derslere katılmaya gerek yoktur" ifadelerine genel olarak katılmadıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler ayrıca sınavların çev-

rimiçi ortamlarda yapılmasının kopya girişimlerinin artmasına yol açacağını düşünmektedirler. Bu bulgular, öğrencilerin dijital eğitim uygulamalarını sınıfta öğretmenlerin verdiği dersin yerini alan bir araç olarak değil, sınıftaki eğitime destek olan bir yardımcı olarak algıladıklarını göstermektedir.

Ayrıca öğrenciler, “dijital eğitim uygulamaları ile eğitim daha öğrenci merkezli hale gelmiştir” ifadesine “kararsızım” yanıtı vermişlerdir. Bu ifadenin yanıtına uygulanan t-testinde anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır.

Tablo 2: Öğrencilerin Dijital Eğitim Uygulamalarının Kalite Algısına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Dijital eğitim uygulamalarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler		Sayı	Ort.	Standart Sapma
4	Dijital eğitim uygulamaları sayesinde öğrenciler istedikleri yerde ders çalışabilirler.	98	4,26	1,087
5	Dijital eğitim uygulamaları sayesinde öğrenciler istedikleri kadar çok örnek soru çözebilirler.	98	4,22	0,903
29	Dijital eğitim sisteminde bilgiye kolayca ulaşılabilir.	98	4,18	0,956
1	Dijital eğitim uygulamaları öğrencilerin çalışmalarında zaman kazanmalarına yardımcı olur.	98	3,94	1,013
6	Dijital eğitim uygulamaları ile öğrenciler çalışma planlarını kendileri yapabilirler.	98	3,91	1,026
3	Dijital eğitim uygulamaları sayesinde öğrenciler istedikleri zaman ders çalışabilirler.	98	3,91	1,176
23	Sınavların çevrimiçi ortamlarda yapılması durumunda kopya girişimlerinde daha büyük artış olur.	98	3,91	1,429
15	Dijital eğitim uygulamaları öğrencilerin sınıf arkadaşlarıyla birlikte daha az vakit geçirmelerine neden olur.	98	3,85	1,357
24	Dijital eğitim uygulamaları takım çalışmasına uyum sağlamayı engeller.	98	3,80	1,526
8	Dijital eğitim uygulamaları anlaşılmayan konuların dersin öğretmenine yüz-yüze sorulmasını engellediği için dersi zorlaştırır.	98	3,71	1,21
26	Dijital eğitim uygulamalarında öğretmenin sesini duymak ve resmini görmek öğrencilerin hoşuna gidebilir.	98	3,70	1,31
16	Dijital eğitim uygulamaları, öğrencilerin konuları görsel hafızalarına daha iyi kaydetmelerini sağlamaktadır.	97	3,61	1,287
31	Öğrenciler dijital eğitim uygulamalarını kullanırken sesi artırıp azaltarak derse konsantrasyonlarını arttırabilirler.	98	3,60	1,11
18	Ders materyali dönem başında çevrimiçi olarak erişilebilir olursa daha hızlı öğrenim sağlanır.	98	3,52	1,294
27	Dijital eğitim uygulamalarında metinlerde köprü (internete yönlendirme) kullanılması öğrencinin öğrenme motivasyonunu artırır.	98	3,46	1,095
21	Dijital eğitim uygulamaları muhasebe derslerinin uygulamaya yönelik işlenmesi açısından kolaylık sağlamaktadır.	98	3,34	1,392
2	Dijital eğitim uygulamaları öğrencilerin ders açısından daha fazla sorumluluk üstlenmelerine neden olur	98	3,29	1,112
13	Dijital eğitim uygulamaları herkesin kullanabileceği kadar kolay tasarlanmıştır.	98	3,27	1,248
20	Dijital eğitim uygulamaları ile eğitim daha öğrenci merkezli hale gelmiştir.	98	3,26	1,311
22	Dijital eğitim uygulamaları sayesinde öğretmenin ders anlatımı açısından standardizasyon sağlanmış olur.	98	3,26	1,303
14	Dijital eğitim uygulamaları sayesinde konular daha kapsamlı şekilde anlatılabilmektedir.	98	3,15	1,255
7	Dijital eğitim uygulamaları sayesinde konular daha anlaşılır hale gelmektedir.	98	3,13	1,181
19	Ortak çevrimiçi çalışmalar eğitimciye derse katkı sağlayan öğrencileri tespit etmede fırsat tanımaktadır.	98	3,12	1,387
10	Dijital eğitim uygulamaları ile öğrenciler ders çalışırken daha fazla zevk alırlar.	98	2,91	1,158
25	Dijital eğitim uygulamaları öğrencilerin problem çözme yeteneklerini arttırmaktadır.	98	2,9	1,272
30	Dijital eğitim sisteminde öğrenilen bilgiyi unutmak, sınıfta ders dinlerken öğrenilen bilgiyi unutmaktan daha zordur.	98	2,86	1,385
28	Dijital eğitim sisteminde öğrenciler birbirleri ile aktif şekilde tartışabilirler.	98	2,81	1,265
12	Öğrenciler dijital eğitim uygulamalarında verilen çalışmalarını kendi istekleriyle yaparlar.	98	2,79	1,186
11	Dijital eğitim uygulamaları ile öğrenciler daha düzenli ders çalışırlar.	98	2,6	1,182
9	Dijital eğitim uygulamaları ile ders notuna ihtiyaç kalmamıştır.	98	2,57	1,235
17	Ders notlarının çevrimiçi erişilebilir olması halinde derslere katılmaya gerek yoktur.	98	2,47	1,501
Güvenilirlik Testi (Cronbach Alpha)		0,909		

Tablo 3: T-Testi Sonuçları

No	İfade	E-Lab Kullanımı (Ort.)		t-değeri	p-değeri	Bağımsız Örneklem T-Test Sonucu (%5 seviyesinde)
		Kullandım	Kullanmadım			
29	Dijital eğitim sisteminde bilgiye kolayca ulaşılabilir.	4,47	3,74	3,977	0,001	Anlamlı
4	Dijital eğitim uygulamaları sayesinde öğrenciler istedikleri yerde ders çalışabilirler.	4,32	4,15	0,748	0,456	Anlamlı Değil
5	Dijital eğitim uygulamaları sayesinde öğrenciler istedikleri kadar çok örnek soru çözebilirler	4,25	4,18	0,399	0,69	Anlamlı Değil
3	Dijital eğitim uygulamaları sayesinde öğrenciler istedikleri zaman ders çalışabilirler	4,14	3,56	2,266	0,027	Anlamlı
1	Dijital eğitim uygulamaları öğrencilerin çalışmalarında zaman kazanmalarına yardımcı olur.	4,12	3,67	2,203	0,03	Anlamlı
6	Dijital eğitim uygulamaları ile öğrenciler çalışma planlarını kendileri yapabilirler.	4,03	3,72	1,501	0,137	Anlamlı Değil
23	Sınavların çevrimiçi ortamda yapılması durumunda kopya girişimlerinde daha büyük artış olur.	3,95	3,85	0,348	0,729	Anlamlı Değil
26	Dijital eğitim uygulamalarında eğitmenin sesini duymak ve resmini görmek öğrencilerin hoşuna gidebilir	3,92	3,38	1,993	0,049	Anlamlı
24	Dijital eğitim uygulamaları takım çalışmasına uyum sağlamayı engeller.	3,8	3,79	0,005	0,996	Anlamlı Değil
18	Ders materyali dönem başında çevrimiçi olarak erişilebilir olursa daha hızlı öğrenim sağlanır.	3,8	3,1	2,68	0,009	Anlamlı
31	Öğrenciler dijital eğitim uygulamalarını kullanırken sesi artırıp azaltarak derse konsantrasyonlarını arttırabilirler.	3,8	3,31	2,175	0,032	Anlamlı
16	Dijital eğitim uygulamaları, öğrencilerin konuları görsel hafızalarına daha iyi kaydetmelerini sağlamaktadır.	3,74	3,41	1,246	0,216	Anlamlı Değil
27	Dijital eğitim uygulamalarında metinlerde köprü (internete yönlendirme) kullanılması öğrencinin öğrenme motivasyonunu artırır.	3,73	3,05	2,943	0,005	Anlamlı
15	Dijital eğitim uygulamaları öğrencilerin sınıf arkadaşlarıyla birlikte daha az vakit geçirmelerine neden olur.	3,69	4,08	-1,37	0,174	Anlamlı Değil
8	Dijital eğitim uygulamaları anlaşılmayan konuların dersin eğitmenine yüz-yüze sorulmasını engellediği için dersi zorlaştırır.	3,63	3,85	-0,876	0,383	Anlamlı Değil
22	Dijital eğitim uygulamaları sayesinde eğitmenin ders anlatımı açısından standardizasyon sağlamış olur.	3,47	2,92	2,086	0,04	Anlamlı
2	Dijital eğitim uygulamaları öğrencilerin ders açısından daha fazla sorumluluk üstlenmelerine neden olur.	3,47	3,00	2,104	0,038	Anlamlı
21	Dijital eğitim uygulamaları muhasebe derslerinin uygulamaya yönelik işlenmesi açısından kolaylık sağlamaktadır.	3,46	3,15	1,058	0,293	Anlamlı Değil
13	Dijital eğitim uygulamaları herkesin kullanabileceği kadar kolay tasarlanmıştır.	3,44	3,00	1,728	0,087	Anlamlı Değil
20	Dijital eğitim uygulamaları ile eğitim daha öğrenci merkezli hale gelmiştir.	3,39	3,05	1,255	0,212	Anlamlı Değil
14	Dijital eğitim uygulamaları sayesinde konular daha kapsamlı şekilde anlatılabilmektedir.	3,37	2,82	2,174	0,032	Anlamlı
7	Dijital eğitim uygulamaları sayesinde konular daha anlaşılır hale gelmektedir.	3,29	2,90	1,616	0,109	Anlamlı Değil
19	Ortak çevrimiçi çalışmalar eğitimciye derse katkı sağlayan öğrencileri tespit etmede fırsat tanımaktadır.	3,25	2,92	1,159	0,249	Anlamlı Değil
28	Dijital eğitim sisteminde öğrenciler birbirleri ile aktif şekilde tartışabilirler.	3,12	2,33	3,142	0,002	Anlamlı
10	Dijital eğitim uygulamaları ile öğrenciler ders çalışırken daha fazla zevk alırlar.	3,08	2,64	1,88	0,063	Anlamlı Değil
25	Dijital eğitim uygulamaları öğrencilerin problem çözme yeteneklerini artırmaktadır.	3,05	2,67	1,472	0,144	Anlamlı Değil
30	Dijital eğitim sisteminde öğrenilen bilgiyi unutmak, sınıfta ders dinlerken öğrenilen bilgiyi unutmaktan daha zordur.	3,03	2,59	1,566	1,121	Anlamlı Değil
12	Öğrenciler dijital eğitim uygulamalarında verilen çalışmalarını kendi istekleriyle yaparlar.	2,86	2,67	0,806	0,422	Anlamlı Değil
11	Dijital eğitim uygulamaları ile öğrenciler daha düzenli ders çalışırlar.	2,8	2,31	2,037	0,044	Anlamlı
9	Dijital eğitim uygulamaları ile ders notuna ihtiyaç kalmamıştır.	2,42	2,79	-1,464	0,146	Anlamlı Değil
17	Ders notlarının çevrimiçi erişilebilir olması halinde derslere katılmaya gerek yoktur.	2,41	2,56	-0,506	0,614	Anlamlı Değil

5. Sonuç Ve Öneriler

Ülkemizde dijital eğitim uygulamalarının eğitim sürecini ne yönde etkilediği yönünde yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu bağlamda, çalışmamız dijital eğitim uygulamalarının muhasebe eğitiminin kalitesi üzerinde etkilerinin öğrenciler tarafından ne şekilde algılandığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Önceki çalışmalar, muhasebe eğitiminde kalitenin, yaşam boyu öğrenme temelinden hareketle geliştirilen “özyönetimli öğrenme becerisi”nin geliştirilmesiyle arttırılabileceğini; bu becerinin geliştirilmesinde ise dijital eğitim uygulamalarının araç olarak kullanılabilirliğini göstermektedir.

Öğrencilerin algılarına göre dijital eğitim uygulamaları, “öğrenmeyi kolaylaştırarak, öğrenmede zaman ve mekan esnekliği sağlayarak, öğrenme motivasyonunu ve öğrenenin sorumluluklarını artırarak”, özyönetimli öğrenme becerisine katkıda bulunmakta ve bu nedenle, dönüşüm ve paydaş yaklaşımlarından hareketle muhasebe eğitiminin kalitesini arttırmaktadır.

Ayrıca dijital eğitim uygulamaları, aynı muhasebe dersine giren farklı öğretim elemanlarının varlığı durumunda, verilen eğitimin daha standart bir hale getirilmesinde de rol oynamaktadır.

Bulgulara göre öğrenciler, dijital eğitim uygulamalarının muhasebe eğitimine kalitesinin arttırılması için, öğretim elemanlarının çevrimiçi ortamlarda ses ve görüntü olarak daha fazla bulunmalarının ve öğrencilere çevrimiçi soru sorabilecekleri forumlar gibi yöntemleri daha fazla kullanmalarının etkili olacağını düşünmektedirler.

Bu çalışmanın öncelikli kısıtı dijital eğitim uygulamalarının e-lab uygulamaları ile sınırlı tutulmasıdır. Örnekleme, 3 üniversiteden 98 öğrenci ile oluşturulmuştur. Gelecek çalışmalar daha kapsamlı olarak, söz konusu uygulamaların önceki çalışmalarda muhasebe eğitiminin kalitesine olumlu katkı sağlayacağını

belirtildiği güncel gelişmelerin takibi, ekip çalışmasına yatkınlık ve problem çözme yeteneğinin geliştirilmesi konularındaki katkısını inceleyebilirler. Öğretim elemanlarının konu ile ilgili görüşleri ve değerlendirmelerine başvurularak, dijital eğitim uygulamalarının muhasebe eğitimi kalitesine katkısı araştırılabilir. Ayrıca öğrencilerin, dijital eğitim uygulamalarının “öğrenen merkezli” bir öğrenme ortamı sağladığı konusunda kararsız olmaları nedeniyle, dijital eğitim uygulamalarında öğrencilerin öğrenim sürecinde daha fazla rol oynamasını amaçlayan esnek performans değerlendirmeleri gibi yöntemlerin eğitim kalitesine etkisi konusu araştırılabilir.

Kaynakça

- Albrecht, W. Steve. ve Robert, J. Sack, Accounting Education: Charting the Course Through A Perilous Future, Accounting Education Series Cilt No.16, American Accounting Association, Sarasota, 2000.
- Barandiaran-Galdos, Marta, Miren Barrenetxea-Ayesta, Antonio Cardona-Rodriguez, Juan Jose Mijangos-Del-Campo ve Jon Olaskoaga-Larrauri, “Attitudes of Spanish University Teaching Staff to Quality in Education”, Journal of Higher Education Policy and Management, Kasım 2012, Cilt 34, Sayı 6, s.647-658.
- Brockett, Ralph G. ve Roger Hiemstra, Self-Direction in Adult Learning: Perspectives on Theory, Research, and Practice, Routledge, New York, 1991.
- Candy, Philip C, Self-Direction For Lifelong Learning: A Comprehensive Guide to Theory and Practice, Jossey-Bass, San Francisco, 1991.
- Erdoğan, Melih., Nergis Tek, Münir Şakrak, Can Şımga Muğan, “Teknolojik Gelişmelerin Muhasebe ve Muhasebe Eğitimine Etkileri”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Aralık 2000, Cilt.2, Sayı.4, s.113-118.
- Garrison, D. Randy, “Self-Directed Learning: Toward A Comprehensive Model”, Adult Education Quarterly, Kasım 1997, Cilt 48, Sayı 1, s.18-33.
- Gültekin, Gülnaz Gülsüm, “Yetişkin Eğitimi Bilimi Işığında Mesleki Eğitim”, e-Journal of New World Sciences Academy, 2007, Cilt 2, Sayı 1, s.1-14.

Hacıüstemoğlu Rüstem, "Muhasebede Uzmanlaşma", Mali Çözüm Dergisi, Mayıs-Haziran 2009, Sayı 93, s.17-28.

Harvey, Lee ve Diana Green, (1993). "Defining Quality", Assessment & Evaluation in Higher Education, 1993, Cilt 18, Sayı 1, s.9-34.

Harvey, Lee ve Peter T. Knight, Transforming Higher Education, Open University Press, Bristol, 1996.

Karacaer, Semra ve Ayşegül Taş, "Quality Studies in Accounting Education: An Application on An Accounting Lecture Evaluation", Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 2004, Cilt 6, Sayı 2, s.1-14.

Kavanagh, Marie H. ve Lyndal Drennan, "What Skills And Attributes Does An Accounting Graduate Need? Evidence From Student Perceptions And Employer Expectations", Accounting & Finance, Haziran 2008, Cilt 48, Sayı 2, s.279-300.

Knowles, Malcolm Shepherd, Yetişkin Öğrenenler Göz Ardı Edilen Bir Kesim, 1990, Çev.: Serap Ayhan, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1996.

Liaw, Shu-Sheng, Hsiu-Mei Huang ve Gwo-Dong Chen, "An Activity-Theoretical Approach to Investigate Learners' Factors Toward E-Learning Systems", Computers in Human Behavior, Temmuz 2007, Cilt 23, Sayı 4, s.1906-1920.

Mohamed, Ehab K.A. ve Sherif H. Lashine, "Accounting Knowledge and Skills and the Challenges of A Global Business Environment", Managerial Finance, Ağustos 2003, Cilt 29, Sayı 7, s.3-16.

Morgan, Gareth ve Jean Adams, "Pedagogy First! Making Web-Technologies Work for Soft Skills Development in Leadership and Management Education", Journal of Interactive Learning Research, Nisan 2009, Cilt 20, Sayı 2, s.129-155.

O'donnell, Eileen ve Mary Sharp, Students' Views of E-Learning: The Impact of Technologies on Learning in Higher Education in Ireland, Igi Global, Hershey, 2012.

Richardson, Peter, Steven Dellaportas, Luckmika Perera ve Ben Richardson, "Students' Perceptions on Using Ipods in Accounting Education: A Mobile-Learning Experience", Asian Review of Accounting, Mayıs

2013, Cilt 21, Sayı 1, s.4-26.

Schrock, Edvard M. ve Henry L. Lefevre, The Good and the Bad News About the Quality, Marcel Decker, New York, 1988.

Sevim, A. "Dijital Uygulamaların Muhasebe Eğitimi Üzerine Etkileri", XXIV. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu 2005, Muğla-Türkiye.

Song, Liyan. ve Janette R. Hill, "A Conceptual Model for Understanding Self-Directed Learning in Online Environments", Journal of Interactive Online Learning, Bahar 2007, Cilt 6, Sayı 1, s.27-42.

Tarhan, Betül ve Seda Biryant Saraç, "Öğrenmede Özyönetimlilik ve Özerklik Kavramlarına Artsüremli Bir Bakış", Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, s.139-152.

Villiers, R. de, "The Incorporation of Soft Skills into Accounting Curricula: Preparing Accounting Graduates for Their Unpredictable Futures", Meditari Accountancy Research, Ekim 2010, Cilt 18, Sayı 2, s.1 - 22.

Vroeijenstijn, Ton, "External Quality Assessment: Servant of Two Masters? The Netherlands University Perspective" International Conference on Quality Assurance in Higher Education 2005, Hong Kong - China

Watty, Kim, "Quality in Accounting Education: What Say The Academics?", Quality Assurance in Education, Haziran 2005, Cilt 13, Sayı 2, s.120-131.

Yücel, Elif, Mehlika Saraç ve Adem Çabuk, "Accounting Education In Turkey And Professional Accountant Candidates Expectations From Accounting Education: Uludag University Application", Business And Economics Research Journal, Ocak 2012, Cilt 3, Sayı 1, s.91-108.

Yükçü, Süleyman, Tülay Yücel ve Kaytmaz, Çağnur. (1995). Üniversitelerde Muhasebe Eğitimi: Problemlerin Ve Uygulanan Stratejilerinin Etkinliğine İlişkin Ampirik Bir Çalışma, XIV. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, 1995. Antalya-Türkiye.

TÜRK VERGİ HUKUKU AÇISINDAN İSPAT VASITALARININ İNCELENMESİ

Öğr. Gör. Mutlu YORULDU¹
Öğr. Elm. Nilüfer Zeybek YORULDU²

ÖZET

Vergi sistemimizde yer alan vergiler, güven esasına dayalı olarak, çoğunlukla mükelleflerin, mükellefiyetlerine ilişkin her hususu bildirimde bulunarak vergi idaresine bildirmesi yöntemine dayanmaktadır. Verginin konusunu oluşturan ve dolayısıyla vergilendirilmesi gerekli unsurların ne olduğunun en iyi mükellefler tarafından bilinebileceği düşüncesine dayanan bu yöntemde mükellef, vergi matrahını bildirmekte ve vergileme sürecine fiilen katılmaktadır. Ancak mükellefler, bu süreçte bazen vergi matrahlarını bilerek veya bilmeyerek hatalı beyan edebilmektedir. Her ne kadar VUK'a göre; "Vergi kanunlarıyla kabul edilen haller müstesna olmak üzere, mükellefiyete veya vergi sorumluluğuna ilişkin özel sözleşmeler vergi dairelerini bağlamaz" hükmü yer almakla birlikte, özel hukuk sistemimizde "sözleşme serbestliği" ilkesinin cari olması nedeniyle mükellefler ortak çıkarları doğrultusunda daha az vergi ödemek amacıyla çeşitli hukuki işlemlerde bulunabilmektedir. Bu gibi durumlarda vergi idaresine, beyanların ve dolayısıyla matrahların doğruluğunun araştırılması görevi düşmektedir. Mükellef beyanlarının gerçek durumu yansıtmayı yansıtmadığının denetiminde "delil ve ispat sistemi" önemli bir yer tutmaktadır. Hukuken geçerli ve tanınan çeşitli ispat vasıtaları kullanılarak (defter, kayıt ve belgeler, yoklama fişleri, inceleme tutanakları, bilirkişi raporları vb.) yani deliller kullanılarak, gerçekte olması gereken durumun ortaya çıkarılması sağlanmakta ve böylelikle hazinenin vergi kaybına uğraması ihtimalinin önüne geçilmektedir. Bu çalışmanın amacı vergi hukuku açısından yukarıda anılan ispat araçlarının etkinlik düzeylerinin değerlendirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Hukuku, İspat ve Delil

EXAMINATION PROOFS IN TERMS OF TURKISH TAX LAW

1 Manisa Celal Bayar Üniversitesi Kula Meslek Yüksek Okulu Maliye Programı Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, mutluyoruldu@gmail.com

2 Adnan Menderes Üniversitesi Yenipazar Meslek Yüksek Okulu Meslek Hukuku Dersi Eğitmeni, niluferzeybek@gmail.com

Abstract

The taxes in our tax system depend on the method of declaration of every points related to the liabilities of the taxpayers based on trust. In this method based on the thought that the elements comprising the tax subject which must be taxed would be known best by taxpayers, the taxpayer declares tax assessment and actively participates in the taxation process. However, taxpayers may declare the tax assessment purposely or unwittingly wrong in this process. "Although according to TPL "Private agreements related to obligation or tax liability do not oblige tax offices except for the situations accepted by the tax law", taxpayers perform various legal transactions to pay lesser tax in line with their common interests because of the current principle of "liberty of contract" in our private law system. In such cases, the taxation authority has to investigate the correctness of these tax returns and assessments. The "evidence and proof system" play an important role in the inspection whether or not the taxpayer declarations reflect the actual situation. The actual situations are revealed using various legally valid and recognized proofs (books, records and documents, attendance forms, verification minutes, expert's reports etc.) and the treasury's possible loss of income is prevented. The purpose of this study is to evaluate the efficiency levels of the abovementioned proofs in terms of the tax law.

Keywords: Tax Law, Proof and Evidence

1. Giriş

Günümüz vergileri, çoğunlukla mükelleflerin bildirimde bulunması yöntemine dayanmaktadır. Vergiye tabi kendilerine ait unsurların ne olduğunun en iyi mükellefler tarafından bilinebileceği düşüncesine dayanan bu yöntemde mükellef, vergi matrahını bildirmekte ve vergileme sürecine fiilen katılmaktadır³. Ancak mükellefler, bu süreçte bazen vergi matrahlarını ha-

talı beyan edebilmektedir. Her ne kadar VUK'a göre; "Vergi kanunlarıyla kabul edilen haller müstesna olmak üzere, mükellefiyete veya vergi sorumluluğuna ilişkin özel sözleşmeler vergi dairelerini bağlamaz" hükmü yer almakla birlikte, özel hukuk sistemimizde "sözleşme serbestliği" ilkesinin cari olması nedeniyle mükellefler ortak çıkarları doğrultusunda daha az vergi ödemek amacıyla çeşitli hukuki işlemlerde bulunabilmektedir. Bu gibi durumlarda vergi idaresine, beyanların doğruluğunun araştırılması görevi düşmektedir. Mükellef beyanlarının gerçek durumu yansıtmayı yansıtmadığının denetiminde "delil ve ispat sistemi" önemli bir yer tutmaktadır⁴.

Bilindiği üzere devlet vergi toplamak üzere, rızası olmaksızın kişilerin ekonomik değerlerine müdahale etmektedir. Ancak devlet, bu müdahalesinde hukuk kurallarıyla bağlıdır. Anayasamızın 73'üncü maddesinde düzenlenen verginin kanuniliği ilkesi, kamu gücünü elinde bulunduran devlete karşı kişilere hukuki güvence sağlamaktadır. Anayasa'nın 36'ncı maddesiyle kişilere tanınan hak arama hürriyeti çerçevesinde kişilerin idarenin tek yanlı olarak tesis ettiği vergisel işlemlere karşı yargı yoluna başvurma imkânı bulunmaktadır. Aynı şekilde Anayasanın 125. Maddesine göre idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olması hükmünün de bu açıdan önem arz ettiğini ve yargı yoluna başvurma hakkının anayasa ile teminat altına alınmıştır.

İspat ile delil arasında amaç-araç ilişkisi bulunmaktadır. Çünkü yargı organının önüne getirilen uyumsuzlukta ulaşılmak istenen amaç, ispattır. Başka bir ifadeyle, bir davada taraf olanlar davanın kendi lehlerine sonuçlanmasını sağlamak için mutlaka uyumsuzluk konusu olayı ispatlamak zorundadırlar. Bunu da ancak deliller sayesinde gerçekleştirebilirler. Bu itibarla, delil olmadan ispatın gerçekleşmesi mümkün değildir⁵.

3 Abdurrahman Akdoğan, **Vergi İncelemesi**, A.İ.T.İ Akademisi Maliye ve Vergi Hukuku Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1979, s. 3.

4 Seçkin Altınal ve Nurgül Güner, "Vergi Hukukunda İspat ve Delillendirme", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 324, 2008, s. 103

5 Karakoç, s. 8.

Bu çalışmada vergi hukukunda geçerli olan ispatlama sistemlerinden ve nelerin delil olabileceğinden bahsedilmiştir.

2. Türk Vergi Hukukunda İspat Vasıtaları (Delil Çeşitleri)

Vergi hukukunda ispat vasıtası olarak kullanılan deliller, gerek idare gerekse mükellefler tarafından ortaya konulan maddi ve gayri maddi belge ve araçlardır. Vergi yargılamasında kullanılan delilleri; mükellef, idare ve yargı kesimlerinde oluşması bakımından üçlü bir ayrıma tabi tutarak inceleyebiliriz. Söz konusu delillerin Vergi Usul Kanunu'nda belirtilmiş olanlarından bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz⁶.

Mükellef Kesiminde Oluşanlar	İdare Kesiminde Oluşanlar
1- Beyanname ve bildirimler	1- Yoklama fişleri
2- Yasal defterler	2- İnceleme tutanakları
3- Fatura	3- Arama tutanakları
4- Sevk irsaliyesi	4- Bilgi toplama tutanakları
5- Müstahsil makbuzu	5- İstihbarat arşivleri
6- Perakende satış belgeleri	6- Takdir komisyonu tutanakları
7- Gider pusulası	
8- Serbest meslek makbuzları	
9- Ücret bordrosu	
10-Taşıma irsaliyesi	
11-Yolcu listeleri	
12-Günlük müşteri listesi ve adisyonlar	
13-Ambar tesellüm fişi	
14- Döviz alım ve satım belgesi	
15-Muhabere evrakı, bono, poliçe ve çekler	

Vergi Usul Kanunu, vergileme ile ilgili olarak kullanılacak bütün ticari ve vergisel bilgi ve belgeleri düzenlemeye çaba göstermiş ve bunların vergi hukuku açısından delil niteliğinde olduğunu kabul etmiştir. Kaldı ki ekonomik koşulların ve teknolojinin gelişmesine paralel olarak, vergisel ve ticari belgeler türüne yenilerinin eklenmesine de yer vermiştir⁷. Ancak vergi hukukundaki delil türleri, sadece Vergi Usul Kanunu'nda sayılanlarla sınırlı değildir. Aşağıda da belirtildiği üzere, Vergi Usul Kanunu'nda sayılmayan

ancak vergi yargılaması hukukunda kabul gören pek çok ispatlama aracı bulunmaktadır.

2.1. Mükellef Kesiminde Oluşan Delil Türleri

Vergi mükellefi ya da sorumlusunun en önemli ödevi, vergi borcunun kanunlarda öngörülen zamanda, tutarda ve biçimde ödenmesidir. Buna vergi hukukunda "maddi yükümlülük" adı verilmektedir. Bunun yanı sıra, usul ve biçime ilişkin yerine getirilmesi gereken diğer görevler de vardır ki, bunlara da "biçimsel/şekli yükümlülük" denilmektedir⁸. Mükelleflerin yerine getirmek durumunda oldukları biçimsel ve usule ilişkin ödevler, başta Vergi Usul Kanunu olmak üzere çeşitli vergi kanunlarında yer almaktadır. Mükelleflerin bu ödevlerini; bildirimde bulunmak, beyanname vermek, defter tutmak, belge düzenine uymak, defter-belgeleri saklamak ve ibraz etmek şeklinde sıralayabiliriz. Mükellefler tarafından yapılan bu işlemler, bir uyumsuzluk söz konusu olduğu zaman yargılama aşamasında delil niteliğinde olmaktadır⁹.

2.1.1. Bildirim ve Beyannameler

Vergi mükelleflerinin şekli ödevleri arasında yer alan, beyanname vermek ve bildirimde bulunmak, en önemli ödevlerinden bir tanesidir. İlk sırada gelmektedir. Kural olarak vergi sistemimizde beyan esası geçerlidir. Mükellefler, Vergi Usul Kanunu'nun 378/2'inci maddesi uyarınca, beyan ettikleri matrahlarla ve bu matrahlar üzerinden tarh edilen vergilere karşı (maddi hata bulunan haller ve ihtirazi kayıtla verilen beyannameler hariç) dava açamazlar.

Beyannameye gösterilen vergi matrahı, aksi vergi dairesince ispatlanıncaya kadar doğru olarak kabul edilmektedir. Bu beyan, mükellef açısından yazılı ikrar (itiraf) olarak değerlendirilmektedir¹⁰.

Beyanname verilmediği takdirde, Vergi Usul Kanunu'nun 30/1'inci maddesi uyarınca re'sen tarhiyat yapılmaktadır. Bu itibarla, beyanın yapılmamış olması

6 Kızılot, ss. 703-704.

7 Tuncer, (Cilt-2), s. 40.

8 Karakoç, s. 92.

9 Akın ve Güner, s. 112.

10 Akın ve Güner, s. 112.

maddi delilin mevcut olmadığına karine teşkil etmektedir. Beyanname, yükümlü aleyhine delil oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle, beyannamelerin mükellef lehine delil olma özelliği yoktur. Bu nedenle beyannameler, vergi idaresinin bildirilen matrahların gerçeğe uygun olmadığını tespit etmesine mani değildir¹¹.

Vergi Usul Kanunu'nun 153-170'inci maddelerinde; mükelleflerin işe başlamalarını, işi bırakma tarihlerini, adres ve adres değişikliklerini, iş değişikliklerini, iş ve teşebbüsün naklini kanunda öngörülen süreler içerisinde bağlı oldukları vergi dairesine bildirmekle yükümlü oldukları düzenlenmiştir. Bildirim ödevinin usulüne uygun olarak ve süresinde yerine getirilmesi; mükellefi, bildirdiği durumun gerçek olduğunu ispatlama yükünden kurtarmaktadır. Çünkü bu bildirimler, bildirim konusu hakkında delil olarak kabul edilmektedir. VUK 3. maddesi çerçevesinde; İktisadi, ticari ve teknik esaslara uymayan veya olayın niteliğine bağlı olarak normal ve mutad olmayan bir durumun iddia olunması halinde ispat külfetinin bunu iddia eden tarafa ait olacağı belirtilmiştir. Örneğin, işini terk ettiğini 1 ay içinde vergi dairesine bildirmiş olan bir mükellefin işini terk etmediğinin iddia edilmesi halinde, bu durumun vergi dairesince ispatlanması gerekmektedir. Ancak işini terk etmesine karşın bu durumu vergi dairesine bildirmeyen bir mükellef hakkında (terk sonrası dönemlere ilişkin olarak) re'sen tarhiyat yapılması halinde; faaliyetine son verdiğini ve bu yüzden bu dönemlerde gelir getirici bir faaliyetinin bulunmadığını ispatlamak mükellefe düşecektir.

2.1.2. Defter, Kayıt ve Belgeler

Vergi usul hukuku, mükelleflerin vergiyi doğuran olayları hangi belgelerle (maddi/biçimsel delillerle) ispatlayacaklarını ve bunların ne gibi unsurları taşıması gerektiğini ayrıntılı bir biçimde düzenlemiştir. Kanun bununla da yetinmemiş, mükerrer 257'inci maddesi aracılığıyla Maliye Bakanlığı'na *"Tutulması ve düzenlenmesi zorunlu olan defter ve belgelere ek olarak yeni defter/belge tutma ve düzenleme zorunluluğu getirme"*

yetkisi vermiştir. Dolayısıyla bir mükellef, vergiye tabi işlemlerinin dilediği belgelerle ispatlayamayacağı gibi kanunun öngördüğü belgeleri de dilediği gibi düzenleyemeyecektir. Bu zorunluluk, "delil serbestisi ilkesi"ne getirilen bir sınırlamadır. Defter-kayıt ve belgelerin hukuken delil olabilmeleri, öncelikle Vergi Usul Kanunu'nun aradığı şekil ve içerik şartlarını taşımalarına bağlıdır.

Defter ve belgelerin ihticaca salih olmamaları, re'sen takdir nedenidir. Aynı şekilde, kanunen tutulması mecburi olan defterlerin hepsinin veya bir kısmının tutulmamış olması veya herhangi bir sebeple incelemeye ibraz edilmemesi halinde de verginin re'sen tarh edilmesi gerekmektedir. Kanun koyucu bu durumları, "maddi delil"in mevcut olmadığına ilişkin birer karine olarak kabul etmektedir. Bu durum aynı zamanda doğruluk karinesinin çöktüğünü şeklinde mantıksal bir yaklaşıma bizi götürebilmektedir.

Defter kayıtları ve belgelere sahip bulunan mükellefler, ilk görünüş karinesinden yararlanmaktadırlar. Bu karineye göre; kayıt ve belge düzenine uygun bulunan defter kayıtları ve belgelerin ilgili olduğu işlemlerin, aksi ispatlanmadıkça gerçeğe uygun oldukları kabul edilmektedir¹². Diğer bir ifadeyle, vergi kanunlarında belirlenmiş şekil ve usullere uygun olarak tutulmuş defter ve belgeler, mükellefler lehine delil teşkil etmektedir.

Bir adi karine olan "ilk görüş karinesi"nin aksinin ispatı, vergi idaresine düşmektedir. Vergi idaresi tarafından, bu defter ve belgelerin ihticaca salih bulunmadığı ispat edilmedikçe, söz konusu delillerin doğru olduğu kabul edilir¹³.

Vergi idaresi, defter ve belgelerin gerçek durumu yansıtmadığını ispatladığı takdirde mükellefin lehine işleyen "defter ve belgelerin doğruluğu" karinesi yerine "idarece yapılan takdirin doğruluğu" karinesi

11 Karakoç, s. 95.

12 Karakoç, s. 112.

13 Akın ve Güner, s. 112.

geçer. Dolayısıyla matrahın idarece takdir hallerinde ispat yükü, mükellefe düşmektedir¹⁴. Diğer bir ifadeyle, mükelleflerin idarece tespit edilen durumun aksini ispat edebilme hakkı ve imkânı bulunmaktadır.

Mükelleflerin banka hesaplarında yer alan kayıtları da, “maddi delil” olarak kabul edilmekte ve bu kayıtlardaki bilgiler esas alınarak ikmalen tarhiyat yapılmaktadır¹⁵. Defter ve belgeler üzerinde yapılan incelemede tespit olunan ve inceleme sırasında mükellefçe de kabul edilen hususlar, maddi delil olarak kabul edilmektedir¹⁶. Mükelleflerce (yasal defterlerin haricinde) tutulan el defterleri de mükellefler aleyhine “maddi delil” teşkil etmektedir. Söz konusu defter kayıtlarıyla yasal defter kayıtları arasındaki farklar, mükellefler adına re’sen tarh edilmektedir¹⁷.

Vergi Usul Kanunu’na göre kullanılan ya da Maliye Bakanlığı’nca kullanılma zorunluluğu getirilen belgelerin öngörülen zorunlu bilgileri taşınamaması halinde bu belgeler, Vergi Usul Kanunu’nun 227/3’üncü maddesi uyarınca hiç düzenlenmemiş sayılmaktadır. Hiç düzenlenmemiş sayılmanın sonucu ise, bu maddede belirtilmemiştir. Doğal olarak, hiç düzenlenmemiş sayılan bir belgeye dayanılarak kayıt yapılmamalı ve bu kayıtlar tevsik edilmiş sayılmamalıdır. Örneğin Vergi Usul Kanunu’nun 231/5’inci maddesinde, faturanın malın teslimi veya hizmetin ifasından itibaren en geç 7 gün içinde düzenlenmesi gerektiği, aksi takdirde bu belgenin hiç düzenlenmemiş sayılacağı hüküm altına alınmıştır. Bu hükme göre, teslim tarihini takip eden 8’inci günde kesilen bir faturanın vergi idaresince; hiç düzenlenmemiş kabul edilmesi, faturaya bağlı gelir/gider kaydının reddedilmesi ve vergi ziyai cezalı tarhiyat yapılması gerekmektedir. Ancak bu yorum ve ifade tarzı, Vergi Usul Kanunu’nun 3’üncü maddesinde yer alan **“Vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve**

bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esas-tır” hükmüyle çelişmektedir. Zira gerçek bir işlem dolayısıyla düzenlenen bir faturanın, 8’inci günde düzenlendiği veya üzerinde tarih bulunmadığı gerekçesiyle kayıtların tevsikinde kabul edilmemesi halinde, vergiyi doğuran olayın gerçek mahiyetine bakılmamış olacaktır. Çünkü bu durumda, gerçek bir işleme dayanmakla birlikte öngörülen zorunlu unsurları taşımadığı gerekçesiyle kabul edilmeyen bir belgeye dayalı olarak yapılacak tarhiyat, gerçekçi olamayacaktır. Bu nedenle bir belgenin öngörülen zorunlu unsurları taşınamaması durumunda, en fazla Vergi Usul Kanunu’nun 353’üncü maddesi kapsamında özel usulsüzlük fiili işlendiği kabul edilebilir. Nitekim Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu’nun 2014/769 esas ve 2014/1156 karar numaralı ve 12.11.2014 tarihli kararında “vergi dairesi müdürlüğü denetim ekipleri tarafından düzenlenen tutanakta, davacının sevk irsaliyesini tek nüsha düzenlediği tespit edildiğinden kesilen özel usulsüzlük cezasında hukuken aykırılık bulunmadığı..” hükme bağlanmıştır¹⁸. Zira yukarıda da belirtildiği gibi bahse konu belgeler, gerçek bir işleme dayanmaktadır. Vergi idaresi de bu yönde görüş belirtmektedir¹⁹.

2.1.3. Özel Sözleşmeler

Mükellefiyete ve vergi sorumluluğuna ilişkin özel sözleşmeler, Vergi Usul Kanunu’nun 8/3’üncü maddesi uyarınca vergi dairelerini bağlamamaktadır. Bu nedenle, söz konusu sözleşmelerin mükellef lehine bir değeri bulunmamaktadır. Kanunda emredici şekilde düzenlenmesi nedeniyle bu sözleşmeler, mahkemeler tarafından da geçersiz sayılmaktadır²⁰.

Diğer taraftan vergiyi doğuran olay, genelde bir “özel hukuk ilişkisine” dayanır. Dolayısıyla, vergiyi doğuran olaya neden olmasına rağmen vergi usul hukukumuzda şekli olarak yer almayan “sözleşme, senet, ibraname, noter belgesi, makbuz” gibi bu özel hukuk

14 Karakoç, 105.

15 Danıştay 7’inci Dairesi’nin 18.04.1989 tarih ve E. 1987/4889, K. 1989/959 sayılı kararı, <http://www.danistay.gov.tr>, 01.07.2016.

16 Danıştay 4’üncü Dairesi’nin 13.01.1977 tarih ve E. 1976/659, K. 1977/149 sayılı kararı, <http://www.danistay.gov.tr>, 01.07.2016.

17 Danıştay 4’üncü Dairesi’nin 15.04.1987 tarih ve E. 1986/4763, K. 1987/1386 sayılı kararı, <http://www.danistay.gov.tr>, 01.07.2016.

18 Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu’nun 12.11.2014 tarih ve E. 2014/769, K. 2014/1156 sayılı kararı, <http://www.danistay.gov.tr>, 30.06.2016.

19 M. Ali Özyer, Açıklama ve Örneklerle Vergi Usul Kanunu Uygulaması, Hesap Uzmanları Derneği, Ankara, 2004, s. 323.

20 Akin ve Güner, s. 112.

işlemlerinin, vergi hukukunda delil olarak kullanılma- larında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır²¹. Za- ten, delil serbestisi ilkesi de bunu gerekli kılmaktadır. Ayrıca Vergi Usul Kanunu'nun 246'ncı maddesinde yer alan "Tüccarlar evvelki maddelerin dışında kalan ve bir hüküm ifade eden veya icabında bir hakkın ispatına delil olarak kullanılabilen mukavelename, taahhütname, kefaletname, mahkeme ilamları gibi hukuki vesika- larla ihbarname, karar örnekleri, vergi makbuzları gibi vergi evrakını dosyada muhafaza etmeye mecburdur- lar" hükmü, özel hukuk işlemlerinin ispatlama vasıtası olarak kullanılması gerektiğini göstermektedir.

2.2. İdare Kesiminde Oluşan Delil Türleri İdare ta- rafında oluşan delil türlerini, yoklama fişleri, inceleme tutanakları, arama tutanakları, bil- gi toplama tutanakları ve istihbarat arşivleri ve takdir komisyonu kararları olarak sıralaya- biliriz.

2.2.1. Yoklama Fişleri

Vergi Usul Kanunu'nun 127'inci maddesine göre yok- lama "mükellefleri ve mükellefiyetle ilgili maddi olayları, kayıtları ve mevzuları araştırmak ve tespit etmektir". Ge- rekli bildirimlerin mükellefler tarafından yapılmaması veya eksik yapılması halinde vergiyi doğuran olayın veya hukuki durumun tekemmülünü etkileyen mad- di olayların tespiti yoklama ile yapılmaktadır. Örneğin yeni bir işyeri açılması, faaliyetin durdurulması, perso- nel çalıştırılması gibi durumların zamanında tespitini sağlamaktadır. Buradan da yoklama fişinin bizzat kendisinin delil niteliğinde olmadığı, vergilendirmeye ilişkin olay-bilgi-belge ve kayıtların tespitine yönelik bir tutanak olduğu sonucu çıkmaktadır²².

Yoklama sonuçları yoklama fişiyle tespit edilmektedir. Yoklama fişi tutanak hükmündedir. Yoklama fişi, yok- lamaya yetkili olanlarca nezdinde yoklama yapılan veya yetkili adamına imzalatılır. Mükellefler, yoklama fişiyle tespit edilen hususların aksini ispat etme hak- kına sahiptir. Vergi Usul Kanunu'nun 127-133'üncü

maddelerinde belirtilen şekil şartlarına uygun olarak düzenlenmeyen yoklama fişleri, hukuken geçersiz sa- yılmaktadır. Nitekim Danıştay 4. Dairesinin 2010/5016 esas ve 2011/566 karar numaralı, 17.02.2011 tarihli vermiş olduğu kararında "kargo şirketi elemanınca imzalanan yoklama tutanağıyla yapılan tespitin ve sonucunda kesilen özel usulsüzlük cezasının yüküm- lüyü bağlamayacağı..." yönünde hükme varılmıştır²³.

2.2.2. İnceleme Tutanakları

İnceleme; ödenmesi gereken vergilerin doğruluğunu araştırmak, tespit etmek ve sağlamak amacıyla yapı- lan işlemler bütünüdür. Vergi incelemesinde defter, kayıt ve belgeler yanında her türlü delilden (tanık be- yanı, banka kayıtları, fiili envanter, randıman analizi, istihbarat arşivi bilgileri vb.) yararlanılmaktadır.

Vergi Usul Kanunu'nun 132-141'inci maddelerinde, vergi incelemesinin kimler hakkında, kimler tarafın- dan, ne zaman, nerede ve nasıl yapılacağı ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. İnceleme sonucunda tespit edilen ve delil olarak kullanılacak hususlar tutana- ğa bağlanmaktadır. Mükellefler, imzalamış oldukları vergi inceleme tutanaklarının aksini, yargı mercileri önünde hukuken geçerli belgeler ve delillerle ispat- layabilmektedir.

2.2.3. Arama Tutanakları

Ceza muhakemesinde delil toplama vasıtası olan arama işlemi, Vergi Usul Kanunu'nun 142-147'inci maddelerinde düzenlenmiştir. Arama; ihbar veya in- celeme dolayısıyla bir mükellefin vergi kaçırdığına dair emareler bulunması halinde, bu mükellefin veya kaçakçılıkla ilgili görülen diğer şahısların evlerinde, işyerlerinde veya üzerlerinde araştırma yapılmasıdır. Arama yapabilmek için yetkili sulh hâkiminin kara- rı gerekmektedir. Arama esnasında, yasal defter ve belgelerin yanı sıra özel notlar, el defterleri, banka hesapları, mektuplar ve yazışmalar da ele geçirilmek- tendir. Tüm bu ispatlama araçları, "arama tutanağı"yla

21 Karakoç, s. 136.

22 Karakoç, s. 191.

23 Danıştay 4'üncü Dairesi'nin 17.02.2011 tarih ve E. 2010/5016, K. 2011/566 sayılı kararı, <http://www.danistay.gov.tr>, 01.07.2016.

tespit edilmekte ve delil olarak değerlendirilmektedir. Arama tutanakları, delil olabilecek şeylerin tespitini içermeleri bakımından, delil olma konusunda dolaylı bir etkiye sahiptirler. Bu itibarla, arama tutanaklarını dolaylı delil olarak nitelendirmek mümkündür²⁴. Arama tutanağıyla el konulan defter ve belgelerin incelenmesi sırasında vergi kanunlarına aykırı olduğu görülen hesap ve işlemler, ayrıca "inceleme tutanağı"na bağlanır.

2.2.4. Bilgi Toplama Tutanakları ve İstihbarat Arşivleri

"Bilgi toplama" ve "istihbarat arşivi" konusu, Vergi Usul Kanunu'nun 148-152'inci maddelerinde hüküm altına alınmıştır. Buna göre; kamu idare ve kurumları, mükellefler ve mükelleflerle işlemlerde bulunan diğer gerçek ve tüzel kişiler, Maliye Bakanlığı'nın veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların isteyecekleri bilgileri vermekle yükümlüdürler. Vergi idaresi bu kapsamda, "sanayi odası, ticaret odası, ayakkabıcılar odası, ticaret sicil memurluğu" gibi meslek kuruluşlarından da sıklıkla bilgi/belge istemekte ve bunları vergilendirme sürecinde delil olarak kullanmaktadır. Vergi yargısı, söz konusu kurum ve kuruluşların uzmanlık alanına giren bu delillere itibar etmektedir.

Vergi idaresi, yukarıdaki kaynaklardan topladığı bilgileri istihbarat arşivlerinde gizli olarak saklamaktadır. İstihbarat arşivindeki bilgi ve belgeler tek başlarına, vergiyi doğuran olayın ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyetlerini göstermeye yeterli değildir. Bu nedenle, istihbarat arşivindeki bilgilerin başka delillerle veya vergi incelemesiyle doğrulanması gerekmektedir²⁵.

2.2.5. Takdir Komisyonu Kararları

Takdir komisyonları, yetkili makamlar tarafından istenen matrah ve servet takdirlerini yapmak üzere oluşturulmuştur. Vergi Usul Kanunu'nun 72-76'nci maddelerinde, söz konusu komisyonların kuruluşu,

üyelerinin seçilmesi, görev ve yetkileri gibi konular hakkında ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Takdir komisyonlarının (görev alanlarıyla ilgili olarak) vergi incelemesi yetkisi bulunmaktadır. Komisyonlar, gerektiğinde bilirkişiye başvurabilirler. Takdir komisyonları, re'sen karar alamazlar. Karar alabilmesi için, mutlaka bu konuda vergi dairesinden ya da mükelleflerden bir başvuru olması gerekmektedir.

Mükellefler, takdir komisyonu kararlarına karşı doğrudan uyuşmazlık çıkartamazlar. Takdir komisyonunun tespit ettiği matrah üzerinden vergi dairesinin tarh ettiği vergi, dava konusu edilebilmektedir. Burada, kesin ve yürütülmesi zorunlu olan idari işlem "vergi tarhı" olmaktadır²⁶.

Vergi dairesinin, komisyon kararlarını değiştirme yetkisi bulunmamaktadır. Ancak vergi dairesi bu kararlara karşı, Vergi Usul Kanunu'nun 377'inci maddesi uyarınca dava açabilmektedir.

Vergi dairesi bakımından bağlayıcı olan komisyon kararları, vergi hakimi bakımından ise "takdiri delil" niteliğindedir. Diğer bir ifadeyle, takdir komisyonu kararları mahkemeyi bağlamaz. Bu itibarla, her delil gibi takdir komisyonu kararları da hakim tarafından serbestçe değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır. Takdir komisyonu kararları mükellefler tarafından dava konusu yapıldığında, ispat yükü mükelleflere geçmektedir²⁷.

2.3. Yargı Kesiminde Oluşan Delil Türleri

Yargı kesiminde oluşan delil türlerini beş başlık altında toplamamız mümkündür.

2.3.1. Bilirkişi Raporu

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 275'inci maddesinde bilirkişi "Çözümü özel veya teknik bir bilgiyi gerektiren hallerde, mahkemenin görüşüne başvurduğu kişi" olarak tanımlanmıştır. Ancak, hakimlik mesleği-

24 Karakoç, s. 202.

25

26 Karakoç, s. 209.

27 Karakoç, s. 213.

nin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişi dinlenemez. Bilirkişi, kendisinden istenilen konu üzerinde araştırmasını yapar ve bunu rapor (mütalaa) şekline dönüştürerek mahkemeye sunar²⁸. Vergilendirmenin teknik bir konu olması nedeniyle, vergi yargısında sık sık bilirkişiyeye başvurulduğu görülmektedir. Vergi yargısında bilirkişi seçimi, re'sen yapılmaktadır. Hakim, bilirkişi raporu ile bağlı değildir. Vergi yargılaması hukukunda, bilirkişi raporu mahkeme tarafından yeterli görülmediği takdirde, başka bir bilirkişiyeye başvurabilmektedir.

2.3.2. Keşif

Keşif, hakimin duyuları vasıtasıyla dava konusu olay hakkında bilgi edinmesidir. Bir başka tanımla keşif, hakimin kişilerin ve eşyaların durumları ve vasıfları hakkında resmi sıfatla ve yargılama çerçevesinde doğrudan doğruya yaptığı gözlemlerdir. Vergi yargılamasında keşif, fazla bir uygulama alanı bulmuş değildir. Ancak tabii afetler, yangın, kaza gibi durumlar ile değeri değişen mallarla ilgili olarak keşif yapılmasına ihtiyaç duyulabilir. Keşfin, takdiri bir delil olması nedeniyle, hakim keşif sonucunda edindiği bilgileri serbestçe takdir eder²⁹.

2.3.3. İkrar

İkrar, bir tarafın ileri sürdüğü bir olayın doğruluğunun diğer tarafça kabul edilmesi demektir³⁰. Diğer bir ifadeyle ikrar, bir kimsenin kendi aleyhine hukuki bir sonuç doğurabilecek bir olayın doğruluğunu kabul etmesidir. İkrar edilen bir hususun artık karşı tarafça ispatına gerek yoktur.

Medeni yargılama hukukunda kesin delil niteliğinde olan ikrar, idari yargılamada "takdiri delil" konumundadır. Ancak, vergi yargılaması yönünden ikrarın etkisi "kesin delil"lere yaklaşmaktadır³¹.

28 Kızılot, s. 721.

29 Kızılot, s. 707.

30 Karakoç, 136.

31 Kızılot, s. 707.

Tehdit ve baskı altında veyahut aldatmayla yapılmayan mükellef açıklamaları, vergiyi doğuran olayın gerçek mahiyeti hakkında yapılmış ikrar ve maddi delil niteliğinde olduğu kabul edilmektedir³².

Yukarıdaki açıklamalara ve Danıştay kararlarına göre, ikrarın delil niteliği taşıyabilmesi için aşağıdaki şartları taşıması gerekmektedir³³.

- * İkrarın herhangi bir şüpheye yer bırakmayacak biçimde tespit edilmiş olması.
- * İkrarın açık ve net biçimde yapılmış bulunması.
- * İkrarın tehdit, hile ve baskı altında yapılmamış olması.
- * İkrarın ticari icaplara uygun olması.
- * İkrarın, ikrarda bulunanın bilebileceği bir hususa ilişkin bulunması.

2.3.4. Tanık (Şahit) İfadesi

Özel hukuk çerçevesinde yapılan işlemlerde devletin taraf olmaması dolayısıyla, az vergi vermek eğiliminde olan mükellefler belge düzenlememek ya da düzenlenen belgeleri yok etmek gibi yollara başvurabilirler. Bu durumda ilgililerin ifadelerine başvurmak gerekebilir. Bu bakımdan vergi hukukunda deliller, şahit ifadesini kapsayacak şekilde geniş tutulmuştur. Ancak her türlü tanık ifadesinin delil olabilme niteliği yoktur. Tanık ifadesinin delil olarak kabul edilebilmesi için, vergiyi doğuran olay ile tabii (doğal) ve açık bir ilgisinin bulunması gereklidir. Öte yandan Vergi Usul Kanunu'nda, şahit ifadesi ile vergiyi doğuran olay arasında ne zaman doğal ve açık bir ilginin bulunduğu tanımlanmış değildir³⁴. Bu ilginin tespitini yargı organı yapmaktadır. Bu tespiti yaparken hâkimin ekonomik yaklaşım ilkesine göre hareket etmesi gerekir. Bu konuda yargı organları, şahitle vergiyi doğuran olay arasında doğrudan doğruya bir "ekonomik ilişkinin" bulunmasını aramaktadır³⁵. Rastlantısal bir ilişki, tanık

32 Danıştay 7'inci Dairesi'nin 25.02.2004 tarih ve E. 2000/8519, K. 2004/464 sayılı kararı, <http://www.danistay.gov.tr/kerisim/container.jsp>, 28.04.2016

33 Karakoç, ss. 139-140.

34 Selim Kaneti, "Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım İlkesi", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı:131, 1992, <http://www.vergidunyasi.com.tr/Dergiler/kerik.aspx?id=1079>, 25.04.2016

35 Karakoç, s. 149.

ifadesinin delil olarak kabul edilebilmesi için yeterli değildir. Örneğin, alım satım görüşmeleri sırasında konuşmalara “rastlantısal” olarak tanık olduğunu söyleyen kimsenin ifadesi Vergi Hukukunda delil olmaz. Danıştay’ın içtihadına göre, kira kontratında gösterilen bilgilerin aksi, kirada taraf olmayan kimselerin ifadeleri ile kanıtlanamaz³⁶.

Danıştay bir kararında, müvekkil ifadelerinin avukat olan mükellefin kazancının belirlenmesinde maddi delil olarak kabul edileceğini belirtmiştir³⁷. Buna göre; galeriden araç alan bir kişinin ifadesi delil olarak kabul edilebilecek ancak aracı alan kimsenin komşusunun verdiği ifade, ilgisi olmadığı gerekçesiyle reddedilecektir. Bununla birlikte aracı alması için borç para veren komşunun ifadesi, dolaylı bir delil olarak kullanılabilir.

Ancak, vergiyi doğuran olayın gerçek mahiyetinin ortaya çıkarılabilmesi bakımından mükellef/şahit ifadelerinin ek maddi delillerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, sadece şahit veya mükellef ifadesine dayanılarak, olayla ilgili başkaca maddi (somut) kanıtlar bulunmadan varsayıma dayalı olarak tarhiyat yapılması mümkün değildir³⁸. Dolayısıyla şahit ifadesi, diğer somut tespitlerle ele alınması ve değerlendirilmesi gereken delil türü olarak kabul edilmelidir³⁹.

3. Sonuç

Tüm hukuk dallarında olduğu gibi vergi hukukunda da ispat sistemi ve delillendirme ayrı bir önem arz etmektedir. Gerek mükelleflerin idarenin kararlarına karşı yargı yoluna başvurduklarında kullanabilecekleri delillerin belirlenmesinde, gerekse idarenin vergiyi doğuran olayın saptanmasında başvuracağı delillerin tespit edilmesinde uygulanacak yöntemler bütününe “delil ve ispat sistemi” denilmektedir.

36 Kaneti, <http://www.vergidunyasi.com.tr/Dergilcerik.aspx?id=1079>, 25. 04. 2016

37

38

39 Memduh Aslan ve A. Gencer Şentürk, “Vergi Hukukunda Delil Sistemi: İfade, İkrar ve Beyanın Delil Niteliği”, **Mali Pusula Dergisi**, Sayı: 43, 2008, s. 10.

Türk vergi hukukunda “takdiri delil sistemi” kabul edilmiştir. Bu nedenle vergilendirilmesi gereken olay ve olgular, gerek vergi dairelerince gerekse yargı mercilerince “serbest delil” ve “ekonomik yaklaşım” ilkeleri ışığında tespit edilmektedir.

Aynı zamanda etkin bir ispat ve delil sistemi başarıyla uygulanması, vergi kayıp ve kaçaklarının da azalmasına, diğer taraftan vergi kapasitesi sınırına yaklaşılmasına olanak sağlayarak, devlet hazinesinin gelir kaybını önleyecektir.

Diğer taraftan etkin delil ve ispat sisteminin varlığı ve uygulanma, izlenme kabiliyetinin yüksekliği, aynı zamanda idarenin vergi denetimi veya incelemesi noktasındaki yükünü de hafifletebilecektir. İdari anlamda delil ve ispat araçlarının fonksiyonel nitelik kalitesinin yüksekliğinin sağlanması, diğer bir anlatımla ispat araçlarının verginin doğru ve tam olarak tayini açısından kaliteli olması durumunda, vergi hasılatı da olması gerektiği nicelikte vuku bulabilecektir. İspat araçlarının fonksiyonel kalitesinin yüksekliğinin sağlanmasında, şüphesiz idarenin tespit ve inceleme elemanlarının yanında (vergi müfettişleri, yoklama memurları vb.), vergi idaresi ile mükellef arasında mali köprü vazifesi gören, muhasebe meslek mensuplarına da ciddi görevler düşmektedir.

Kaynakça

Akdoğan, Abdurrahman, **Vergi İncelemesi**, A.İ.T.İ Akademisi Maliye ve Vergi Hukuku Enstitüsü Yayınları, Yayın No: 8, Ankara, 1979.

Altınel, Seçkin ve Nurgül Güner “Vergi Hukukunda İspat ve Delillendirme”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 324, 2008.

Aslan, Memduh ve A. Gencer Şentürk, “Vergi Hukukunda Delil Sistemi: İfade, İkrar ve Beyanın Delil Niteliği”, **Mali Pusula Dergisi**, Sayı: 43, 2008.

Kaneti, Selim, “Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım İlkesi”, **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 131, 1992, www.vergidunyasi.com.tr, 25.03.2016.

Karakoç, Yusuf, **Türk Vergi Yargılaması Hukukunda Delil Sistemi**, DEÜ Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, Yayın No: 77, İzmir, 1997.

Sekdur, Mahmut, Muhsin Altun, **Mali Hukuk Ansiklopedisi**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2001.

Kızılot, Şükrü, Zuhâl Kızılot, **Vergi İhtilafları ve Çözüm Yolları**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2008.

Akkaya, Mustafa, **Vergi Hukukunda Ekonomik Yaklaşım**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2002.

Özkan, Şener, **Vergi Yargılama Hukukunda Re'sen Araştırma İlkesi**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

Şenyüz, Doğan, **Vergi Hukuku Açısından Özel Hukuk Sözleşmeleri**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002.

Şenyüz, Doğan, "Peçeleme İle Muvazaanın Niteliği Ve Arasındaki Farklar", **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 185, 2008.

Tuncer, Selahattin, **Vergi Hukuku ve Uygulaması**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2003.

Tuncer, Selahattin, **Vergi Hukuku ve Uygulaması Cilt-II**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2006.

www.danistay.gov.tr.

www.gib.gov.tr.

TARH ZAMANAŞIMI DOLMAK ÜZERE İKEN TAKDİRE YOLLANAN MÜKELLEFLER İÇİN VERGİ İNCELEMESİ YAPILAMAZ

Av.Nazlı Gaye ALPASLAN

Özet

213 sayılı VUK'a göre; tarh zamanaşımı 5 yıl olup, 5 yıl içerisinde herhangi bir şekilde yapılmayan inceleme ve takdir işlemleri daha sonra devam ettirilemez. Vergi alacağının doğduğu takvim yılını izleyen senenin başından başlayarak 5 yıl içerisinde mükelleflere tarh ve tebliğ edilemeyen vergiler, tarh zamanaşımına uğrar. Gerek vergi idaresi yönünden ve gerekse vergi mükellefleri açısından tarh zamanaşımı VUK md.114 hükmü herkesi bağlar.

Anahtar Kelimeler: Tarh zamanaşımı, vergi alacağı, tarh, tebliğ, vergi, Anayasa Mahkemesi kararı, vergi mükellefi, vergi incelemesi, takdir komisyonu.

I-Genel Bilgiler:

Bilindiği gibi, vergi inceleme elemanlarınca, vergi incelemesi sonuçlandırılmadan zamanaşımının bitmesine çok az zaman kala matrah takdiri için takdir komisyonuna dosyaların sevk edildiği sıklıkla yaşanmaktadır. Vergi hukukunda zamanaşımı genelde 5 yıldır.¹ Zamanaşımı tarh zamanaşımı ve tahsilat zamanaşımı olmak üzere 2'ye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki tarh zamanaşımıdır. Tarh zamanaşımı ise vergi alacağının miktar olarak hesaplanması ile ilgili olup, bu konuda idare tarafından tarhiyat işlemlerinin mutlak surette 5 yıl içerisinde tamamlanması zorunludur. Vergi alacağının doğduğu takvim yılını takip eden takvim yılından başlayarak 5 yıl içerisinde mükellefe veya ceza sorumlusuna tarh ve tebliğ edilmeyen vergi ve cezalar zamanaşımına uğrar.²

Tarh ve tahakkuk etmiş vergilerin tahsil aşamasına geçilmesi ile beraber kesinleşen bir vergi alacağının vadelerinin rastladığı takvim yılını takip eden takvim yılı başından itibaren 5 yıl içerisinde tahsil edilmemesi durumunda zamanaşımına uğrar.³ İşte biz bu zamanaşımına tahsil zamanaşımı diyoruz.

1 213 sayılı VUK md. 113, 114.

2 KIZILOĞLU Şükrü – ŞENYÜZ Doğan – TAŞ Metin – DÖNMEZ Recai, Vergi Hukuku, Yaklaşım Yayıncılık, Ekim 2006, s.195-199.

3 Bkz. ÖZYER M.Ali, Vergi Usul Kanunu, 4. Baskı, Mart 2008, HUD Yayını, s.257

II- Tarh Zamanaşımı:

Henüz vadesi gelmemiş vergilerin vade tarihinde, süresi geçmiş olanların tahakkuklarını takip eden bir ay içinde ödenmesi gerekir. İşte, bu süreler içinde ödeme yapılmadığında vadeyi takip eden yılın başından başlamak üzere 5 yıl içinde idarenin vergiyi tahsil etmesi veya tahsil etmek için harekete geçmesi gerekir. Aksi takdirde idarenin vergi alacağı zamanaşımına uğrar.⁴

Bilindiği üzere, matrah takdir yetkisine sahip inceleme elemanı, takdir yetkisinden imtina ederek, matrah takdiri için takdir komisyonuna başvuruda bulunması hukuki değildir. Zira, vergi uygulamasında bazı hallerde matrah takdiri ve tayini takdir ve tespit komisyonları tarafından yapılmaktadır. Bu komisyonların kuruluşu ve çalışma esaslarına ilişkin düzenlemeler 213 sayılı VUK md. 72-92 maddelerinde yer almaktadır. VUK'nun 73. maddesine göre takdir komisyonlarının seçimle gelen üyeleri, tüccarlar için ticaret odalarınca, diğer sanat ve meslek erbabı için mesleki teşekküllerce kendi üyeleri arasında veya haricen seçilir. Ticaret odası ve mesleki teşekkülü olmayan yerlerde seçim belediyece yapılır. Takdir komisyonları yetkili makamlardan istenen matrah takdirlerini yapmak ve vergi kanunlarında yazılı fiyat, kıymet vb. hususları takdir etmekle görevlidir. Komisyonlar bu görevini yaparken ortada takdir nedeni olup olmadığını araştırmak zorundadır. Takdir nedeni yoksa vergi dairesine dosyayı iade etme hakları vardır. Komisyonlar, bu görevlerini yaparken 213 sayılı VUK'nun vergi incelemesi yetkisine sahiptirler. VUK 76. madde hükmüne göre takdir olunan matrah mükellefin beyanından düşük olamaz. Takdir komisyonları matrah takdiri sırasında 213 sayılı VUK md.31,74 hükümlerine göre mükellefin defter, kayıt ve belgelerini incele-

mek zorundadır.⁵ Neticede, verilecek takdir komisyonu kararından kararın gerekçesi, dayanakları vs. hususlar mutlak surette kararda yer almak zorundadır.⁶

Vergi incelemesi sonucu saptanan resen takdir nedenine göre matrahın takdir komisyonuna gönderilmesinin zamanaşımını durdurup durdurmayacağı tartışmalıdır. Biz vergi incelemesi ve takdir komisyonuna sevk işlemlerinin birlikte yapılamayacağı görüşündeyiz. VUK'nun 30. maddesinde "inceleme raporunda bu maddeye göre belirlenen matrah veya matrah farkı resen takdir olunmuş sayılır" hükmü vardır. Bu hükme göre inceleme elemanının takdir komisyonu yerine matrah takdir etme yetkisi vardır. Dolayısıyla matrah takdiri için, bu takdir yetkisinin kullanılması ve takdir komisyonuna başvurulmasının yasal dayanağı yoktur.⁷

Diğer yandan, beyannamenin verilmemesi gibi bazı takdir nedenleri dışındaki takdir nedenleri vergi incelemesi ile saptanabilir. Vergi incelemesini hemen başında örneğin defterin tasdik edilmemesi gibi bir takdir nedeni saptanmamışsa, matrahın takdir komisyonuna gönderilmesi için vergi dairesine yazı yazılması ve zamanaşımı dolduktan sonra incelemenin tamamlanıp inceleme raporuna bağlanması ve bu inceleme raporuna göre takdir komisyonunun matrah takdir etmesi böylece zamanaşımının uzatılması mümkün değildir. Bu durumda incelemeye başlanmanın zamanaşımını durduğu anlamında bir uygulama yaratılmış olur. Oysa VUK'nın 114. maddesinde ancak takdir komisyonuna başvurma işleminin zamanaşımını durduracağı hükme bağlanmıştır. Bunun dışındaki

4 İzmir 1. Vergi Mahkemesi kararı, 13.12.2012 gün ve E:2012/653-K:2012/1625 sayılı karar. Bu kararda, tarhiyatın hüküm ifade edebilmesi için vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği yılı takip eden yıldan başlamak üzere 5 yıl içinde tarh edilip tebliğ edilmesi gerektiği belirtilmekle birlikte bu süreyi kesen herhangi bir sebep belirtilmeyip yalnızca matrah takdiri için takdir komisyonuna başvurulmasının zamanaşımı süresini en fazla 1 yıl durduracağı belirtilmiştir. Takdir komisyonuna başvurunun bu imkanı sağlaması için 5 yıllık tarh zamanaşımı süresi içerisinde yapılması gerektiği de açıktır.

5 Yargıya yansıyan bir uyumsuzlukta zamanaşımının bitmesine çok kısa bir süre kala sahte fatura kullandığı iddiasıyla bir mükellef hakkında kullanılan faturalar takdire sevk edilmiştir. Takdir komisyonuna sevk edilmiş neticede yapılan cezalı tarhiyata karşı açılan dava hukuka aykırı olduğu için iptal ettirilmiştir. Bkz. İzmir 1. Vergi Mahkemesi kararı, 12.01.2012 gün ve E:2011/1084-K:2012/70 sayılı karar.

6 ÜREL Gürol, Güncel Vergi Usul Kanunu Uygulaması, 2. Baskı, Maliye ve Hukuku Yayınları, s.183-185.

7 Bkz. İzmir 1. Vergi Mahkemesi kararı, 13.12.2012 gün ve E:2012/654-K:2012/1623 sayılı kararı. Yine bu kararda da; vergi müfettişi vergi incelemesini 5 yıl içerisinde tamamlamamış olup, 2006 yılı ile ilgili cezalı tarhiyatı 31.12.2011'de takdir komisyonuna sevk edip, 2012 yılında mükellefe takdir komisyonu kararına istinaden cezalı tarhiyat önerilmiş-tir. Açılan davada da yapılan cezalı tarhiyat iptal edilmiştir.

nedenlerle zamanaşımını durdurmanın, dolayısıyla uzatmanın yasal dayanağı olamaz.⁸

III-Tarh Zamanaşımı 5 Yılın Üzerine Çıkarılamaz:

Vergi uygulamamızda vergi inceleme elemanları zamanaşımının bitmesine birkaç ay kala dosyayı zamanaşımına uğratmamak adına takdir komisyonuna matrah takdiri için sevk etmektedirler.⁹

Ancak uygulamada, hukuka aykırı bir şekilde, inceleme elemanları tarafından incelenmesine başlanmış veya incelemesi devam eden mükelleflerin beyanları, sırf zamanaşımını durdurmak için, vergi matrahı takdiri için takdir komisyonuna sevk edilmektedir. Bu durum tamamıyla hukuka aykırı olup, bu usul dairesinde yapılan tarhiyat işlemleri yasal dayanaktan mahrum kalacaktır.

Tarh zamanaşımı süresi içerisinde tamamlanamayan vergi incelemeleri sebebiyle tarh zamanaşımının sınırlamasından kurtulmak için takdire sevin bir çözüm olarak uygulanmasının ortaya çıkaracağı hukuki sorunlar-problemler gelecek dönemde sıkça karşımıza gelebilecektir. Takdir komisyonlarının çalışmaları ile ilgili sorunları gidermek yerine takdir süreci ile vergi inceleme süreçlerinin birlikte paralel çalışması biçiminde cereyan eden uygulama sorunları giderek ağırlaştırmaktadır. Takdir komisyonunun matrah takdiri sürecindeki hukuki eksikliklerin tamamlanması ile zamanaşımı süresinin dolması durumunda inceleme elemanı tarafından vergi mükellefinin defter ve belgelerini geri iade edilmesi ve inceleme raporu tanzim edilmeden incelemenin sonuçlandığı hakkında mükellefe bilgi verilmesine yönelik bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu artık zorunlu hale gelmiştir. Çünkü, Gelir İdaresinin yayınlamış olduğu yeni mükellef hakları

8 ÇAKMAK Şefik, "Matrahın Takdir Komisyonuna Gönderilmesi İle Duran Zamanaşımı Süresi, Anayasa Mahkemesinin 8.1.2010 Tarihli Kararı İle VUK'nun 11. Maddesinin 2. Fıkrasının İptal Edilmesi, 1.8.2010 Tarihinde Resmi Gazetede Yayımlanan 6009 Sayılı Yasa İle VUK'nun 114. Maddesine Eklenen Fıkra Ve VUK Geçici 28. Madde Hükmü", Oluş Mali Hukuk Bürosu, 15.01.2011 tarih ve IV/128 sayılı sirküler.

9 Ayrıntılı açıklamalar için bkz. ŞAHİN Tayfun, "Zamanaşımı Süresi Dolmak Üzereyken Takdire Sevk Edilen Mükellefler Hakkında Vergi İncelemesi Sürdürülebilir mi?", Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Nisan 2012, Sayı:100, s. 22-26

bildirgesinde bu konularda önemli açıklamalar bulunmaktadır. Ayrıca yeni vergi inceleme yönetmeliğinde bu yönde yeni hükümler getirilmiştir.¹⁰

Takdir komisyonlarının görevi matrah takdiri yapmaktır. Takdir komisyonu resen tarh usulüne göre bir vergi tarh edebilmesi için ortada bir vergi inceleme raporu olsa bile VUK 30. md hükmüne göre, vergiye tabi matrahın mutlaka takdir komisyonu kanalıyla takdir ve tespit edilmesi gerekmektedir.

VUK'nun 30. maddesinin 1. fıkrasında yapılan düzenleme ile; vergi inceleme elemanlarınca düzenlenen raporlar üzerine, resen vergi tarhi için takdir komisyonlarından karar alma mecburiyeti kaldırılmış ve raporda belirlenen matrah üzerinden vergi dairesince vergi tarhına olanak sağlanmıştır.¹¹

Bu nedenle, bundan böyle yetkililerce düzenlenecek olan vergi inceleme raporları üzerine yapılacak resen vergi tarhiyatı dolayısıyla artık takdir komisyonlarından karar alınması gereği yoktur. Sadece takdir komisyonları faaliyetlerine devam etmekte olduğundan, inceleme raporları dışındaki takdir işlemleri için her halükarda takdir komisyonlarına başvurulacağı hususu gözden uzak tutulmamalıdır. Bunların dışında inceleme elemanlarının tarhiyata dayanak teşkil edecek miktarı, tanzim edecekleri inceleme raporunda mutlaka belirtmeleri gerekmektedir.¹²

Bilindiği üzere, tarhiyat yetkisi tamamıyla vergi dairesine aittir.¹³ Takdir komisyonu ve/veya inceleme elemanının tarhiyat yetkisi değil, vergi matrahı takdir yetkisi bulunmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği üzere tarhiyat yapma yetkisi sadece ve sadece vergi dairesine aittir. Re'sen vergi matrahı takdir yetkisi bulunan inceleme elemanının bizzat kendisi gibi vergi matrahı takdir yetkisi bulunan takdir komisyonuna yetkisini devretmesi tamamen hukuka aykırıdır. Böyle

10 Bkz. 31.12.2010 tarih ve 27802 sayılı Resmi Gazete.

11 Altındağ YMM Sirküleri 16.05.2011 gün ve 2011/5 sayılı.

12 213 sayılı VUK md.30, 31.

13 213 sayılı VUK md. 20

bir işlem, takdirin takdiri anlamına gelir ki; bu hukuken mümkün değildir. Zira, hukukta takdirin, takdiri olmaz.¹⁴

Diğer taraftan, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 114 üncü maddesinde, zamanaşımını durdurmak için takdir komisyonuna başvurulması yetkisi münhasıran vergi dairesine verilmiştir. İnceleme elemanının nezdinde vergi incelemesine başlanmış bir mükellefin vergi matrahının takdiri için takdir komisyonuna başvurması hem hukuken hem de kanunen mümkün değildir.¹⁵

Dolayısıyla, nezdinde vergi incelemesi devam eden mükellefin beyanının re'sen vergi matrahı takdiri için, sırf zamanaşımını kesmek amacıyla, mücerret takdire sevk işlemi 213 sayılı Kanunun 114 üncü maddesinde belirtilen zamanaşımı süresini durdurmaz; 5 yıllık süre geçirildikten sonra ... zamanaşımına uğramış bulunan hesap dönemleri için hukuken tarhiyat işlemi yapılmaz. Öte yandan, sadece zamanaşımını durdurmak için inceleme elemanınca önce dosyanın takdir komisyonuna sevk edilmesinin istenilmesi, zamanaşımı süresi dolduktan sonra inceleme raporunun düzenlenmesi ve bu rapordaki miktarın aynısının alınması suretiyle takdir komisyonunca matrah takdir edilmesi halinde, Vergi Usul Kanununun 113 ve 114 üncü maddelerinin hiçbir hükmü kalmayıp, bu maddelerin işlemesi söz konusu olmayacaktır.¹⁶

IV-Tarh Zamanaşımı Ve Bir Yargı Kararı:

Bir başka ifadeyle, vergi incelemesi ve takdir komisyonuna sevk işlemleri birlikte yapılamaz. Çünkü, inceleme elemanının 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 30 uncu maddesi uyarınca, tıpkı takdir komisyonu gibi, inceleme raporuyla vergi matrahı takdir yetkisi bulunmaktadır. Vergi matrahı takdiri için, söz konusu yetkinin kullanılması gerekir. Ayrıca, inceleme elema-

nı tarafından takdir komisyonuna başvurulmasının yasal dayanağı yoktur. Dolayısıyla, vergi incelemesine başlandıktan sonra, vergi matrahı takdiri için takdir komisyonuna başvurularak zamanaşımı süresi uzatılamaz.¹⁷ Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal kararının gerekçesi de bu konuyu işaret etmektedir.¹⁸ 213 sayılı VUK md. 114 hükmüne göre vergi dairesince matrah takdiri için takdir komisyonuna müracaat edilmesinin zamanaşımını durduracağı vurgulanmıştır. Ancak, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ve 8.1.2010 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 15.10.2009 gün ve E:2006/95 sayılı karar ile bu hükmü iptal etmiştir.

Mükellefler tarafından kullanılan defter kayıt ve belgeler 213 sayılı VUK md. 253 hükmü gereğince 5 yıl saklanması zorunludur. Madde hükmüne göre mükellefler tutmak zorunda oldukları, yevmiye, kebir, envanter ve diğer yasal defterleri ilgili buldukları yılı izleyen takvim yılından başlayarak 5 yıl süreyle saklamak ve yetkili makamlar tarafından istenildiği takdirde incelemeye ibraz etmek zorundadırlar.¹⁹

Vergi Usul Kanununun 253 üncü maddesine göre; defter ve belgelerin ilgili buldukları yılı takip eden takvim yılından başlayarak beş yıl süre ile muhafaza edilmesi; aynı Kanunun ibraz mecburiyetini düzenleyen 256. maddesine göre de; bu defter ve belgelerin muhafaza süresi içerisinde yetkili makam ve memurların talebi üzerine ibraz ve inceleme için arz edilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Uygulamada, zamanaşımı süresini, hukuka aykırı şekilde, uzatmak için vergi incelemesi devam ederken, vergi matrahı takdiri için takdir komisyonuna başvurulmakta ve müteakiben düzenlenen vergi inceleme raporlarında, takdir olunan vergi matrahı için çoğun-

14 Sami Selçuk, Kısıtlı Demokrasi Sancılı Hukuk, s.277

15 Ayrıntılı açıklamalar için bkz. ALPASLAN Mustafa – SAKAL Mustafa, Vergi Hukuku Uygulaması – I, İzmir, Ocak 2008, s.503.

16 Danıştay 9 uncu Dairesi'nin 13/03/2007 tarih ve E.2005/5109, K.2007/733 sayılı Kararı, karşı oy gerekçesi.

17 ÇAKMAK Şefik, Zamanaşımı ve Anayasa Mahkemesi Kararlarının Vergi Uygulamasına Etkisi, Ankara SMMMO Bülten Dergisi, Yıl 21, Sayı:194-2011, s. 71

18 ÇAKMAK Şefik, Oluş Mali Hukuk Bürosu, 15.01.2011 tarih ve IV/128 sayılı sirküler.

19 ALPASLAN Nazlı Gaye, Vergi İhtilafları ile İlgili Makale, Yorum ve İncelemeler, Kanyılmaz Mat., İzmir,2015.

lukla muhafaza ve ibraz süresi geçmiş bulunan defter ve belgeler dayanak gösterilmektedir.

Malum olduğu üzere, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 253 ve 256. maddelerinde aynı Kanunun 114. maddesinin 2. fıkrasında yer alan hükme paralel herhangi bir hüküm bulunmadığı gibi, söz konusu hükme herhangi bir atıf da yapılmamıştır. Dolayısıyla, mükellef tarafından muhafaza ve ibraz süresi geçmiş olan defter ve belgeler rızaen ibraz edilmiş olsa dahi, bu defter ve belgelere müsteniden matrah veya matrah farkı tesis edilmesi hukuken mümkün değildir. Zira, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 113 üncü maddesinin ikinci fıkrasında zamanaşımı, mükellefin bu hususta bir müracaatı olup olmadığına bakılmaksızın hüküm ifade eder denilmiştir. Dolayısıyla, zamanaşımına paralel olarak düzenlenen tüm mükellef ödevleri re'sen dikkate alınmak zorundadır.

V-Sonuç:

Sonuç olarak, yeni vergi incelemesi yönetmeliği hükümlerine göre, kısa vergi incelemelerinin 6 ay içerisinde, uzun vergi incelemelerinin ise mutlak surette 1 yıl içinde tamamlanması zorunludur. Aksi takdirde, mükellef hakları ihlal edilmiş olacaktır. Vergi incelemesini yapmaya yetkili olanlar görevlerini yukarıda yer verilen yeni yönetmeliğe göre, maksimum 6 ay ila 1 yıl içerisinde bitirmek zorundadırlar. Aksi takdirde 5 yıl içinde tamamlanmayıp, bilahare takdir komisyonuna sevk edilen dosyaların akıbeti takdir komisyonları kararına göre yapılan cezalı tarhiyatlar vergi hukukunda ve mükellef vicdanında önemli yaralar açılmasına neden olmaktadır. Doğal olarak, vergi yargısı, yukarıda belirtilen zorlama cezalı tarhiyatları iptal etmektedir. Hukuk devletinde yasalar, gerek vergi yükümlüleri için ve gerekse vergi idaresi için eşit uygulanmak zorundadır.²⁰

²⁰ AHİS md.6: adil yargılanma hakkı. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. İBİŞ Recep, Vergi Yargılamasında Resen Araştırma, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2013, s.73.

CAZİBE MERKEZLERİ PROGRAMI UYGULAMASINA İLİŞKİN USUL VE ESASLAR

YMM. Asım GEZER

*“Eğer girişim ilerliyorsa, bolluk ekonomi ile birlikte artar;
ama girişim yoksa bolluk ekonomi ile birlikte çürür.”*

John Maynard Keynes

A. GİRİŞ

28.11.2016 tarih ve 2016/9596 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile: Ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınması hızlandırılmak, dengeli ve sürdürülebilir kılmak, az gelişmiş bölgelerdeki yatırım ortamını canlandırarak istihdam, üretim ve ihracat artışı yoluyla bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla, özel sektör yatırımlarını desteklemeye yönelik olarak ve 11.01.2017 tarihinden geçerli olmak üzere “Cazibe Merkezleri Programı” uygulamaya konulmuş bulunmaktadır.

28.11.2016 tarih ve 2016/9596 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı(Bundan sonra “Karar” olarak adlandırılacaktır.) kapsamında imalat sanayi, çağrı merkezi ve veri merkezi yeni yatırım projeleri ile imalat sanayinde yer alan yarım kalmış ya da yatırımı tamamlanan ancak işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle işletmeye geçememiş veya kısmen geçmiş yahut başka sebepler ile faaliyet göstermeyen tesislerin yeniden ekonomiye kazandırılması için yatırım ve işletme dönemi destekleri belirlenmiş bulunmaktadır.

Bu makalemiz ile söz konusu Cazibe Merkezleri Programı uygulamasına ilişkin usul ve esaslar açıklanacaktır.

B. CAZİBE MERKEZLERİ PROGRAMI’NIN KAPSAMI İLE USUL VE ESASLARI

B.1. Cazibe Merkezleri Programı Kapsamındaki İller

Cazibe Merkezleri Programının, çoğunluğu Doğu ve Güneydoğu bölgesinde yer alan aşağıdaki 23 il veya aynı illerin ilçelerinde uygulanması öngörülmüş bulunmaktadır.

Adıyaman	Batman	Elazığ	Hakkâri	Mardin	Şırnak
Ağrı	Bayburt	Erzincan	Iğdır	Muş	Tunceli
Ardahan	Bingöl	Erzurum	Kars	Siirt	Van
Bitlis	Diyarbakır	Gümüşhane	Malatya	Şanlıurfa	

B.2. Desteklerden Faydalanabilecek Yatırımlar

Bu Karar kapsamında aşağıdaki yatırımlara destek sağlanması öngörülmüş bulunmaktadır.

a) İmalat sanayiindeki yeni yatırım projeleri ile yatırım süreci devam eden, yarım kalmış ya da yatırımı tamamlanarak işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle işletmeye geçmemiş veya kısmen geçmiş yahut başka sebeplerle faaliyet göstermeyen veya işletme sermayesi ihtiyacı olan imalat sanayii tesisleri.

b) Çağrı merkezi ve veri merkezi yeni yatırım projeleri

B.3. Değerlendirilmesi Komite Kararına Tabi Olan Yatırım Konuları:

Aşağıda belirtilen yatırım konularının öncelikli olarak desteklenmeyeceği hususunun bilinmesi gerekir.

Söz konusu yatırım konularının desteklenebilmesi için; yatırım yapılacak bölgede zaruri bir ihtiyacın mevcut olması ve Cazibe Merkezleri Programı Yönlendirme Komitesinin uygun görüşünün alınması gerekmektedir. Şartların sağlanması halinde nihai kararın verilmesi için söz konusu yatırım talebi, Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketi(Bundan sonra "Banka" olarak adlandırılacaktır.)'nin değerlendirmesine sunulması gerekmektedir. Bu anlamda destek programının uygulanabilmesi hususu Banka'nın inisiyatifine bırakılmış bulunmaktadır.

Mezkûr Karar uyarınca, değerlendirilmesi Komitenin uygun bulması şartına tabi tutulan yatırım konuları aşağıda yer alan kapsam çerçevesinde belirlenmiş bulunmaktadır.

1- Un, irmik (makama imalatı ile entegre irmik yatırımları ve mısır irmiği yatırımları hariç), nişasta ve nişasta bazlı şeker, küp şeker.

2- Entegre olmayan et, süt ve kanatlı işleme ile bunlarla entegre olmayan yem üretimi yatırımları.

3- 5 ton/gün ve altında üretim kapasitesine sahip süt işleme yatırımları.

4- Tuğla ve kiremit üretimine yönelik modernizasyon cinsi dışındaki yatırımlar.

5- Kütlü pamuk işleme yatırımları.

6- İplik ve dokuma (yün ipliği, 15 milyon Türk Lirası-

nın üzerindeki iplik yatırımları, 5 milyon Türk Lirasının üzerindeki dokuma yatırımları, akıllı ve çok fonksiyonlu teknik tekstil, halı, tafting, dokunmamış/örülmemiş kumaş ve çuval üretimine yönelik yatırımlar hariç) konularında modernizasyon yatırımları dışındaki yatırımlar.

7- Demir çelik ürünlerinin üretimine yönelik yatırımlar.

8- Sentetik elyaf veya sentetik ipliğin ekstrüzyon yöntemiyle üretimine yönelik modernizasyon cinsi dışındaki yatırımlar.

B.4. Destek Paketleri Ve Unsurları

Cazibe Merkezleri Programı, aşağıda mevcut tabloda yer alan tematik destek paketleri ve bu paketler kapsamında tanımlanan destek unsurlarından oluşmaktadır.

Yatırım ve Üretim Destek Paketi	Üretim Tesisi Taşıma Destek Paketi	Çağrı Merkezi Destek Paketi	Veri Merkezi Yatırım ve Enerji Destek Paketi
Danışmanlık hizmeti desteği	Nakdi taşıma desteği	Bina tahsis desteği	Veri merkezi enerji desteği
Yatırım yeri tahsis desteği	Teşvik desteği	Fiber iletişim altyapısı desteği	Fiber iletişim altyapısı desteği
Bina yapımı desteği	Taşınan tesis için; yatırım ve üretim destek paketi kapsamındaki yatırım yeri tahsis desteği ile faiz indirimli işletme kredisi desteği	Personel eğitim desteği	Yatırım ve üretim destek paketi kapsamındaki yatırım yeri tahsis desteği ile faizsiz yatırım kredisi desteği
Faizsiz yatırım kredisi desteği	Yeni yatırımlar için; yatırım ve üretim destek paketi kapsamındaki danışmanlık desteği ile faizsiz yatırım kredisi desteği	Yatırım ve üretim destek paketi kapsamındaki yatırım yeri tahsis desteği, bina yapımı desteği ile faizsiz yatırım kredisi desteği	
Faiz indirimli işletme kredisi desteği	Nakdi taşıma desteği	Bina tahsis desteği	

Başvuruda bulunmak ve talep edilen desteğe ilişkin koşulları taşımak kaydıyla, yatırımcılar destek paketleri içindeki destek unsurlarının tamamından veya bir kısmından faydalandırılabilir.

B.5. Yararlanma Koşulları

Bu Karar kapsamında yatırımların desteklenmesi için, aşağıda belirtilen nitelik şartlarının sağlanması gerekmektedir.

- a) İmalat sanayiinde asgari sabit yatırım tutarının iki milyon Türk Lirası, asgari istihdamın ise otuz kişi olması şartı,
- b) Çağrı merkezi yeni yatırımları için asgari iki yüz kişilik istihdam ve hizmet sözleşmesinin yapılmış olması şartı,
- c) Veri merkezi yeni yatırımları için merkezin asgari beş bin metrekare beyaz alanı bulunması ve ANSI/TIA-942¹'ye göre TIER-3² veya üstü seviyede olması şartı
- ç) Üretim Tesisi Taşıma Destek Paketi için Bankaca taşınması uygun görülen tesislerin, asgari son iki yıl üretim faaliyetinin sürdürüldüğünün tespiti, bu Kararın yürürlüğe girmesini takip eden iki yıl içinde taşınması ve taşındıktan sonra asgari iki yüz kişilik istihdamın taahhüt edilmesi şartı,

Kredilendirilecek yatırımın asgari yüzde otuzunun özkaynaklardan karşılanması zorunludur. Destekler, yatırımlar için gerekli özkaynak ile orantılı olarak kullanılır. Banka gerekli gördüğü hallerde özkaynağın desteklerden önce yatırıma harcanmasını talep edebilir.

Organize sanayi bölgesi dışındaki imalat sanayii yatırımlarının altyapı giderleri Program kapsamındaki desteklerden karşılanmaz.

B.6. Başvuru

Başvurular, Bankanın belirleyeceği bilgi ve belgelerle Bankaya veya Bankaya iletilmek üzere Kalkınma Ajansları Yatırım Destek Ofislerine yapılabilecektir.

Değerlendirme Ve Öncelik Kriterleri

Program kapsamındaki başvuruların olumlu değerlendirilebilmesi için Banka tarafından:

- 1 **ANSI/TIA-942:** Veri merkezlerinin yer, mimari, güvenlik, hizmet sürekliliği gibi hususlara ilişkin kriterlerini tanımlayan uluslararası standardı
- 2 **TIER 3:** Veri merkezi kullanılabilirlik seviyelerini gösteren TIER 1 ve 2'nin tüm özelliklerine ek parametreler ekleyen ve 1990'ların başında ortaya çıkan TIER 3 sertifikası; sektörde en sık görülen sertifika seviyesidir. Genelde büyük veri merkezleri bu sertifikaya sahiptir. TIER 3 sertifikası alabilmek için birden fazla güç ve soğutma yolu gereklidir. Bunlardan biri kullanımda biri de yedek olarak bekletilir. Yedek güç ve soğutma sayesinde altyapı çalışmaları için sistemin kapatılması gerekmez. Sistem için hazırda yedek bileşenler bulundurulmalı ve sistemin ayakta kalma oranının %99.982 olması gerekmektedir.

- a. Projenin optimum üretim veya hizmet ölçөгünü sağlaması.
- b. İllerde ve bölgelerde arz ve talep dengesi gözetilerek, yeni yatırımın atıl kapasite oluşturmaması.
- c. Fizibilite ve proje değerlendirme raporuna göre yatırımın teknik, ekonomik ve mali yönden yapılabilir ve sürdürülebilir olması.
- d. Yatırımcının yeterli mali güce sahip olması. hususlarının yerine getirilmesi gerektiği dikkate alınacaktır. Başvuruların değerlendirilmesinde aşağıdaki kriterleri sağlayan yatırımlara öncelik verilmesi öngörülmüş bulunmaktadır.

- a. Yüksek istihdam sağlaması.
- b. İthal ikamesi sağlayacak ürün üretilmesi.
- c. İhracat potansiyelinin olması.
- d. Yatırımın ileri-geri bağlantıları ile diğer alt sektörleri tetikleyecek nitelikte olması.
- e. Ar-Ge ve yenilik içermesi.
- f. Yerli makine ve teçhizat veya yerli teknoloji kullanılması.
- g. Yatırımcının destekten faydalanmasını talep ettiği yatırım konusunda tecrübesi veya kurumsal kapasitesi olması.
- h. İmalat sanayii için yatırımın organize sanayi bölgesinde yapılması.

C. PROGRAM KAPSAMINDA YER ALAN DESTEK PAKETLERİ VE UNSURLARI

Makalemizin bu bölümünde Cazibe Merkezleri Programı kapsamında yer alan tematik destek paketleri ve bu paketler kapsamında tanımlanan destek unsurları açıklanacaktır.

C.1. Yatırım ve Üretim Destek Paketi

Bu destek paketi, Program kapsamında imalat sanayiinde faaliyet gösteren yatırımcılara sağlanabilecek temel destek unsurlarından oluşur. Diğer destek paketlerinin uygulanmasında, bu destek paketi kapsamında yer alan destek unsurlarının bir ya da birden fazlası ilgili destek paketinde belirtilen koşullarla uygulanır.

a. Danışmanlık Hizmeti Desteği

Bu destek unsuru; Program kapsamında sağlanacak diğer destek unsurlarının doğru ve etkin kullanımını sağlamak amacıyla uygulanır; destek unsurları ile ilişkisi olmayan münferit danışmanlık hizmeti ihtiyaçları için uygulanmaz.

Banka, Programdan yararlanmak üzere başvuran yatırımcıların danışmanlık hizmeti ihtiyacını, yapacağı veya yaptıracığı değerlendirme çalışması kapsamında yatırımcı ile birlikte belirler.

Bu destek kapsamındaki danışmanlık hizmetleri; fizibilite hazırlama, mühendislik projeleri ve yatırım talebiyle doğrudan ilgili başlangıç eğitimleri ile Bankaca yatırımın gerçekleşmesi için kritik önemi haiz olduğu değerlendirilen diğer konuları içerir. Ancak lisans, imtiyaz, patent ücreti, know-how ve benzeri harcamalar destek kapsamına dâhil edilmez.

Banka, yatırımcıya, danışmanlık hizmetini doğrudan kendisi verebilir veya bu amaçla hizmet satın alabilir. Bankanın, Program kapsamında doğrudan sunduğu danışmanlık hizmetleri ile satın aldığı hizmetlere ilişkin giderleri, Cazibe Merkezleri Programı desteklerinin karşılanacağı ve izleneceği Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketi nezdinde açılan özel hesaptan(Bundan sonra "Hesap" olarak adlandırılacaktır.) karşılanır, yatırımcı bu destekten bedelsiz olarak yararlandırılır.

Destek kapsamında Bankanın doğrudan vereceği danışmanlık hizmeti bedeli, Banka Yönetim Kurulunca her yıl tespit ve ilan edilen tarifeye göre belirlenir.

b. Yatırım Yeri Tahsisi Desteği

Bu destek unsuru; Yatırım ve Üretim Destek Paketi, Üretim Tesisi Taşıma Destek Paketi, Çağrı Merkezi Destek Paketi ile Veri Merkezi Yatırım ve Enerji Destek Paketi kapsamında desteklenecek yatırımların, yatırım yeri ihtiyacını karşılamak amacıyla uygulanır.

Banka, yatırımcının başvurusunun değerlendirilmesini müteakip, birinci fıkradaki destek paketleri kapsamındaki destek unsurlarından faydalandırılmasını uygun bulunduğu yatırımlar için, ihtiyaç duyulan yatırım yerinin büyüklüğü ve niteliğini belirler ve temin edilmesi amacıyla ilgili Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı(YİKOB)larına veya İdareye(11 özel idareleri) bildirir.

YİKOB veya İdare, Yatırım ve Üretim Destek Paketi ile Üretim Tesisi Taşıma Destek Paketi destek unsurlarından faydalandırılacak yatırımlar için, bu destek kapsamında;

a) Öncelikle, organize sanayi bölgesinde boş ve yatırıma uygun parsel bulunması halinde parselin mülkiyetini, 12/4/2000 tarihli ve 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanununun geçici 9 uncu maddesinde belirtilen usullere göre, bedeli, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından ödenmek, mahsup edilmek veya Hesaptan karşılanmak suretiyle,

b) Organize sanayi bölgelerinde boş ve yatırıma uygun parsel bulunmaması ya da mevcut parsellerin temin edilememesi halinde, Maliye Bakanlığınca uygun görülen Hazine taşınmazlarını bedelsiz olarak devralır.

Bu kapsamda, organize sanayi bölgelerinde bulunan parsellerin devri bakımından 4562 sayılı Kanunun 18'inci maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesi hükmü uygulanmaz.

Bu destek unsuru, Çağrı Merkezi Destek Paketi kapsamındaki destek unsurlarından faydalandırılacak yatırımlar için, zorunlu olmadıkça organize sanayi bölgelerinde uygulanmaz; YİKOB veya İdare üçüncü fıkranın (b) bendi kapsamında işlem tesis eder.

YİKOB veya İdare, devraldığı taşınmazın, Bankaca desteklenmesi uygun görülen yatırımların diğer destek unsurlarından faydalanmalarına imkân verecek imar ve kullanıma ilişkin gerekli düzenlemeleri, Bankanın

uygun görüşü üzerine ilgili masraflar Hesaptan karşılanmak kaydıyla yapar veya yaptırır.

Bu destekten, Üretim Tesisi Taşıma Destek Paketi ve Veri Merkezi Yatırım ve Enerji Destek Paketi kapsamında faydalandırılan yatırımcılara, yatırım yeri, YİKOB veya İdare tarafından kiralanmak suretiyle kullanılır. Yatırımın faaliyete geçmesi için gerekli azami süre kira sözleşmesinde belirlenir.

İlde uygun yatırım yeri bulunamaması durumunda, YİKOB veya İdare durumu en geç bir ay içinde Bankaya, Maliye Bakanlığına ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bildirir.

Asgari yüz milyon Türk Lirası tutarında ve asgari yüz kişilik istihdam sağlayacak yatırımlar için, organize sanayi bölgelerinde parsel bulunamaması veya yatırımın bu bölgelerde yapılamayacak mahiyette, büyüklükte veya entegre nitelik arz etmesi halinde yatırımcı lehine Hazineye ait taşınmazlar üzerinde kırk dokuz yıl süreli bedelsiz olarak bağımsız ve sürekli irtifak hakkı tesis edilir.

Hazineye ait taşınmazlar; taşınmazın irtifak hakkı tesis edildiği tarihteki rayiç değerinin en az üç katı tutarında yatırımı irtifak hakkı tesisinden itibaren beş yıl içinde yapanlara; talep etmeleri halinde, yatırımı tamamlamış olmaları şartıyla, irtifak hakkı tesis edildiği tarihteki, 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununun 63'üncü maddesinde yer alan harca esas değer Yurt içi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE) oranında güncellenmesi ile bulunacak değer üzerinden doğrudan satılır. Bu süre içerisinde yatırımın tamamlanarak faaliyete geçirilmemesi halinde Yİ-ÜFE oranında güncellenen harca esas değerinin yüzde biri üzerinden bedelli irtifak hakkına dönüştürülür. İrtifak hakkı tesis edilenlerden ayrıca hasılat payı alınmaz, istihdam edilecek işçi sayısına, yatırım konusu işletmenin faaliyete geçtiği tarihten itibaren on yıl süreyle uyulması zorunludur. Bu yerlerin irtifak hakkı tesisinden itibaren on beş yıl süresince amacı dışında kullanılmayacağına dair tapu kütüğüne şerh konulur.

c. Bina Yapımı Desteği

Bu destek unsuru; Yatırım ve Üretim Destek Paketi ile Çağrı Merkezi Destek Paketi kapsamında desteklenecek yatırımların bina ihtiyacını karşılamak amacıyla uygulanır.

Bina Yapımı Desteği; Yatırım Yeri Tahsisi Desteği kapsamında YİKOB veya İdareye devrolunan parsel veya taşınmazın üzerinde yahut mülkiyeti YİKOB veya İdareye bedelsiz devrolunmak kaydıyla yatırımcıya ait taşınmazın üzerinde uygulanır.

Banka, yatırım yeri temin edilen yatırımlar için tahmini bina yapımı maliyetini belirler. Bina, yatırımcının kendisi, YİKOB veya İdare tarafından yaptırılır. Bina yapımına ilişkin iş ve işlemler Toplu Konut İdaresi aracılığıyla da gerçekleştirilebilir.

Bina yapımına konu projelendirme, izin, ruhsat ve onay işlemleri ile altyapı ve üst yapı inşaatı, ihale, yapı denetim, cins tashihi, tapu ve inşaat ile ilgili diğer işlemler yatırımcı, YİKOB veya İdare tarafından yürütülür. Bu işlemlere yönelik harcamalar Hesaptan karşılanır.

Banka; yatırımcı, YİKOB veya İdareye bina yapımı için ön ödeme yapabilir, müteakip ödemeleri hakediş raporları çerçevesinde gerçekleştirir.

Bu destek kapsamında inşa edilecek binanın azami yirmi bin metrekareye kadar kısmı desteklenebilir; verilecek destek tutarı on milyon Türk Lirasını geçemez. Bu tutar, her yıl yeniden değerlendirme oranında artırılır. Bina maliyetinin destek tutarım aşması durumunda aradaki fark yatırımcının özkaynaklarıyla karşılanır. Binanın mülkiyeti, yatırımcılara kiralanmak üzere YİKOB veya İdarede olur.

Yatırım süreci devam eden yatırımlar ile yarım kalmış yatırımlar da yatırıma ilişkin taşınmazların mülkiyetinin ilgili YİKOB veya İdareye devredilmesi şartı ile bu destek unsurundan faydalandırılabilir,

Yatırımcıların, yatırım süreci devam eden yatırımları ile yarım kalmış yatırımlarına ilişkin taşınmazlarının mülkiyetini ilgili YİKOB veya İdareye devretmemesi halinde; yatırıma konu bina, YİKOB veya İdare tarafından bedeli Hesaptan karşılanmak kaydıyla tamamlanır. YİKOB veya İdare; binanın tamamlanması için yapılacak harcamanın, yatırıma konu taşınmazın toplam maliyetine oranı mertebesinde bu taşınmazın mülkiyetine paydaş olur. Pay oranının belirlenmesinde taşınmazın maliyete esas değeri Sermaye Piyasası Kurulundan lisanslı gayrimenkul değerlendirme şirketlerince belirlenir. Mevcut yapılmış kullanılabilir yapıların değeri ile yapılacak ilave yapıların maliyeti Bankaca belirlenir.

d. Faizsiz Yatırım Kredisi Desteği

Bu destek kapsamında;

- Yatırım ve Üretim Destek Paketi kapsamında, Bina Yapımı Desteğinden faydalandırılan yatırımcıların makine ve teçhizat harcamaları,
- Yatırım ve Üretim Destek Paketi kapsamında, Bina Yapımı Desteğinden faydalanmayan yatırımcıların bina, makine ve teçhizat harcamaları,
- Yatırım' devam eden veya yarım kalmış üretim tesislerinin makine ve teçhizat harcamaları,
- Üretim Tesisi Taşıma Destek Paketi kapsamında yatırımcıların bina ve ilave makine ve teçhizat harcamaları,
- Çağrı Merkezi Destek Paketi kapsamında, yatırımcıların, makine ve teçhizatları ile donanım ve yazılım harcamaları,
- Veri Merkezi Yatırım ve Enerji Destek Paketi kapsamında, yatırımcıların bina, makine ve teçhizatları ile donanım ve yazılım harcamaları, için faizsiz yatırım kredisi sağlanabilmesi öngörülmüş bulunmaktadır.

Bu destek, hâlihazırda faaliyette bulunan işletmelerin tevsii, idame-yenileme ve modernizasyon yatırımları için de münferiden kullanılabilir. Kullanılmış makine, teçhizat, donanım ve sair malzeme alımları için destek sağlanmaz.

Verilecek kredi limiti; bina yatırımları için on milyon Türk Lirası, Çağrı Merkezi Destek Paketi kapsamındaki

makine ve teçhizat ile donanım ve yazılım harcamaları için taahhüt edilen istihdam başına dört bin Türk Lirasıdır. Bu tutarlar her yıl yeniden değerlendirilerek artırılır, Kredi, sıfır faizli olarak uygulanır.

Kredi vadesi; azami iki yıl anapara ödemesiz dönem dâhil altı yıldır. Krediyeye konu makine ve teçhizatın 13/9/2014 tarihli ve 29118 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Yerli Malı Tebliği kapsamında yerli malı belgesine sahip olması ya da yerli patente dayalı teknoloji kullanılması durumunda, makine ve teçhizat için kullanılan kredinin vadesi, azami üç yıl anapara ödemesiz dönem dâhil on yıldır. Bu desteğin kullanılması için kredilendirilecek yatırımın asgari yüzde otuzunun yatırımcının özkaynağından karşılanması gerekir.

Kredi, özkaynak ile orantılı olarak kullanılır.

Banka gerekli gördüğü hallerde özkaynağın öncelikli olarak yatırıma harcanmasını talep edebilir.

e. Faiz İndirimli İşletme Kredisi Desteği

Bu destek unsurundan, Yatırım ve Üretim Destek Paketi ile Üretim Tesisi Taşıma Destek Paketi kapsamında yer alan;

- Yeni yatırımların,
- Yatırım süreci devam eden yatırımların,
- Faaliyetlerine devam edip işletme sermayesi ihtiyacı olanların,
- Yarım kalmış yatırımlardan yeniden ekonomiye kazandırılacak olanların, faydalanması öngörülmüş bulunmaktadır.

Kredi tutarı, proje bazında Banka tarafından belirlenmek suretiyle kullanılır.

Kredi vadesi, bir yıl anapara ödemesiz dönem dâhil dört yıldır. Krediyeye konu üretim faaliyetinin, Yerli Malı Tebliği kapsamında yerli malı belgesine sahip makine ve teçhizat veya yerli patente dayalı teknoloji ile gerçekleştirilmesi durumunda vade, azami iki yıl anapara ödemesiz dönem dâhil beş yıldır.

Kredi faiz oranı, Banka tarafından işletme kredilerine

uygulanan cari faiz oranının yüzde ellisi olarak uygulanır.

C.2. Üretim Tesisi Taşıma Destek Paketi

Bu destek paketinden, Cazibe Merkezleri Programı kapsamındaki iller dışında bulunan ve Bankanın taşınmasını uygun göreceği, imalat sanayiinde yer alan ve halen faaliyette bulunan üretim tesisini, Program kapsamındaki illere, bu Kararın yürürlüğe girdiği 11.01.2017 tarihinden itibaren iki yıl içinde, asgari istihdam şartını sağlamayı taahhüt ederek taşıyan yatırımcılar faydalandırılır.

Üretim Tesisi Taşıma Destek Paketi kapsamında, yatırımcıların faydalanabileceği desteklere ilişkin açıklamalar aşağıda yer aldığı gibidir.

Nakdi Taşınma Desteği; tesisin demontaj, taşınma ve montaj maliyetleri ile taşınma sürecinde Banka tarafından karşılanması gerekli görülen diğer masrafların, birmilyon Türk Lirasını aşmamak üzere nakdi olarak karşılanması şeklinde uygulanır.

Teşvik Desteği; yürürlükte bulunan "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar" uyarınca;

a) Taşınan tesise ilave yatırım yapılmaması veya yapılmakla birlikte asgari sabit yatırım tutarı ve asgari kapasite şartlarının sağlanmaması durumunda;

1) Program kapsamındaki 4 üncü ve 5 inci bölge illerine taşınan tesislerin, taşınılan bölgede geçerli olan süre ve miktarlarda Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteğinden,

2) 6'ncı bölge illerine taşınan tesislerin, anılan bölgede geçerli olan sürelerde Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği, Sigorta Primi Desteği ve Gelir Vergisi Stopajı Desteğinden,

b) Program kapsamındaki illere taşınmanın gerçekleşmesi ve ilave yatırımın asgari sabit yatırım tutarı ve kapasite şartlarını sağlaması halinde, taşınan tesisin (a) bendi hükümleri çerçevesinde sağlanan desteklerden, ilave yatırımın ise bu desteklere ek olarak Gümrük Vergisi Muafiyeti, KDV İstisnası ve Vergi İndirimi

desteğinden, yararlandırılması şeklinde uygulanması öngörülmüş bulunmaktadır.

Bu destek paketi kapsamında; yatırımcı, taşınan tesisin bina ihtiyacının karşılanabilmesini temin için, Yatırım ve Üretim Destek Paketi kapsamındaki Yatırım Yeri Tahsis Desteği ve bina inşaatı için Faizsiz Yatırım Kredisi Desteğinden faydalandırılabilir. Yatırımcıya ayrıca Faiz İndirimli İşletme Kredisi de kullanılabilir.

Tesisin taşınması esnasında gündeme gelen ilave yeni yatırımlar için; yatırımcı, Yatırım ve Üretim Destek Paketi kapsamındaki Danışmanlık Hizmeti Desteği ile Faizsiz Yatırım Kredisi Desteğinden faydalandırılabilir.

C.3. Çağrı Merkezi Yatırım Destek Paketi

Bu destek paketinden; asgari ikiyüz kişilik istihdam taahhüdü vermek ve müşterileriyle hizmet sözleşmesi yapmış olmak şartıyla çağrı merkezi yatırımları faydalandırılabilir.

Çağrı merkezi yatırımlarında, yatırımcıların faydalanacağı desteklere ilişkin açıklamalar aşağıda yer aldığı gibidir.

Bina Tahsis Desteği; Hazineye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olan, atıl vaziyette bulunan ve YİKOB veya İdareye tahsis edilen binaların yatırımcılara kiralanması suretiyle uygulanır. Bu amaçla Banka, desteklenmesine karar verilen çağrı merkezi yatırımında ihtiyaç duyulan binanın büyüklük ve niteliklerini, temin edilmesi amacıyla YİKOB ve İdareye bildirir. YİKOB veya İdarenin talebi üzerine, varsa bu ihtiyacı karşılayacak nitelikte binalardan mülkiyeti Hazineye ait olanlar Maliye Bakanlığınca, diğerleri ise maliki kamu kurum ve kuruluşlarınca yatırımcıya kiralanmak üzere YİKOB veya İdareye tahsis edilir.

Bu binaların, Bankaca desteklenmesi uygun görülen proje kapsamındaki yatırıma uygun hale getirilmesi amacıyla; eksik kısımların tamamlanması, rehabili-

tasyon, tadilat ve sair ilave yatırım niteliğindeki işler, 9'uncu madde hükümlerinin kıyasen uygulanması ile gerçekleştirilebilir.

Fiber İletişim Altyapısı Desteği: Banka tarafından desteklenmesi uygun görülen çağrı merkezi yatırımlarının fiber iletişim altyapısına ilişkin ilk kurulum maliyetlerinin bedeli Hesaptan karşılanmak üzere ödemesi şeklinde uygulanır.

Personel Eğitim Desteği: Bankaca desteklenmesi uygun görülen çağrı merkezi yatırımlarının, ilk kuruluş aşamasında istihdam edilecek personelin eğitim süresince olacak maaş ve giderleri, istihdam edilmesi taahhüt edilen personel sayısını aşmamak kaydıyla personel başına ikibinbeşyüz Türk Lirasını geçmeyecek şekilde Hesaptan karşılanabilir,

Çağrı merkezi yatırımlarının bina ihtiyacının, Bina Tahsisi Desteği kapsamında karşılanmasının mümkün olmaması halinde, yatırımcılar, Yatırım ve Üretim Destek Paketinin Yatırım Yeri Tahsisi Desteği ve Bina Yapımı Desteğinden faydalandırılabilir.

Çağrı Merkezi Yatırım Destek Paketi kapsamında kiralanılan binaların ve taşınmazların mülkiyeti yatırımcılara devredilmez.

Çağrı merkezi yatırımlarına, bu Kararda yer alan destek uygulamaları kapsamında zorunlu olmadıkça organize sanayi bölgelerinde yer alan parsel ve taşınmazlar tahsis edilemez veya kiralanamaz.

Banka, Fiber İletişim Altyapısı Desteğinin uygulanması konusunda ihtiyaç duyulan altyapı ve hizmetlerin sağlanması amacıyla Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlar ile 4734 sayılı Kanunun geçici 17 nci maddesine göre protokol imzalar.

Cazibe Merkezleri Programı kapsamındaki illerde kurulacak çağrı merkezleri, yatırımlarda devlet yardımları hakkındaki kararlar kapsamında, kurulduğu

bölgenin bölgesel teşviklerinden, herhangi bir asgari yatırım tutan şartı aranmaksızın söz konusu kararlarda belirtilen usuller çerçevesinde faydalandırılır.

C.4. Veri Merkezi Yatırım ve Enerji Destek Paketi

Bu destek paketinden; Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının uygun görüşüyle, en az beşbin metrekare beyaz alan³ bulunmak ve ANSI/TIA-942'ye göre TIER-3 veya üstü seviyede olmak şartıyla veri merkezi yatırımları faydalandırılabilir.

Veri merkezi yatırımları ve enerji destek paketi kapsamında, yatırımcıların faydalanacağı desteklere ilişkin açıklamalar aşağıda yer aldığı gibidir.

Enerji Desteği, bu Karar kapsamında kurulan veri merkezlerinin aylık elektrik enerjisi giderlerinin KDV hariç yüzde otuzunun on yıl süreyle Hesaptan karşılanması şeklinde uygulanır.

Fiber İletişim Altyapısı Desteği, Banka tarafından desteklenmesi uygun görülen veri merkezi yatırımlarının fiber iletişim altyapısına ilişkin ilk kurulum maliyetlerinin bedeli Hesaptan karşılanmak üzere ödemesi şeklinde uygulanır.

Banka, Fiber İletişim Altyapısı Desteğinin uygulanması konusunda ihtiyaç duyulan altyapı ve hizmetlerin sağlanması amacıyla Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlar ile 4734 sayılı Kanunun geçici 17'nci maddesine göre protokol imzalar.

Cazibe Merkezleri Programı kapsamındaki illerde kurulacak veri merkezleri, yatırımlarda devlet yardımları hakkındaki kararlar kapsamında, kurulduğu bölgenin bölgesel teşviklerinden, herhangi bir asgari yatırım tutan şartı aranmaksızın söz konusu kararlarda belirtilen usuller çerçevesinde faydalandırılır.

3 **Beyaz Alan:** Sunucu, veri depolama ve ağ birimleri gibi bilgi teknolojileri donanımlarının yer aldığı, yükseltilmiş taban ile kaplı, enerji ve iklimlendirme altyapısı kurulmuş, gaz, yangın, nem gibi tehlikelere karşı önlemlerin alındığı veri merkezi alanını tanımlar.

D. CAZİBE MERKEZLERİ PROGRAMININ, TARAF- LA GETİRDİĞİ YÜKÜMLÜLÜKLER İLE UYGULAN- MASINA İLİŞKİN ÖZELLİK ARZ EDEN HUSUSLAR

D.1. Teminat

Program kapsamında sağlanacak Faizsiz Yatırım Kredi Desteklerinde;

a) Bina Yapımı Desteği ile birlikte Faizsiz Yatırım Kredi Desteği sağlanması halinde krediye konu makine teçhizat,

b) Bina Yapımı Desteğinden yararlanmaksızın gerçekleştirilen yatırımlarda, veri merkezleri yatırımları haricinde bina ile makine ve teçhizat, teminat olarak aranacak olup ayrıca ilave teminat alınmayacaktır.

c) Binanın, yatırımcının organize sanayi bölgesindeki parseli üzerinde yapımı halinde, yatırım tamamlandıktan sonra üzerinde Banka lehine ipotek tesis edilmesini teminen yatırımcıdan taahhütname alınır. Yatırımcının taahhüdünü yerine getirmemesi halinde Karar'ın 26'ncı madde hükümleri kapsamında işlem tesis edilerek destek geri alınacaktır.

ç) Binanın, üzerine irtifak hakkı tesis edilen arazi üzerinde yapılması halinde, yatırım tamamlanıp yatırımcının mülkiyet hakkını almasından sonra üzerinde Banka lehine ipotek tesis edilmesini teminen yatırımcıdan taahhütname alınır. Yatırımcının taahhüdünü yerine getirmemesi halinde Karar'ın 26'ncı madde hükümleri kapsamında işlem tesis edilerek destek geri alınacaktır.

Veri Merkezi Yatırım ve Enerji Destek Paketi kapsamında kullanılan kredilerde;

a) Arsa veya arazinin mülkiyetinin yatırımcıya ait olması halinde bina, makine ve teçhizat,

b) Arsa veya arazinin mülkiyetinin YİKOB veya İdareye ait olması halinde makine ve teçhizat, teminatın yüzde sekseni kabul edilecek olup ayrıca kredinin yüzde yirmisi için ilave teminat alınacaktır.

Faiz İndirimli İşletme Kredi Desteğinde, teminat proje bazında Banka tarafından belirlenecektir.

D.2. Kira Sözleşmesi Ve Kira Bedeli

Bina Yapımı Desteği veya Bina Tahsisi Desteğine konu

binalar ile Yatırım Yeri Tahsisi Desteğine konu parsel, taşınmaz veya binalar yatırımcılara YİKOB veya İdare tarafından kira sözleşmesi düzenlenmek suretiyle kiralanacaktır.

Kira bedelleri ise, Sermaye Piyasası Kurulundan lisanslı gayrimenkul değerlendirme şirketlerince belirlenecek rayiç kira bedelinin yüzde onu şeklinde uygulanacak ve kira bedelleri her yıl yeniden değerlendirme değer artış oranında artırılabilecektir.

Tahsil edilen kira gelirleri, Hesaba gelir olarak kaydedilecektir.

Karar'da 13'üncü maddenin dokuzuncu fıkrası bakımından kira bedelleri, maliyetler dikkate alınarak pay oranına göre hesaplanacağı belirtilmiştir.

D.3. Taşınmazın Mülkiyetinin Yatırımcıya Devri

Karar kapsamında, Çağrı Merkezi Destek Paketi hariç olmak üzere, yatırımcıya kiralanmak suretiyle tahsis edilen parsel, taşınmaz ve binaların mülkiyeti, asgari onbeş yıl süreyle desteğe konu üretim faaliyetinin sürdürülmesi, asgari istihdam şartının bu sürenin tamamında istihdam edilecek adam/ay toplamının yüzde sekseninden az olmamak üzere yerine getirilmesi ve varsa diğer destek koşullarının sağlanması halinde, talebi üzerine yatırımcıya, bina için sağlanan nominal destek tutarı, parsel veya taşınmaz için ise emlak vergisine esas metrekare birim değeri toplamı karşılığında devredilebilecektir.

Ayrıca taşınmazın mülkiyetinin yatırımcıya devri hususunda mezkûr Karar'ın 21'inci maddesinde; Md. 13/8'inci fıkrası bakımından arsa bedelsiz olarak, bina ise sağlanan nominal destek tutarı karşılığında, Md. 13/9'uncu fıkrası bakımından, bina, sağlanan nominal destek tutarı karşılığında, devredilebileceği hususu hükme bağlanmış bulunmaktadır.

D.4. Destek Ödemeleri Ve Yönetim Giderleri

Program kapsamındaki destekler, Banka tarafından Hesaptan ödenecektir.

Hesaba aktarılan tutarlar, aktarıldığı günden, Program kapsamında kullanılacağı güne kadar geçen sürede Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından ilan edilen Gecelik Borç Alma Faiz Oranı ile nemalandırılarak Hesaba gelir kaydedilecektir.

Programın yürütülmesine ilişkin giderler ile nemalandırma için yapılacak işlemlerden doğan her türlü vergi, masraf, ücret, komisyon ve diğer yasal yükümlülükler Hesaptan karşılanacaktır.

Banka, Hesaptan yapacağı kredi ve diğer ödemelerin yüzde ikisi ile yılsonu kredi bakiyesinin yüzde biri kadar tutarı yönetim gideri olarak Hesaptan tahsil edecektir.

D.5. Bankanın Şirketlere Ortak Olması

Banka, Program kapsamındaki illerde kurulacak şirketlere iştirak edebilecek dolayısıyla şirket kuruluşlarına öncülük edebilecektir.

D.6. Cazibe Merkezleri Programı Yönlendirme Komitesi

Mezkûr Karar'da; Program kapsamında koordinasyonu sağlamak, uygulamayı izlemek ve yönlendirmek üzere; Başbakanın görevlendireceği bir Bakan başkanlığında, Hazine Müsteşarı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Müsteşarı, Ekonomi Bakanlığı Müsteşarı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Müsteşarı, İçişleri Bakanlığı Müsteşarı, Kalkınma Bakanlığı Müsteşarı, Maliye Bakanlığı Müsteşarı, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Müsteşarı ve Banka Genel Müdürünün katılımıyla oluşan Cazibe Merkezleri Programı Yönlendirme Komitesinin kurulacağı belirtilmiştir.

Bu kapsamda, 15.02.2017 tarih ve 29980 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Başbakanlık Genelgesinde Cazibe Merkezleri Programı kapsamında koordinasyonu sağlamak, uygulamayı izlemek ve yönlendirmek üzere kurulan Cazibe Merkezleri Programı Yönlendirme Komitesi Başkanlığı'nın Kalkınma Bakanı Lütfi Elvan tarafından yürütülmesi uygun görülmüştür.

Karar uyarınca Komitenin görevleri:

- Programa ilişkin konularda ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, gerektiğinde tavsiyelerde bulunmak.
- Program kapsamında yürütülen faaliyetleri izlemek ve yönlendirmek.
- Programa ilişkin uygulamaları değerlendirmek, gecikme ve aksaklıklara ilişkin tespit ve önerilerde bulunmak.
- Her yıl bütçe ödenek ihtiyaçlarını belirlemek.
- "Değerlendirilmesi Komite Kararına Tabi Olan Yatırım Konuları" başlıklı listede sayılan yatırım konularına ilişkin taleplerin Bankaca değerlendirilebilmesine karar vermek.
- Bu Kararda yapılması gereken değişikliklere ilişkin önerilerde bulunmak şeklinde belirlenmiştir.

Komitenin, Başkanın daveti üzerine yılda en az dört defa olmak üzere en az beş üyeye toplanması ve salt çoğunlukla karar alması, eşitlik durumunda, Başkanın oyu yönünde karar alınması hususu öngörülmüş bulunmaktadır.

Komiteye ilişkin sekreteryaya hizmetlerinin Banka tarafından yürütülmesi öngörülmüştür.

D.7. İzleme Ve Değerlendirme

Banka'nın, Program kapsamındaki gerçekleştirmeleri üçer aylık dönemler halinde rapora bağlama ve Kalkınma Bakanlığı ile Komiteye bildirme yükümlülüğü bulunmaktadır.

Banka, Program kapsamında desteklenen yatırımları, destekleme sürecinde ve desteğin tamamlanmasını müteakip üçer aylık dönemler itibarıyla izleyecektir. Banka bu amaçla, bedeli Hesaptan karşılanmak suretiyle, 4734 sayılı Kanun ile 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa tabi olmaksızın denetim ve kontrolörlük gibi teknik, mali, hukuki veya benzeri alanlarda danışmanlık hizmeti satın alabilir. Bu kapsamda, Bankaca belirlenecek en az üç istekli ihaleye davet edilir. İsteklilerde aranacak

özellikler, istenecek belgeler, tekliflerin değerlendirilmesi, ihalenin sonuçlandırılması ve sözleşmenin uygulanmasına ilişkin hususlara ihale dokümanında yer verilecektir.

Karar'da ayrıca ceza, ihalelerden yasaklama ve sonuç bildirimine ilişkin hususlarda 4734 Kanununun ilgili hükümlerinin uygulanacağı hususu hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Programa ilişkin olarak, 13/10/2010 tarihli ve 6015 sayılı Devlet Desteklerinin İzlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun kapsamındaki iş ve işlemler, Banka tarafından yürütülmesi öngörülmüştür.

Yatırımcılar Program kapsamındaki desteklerden, diğer Devlet yardımları ile mükerrerlik oluşturmamak kaydıyla yararlandırılabilir. Banka, üçüncü fıkra kapsamında yapacağı raporlamaları Ekonomi Bakanlığına da bildirilecektir.

D.8. Desteğin Durdurulması Ve Geri Alınması

Banka, sağlanan desteklerin ilgili mevzuatla belirlenen usul ve esaslara aykırı kullanıldığının tespiti halinde, kaynak aktarımını ve destek uygulamasını durdurabilir, kullandırılan kaynağın ve desteğe konu taşınmazların geri alınması konularında ilgili kurumlar nezdinde işlemleri başlatmak için talepte bulunabilecektir.

Birinci fıkrada belirtilen durumların tespiti halinde;

- Banka, Yatırım Yeri Tahsisi Desteğinden veya Bina Yapımı Desteğinden faydalanan yatırımcıları, parsel, taşınmaz, bina ve tesisleri mülkiyetinde bulunduran ilgili YİKOB veya İdareye bildirir. YİKOB veya İdare, kira sözleşmesini feshederek yatırımcının desteğe konu parsel, taşınmaz, bina ve tesisleri altı ay içerisinde boşaltması için gerekli işlemleri başlatabilecektir.
- Banka tarafından, diğer destek unsurlarının tahsili ve diğer gerekli işlemlerin yapılması amacıyla Maliye Bakanlığına bildirimde bulunulacaktır.
- Bina Yapımı Desteğinden kendilerine ait taşınmaz ve varsa üzerindeki binaları YİKOB veya İdarelere dev-

retmek suretiyle faydalanan yatırımcıların taşınmazları iade edilemeyecektir.

Yatırımcılar tarafından; sözleşme hükümlerine aykırı davranılması, kiralama konusu parsel veya taşınmazın ya da üzerindeki bina ve tesislerin sözleşmede öngörülen amacı dışında kullanılması, kira dönemi sona ermeden faaliyetin durdurulması, üst üste iki yıl kira bedelinin vadesinde ödenmemesi ve bu aykırılık veya eksikliklerin YİKOB veya İdarelerce verilen süre içerisinde giderilmemesi veya yatırımcılar tarafından talep edilmesi ya da her ne sebeple olursa olsun işletme ruhsatının iptal edilmesi hâlinde kira sözleşmesi YİKOB veya İdarelerce tek taraflı olarak feshedilir. Bu durumda parsel veya taşınmazın üzerindeki bina ve tesisler sağlam ve işler vaziyette YİKOB'a veya İdarelere intikal eder ve bundan dolayı ilgililer tarafından herhangi bir hak veya tazminat talebinde bulunulamayacaktır.

Öngörülen kira süresi sonunda belirlenen koşulları yerine getiren ve parsel, taşınmaz, bina veya tesislerin mülkiyeti devredilen yatırımcı tarafından; devir tarihinden itibaren beş yıl içinde devir amacına uygun olarak kullanılmaması veya bu süre içerisinde faaliyetinin sona erdirilmesi ve bu aykırılık veya eksikliklerin YİKOB veya İdarece verilen süre içerisinde giderilmemesi durumunda; devredilen parsel ve taşınmaz ile üzerindeki bina ve tesisler sağlam ve işler vaziyette YİKOB'a veya İdareye intikal etmesi ve YİKOB veya İdarenin talebi üzerine bedelsiz olarak tapuda yeniden YİKOB veya İdare adına tescil edilmesi hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Karar'ın 12'nci maddesinin sekizinci fıkrası kapsamında yatırım yeri mülkiyeti devredilen yatırımcıların taahhütlerini yerine getirmediğinin tespiti halinde mülkiyetin Hazine'ye iade olunacağı hususu hükme bağlanmış bulunmaktadır. Bu durum mülkiyetin devri esnasında tapuya şerh edilecektir.

Üçüncü ve dördüncü fıkralar kapsamında YİKOB veya İdareler tarafından geri alınan parsel, taşınmaz, bina

ve tesisler yeniden Program kapsamında değerlendirilebilir, değerlendirilmeyenler ise eski maliklerine iade edilir.

Program kapsamında kullanılan kaynağın hukuka uygun olarak kullanılmadığının tespiti durumunda, vergisel desteklerin ilgili kanunlarında belirlenen usul ve esaslara göre, diğer desteklerin cezai faizleriyle birlikte geri alımı işlemleri hakkında 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanacaktır.

Tahsil edilemeyen kredi tutarlarının, tahakkuk ettirilecek faizi ile birlikte takibi 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre yapılır. Bankanın, bu kapsamdaki kredilerden dolayı oluşacak tahsil edilemeyen alacakları için Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından çıkarılan Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hükümleri uygulanmayacaktır.

D.8. Diğer hükümler

Programın yürütülmesi amacıyla, yılı bütçe kanununda belirlenen ödenek Ocak ve Haziran aylarında iki dilim halinde Hesaba aktarılması belirtilmiştir. Ödeneğin ikinci dilimi, gerek duyulması halinde, Banka tarafından sunulacak harcama programı çerçevesinde Haziran ayı beklenmeksizin Hesaba aktarılacağı öngörülmüştür.

Banka, Hesaptan kullandığı kredilere ait anapara taksitleri ve faizlerini, tahsilini takip eden beş iş günü içerisinde Hesaba aktaracaktır.

Yarım kalmış, işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle işletmeye geçememiş veya kısmen işletmeye geçmiş yatırımların ekonomiye kazandırılması hakkındaki 7/11/1996 tarihli ve 96/8905 sayılı, 22/6/1999 tarihli ve 99/12477 sayılı, 9/4/1999 tarihli ve 99/12655 sayılı, 22/11/2000 tarihli ve 2000/1721 sayılı Bakanlar Kurulu kararları çerçevesinde kredi kullananlardan, aracı bankalar tarafından haklarında kanuni takip işlemi yapılan

şirketler ile krediyi amacı dışında kullanan şirketler ve ortakları, bu Karar hükümlerinden yararlanamayacaktır.

Yatırım Yeri Tahsisi Desteği, Bina Yapımı Desteği ve Bina Tahsisi Desteği kapsamında yapılacak işlemlerin ivedilikle sonuçlandırılabilmesini temini için Hazine taşınmazları hakkında Banka ile Maliye Bakanlığı (Milli Emlak Genel Müdürlüğü) arasında protokol imzalanması öngörülmüştür. Bankanın desteklenmesine karar verdiği yatırımlara ilişkin işlemleri, protokole göre öncelikli olarak gerçekleştirmesi konusunda Maliye Bakanlığı (Milli Emlak Genel Müdürlüğü) görevli kılınmış bulunmaktadır.

Yatırım Yeri Tahsisi Desteği, Bina Yapımı Desteği ve Bina Tahsisi Desteği kapsamında destek konusu yapılan ancak daha sonra bu kapsamda kullanılmayacağı anlaşılan taşınmazların; yapılmış ise tahsisi kaldırılması, devredilmiş ise mülkiyetin önceki malikine devredilmesi hususu hükme bağlanmış bulunmaktadır. Desteğe konu olan ve mülkiyeti YİKOB ve İdareye devredilen parsel, taşınmaz veya bina ve tesislerin emlak vergisi ve doğal afet sigortası giderleri Hesaptan karşılanması öngörülmüştür.

Program kapsamında 4734 sayılı Kanunun ek 9'uncu maddesi hükümlerinin uygulanması öngörülmüştür. Program kapsamında desteklenen yatırımların; desteğe konu üretim ve istihdam taahhüdünün beş yıl boyunca yerine getirilmiş olması, yatırımı devralan yatırımcının desteğe konu üretim ve istihdam taahhüdünü yerine getirmeyi taahhüt etmesi ve Bankaca yapılacak değerlendirmenin de olumlu olması halinde devredilebilmesi hususu hükme bağlanmış bulunmaktadır.

E. SONUÇ

Cazibe Merkezleri Programının Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar hakkındaki Bakanlar Kurulu'nun 28.11.2016 tarih ve 2016/9596 sayılı Kararı Resmi Gazete'de yayımlanmak suretiyle 11.01.2017 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Söz konusu Karar ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde 23 ili kapsayan Cazibe Merkezleri Programı uygulamaya konulmuş bulunmaktadır.

Cazibe Merkezleri Programı kapsamında; Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, Iğdır, Kars, Malatya, Mardin, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak, Tunceli ve Van illerinde imalat sanayii ile çağrı merkezi ve veri merkezi yeni yatırım projeleri ile imalat sanayiinde yer alan yarım kalmış ya da yatırımı tamamlanarak işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle işletmeye geçememiş veya kısmen geçmiş yahut başka sebeplerle faaliyet göstermeyen tesislerin yeniden ekonomiye kazandırılması için yatırım ve işletme dönemi destekleri verilmesi öngörülmüştür.

Desteklemeden yararlanabilmek için imalat sanayinde 2 milyon TL asgari sabit yatırım tutarı ile en az 30 kişilik istihdam, çağrı merkezlerinde en az 200 kişilik istihdam, veri merkezleri yeni yatırımları için ise en az 5 bin metrekare beyaz alanı bulunması şartı aranmaktadır. Üretim Tesisi Taşıma Destek Paketinden yararlanabilmek için taşınması uygun görülen tesislerin, asgari son iki yıl üretim faaliyetinin sürdürüldüğünün tespiti, bu Kararın yürürlüğe girmesini takip eden iki yıl içinde taşınması ve taşındıktan sonra asgari ikiyüz kişilik istihdamın taahhüt edilmesi gerekmektedir.

Kredilendirilecek yatırımın asgari yüzde otuzu özkaynaklardan karşılanması öngörülmüştür.

Program dâhilindeki destek unsurları; yatırım ve üretim, üretim tesisi taşıma, çağrı merkezi, veri merkezi, yatırım ve üretim, danışmanlık, yatırım yeri tahsisi, bina yapım, faizsiz yatırım kredisi ve faiz indirimli işletme kredisinden oluşmaktadır.

Program kapsamında destek sağlanabilecek yatırımlar:
a. İmalat sanayiindeki yeni yatırım projeleri ile yatırım süreci devam eden, yarım kalmış ya da yatırımı tamamlanarak işletme sermayesi yetersizliği nedeni-

le işletmeye geçememiş veya kısmen geçmiş yahut başka sebeplerle faaliyet göstermeyen veya işletme sermayesi ihtiyacı olan imalat sanayii tesisleri.

b. Çağrı merkezi ve veri merkezi yeni yatırım projeleri olarak belirlenmiş bulunmaktadır.

Başvuruların, Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketinin belirleyeceği bilgi ve belgelerle Bankaya (Türkiye Kalkınma Bankası Anonim Şirketi) veya Bankaya iletilmek üzere Kalkınma Ajansları Yatırım Destek Ofislerine yapılabileceği hususu öngörülmüş bulunmaktadır.

TÜRKİYE’NİN KARA DELİĞİ CARİ AÇIK

Ekonomi Bilim Uzmanı Deniz AKUŞ

Türkiye uzun yıllardır cari açıkla ekonomisini sürdürmeye çalışıyor. Peki, bu Cari açık nedir? Nasıl oluşur? Neden bir türlü kapanmıyor? Kısaca değinelim.

Cari açık, cari işlemler hesabının eksi bakiye vermesidir. Cari işlemler hesabının büyük bölümünü ticaret oluşturduğu için cari açık ülkemizde dış ticaret açığıyla özdeşleşmiştir. Bunun da anlamı şudur: Bir ülkede ki ithalatın ihracattan fazla olması ya da başka bir tanımla ürettiğinden çok tüketmesi demektir.

Türkiye zengin doğal kaynaklara sahip bir tarım ülkesidir fakat ne tarımda ne de sanayide tam manasıyla üretken bir ülke değiliz. Yüksek teknoloji ve enerji üretiminde ise tamamen dışa bağımlı durumdayız.

Öyle ki ithal ettiğimiz kalemler içerisinde hammadde, ileri teknoloji ve enerji ithalatı ilk sırada yer almaktadır. Dışarıdan sağlanan bu kalemlerin ülkemizde üretilmemesi veya yetersiz üretimi bizi ithalata yöneltmektedir. Teknoloji gerektiren ithal malları ülke içinde yüksek fiyattan satılırken başta Çin olmak üzere ucuz maliyetli ithal ürünleri yurtiçi sanayici ve üreticiyi rekabetçi fiyatlarıyla adeta iflasa sürüklemektedir.

Tüketim toplumu olan ülkemizde teknolojik ürünlere olan talep artış göstererek devam ediyor. Bugün hemen hemen herkesin elinde son model akıllı telefonlar, tablet bilgisayarlar ve benzer lüks ürünler bulunuyor. Bu lüks tüketim ile birlikte gider kalemlerimiz artıyor, gelirimiz bu harcamaları karşılayamıyor ve bireyler olarak banka kredilerine yöneliyoruz.

2014 Şubat ayı itibari ile tüketici kredilerine ve kredi kartlarına getirilen sınırlamalar ile hane halkının tasarrufa yönlendirilmesi amaçlanmış ancak bu sınırlamalar ile birlikte kredi kullanım oranı aşağı yönlü bir ivme kazanmış, tasarrufta ise beklenen artış sağlanamamıştır.

Tüm bu gelişmeler karşısında Türkiye yapısal bir şekilde dışa bağımlı bir ülke haline gelmiş, yıllardır taşıdığı “Gelişmekte Olan Ülke” etiketini korumuştur.

Her yıl artış gösteren cari açığımızın finansmanını genellikle doğrudan sermaye akımları (aslında dışarıdan borçlanma) yoluyla sağlanmaktadır. Borçlanmanın en önemli nedenlerinden biri de hiç şüphesiz ülkenin yetersiz tasarruf oranıdır.

Ülkemizin IMF'ye olan borçları ve cari açığın kapatılması-azaltılması yönünde atılan adımlar kamu taşınmazlarının özelleştirilmesi yoluyla olmuştur.

Peki, özelleştirme başarılı oldu mu? Özelleştirme ile kamunun dış borcunun finansmanı sağlanırken özel sektör borçları yukarı yönlü bir trend izleyip, artış göstermiştir.

Şöyle ki; dış borç stokumuz 2016 yılı Nisan ayına oranla 542 milyon ABD doları artarak 2017 yılı Nisan ayı itibarıyla 3,615 milyar dolara ulaşmıştır. Bununla birlikte 12 aylık cari işlemler açığı 33.227 milyon ABD doları olmuştur. Mart ayı sonu itibarıyla özel sektörün yurtdışından sağladığı borcu 1.1 milyar ABD doları artarak 203,9 milyar ABD doları, kısa vadeli borcun (ticari krediler hariç) ise 819 milyon ABD doları artarak 15,1 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu süreçlerde kamunun borç artışı ise büyük oranda piyasadan yapılan iç borçlanmalardan kaynaklanmıştır. Yani kamu özel sektörden, özel sektör ise dışarıdan borçlanmıştır.

Ülkemize yoğun olarak akan sıcak para girişleri ile reel döviz kuru düşmüş, özel sektör yüksek oranda

dışarıdan borçlanmış ve büyük bir kur riski almıştır. Cari açık, tüm bu olaylar çerçevesinde ekonomistlere göre dengeli bir şekilde olması gereken bir kavram olarak nitelendirilmektedir. Elbette bu görüşler bakış açısına ve yorumlara göre değişmekte. Ancak yorumlar ne yönde olursa olsun ülkemizde göz ardı edilemeyecek ciddi bir dış borç stoku vardır ve nasıl eritileceği henüz bilinmemektedir.

2014 yılında yaşadığımız elim Soma kömür ocağı faciasında ise ülkemizin henüz bu türde özelleştirmelere hazır olmadığı, özelleştirmenin başarılı sonuçlanmadığı ve başka çözüm yolları aranması gerektiği sorunsalı ortaya çıkmıştır.

Çözüm için ülke ve hükümet olarak kolları sıvayıp kısa vadeli, statik planlar değil, uzun vadeli, dinamik planlar yapılmalıdır. Bu iş bugünden yarına olmaz.

Girişimcileri ve yatırımcıları desteklemeli ve özendirmeli, sanayileşmeye önem vermeli, birçok bölgede sanayi siteleri kurmalı, üniversitelerde teknoparklar oluşturmalı ve ülkemizin ekonomik yapısını temelden güçlendirmeliyiz.

İHRACAT YAPAN, YURDA DÖVİZ GETİREN FİRMALAR İÇİN UCUZ BİR FİNANSMAN KAYNAĞI T. EXİMBANK KREDİLERİ VE KGF KEFALETİ

SMMM Melih DİRİL

E. Öğr. Görevlisi / KGK Bağımsız Denetçi
İşletme Finansman Bilim uzmanı

I- Giriş

Türk Eximbank'ın temel amacı; ihracatın geliştirilmesi, ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması, ihracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması ve girişimlerinde gerekli desteğin sağlanması, ihracatçılar ile yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence kazandırılması, yurt dışında yapılacak yatırımlar ile ihracat maksadına yönelik yatırım malları üretim ve satışının desteklenerek teşvik edilmesidir. Türkiye'de ihracatın kurumsallaşmış en önemli kredi unsuru olan Türk Eximbank, bu amaca yönelik olarak ihracatçıları, ihracata yönelik üretim yapan imalatçıları ve yurt dışında faaliyet gösteren müteahhit ve girişimcileri kısa, orta ve uzun vadeli nakdi ve gayri nakdi kredi, sigorta ve garanti programları ile desteklemektedir. Türk Eximbank'ın, gelişmiş birçok ülkenin resmi destekli ihracat kredi kuruluşlarından farklı olarak kredi, garanti ve sigorta işlemlerini aynı çatı altında toplamış olması, ihracatçı firmalara verilen hizmetlerde bir bütünlük oluşturulmasına imkan tanımaktadır.

Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Türk Eximbank) 1987 yılında çıkarılmış olan 3332 sayılı Kanun'un bazı maddelerinin verdiği yetkiye istinaden Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur. Ülkemizin Resmi İhracat Destek Kurumudur. Türk Eximbank ihracatçı ve dış girişimcilere sigorta ve garanti desteği sağlamanın yanı sıra kredi verme işlevini de üstlenmiştir.

Türk Eximbank'ın temel amacı şunlardır¹;

- İhracatın geliştirilmesi,
 - İhraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi,
 - İhraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması,
 - İhracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması ve girişimlerinde gerekli desteğin sağlanması,
 - İhracatçılar ile yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence kazandırılması,
- İhracatçıların ve yurda döviz getiren firmaların (Turizm, inşaat vs gibi) karşılaştığı başlıca sıkın-

¹ Dış Ticaretin Finansmanı, http://www.ito.org.tr/Dis_Tic/Dis_ticaret_finansman.html, (Erişim Tarihi: 16.04.2017)

tılarından biriside mal bedelinin ithalatçı tarafından gönderilene kadar geçen süredeki finansman sıkıntısıdır. Özellikle uzun vadeli yada yüklü miktarlarda yapılan ihracatlar da bu sıkıntı daha çok yaşanmaktadır. Bu noktada yapılacak fazla bir alternatif bulunmamakta ve firmalar finansal kuruluşlardan borçlanma yoluna gitmektedir. Normal yollardan kredi çekilmesi durumunda faiz oranlarının yüksek olması, hemen geri ödemeye başlanacak olması gibi durumlardan dolayı firmalar sıkıntı yaşamaktadırlar. Yazımız içeriğinde bu gibi durumlarda neler yapılması gerektiği konusunu incelemeye çalışacağız.

İhracatçıların desteklenmesi amacıyla kurulan TURK EXIMBANK bu gibi hizmetleri sağlayan bir finans kuruluşu olarak karşımıza çıkmaktadır. İhracatın desteklenmesi için birçok kredi programı olan Eximbank, düşük faiz oranları ve geri ödemede esnek olması ile yurda döviz getiren firmalar için çokta cazip bir finansman desteği olarak dikkati çekmektedir. Türk Eximbank'ın ihracatı finanse etme oranına göre dünya çapındaki Eximbanklar arasında Güney Kore'nin ardından ikinci sırada gelmektedir, Şu anda ülkemizde yaklaşık 65 bin e yakın ihracatçı firma bulunmaktadır. Bu firmaların yaklaşık yüzde 26'sına destek sağlayarak Güney Kore'nin ardından dünyadaki ihracatçısını en çok destekleyen Eximbank konumunda bulunmaktadır².

1987 yılında kurulan T.Eximbank özellikle 2016 yılı ikinci yarısından itibaren çok daha hızlı ve esnek bir politika izlemeye başlamıştır. Bankanın yeni Genel Müdürü Adnan YILDIRIM'ın hem uzun yıllara dayalı devlet tecrübesi, Özel sektörde bir çok kuruluşta çalışması, Ticaret Borsası deneyimi, Ekonomi bakanlığında aldığı üst düzey görevler nedeniyle Eximbank'ı Devlet ve Özel Sektör ile daha yakın ilişkiler içerisine taşımıştır. Bunun yanı sıra mevzuatta ki sorunlarında hızla üzerine gidilerek daha esnek çözümler üretilmeye başlanmış ve firmaların Eximbank kaynaklarına kolay erişim imkanları sağlanmıştır.

2 Genel Müdür Adnan YILDIRIM in Mesajı, <https://www.eximbank.gov.tr/TR,9/turk-eximbank-genel-muduru-adnan-yildirimin-mesaji.html>, (Erişim Tarihi: 23.04.2017)

İhracatçı firmaların Eximbank'tan kredi kullanırken yaşamış oldukları en önemli sorunlardan biriside bankalardan istenen Teminat Mektuplarıdır. Maalesef bankalar Eximbank'tan doğrudan kredi kullanmak isteyen firmalara Teminat Mektubu verirlerken isteksiz davranmakta yada yüksek oranlarda komisyonlar talep etmektedirler. İşte bu sorunları ortadan kaldırmak ve firmaların bu kredilere daha çabuk ulaşmaları amacıyla Kredi Garanti Fonu ile T.Eximbank bir anlaşma imzalamış bulunmaktadır. Bu anlaşmaya göre Eximbank'tan Kredi kullanmak isteyen firmalara KGF hazine destekli veya doğrudan kendi öz kaynaklarından 10 Binde 3 gibi düşük oranlarda doğrudan kefalet vermeye başlamıştır.

II- Eximbank Kredilerinin Avantajları Ve İhracatçı Firmalara Faydaları

İhracat ve Döviz kazandırıcı hizmet sağlayan firmaların Eximbank kaynaklarını kullanmalarının en önemli avantajı Düşük Maliyetli kredi kullanmalarıdır. T. Eximbank ın gerek kısa vadeli ve gerekse Orta/Uzun vadeli kredilerinin yıllık maliyetleri alternatif banka maliyetlerine nazaran %50 ye yakın bir maliyet avantajı yaratmaktadır. Özellikle KOBİ sınıfına giren işletmeler (Yıllık çalışan sayısı 250 den küçük ve Net satış Hasılatı/Mali Bilanço 40 Milyon TL nin altında olanlar) diğer finans kuruluşlarına nazaran %70 lere varan oranlarda daha az kredi faizi ödeyebilme imkanına sahiptirler.

Eximbank sağladığı hizmetlerin ve kullanılan kredilerin ihracatçı firmalara sağladığı avantajları şu şekilde özetlemek mümkündür³;

1. T.Eximbank Kredileri ile ihracatta oluşabilecek riskleri azaltmak mümkündür. Aynı zamanda bu krediler düşük faiz ve ödeme esnekliği sayesinde ihracatçılar için önemli avantajlar sağlamaktadır.
2. Eximbank sayesinde (aynı zamanda devlet destekli) ihracat yaparken özellikli krediler kullanmak mümkündür.
3. İhracat yaparken kullanılan Eximbank kredileri; Re-

3 DAHA Fazla KOBİ'yi İhracata Yönlendirmeliyiz, <http://www.tim.org.tr/tr/aktuel-timden-haberler-daha-fazla-kobi-ihracata-yonlendirmeliyiz.html>, (Erişim Tarihi: 16.04.2017)

eskont krediler, Eximbank Kısa vadeli İhracat Kredileri, Orta-Uzun Vadeli İhracat Kredileri, Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kapsamındaki Krediler, Ülke Kredileri, Turizm kredileri, Yurt Dışı Müteahhitlik kredileri, Sevk Sonrası Reeskont Kredileri bu kredi türlerine örnektir. Aynı zamanda bazı özel bankalar Eximbank ihracat kredilerine aracılık da edebilmektedirler.

4. Eximbank Kısa vadeli İhracat Kredileri vergi, resim ve harç ile KKDF istisnasına tabidir, Faiz oranı ödeme vadesi sonuna kadar değişmez (TL de sabit faiz, Yabancı paralarda Libor oranlarına bağlı değişkenlik gösterebilmektedir). Faiz oranları Eximbank tarafından belirlendiği için piyasa faizlerinin çok altında bir faiz ödemesi gerçekleşir.

5. En yaygın kullanılanlardan ihracat kredilerinden biri de Eximbank tarafından kullanılan "Sevk Öncesi İhracat Kredileri (SÖİK)"dir. Amacı, ihracata hazırlık aşamasındaki finansman ihtiyacını karşılamaktır. İhracat taahhüdü verilerek istenilen döviz miktarında kredi kullandırılabilmesi mümkündür.

6. Yabancı Döviz'e ek olarak kullanılan TL kredileri dövizin aşırı değişken olan riskini de ortadan kaldırmaktadır. Aynı zamanda ihracat sigorta kredisinden yararlanılması durumunda kullanılan TL kredilerinde ekstra faiz indirimleri de sağlanmaktadır. (Eximbank Sevk Öncesi veya Sonrası Reeskont Kredileri)

7. Sevk Sonrası İskonto Programı ile ihracatçı firma; vadesinden önce ihracat bedelini tahsil ederek finansman sağlama imkanına sahip olabilmektedir. Yapılmış olan İhracatlar sigorta ettirilerek sonrasında gayrikabilirücu olarak iskonto edildiğinden dolayı müşterinin bilançosunda likidite sağlar.

8. İhracatların sigortalı olarak yapılması durumunda da açık hesap şeklinde çalışabilmek veya vadeli çalışabilmek mümkün olacaktır. Açık hesap çalışabilmek veya vadeli olarak çalışabilmek ihracatçı şirketin daha çok ihracat yapabilmesi demektir.

9. İhracatçı işletmeler kur değişimi konusunda hassas bir noktalarsa yine Eximbank aracılığıyla döviz kuruları belirli bir vade için sabitlenme imkanına sahiptir.

10. Yine Sigortalı ihracatlar da vadeli ve açık hesap çalışılabilmesi rekabet üstünlüğü yaratacağı gibi aynı

zamanda karşı firma istihbaratı ve alacağın takibini de yapabilmek mümkün olacaktır.

11. T.Eximbank in müşteri portföyünde yer alan firmalar aracı banka kullanmaksızın doğrudan Kredi garanti Fonu kefaletlerinden yararlanma imkanına sahiptirler.

III- Eximbank Kredilerinin Kullanma Koşulları Ve Kredi Çeşitleri

Türk Eximbank, ihracatçıları, ihracata yönelik üretim yapan imalatçıları ve yurt dışında faaliyet gösteren girişimcileri kısa, orta-uzun vadeli nakdi ve gayri nakdi kredi programları ile desteklemektedir. Ayrıca, vadeli satış işlemlerini teşvik etmek ve bu yolla ihracat hacmini artırmak, yeni ve hedef pazarlara girilmesini kolaylaştırmak amacıyla vadeli ihracat alacaklarını iskonto etmektedir⁴.

T.Eximbank kredilerinden kimler faydalanabilir?

Dış Ticaret Sermaye Şirketleri de dahil olmak üzere, ihracatçı, ihracatçı vasfına haiz imalatçı ve ihracata bağlantılı mal üreten imalatçı firmalar ile yurda döviz kazandırıcı faaliyetlerde bulunan diğer firmalar faydalanabilmektedir. Bu kredinin amacı ihracat yapacak firmalara imalat aşamasından itibaren finansman desteği sağlanmaktadır. Eximbank web sitesinde yer alan yaklaşık 100 adet ürün grubuna giren ürünlerin ihracatında bu kredi kullanılmaktadır. Kullanılacak kredi miktarı azami FOB tutarının %100'ü kadardır. Temel olarak krediyi kullanabilmemiz için en önemli ön şart kredi vadesi içerisinde bir sürede (genellikle 24 ay) kesin ihracatın yapılmasıdır. Şimdi bu genel bilgilerden sonra bu krediye nasıl başvurulduğunu ve krediyi kapatırken neler yapmamız gerektiğini anlatmaya çalışalım⁵;

- Öncelikle ihracatçı veya imalatçı vasfımızın olması gerekiyor. İhracatçı vasfı vergi kimlik numarası ile imalatçı vasfı kapasite raporu ile belgelendirilmektedir.

4 XI KOBİ Zirvesi, (2015), <http://www.kobizirvesi.org.tr/index.php>

5 Uğur DEMİRAL, KOBİlerin Dış Ticarete yaşadıkları finansman sorunları ve çözüm önerileri, http://www.sobider.com/Makaleler/693796577_160%20U%4c4%9fur%20DEM%4c4%b0RAL.pdf, (Erişim Tarihi: 23.04.2017)

- Turizm firmaları için ise A grubu seyahat acentesi ya da Turizm İşletme Belgesine sahip olunma şartı aranmaktadır.
- Kredinin vadesi, faiz oranı ve kredilendirme oranı Eximbank tarafından belirlenmektedir.
- Firmalar Eximbank Kredilerini doğrudan yada limit tahsisi yapılan bankalar aracılığı ile kullanabilme imkanı bulunmaktadır.
- Firmaların kullanacak olduğu sevk öncesi ihracat kredisi anapara toplamı 25.000.000 USD'yi, Kobi İhracata hazırlık TL kredileri toplamı ise 5.000.000.-TL yi geçemez.
- İlk defa bu krediye başvuracak imalatçı firmaların kapasite raporu, firma unvanın yer aldığı Ticaret Sicil Gazetesinin asılları, Hesap Durum Belgeleri ve son 3 yıllık mali Tablolarının ibraz edilmesi gerekmektedir.
- Eximbank firmalardan herhangi bir Gayri Menkul teminatı istemez. Eximbank'ın teminatı aracı bankanın teminat mektubu yada Kredi Garanti Fonu kefaletidir.
- TL Krediler için Kredi vadesi 120-180 gün en geç vade sonunda ödeme, 360 gün kredi vadesi içinde 2 taksitte ödeme ve KOBİ'ler için 540 gün kredi vadesi içerisinde 3 taksitte ödeme şeklindedir.
- Döviz Kredilerinde ise kullanacağımız kredi türüne göre (İhracata Hazırlık, Reeskont, İşletme Sermayesi ve Yatırım Kredileri gibi) Kredi vadeleri 90 gün ile 10 yıl aralığında değişmektedir.
- Kredimizin onaylanması durumunda ise doğrudan Eximbank'ta yada aracı bankada adımıza kredi hesabı açılır ve geri ödemelerde bu hesap üzerinden yapılır.
- Buradan sonraki kısım ise ihracat taahhüdünün ve kredinin kapatılmasıdır. Daha öncede belirttiğimiz gibi ihracatın verilen taahhüt süresi içerisinde yapılması esastır bu süre ise genellikle 24 aydır.
- Gümrük Beyannamesindeki FOB tutar, şayet döviz kredisi kullanmış isek anapara + faiz + banka komisyonu tutarından az olamaz, TL kredi kullanmış isek FOB ihracat taahhüdünün altında olamaz.
- Eximbank ihracat tarihi olarak Gümrük beyannamesinin arkasında yer alan "mallar yurt dışı edildiğine dair" tarih yazısına veya beyannamedeki A hanesinde yazılan tarihlerden hangisi lehimize ise onu kulla-

nır. Bu tarih kredi vadesi içerisinde olması gerekmektedir.

- Kredi taahhüdünün kapatılması için aracı banka kanalı ile taahhütname kapatma formu eksiksiz doldurularak dökümleri ile birlikte Eximbank'a gönderilir.
- Yani kredi tutarını ödememiz yeterli değil, ihracat yaptığımızı (Gümrük Beyannameleri) veya döviz kazandırıcı işlemleri (fatura) belgelememiz gerekiyor.
- Kullandığımız kredinin faiz oranları Eximbank sitesinde belirli aralıklarla güncellenmektedir .

Biraz zahmetli bir süreç gibi görünse de başlangıç aşamasında gerekli olan istihbarat dosyamızın hazırlanması ve akabinde Teminat/Kefalet in teminiyle birlikte bu kredileri kullanarak ihracat yaparken finansman ihtiyacımızı daha düşük maliyetlerde ve esnek bir şekilde karşılayabiliriz. Krediyi aldıktan sonra yapacağımız tek şey taahhüt tarihi içerisinde ihracatı gerçekleştirmek ve krediyi vade süresi sonunda geri ödemektir. Kesin satış yaptığımız bir ihracatta bu krediyi kullanmak finansman olarak bizleri oldukça rahatlatacaktır.

Kredi Çeşitleri Nelerdir? Türk Eximbank/Türkiye İhracat Kredi Bankası, ihracatçıları, ihracata yönelik üretim yapan imalatçıları ve yurt dışında faaliyet gösteren girişimcileri kısa, orta ve uzun vadeli kredi olanakları ile desteklemektedir. Bu krediler TL veya döviz cinsinden olabilmektedir⁶.

A- KISA VADELİ İHRACAT KREDİLERİ

Kısa vadeli ihracat kredileri ile ihracatçı ve ihracat bağlantılı mal üreten firmaların ihracata yönelik hazırlık dönemindeki finansman ihtiyaçları karşılanmaktadır. Bu krediler bankalar aracılığıyla veya doğrudan Türk Eximbank tarafından kullanılmaktadır.

Dış Ticaret Sermaye Şirketleri, Sektörel Dış Ticaret Şirketleri, imalatçı-ihracatçı veya ihracata yönelik mal üreten nihai üreticiler ve döviz kazandırıcı hizmet ihracı yapan firmalardan Türk Eximbank ve Merkez Ban-

6 İHRACAT Kredileri, www.eximbank.gov.tr, (Erişim Tarihi: 16.04.2017)

kası değerlendirmeleri sonucu uygun bulunanlar bu krediden yararlanabilmektedir. Kredilerin vadeleri 90 gün ile 540 gün aralığında değişmektedir. Kısa vadeli ihracat kredileri;

- Reeskont Kredisi(RK)
- Sevk Öncesi İhracat Kredileri(SÖİK)
- İhracata Hazırlık Kredileri(İHK)
- Dış Ticaret Şirketleri İhracat Kredisi(DTŞ)
- Kobi İhracata Hazırlık Kredileri
- Sevk Sonrası Reeskont Kredisi(SSRK)
- İhracata Dönük Üretim Finansman Kredisidir.

B- Orta Ve Uzun Vadeli Kredileri

Orta ve uzun vadeli kredi programları ile Türk ürünlerinin ihracatına yönelik olarak mal üreten imalatçıların, imalatçı olan ihracatçıların ve ihracatçıların işletme sermayesi ihtiyaçlarının finansmanına destek olmak amaçlanmıştır. Bu krediden ihracatçı, imalatçı-ihracatçı veya ihracata yönelik mal üreten imalatçı vasfına haiz Türkiye'de yerleşik firmalar yararlanabilir. Kredilerin vadeleri 3 yıl ile 10 yıl aralığında değişmektedir. Bu krediler;

- İhracata Yönelik İşletme Sermayesi Kredisi
- İhracata Yönelik Yatırım Kredisi
- Gemi İnşa ve İhracatı Finansman Programı
- Avrupa Yatırım Bankası Kredisi(AYB)
- Yurtdışı Mağazalar Yatırım Kredisi
- Özellikli İhracat Kredisi
- Marka Kredisidir.

C- Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kapsamındaki Krediler

Türk Eximbank'ın döviz kazandırıcı hizmetler kapsamında verdiği kredilerde vardır. Yurt dışına doğrudan mal ihraç etmemekle birlikte faaliyet konuları itibarıyla Ülkemize döviz kazandıran diğer firmaların bu programlardan faydalanabilme imkanları mevcuttur. Bu krediler ise;

- Turizm Kredisi
- Uluslararası Nakliyat Pazarlama Kredisi(UNPK)
- Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektubu

Programı

- Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Köprü Kredisi
- Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kredisi
- Yurtdışı Fuar Katılım Kredisidir.

D- Kısa Vadeli İhracat Alacakları İskonto Programları

Sevk Sonrası Reeskont Kredisi ile ihracatçı, ihracata yönelik mal üreten imalatçı ve imalatçı-ihracatçılara ülke riskinden arındırılmış olarak yeni ve hedef pazarlara yönelmeleri ve bu pazarlarda vadeli satış imkanları ile rekabet şanslarının artırılması amacıyla yönelik olarak kısa vadeli ve sevk sonrası finansman desteği sağlanmaktadır.

T. EXİMBANK sigorta poliçesi kapsamına alınan ihracat alacaklarından, yapılan inceleme ve değerlendirme neticesinde kredilendirilmeye uygun bulunanlar kredilendirilebilmektedirler. Sigorta kapsamına alınan fakat kredilendirilmeye uygun bulunmayan alacaklar bu programdan faydalanamamaktadırlar.

İhracat kredilerinin faiz oranları ihracatçıların ve yurt dışında faaliyet gösteren müteahhit/yatırımcıların ihtiyaçlarını en uygun şekilde karşılamaya yönelik olarak belirlenmekte olup, ihracat kredi sigortası yapan firmalar, Türk Eximbank kaynaklı kredi kullanımalarında faiz indirimi avantajından yararlanmaktadır.

E- Özellikli Krediler

Bu Program kapsamında, Türkiye'de yerleşik ihracata yönelik mal üreten firmaların Türk Eximbank'ın mevcut kredi programları çerçevesinde kredilendirilemeyen ancak Bankaca uygun bulunan mal ve hizmet projelerine orta vadeli finansman imkanı sağlanmaktadır.

Kredi; ihraç edilecek malın üretim süreci ya da satış koşulları nedeniyle 12 aydan uzun vadeli finansman ihtiyacı bulunan firmalar ile yeni pazarlara yeni ürün ihraçı gibi özellik arz eden ihracat projelerine destek

sağlamak amacıyla, proje bazında belirlenen koşullarla kullanılmaktadır. Kredi vadesi, faiz oranı ve kredi tutarı proje bazında Türk Eximbank tarafından belirlenmektedir.

F- Ülke Kredi/Garanti Programları

Ülke Kredi/Garanti programları kapsamında Türkiye'nin dış politikası ve ekonomik hedefleri çerçevesinde önem arz eden ülkelerle kalıcı ve uzun süreli ilişkilerin tesis edilebilmesine hizmet etmek amacıyla, söz konusu ülkelerde Türk yüklenicileri tarafından gerçekleştirilecek projelere, Türk Eximbank tarafından finansman desteği sağlamaktadır. Ayrıca, söz konusu ülkelerle ihracat hacminin artırılması amacıyla karşı tarafın ihtiyaçları gözetilerek tüketim, ara ve sermaye mallarının satışı da bu program kapsamında finanse edilmektedir.

G- İhracat Kredi Sigortası Programı

İhracat Kredi Sigortası programları kapsamında ihracatçı firmaların ihraç ettiği malların bedelleri ticari ve politik risklere karşı belirli oranlarda teminat altına alınmaktadır. İhracatçı, ihracata yönelik üretim yapan imalatçı, imalatçı-ihracatçı, turizm ve nakliye firmaları ile yurt dışında faaliyet gösteren müteahhit/yatırımcılar 7 farklı sigorta/garanti programı ile desteklenmektedir.

Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı ile ihracatçı firmaların yaklaşık 1 yıllık poliçe geçerlilik süresi içinde yapacakları azami 360 gün vadeli tüm ihracat bedeli alacakları, sevk sonrası dönemde ortaya çıkabilecek ticari ve politik risklere karşı tek bir poliçe kapsamında sigorta teminatı altına alınmaktadır. Ayrıca, söz konusu poliçe kapsamında sigortalı tarafından talep edilen sevk öncesi dönem riskler de işlem bazında azami 180 gün süre için sigorta kapsamına alınabilmekte, böylece sevk öncesi dönemde ilgili risklerin oluşması halinde, sigortalının imalat maliyetleri de sigorta kapsamında değerlendirilebilmektedir. Zararın kesinleşmesine ilişkin bekleme süresi ilgili sevkiyatların vade tarihlerinden itibaren en fazla 4 ay olup, zarar tazmin oranı azami %90'dır. Program kapsamında tazminat almaya hak kazanan sigortalıların bekleme

süresinde oluşan finansal kayıpları, ilgili süreye uygulanan ve vade tarihleri itibarıyla geçerli LIBOR faiz oranları üzerinden telafi edilmektedir.

Bahse konu program kapsamında, 176 ülkeye yapılacak sevkiyatlar önceden belirlenen şartlar dâhilinde sigorta teminatı altına alınmaktadır. Ancak, poliçe ile kapsam altına alınan riskler nedeniyle ortaya çıkacak zararlarla ilgili olarak Türk Eximbank'ın sorumluluğunun doğabilmesi, sigortalının her bir alıcı için Türk Eximbank'dan alıcı limiti talebinde bulunmasına ve Bankanın da ilgili alıcı için limit tahsis etmiş olmasına bağlıdır.

Sigortalıların limit talebini müteakip, Türk Eximbank kredi enformasyon kuruluşlarından, alıcı firmalar hakkında enformasyon temin eder. Güncel mali ve idari bilgilerin yer aldığı enformasyon, finansal analiz ve etik kredi tespit yöntemleri çerçevesinde değerlendirilerek limit talepleri karara bağlanır. Türk Eximbank'ın sigorta arşivinde kredi değerliliği saptanmış olan alıcı sayısı günümüz itibarıyla yaklaşık 119.000 düzeyindedir. İhracat piyasalarında yeterince deneyim sahibi olamayan, ancak yüksek ihracat potansiyelini haiz firmalar için sigorta hizmetinin yalnızca enformasyon temini boyutu dahi büyük bir önem taşımaktadır.

Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programları ise orta ve uzun vadeli mal ve hizmet ihracatına yönelik olup, ihracatçı firmaların tek bir satış sözleşmesine bağlı olarak 5 yıla kadar vadeli ödeme koşuluyla yapacakları, yerli katkı oranı asgari %60 seviyesindeki sermaye ve yarı sermaye malı ihracatından doğacak alacakları sigorta teminatı altına alınmaktadır. Zarar tazmin oranı %80 - %95 Aralığında belirlenmiş olup, zararın kesinleşmesine ilişkin bekleme süresinin 6 aydır. Söz konusu program, 3 farklı poliçe kapsamında uygulanmaktadır;

- Spesifik İhracat Kredi Sigortası Programı,
- Spesifik İhracat Kredi Sigortası Sevk Sonrası Politik Risk Programı

- *Spesifik İhracat Kredi Sigortası Sevk Sonrası Kapsamlı Risk Programı*

Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektuplarının Haksız Nakde Çevrilme Sigorta Programı kapsamında da yurt dışında iş üstlenmek üzere teklif verme aşamasında ya da iş üstlendikten sonra, kamu işveren makamlarına verilen geçici, avans veya kesin teminat mektuplarının veya işveren makamının bankasına muhatap düzenlenen kontrgaranti şeklindeki teminat mektuplarının haksız nakde çevrilmesi riskine karşı sigorta imkânı sağlanmaktadır.

Sigorta Sözleşmeleri aynı zamanda ihracatçılarımızın finansman teminini de kolaylaştırır. Yukarıda sayılan programlar kapsamında sigorta sözleşmesi yaptıran firmalar, gerek Türk Eximbank nezdinde doğmuş veya doğacak alacak haklarını ticari bankalara temlik etmek suretiyle, gerekse kambiyo senedine bağlı vadeli alacaklarını ister Türk Eximbank' da, isterse Türk Eximbank onayı ile ticari bankalarda iskonto ettirmek suretiyle hem sevk öncesi, hem de sevk sonrası dönem için düzenli finansman imkânına erişebilmektedir.

IV- Eximbank Kredilerinde Kredi Garanti Fonu Kefaleti

Türk Eximbank tarafından uygun bulunan kredi başvuruları için, kredinin anapara, faiz ve taahhüt riskleri toplamının (kredi riski) %100'ü oranında KGF kefaleti sağlanmaktadır. Kefalet/aval vadesi konusunda ilgili EXIMBANK kredisinin vadesi esastır. KGF tarafından Türk Eximbank'a gönderilen "Niyet Mektubu" nun düzenlenme tarihinden itibaren 6 ay içinde kullanılmayan kredilerde KGF'nin kefaleti veya avalu son bulur.

2016 yılının ikinci yarısından itibaren T.Eximbank ve Kredi garanti Fonu arasında imzalanan protokol uyarınca İhracatçı ve Yurda Döviz Getiren firmalara KGF kefalet destekleri sağlanmış bulunmaktadır. T.Eximbank a verilmek üzere sağlanacak KGF kefaletinde firmalar 3 ayrı yöntemle Kredi Garanti Fonu

kefaleti alabilmektedirler. Bunların ilk ikisi doğrudan KGF ye başvurmak yoluyla, üçüncüsü ise bankalar aracılığıyla (PGS) olabilmektedir. Eximbank a verilmek üzere Kredi Garanti Fonu Tarafından Sağlanan Kefaletler Şunlardır⁷;

A- Hazine Destekli Kredi Garanti Fonu Kefaleti;

T.Eximbankta doğrudan istihbaratı olan yada ihracat yapma potansiyeli bulunan firmalar Kredi Garanti Fonuna başvurarak kullanacakları krediler için vadesine göre Kefalet talebinde bulunabilirler. KOBİ vasfına haiz firmalar için üst limit 7.500.000.-TL, Kobi dışı firmalar için ise üst limit 20.000.000.-TL ile sınırlıdır. Bu programda KGF kefaleti Hazine destekli olarak sağlanmakta olup sağlanacak kefalet tutarının yıllık maliyeti On Binde 3 (%003) dür. Mayıs 2017 tarihinde yapılan düzenleme ile ihracat ya da döviz kazandırıcı hizmet geliri olan firmalar hazine destekleri için doğrudan Eximbank a başvurabileceklerdir.

B- Öz Kaynak Destekli Kredi Garanti Fonu Kefaleti;

Eximbank kredilerini kullanmak isteyen firmalar yine Kredi Garanti Fonu öz Kaynaklarından kefalet talebinde bulunabilirler. KGF Öz Kaynak Kefaleti için üst limit 3.000.000.-TL dir. Bu kefalet türü için Komisyon oranları kefalet tutarı üzerinden yıllık bazda **%1,5** olarak uygulanmaktadır. Başvuru ücreti ise **1.000 TL** olup, standarttır.

C- Aracı Banka Üzerinden PGS (Portföy Garantisi Sistemi) KGF Kefaleti;

KOBİ'ler Bankaya kredi başvurusu yapar. Uygunluk kriterlerini taşıyan başvurular, Banka tarafından KGF'ye iletilir. KGF tarafından sadece Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenen uygunluk kriterlerinin kontrolü sağlanarak onay verilir. Onay akabinde Banka KOBİ'ye krediyi kullanır. Azami 2.500.000 TL kefalet sağlanabilmektedir. Tek bir kefalet oranı uygulanmakta olup bu oran %85 olarak belirlenmiştir. İhracatçı KOBİ'lere Portföy Garanti Sistemi ile kullanılacak nakit kredilerin vadesi asgari 6 ay,

⁷ Eximbank Kredileri Doğrudan Başvuru, www.kgf.com.tr, (Erişim Tarihi: 23.04.2017)

azami 60 aydır. Banka, İhracatçı KOBİ'lere PGS aracılığıyla Eximbank'a yönelik kredi temini için 60 ay vadeye kadar teminat mektubu şeklinde de kefalet talebinde bulunabilir. Komisyon oranları kefalet tutarı üzerinden yıllık bazda %0,5 olarak uygulanmaktadır. Başvuru ücreti ise **250 TL** olup, standarttır.

Görüüleceği üzere Eximbank kredilerini daha kolay kullanılmasına yönelik İhracatçı Firmalara Oldukça önemli ölçüde kolaylıklar sağlanmış bulunmaktadır. Özellikle bankaların bu tür kredilerde firmalara zorluk çıkarmalarının önü açılmış ve firmalar çok daha esnek koşullarda ve düşük maliyetlerde Kredi Garanti Fonu kefaletleri ile kredi kullanabilme imkanları sağlanmıştır. Bu türden kefaletlerin toplamda 250 Milyon TL ye ulaşması hedeflenmekte ve tutarda bir kaynak firmalara kullandırılmak üzere KGF'ye aktarılmıştır. 2017 yılı sonunda sağlanacak kefalet ve kullanılacak T.Eximbank kredileri ile ülkenin ekonomik büyümesine %1,5 oranında bir katkı sağlanması planlanmıştır.

V- Sonuç

İhracatçılarımızın ve yurt dışında faaliyet gösteren müteahhit/yatırımcılarımızın finansman ihtiyaçları ile risksiz bir ortamda faaliyet gösterme gereksinimlerinin, Türkiye'de ihracatın tek resmi destekli teşvik unsuru olan Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. (Türk Eximbank) tarafından **ihracat kredisi** ve **ihracat kredi sigorta/garanti** programlarıyla karşılanmaktadır. İhracatçı, ihracata yönelik üretim yapan imalatçı, imalatçı-ihracatçı, turizm ve nakliye firmaları ile yurt dışında faaliyet gösteren müteahhit /yatırımcılar 18 farklı kredi programı ile desteklenmektedir.

Küreselleşmenin hızlanması ile birlikte dünya tek bir Pazar olma yolunda ilerlemektedir. Buna paralel olarak finansman yöntemleri de hızla değişim ve gelişim göstermektedir. İşletmelerin değişen rekabet koşullarında üstünlük sağlayabilmeleri ve rekabet ortamında geri kalmamaları namına mevcut koşullara uyum sağlayarak değişen finansman yöntemlerini kendi-

lerine en uygun şekilde kullanması gerekmektedir. Türkiye'nin ihracatının artırılması ve çeşitlendirilmesi motivasyonu ile faaliyet gösteren Türk Eximbank, sağladığı kredi imkanları ile ihracatçılara, dış müteahhitlere, yatırımcılara ve nakliyecilere kadar uzanan çok geniş bir yelpazede hizmet vermektedir⁸.

İhracat yapan yada Ülkemize döviz kazandıran firmaların Finansman sorununu ortadan kaldırmak amacıyla T.Eximbank ve KGF işbirliğiyle ulaşılabilecek bu krediler yoluyla daha ucuz maliyetli finansman imkanları sağlanmış bulunmaktadır. Değişik bankalar da riski bulunan firmalar KGF aracılığı ile teminat sorunlarını çözerek daha yüksek maliyetli banka kredilerini kapatabilecekler ve yukarıda belirtmiş olduğumuz avantajlar sayesinde finansal maliyetlerini ciddi anlamda azaltabileceklerdir.

Bu bağlamda Kredi Garanti Fonu Kefaletleri ile Türk Eximbank'ın kredi programlarına daha hızlı ve esnek koşullarda ulaşılabilmeleri, Türk firmalarının, küresel pazarda rekabet gücüne olumlu katkılarda bulunarak katma değeri yüksek ürünlerin üretimini ve markalaşmayı destekleyecektir. Türkiye'nin ihracata dayalı büyüme stratejisinin gerçekleştirilmesine olumlu katkıda bulunmak için bu iki kuruluşun devlet destekleri ile faaliyetlerine artarak devam etmesi gerekmektedir.

8 2023 Türkiye İhracat Stratejisi Ve Eylem Planı, Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı

6736 SAYILI KANUN KAPSAMINDA İŞLETMEDE MEVCUT OLDUĞU HÂLDE KAYITLARDA YER ALMAYAN EMTİA, MAKİNE, TEÇHİZAT VE DEMİRBAŞLARIN DÜZELTİLMESİ SIRASINDA AYRILAN KARŞILIKLARIN DURUMU

Akın Gencer ŞENTÜRK
Avukat

I. ÇALIŞMAYA KONU “KARŞILIK”LARIN OLUŞUMU KONUSUNDA GENEL BİLGİLER

6736 sayılı Kanunun 6. maddesinin birinci fıkrası hükmü ile Gelir ve Kurumlar Vergisi mükelleflerine, işletmelerinde mevcut olduğu hâlde kayıtlarında yer almayan emtia, makine, teçhizat ve demirbaşları yasal kayıtlarına intikal ettirmek suretiyle, kayıtlarını fiili duruma uygun hale getirme imkanı sağlanmıştır.

Kayıtlarda bulunmayan emtia, makine, teçhizat ve demirbaşların kayıtlara intikal ettirilmesine imkân veren düzenleme, bütün Gelir ve Kurumlar Vergisi mükelleflerini kapsamıştır. Bu anlamda uygulama kapsamına; serbest meslek erbabı, ferdi ticari işletmeler, adi ortaklıklar, kolektif şirketler, adi komandit şirketler ile sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu kuruluşları, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler ve iş ortaklıkları dâhil edilmiştir.

Uygulama kapsamında olan mükellefler, işletmelerinde mevcut olduğu hâlde kayıtlarında yer almayan emtia, makine, teçhizat ve demirbaşlarını 6736 sayılı Kanun ile belirlenen tarihe kadar Tebliğ ile belirtilen beyanname ve ekinde verecekleri envanter listesi ile Katma Değer Vergisi yönünden bağlı oldukları vergi dairelerine bildirmişlerdir.

Bu şekilde beyan ve bildirim tabi tutulan söz konusu emtia, makine, teçhizat ve demirbaşların kayıtlara intikal ettirilmesinde Genel Tebliğ uyarınca uygulama aşağıdaki gibi olmuştur:

— Bilanço esasına göre defter tutan mükellefler, aktiflerine intikal ettirdikleri emtia için ayrı; makine, teçhizat ve demirbaşlar için ayrı olmak üzere pasifte karşılık hesabı açmışlardır.

— İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler ise beyan ettikleri emtiayı defterlerinin gider kısmına satın alınan mal olarak kaydetmişlerdir.

Yine Genel Tebliğ ile söz konusu karşılıkların,

— Emtia için, “525 KAYDA ALINAN EMTİA ÖZEL KARŞILIK HESABI (6736 sayılı Kanunun 6/1 md.)”

— Demirbaş, makine ve teçhizat için “526 DEMİRBAŞ MAKİNE VE TEÇHİZAT ÖZEL KARŞILIK HESABI (6736 sayılı Kanunun 6/1 md.)” hesaplarında kayda alınması öngörülmüştür.

Çalışmamızın konusu işte bu şekilde bilanço esasına göre defter tutan mükelleflerin “525 KAYDA ALINAN EMTİA ÖZEL KARŞILIK HESABI (6736 sayılı Kanununun 6/1 md.)” veya “526 DEMİRBAŞ MAKİNE VE TEÇHİZAT ÖZEL KARŞILIK HESABI (6736 sayılı Kanununun 6/1 md.)” hesaplarında kayıt yaparak aktiflerine intikal ettirdikleri emtia, makine, teçhizat ve demirbaşlar için ayırdıkları “karşılık”ların durumu oluşturmaktadır.

II. EMTİA VE MAKİNE, TEÇHİZAT VE DEMİRBAŞLAR İLE İLGİLİ “KARŞILIK”LAR FARKLI HUKUKİ STATÜDEDİR

6736 sayılı Kanun’un 6. maddesinin birinci fıkrasında işletmede mevcut olduğu hâlde kayıtlarda yer almayan emtia, makine, teçhizat ve demirbaşlar hakkında “karşılık”lar konusunda aşağıdaki şekilde bir düzenleme mevcuttur:

— Gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri (adi, kolektif ve adi komandit şirketler dâhil), işletmelerinde mevcut olduğu hâlde kayıtlarında yer almayan emtia, makine, teçhizat ve demirbaşları kendilerince veya bağlı oldukları meslek kuruluşunca tespit edilecek rayiç bedel ile bu Kanunun yayımlandığı tarihi izleyen üçüncü ayın sonuna kadar bir envanter listesi ile vergi dairelerine bildirmek suretiyle defterlerine kaydedebilirler. Bildirime dâhil edilen kıymetler için amortisman ayrılmaz.

— Bilanço esasına göre defter tutan mükellefler, bu şekilde aktiflerine kaydettikleri emtia için ayrı, makine, teçhizat ve demirbaşlar için ayrı olmak üzere özel karşılık hesabı açarlar. Emtia için ayrılan karşılık, ortaklara dağıtılması veya işletmenin tasfiye edilmesi hâlinde sermayenin unsuru sayılır ve vergilendirilmez. Makine, teçhizat ve demirbaşlar envantere kaydedilir ve ayrılan karşılık birikmiş amortisman addolunur. İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler ise söz konusu emtiayı defterlerinin gider kısmına satın alınan mal olarak kaydederler.

Bu maddede yer alan “Emtia için ayrılan karşılık, ortaklara dağıtılması veya işletmenin tasfiye edilmesi

hâlinde sermayenin unsuru sayılır ve vergilendirilmez.” hükmü, “**emtia**” için ayrılan karşılığı açıkça “**sermayenin unsuru**” saymaktadır.

Oysa aynı maddede “Makine, teçhizat ve demirbaşlar envantere kaydedilir ve ayrılan karşılık birikmiş amortisman addolunur.” hükmü ile envantere kaydedilen “**makine, teçhizat ve demirbaşlar**” için ayrılan karşılık konusunda bu şekilde “sermayenin unsuru” olacağı şeklinde bir vurgu olmadığı gibi aksine “**ayırlan karşılık birikmiş amortisman addolunur**” ifadesi yer almaktadır.

Genel Tebliğ de aynı şekilde, iki ayrı aktif grubu için Kanun hükümlerine uygun ayırım yaparak açıklamalar getirmektedir.

O halde emtia için ayrılan karşılık, sermayenin unsuru sayıldığı halde; makine, teçhizat ve demirbaşlar için ayrılan karşılık birikmiş amortisman addedileceğinden bu iki ayrı aktif unsura dair karşılıkların hukuki statüleri farklılık göstermektedir.

Nitekim Genel Tebliğ ile yapılan açıklamalara dair örneklerde, işletme aktifine alınan makine, teçhizat ve demirbaşlar için “526 DEMİRBAŞ MAKİNE VE TEÇHİZAT ÖZEL KARŞILIK HESABI (6736 sayılı Kanununun 6/1 md.)” şeklinde pasifte kayda alınan karşılığın, karşılığa konu aktifin 31.12.2016 tarihi öncesi satılması halinde satış tarihinde; diğer hallerde ise 31.12.2016 tarihinde “257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR HESABI”na aktarılarak kapatılacağı belirtilmektedir. Bu açıklama ve örnekler dahi makine, teçhizat ve demirbaşlara dair ayrılan karşılığın gerçek bir karşılık olmadığını ortaya koyduğu gibi ayrılan karşılığın birikmiş amortisman addolunacağı yolundaki Kanun düzenlemesine de uygundur.

III. EMTİA ve MAKİNE, TEÇHİZAT ve DEMİRBAŞLAR İLE İLGİLİ “KARŞILIK” LAR FARKLI HUKUKİ STATÜSÜ, EMTİA DIŞINDA KALAN DİĞER AKTİFLER İÇİN AYRILAN KARŞILIĞIN BİR FON OLUŞTURMADIĞINI İŞARET ETMEKTEDİR

A. “Birikmiş Amortisman Addolunan” Makine, Teçhizat Ve Demirbaşlar İle İlgili “Karşılık” lar

Yukarıda açıklandığı üzere, aktife alınan makine teçhizat ve demirbaşlar ile ilgili karşılık, Kanun açık düzenlemesi nedeniyle birikmiş amortisman addolunmakta ve Genel Tebliğ ile açıklandığı üzere bunlardan 31.12.2016 tarihi itibarıyla hala aktifte yer alanlara ilişkin karşılığın ilgili olduğu “257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR HESABI”na aktarılması gerekli olmaktadır. Dolayısıyla 2016 ve devam eden yıllar bilançolarında zaten bu grup için bir karşılık fiilen de “Öz Sermaye” kalemleri arasında görülmeyecektir.

Kaldı ki muhasebe kayıtları ile ilgili Genel Tebliğ ile bu yönde bir açıklama getirilmemiş olsaydı dahi Kanunun “**ayrılan karşılık birikmiş amortisman addolunur**” şeklindeki açık hükmü nedeniyle bu şekilde ayrılan karşılığın birikmiş amortismanlar ile ilgili Vergi Usul Kanunu ya da diğer ilgili Kanunlarda öngörülen hükümlere aynen tabi olacağı ortadadır. Bu nedendir ki başta Vergi usul Kanunu 328 ve 329. maddeler ile yapılmış tüm düzenlemeler gerçekte birikmiş amortisman addedilen bu karşılıklar için de geçerli olmaya devam edecektir.

O halde gerekli olmamakla birlikte tekraren bir ara sonuç olarak birikmiş amortisman addolunan, makine, teçhizat ve demirbaşlar ile ilgili karşılığın, birikmiş amortismanlar için Kanunlarda mevcut düzenlemelerden ayrı olarak sermayeye ekleme ve ortaklara dağıtma gibi olasılıklar da dahil olmak üzere diğer tüm uygulamaların dışında olduğunu vurgulamakta yarar görmekteyiz.

B. “Sermayenin Unsuru” Sayılan Emtia İle İlgili “Karşılık” Lar

Kanun, emtia için ayrılan karşılık konusunda yuka-

rıda açıkladığımız üzere “Emtia için ayrılan karşılık, ortaklara dağıtılması veya işletmenin tasfiye edilme- si hâlinde sermayenin unsuru sayılır ve vergilendirilmez.” hükmünü içermektedir.

Dolayısıyla bu hükümde;

— Karşılığın sermaye unsuru sayıldığı,

— Devamla ortaklara dağıtılması veya işletmenin tasfiye edilmesi halinde vergilendirilmeyeceği düzenlemesi yer aldığından söz konusu karşılık “**işletme içi fon**” üstelik “**vergisiz bir fon**” statüsünde olmaktadır.

Birikmiş amortismanlar ve birikmiş amortisman addolunan karşılıktan farklı olarak, aktife alınan emtia- nın satılması halinde daha önce ayrılan karşılık her- hangi bir işleme de tabi tutulmamaktadır. Nitekim Kanun hükümlerinde ve dahi Genel Tebliğ’de yapılan açıklama ve örneklerde, kayda / aktife alınan emtia- nın satılması halinde kayıtlara intikal ettirilecek satış bedelinin aktife alınma bedelinden düşük olamaya- cağı dışında bir düzenleme yoktur.

Bu şekilde bir emtia satışı halinde zaten aktifte yer alan stok hesabından (Örneğin 153) maliyet hesabı- na (örneğin 621) aktarım yapılarak dönem kar / zararı belirlenmekle yetinilecek ayrıca ayrılmış karşılığın gel- lir hesaplarına aktarılması söz konusu olmayacaktır. Karşılık, başkaca bir işlem yapılmıyaya ya da işletme tasfiye edilinceye kadar bilançoda yer almaya devam edecektir.

(Bize göre işletme içi fon statüsünde olan) Ayrılan kar- şılıklar ile ilgili olasılıklar, çalışmamıza konu 6736 sayılı Kanun’un 6. maddesinin, daha önce benzer bir uygu- lamaya konu olmuş 6111 sayılı Kanun’un 10. maddesi ile aynı olduğu gerçeği çerçevesinde aşağıda ele alı- nacaktır:

Karşılığın Ortaklara Dağıtılması

6736 sayılı Kanun’un 6. maddesinin (1)/b fıkrasında “Emtia için ayrılan karşılık, ortaklara dağıtılması veya işletmenin tasfiye edilmesi hâlinde sermayenin unsu- ru sayılır ve vergilendirilmez.” hükmü yer almaktadır.

Dolayısıyla bu açık hüküm çerçevesinde madde üzerinde bir tartışma olmaması gerekir.

Nitekim benzer bir hüküm daha önce de 6111 sayılı Kanun'un 10/(2). maddesinde "Emtia için ayrılan karşılık, ortaklara dağıtılması veya işletmenin tasfiye edilmesi halinde sermayenin unsuru sayılır ve vergilendirilmez." şeklinde yer almış ve söz konusu Kanun kapsamında verilen bir özalgede¹ "Bu çerçevede, şirketinizin 6111 sayılı Kanununun 10 uncu maddesine istinaden stok artışı beyanında bulunup karşılık hesabına kaydettiği tutarlar sermayenin unsuru sayıldığından, bu tutarların ortaklara dağıtılması halinde gelir vergisi tevkifatı yapılmayacaktır. Diğer yandan anılan tutarlar şirket ortakları tarafından da ayrıca gelir vergisi beyannamesi ile beyan edilmeyecektir." denilmektedir.

Buna göre, ayrılan karşılığın ortaklara dağıtılması halinde, dağıtım yapan işletme nezdinde bir vergileme, dağıtılan tutardan bir vergi tevkifatı ve dahi dağıtım muhatap olan ortağın gerçek kişi olması halinde elde ettiği gelir nedeniyle ayrıca bunun tarafından bir beyan ve vergileme söz konusu olmayacaktır.

Dağıtıma muhatap ortağın bir Kurumlar Vergisi mükellefi olması halinde ise, dağıtılan tutar bir kar payı değil **sermaye payının iadesi** niteliğinde olduğundan dağıtıma muhatap kurum bu tutarı kurum kazancına dahil etmeyerek bir fon hesabına alacak, ancak kendi ortaklarına bu fondan dağıtım yapması durumunda ortakların vergisel durumları irdelenecektir.

Nitekim yine 6111 sayılı Kanun uygulaması kapsamında verilmiş bir özalgede² "Öte yandan, 6111 sayılı Kanununun 10 uncu maddesinden yararlanan şirketin % 50 hisse payına sahip olmanız nedeniyle söz konusu karşılık hesabından şirketinize yapılan ödemeler

1 T.C. GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI İZMİR VERGİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI Mükellef Hizmetleri Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü'nün 21.09.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.35.16.01-125-872 sayılı Özalgesi.

2 T.C. GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI İSTANBUL VERGİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI Mükellef Hizmetleri Gelir Vergileri Grup Müdürlüğü'nün 05.08.2013 tarih ve 62030549-125[6-2012/4]-1178 sayılı Özalgesi.

sermaye payının iadesi niteliğinde olduğundan kurum kazancına dahil edilmeyecektir. Ancak, bu tutarların şirketiniz tarafından ortaklarınıza dağıtılması halinde ortaklarınız tarafından hukuki statülerine göre kazançlarına dahil edilerek veya Gelir Vergisi Kanununun 86 ncı maddesi göz önünde bulundurularak beyan edilmesi gerekeceği tabiidir." şeklinde yapılan açıklamada bu yöndedir.

Karşılığın Sermayeye Eklenmesi

6736 sayılı Kanun, içerdiği "Emtia için ayrılan karşılık, ortaklara dağıtılması veya işletmenin tasfiye edilmesi hâlinde sermayenin unsuru sayılır ve vergilendirilmez." şeklindeki hüküm ile esasen bu konuda tartışmaya mahal bırakmamıştır. Ancak daha önce 6111 sayılı Kanun uygulamalarında da bazı çevreler Kanun hükmünün ortaklara dağıtım ve tasfiye konularını düzenlediği ve sermaye artırımını konusunda hüküm bulunmaması nedeniyle tereddüt olduğu yolunda görüş beyan etmişlerdir.

Oysa "sermayenin bir unsuru" sayıldığı ve ortaklara dağıtımını halinde dahi vergilenmeyeceği konusunda Kanunda açık hüküm varken bu tartışmalar anlamlı değildir. Zira önce ortaklara dağıtım kararı alınıp, daha sonra ortaklar lehine tahakkuk eden alacak tutarının sermayeye eklenmesi ve bunun vergi dışı kalması her durumda mümkün iken aynı sonuca doğrudan ulaşımda bir engeli üstelik yorumla yaratmak hukuki olmamaktadır.

Nitekim yine 6111 sayılı Kanun uygulamasında verilmiş bir diğer özalgede³ "Bu hüküm ve açıklamalara göre, 6111 sayılı Kanununun 10 uncu maddesine istinaden stok artışı beyanında bulunup karşılık hesabına kaydettiğiniz tutarlar sermayenin unsuru sayıldığından, söz konusu tutarların şirketiniz sermayesine ilave edilmesi mümkün bulunmaktadır." denilmektedir.

Dolayısıyla, çalışmaya konu karşılığın sermayeye ek-

3 T.C. GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI ANTALYA VERGİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI Mükellef Hizmetleri Gelir Grup Müdürlüğü'nün 30.04.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.07.16.01-KVK.2011.ÖZ.83-265 sayılı Özalgesi.

lenmesi durumunda da kurum ya da ortaklar nezdinde (tevkifat dahil) bir vergileme söz konusu olmayacaktır.

İşletmenin Tasfiyesi

6736 sayılı Kanun, "Emtia için ayrılan karşılık, ortaklara dağıtılması veya işletmenin tasfiye edilmesi hâlinde sermayenin unsuru sayılır ve vergilendirilmez." yolumdaki açık hükmünde bu durumu karşılamaktadır. Yukarıda yer verdiğimiz 6111 sayılı Kanun ve bununla ilgili özgelelerde de izlenen sistematik Kanunun bu durumda tasfiye sonucu ortaklara dağıtım söz konusu olabilecek tutarı "sermaye iadesi" kabul ettiği şeklindedir. Bu durumda da (tevkifat dahil) herhangi bir vergileme söz konusu olmayacaktır.

IV. SONUÇ

Yukarıda yer verilen açıklamalara göre; 6736 sayılı Kanun'un "İşletme kayıtlarının düzeltilmesi" başlıklı 6. maddesini birinci fıkrası işletmede mevcut olduğu hâlde kayıtlarda yer almayan emtia, makine, teçhizat

ve demirbaşlar ile ilgili olup, gerek emtia ve gerekse makine, teçhizat ve demirbaşlarla ilgili karşılık ayrılması ancak bilanço usulünde defter tutan mükelleflerde söz konusudur.

Makine, teçhizat ve demirbaşlarla ilgili karşılık "birikmiş amortisman addolunma" ve en geç 31.12.2016 tarihinde Birikmiş Amortismanlar Hesabı'na nakledilmek durumundadır ve gerçek anlamda bir karşılık ve devamlı işletme içi fon niteliğinde değildir. Karşılık ayrılmasına konu aktif işletmeden çıkınca ya da en geç tasfiye halinde birikmiş amortismanlar ile aynı sonuca tabi tutulacaktır.

Emtia için ayrılan karşılık ise gerçek anlamda bir karşılık ve işletme içi fon niteliğindedir. Sermayenin bir unsuru olan bu karşılıkların ortaklara dağıtılması ya da işletmenin tasfiyesi halinde bir vergileme söz konusu olmayacağı gibi aynı durum sermayeye eklenmesi halinde de geçerlidir.

MUHASEBE VE DENETİM MESLEĞİNDE UYULMASI GEREKEN MESLEK AHLAK VE KURALLARI “ETİK”

M. Faruk AKSU
SMMM

Bazı toplumsal konuları tek boyutlu olarak incelemenin imkânı yoktur. Günümüz koşullarında ele almaya çalıştığımız Muhasebe ve Muhasebe Denetim Mesleğinde Uyulması Gereken Meslek Ahlakı ve Kuralları da çok geniş ve çetrefilli bir alana yayılmıştır. Felsefi, tarihsel, toplumsal, ekonomik, siyasal ve mesleki boyutları olan ve günlük yaşamımızda hemen her gün karşılaştığımız böyle bir konuyu tek bir kesitle ele almak mümkün değildir.

Genel olarak ahlak, her şeyden önce felsefeyi ilgilendiren bir konudur. “Doğru” ve “İyi” olan nedir? Bu soru tüm tartışmanın temelini oluşturmaktadır. Eskilerin “İlim-i Ahlak” dedikleri “ETİK” ahlak felsefesine verilen addır.

SOKRATES, ahlakın ölçütü olarak geleneklere değil, insan aklına bakılması gerektiğine bütün ahlaksal erdemlerin bilgiye indirgenebileceğine inanıyordu. Neyin adalet veya adaletsizlik olduğunu bilirsek bunun sonucu olarak adil bir kişi olabiliriz. Erdem bilgidir ve kimse bilerek yanlış yapmaz diyordu.

MARX ise, ahlak kurallarını sınıf mücadelesinin bir aracı olarak görmüştür. Buna göre ahlak kuralları tarihsel gelişmenin her aşamasında yönetici sınıfın çıkarlarını meşrulaştırmaya yarayan araçlardır. Marx, özgürlüğü insanın en temel özelliği olarak görmüştür. Özgürlük, insanı sınırlayan bir toplumsal düzenden daha az kısıtlayıcı bir diğer düzene geçilmesiyle birlikte genişleyen tarihsel bir kavramdır. İnsan doğası da içinde bulunduğu tarihsel koşullara ve sürece göre şekillenmektedir diyordu.

Yukarıdaki iki örnekte görüldüğü gibi, bireyi hareket noktası olarak ele alan ahlak anlayışının sonsuz denebilecek kadar büyük bir çeşitliliği vardır. Bu durumda ahlak tartışmasını hangi yaklaşımla ve bilimsellikle ele alırsanız alın, ahlakın ne olduğu, neyi kapsamaması ve ne amaçlamaması gerektiği konusunda genel kabul görececek bir varsayımdan hareket etmek kaçınılmaz olmaktadır. Ahlak toplumsal ve psikolojik yönüyle, amaçları ve içeriği bakımından felsefeye dayanan çok boyutlu bir kavramdır. Böyle toplumsal bir ahlak anlayışının ilk koşulu, ahlakla yaşam

arasında bir köprü kurmaktır. İnsana ve yaşama karşı olan, ölümü ve yok olmayı savunan her düşünce tanımını gereği ahlaka aykırı sayılmalıdır.

Bu öneri çok basit fakat temel bir gerçeğe dayanmaktadır. Ahlak ancak bireylerin veya toplumların yaşamı içinde bir yere sahiptir. Birey veya toplum yoksa doğal olarak ahlaktan söz edemeyiz. Unutulmamalıdır ki başkasına karşı izlenen olumsuz ahlak kuralları bir gün gelir bumerang gibi uygulayıcısına da yansır. İnsana ve yaşama saygılı ahlak anlayışı, kişinin kendine ve kendi yaşamına duyduğu saygının dışarıya yansımalarıdır. Saygı ve sevgi bir bütündür. Kendisini seven ve sayan bir insan başkalarını da sever ve sayar.

Çok genel ve basit gibi gözükse de bu önerinin kabul edilmesi, ahlak değerlerimize bakışımızı büyük ölçüde değiştirecektir. Yaşamı öne almak aynı zamanda insani ve insana bağlı değerleri öne çıkarmak demektir. İnsan yaşamı en temel değer olarak kabul ediliyorsa savaşlar, idam cezaları, cinayet ve işkenceler, insana yönelik her türlü fiziksel saldırı ve haksız rekabet de tanım gereği ahlaka ters düşecektir.

Bugün, dünyada geçerli olan genel ahlak kuralları, tarihin geçmiş dönemlerine kıyasla çok daha yaygın ve ortak özellikler göstermektedir.

- Kölelik ahlaka aykırı olarak kabul edilmektedir.
- Savaşlar ve zora dayanan işgaller uluslararası ahlakta mahkûm edilmektedir.
- Cinsiyet, ırk ve dinsel farklılıklarına bakılmaksızın insanların eşitliği fikri yaygınlaşmaktadır.
- Düşünce özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, seyahat özgürlüğü, bilim-sanat-inanç özgürlüğü yaygın olarak benimsenmektedir.
- İnsan hakları ilk kez uluslararası mahkemelerde güvence altına alınmaktadır.
- Demokrasi ilk kez evrensel bir yaygınlık ve saygınlık kazanmaktadır.

Bu gelişmelerin olması şüphesiz bu kuralların istisnasız olarak uygulanması anlamına gelmiyor. Gün-

müzde de bu kurallar yaygın olarak ihlal edilmektedir. Fakat önemli olan, bu ahlak anlayışının ilk kez evrensel bir nitelik kazanması ve hukuk kurallarına bağlanmasıdır.

Ülkemizde de muhasebenin ve uygulanan muhasebe yöntemlerinin durumu ve gelişimi ekonominin gelişmesine uygunluk göstermektedir. Tanımları farklı yapılmış olsa da Muhasebe; ekonomik ve iktisadi gelişmelere paralel olarak yapılan üretim ve dolaşım faaliyetlerinin gelişim ve sonuçlarının izlenmesi için başvurulmuş hesaplama, analiz, raporlama ve denetim sürecinin bir sentezidir. Başka bir ifade ile hesaplama, raporlama ve denetim mesleğinin kapsam ve sınırlarını belirlemektedir.

3568 Sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununun 2/A-a bendinde mesleğimizin konusu " gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin, genel kabul görmüş muhasebe prensipleri ve ilgili mevzuat hükümleri gereğince defterlerini tutmak, bilanço, işletme ayrıntılı gelir tablosu ve beyannameleri ile diğer belgeleri düzenlemek ve benzeri işleri yapmak" olarak ifade edilmiştir.

Yukarıdaki tanımlamalardan anlaşılacağı üzere, muhasebecilerde tıp, hukuk, mühendislik, mimarlık gibi meslek hüviyetini kazanmışlardır. Ancak ülkemizin sosyo-ekonomik yapısı gereği, muhasebe ve denetim mesleğinin ve bu mesleği yürüten bizlerin kamuoyunda bıraktıkları izlenim bu gün arzu edilen noktada değildir. Ancak, bu olumsuzluğu meslek üyelerimiz yaratmamışlardır. Olumsuzluğun esas kaynağı meslek üyelerimiz değil var olan koşullardır. Mevcut düzenin olumsuzlukları ve ekonomik sistemdeki düzensiz ve kural dışı işleyişlerdir. Tüm bu olumsuz koşullara rağmen muhasebe ve denetim mesleğini yürüten bizler; mesleğimizin ekonomik, sosyal, kültürel, eğitsel ve mesleki yönleri ile gelişip güçlenmesinin yanı sıra ülke sorunları hakkında da sözü dinlenir, etkisi hissedilir bir örgütsel yapıya kavuşmak zorunda-

yız. Toplumdaki fertler, bir doktora, bir avukata veya bir mühendise teknik konularda nasıl güveniyorlarsa, muhasebe ve denetim mesleğini yürüten bizlere de en az o kadar güven duymalıdır.

Bizler, Muhasebe ve Denetim mesleğini yürüten meslek mensupları olarak; toplumsal adaletin sağlanmasında çok önemli bir sorumluluk taşımaktayız. Bu yüzden muhasebe ve denetim mesleğini yürüten meslektaşlarımız, toplum ile topluma yanıtıcı bilgi vermeyeceğine dair bir sosyal anlaşma yapmak zorundadır. Bu nedenle, bu sosyal anlaşmanın doğal bir sonucu olarak Muhasebe ve Denetim mesleğinin bir takım ahlak kurallarına bağlı olması gerekmektedir.

Muhasebe ve Denetim mesleğini icra eden meslektaşlarımızda bu ahlaki değerlere uygun davranmalıdır. 3568 Sayılı yasa incelendiğinde, muhtelif maddelere serpiştirilmiş ahlaki değerlere rastlanmaktadır.

Kanunun 1. ve 11. maddelerin de gerçek durumu tarafsız bir şekilde yansıtmak, dürüstlük konularına değinilmektedir.

Kanunun 43. maddesinde meslek sırlarının açıklanmayacağı belirtilmiştir.

Kanunun 46. maddesinde ücret konusu ele alınmaktadır. Ancak 3568 Sayılı yasadaki sayılan bu hususlar çok geniş bir çalışma alanını kapsayan meslek mensuplarımız için yeterli değildir. Bu nedenle, meslek mensuplarımızın tamamının olmasa bile büyük çoğunluğu tarafından genel kabul görecektir, Meslek Ahlak ve Kuralları yaratılması ve bu konuda gerekli yasal düzenlemelerin yapılması özellikle 29 Haziran 1997 tarihinde yayınlanan 4 Nolu tebliğden sonra büyük önem taşımaktadır.

Bu kurullarla meslek mensuplarımızın kamuya, müşterilerine ve meslektaşlarına karşı olan sorumlulukları düzenlenmelidir. 14 Eylül 1996 tarihinde 7. Olağan Genel Kurul toplantısında kabul edilen Meslek Ahlak

Kuralları ile ilgili Mecburi Meslek Kararları Bağımsız Meslek Demokratik Türkiye anlayışı esas alınarak geliştirilip güçlendirilmelidir.

MESLEK MENSUPLARININ UYMASI VE SAHİP ÇIKMASI GEREKEN KURALLAR

MESLEK AHLAKI, MESLEKİ UZMANLIK, MUHASEBE İLKE ve STANDATLARINA UYMA İLKESİ;

Meslek unvanlarını alarak, kanunu belirlediği mesleki yeterliliği kanıtlanmış olan meslek mensupları, meslek unvanlarının gerektirdiği saygı ve güvene yakışır bir yaşam tarzı sergilemek zorundadırlar.

Ruhsatlı meslek mensupları 3568 sayılı Yasanın 2 inci maddesinde yazılı işleri yerine getirirken, gerekli olan mesleki özen ve titizliği göstermek zorundadırlar. Özen ve titizlik neyin, nasıl yapılacağına kararlaştırılması ve yerine getirilmesidir.

Meslek mensupları profesyonel hizmetleri özen, yetenek ve titizlikle yerine getirmeli ve mesleki bilgi ve becerilerini, müşteri ya da işverenin uygulama, yasalar ve tekniklerdeki güncel gelişmelere dayalı, ehliyetli profesyonel hizmet almanın avantajlarından yararlanmasını sağlayacak düzeyde tutmayı sürekli bir görev bilmelidir.

Meslek mensuplarımız, Mesleki uzmanlıklarına gölge düşürecek, Gelir İdaresinin Vergi İnceleme Raporları ile haklarında müteselsil sorumluluk veya disiplin soruşturması istemlerine maruz kalabilecekleri Tasdik yetkisini gerçeğe aykırı olarak kullanmak veya mükellefin mağduriyetine sebep olacak güven sarsıcı eylemlerden kaçınmalıdır.

Disiplin Kurullarımız, bir meslek mensubumuz hakkında müteselsil sorumluluk veya disiplin soruşturması taleplerinde; Vergi İnceleme Raporunun da sadece bir iddia ve raporu düzenleyen kurumunda bir şikâyetçi konumunda olduğunun bilinciyle, Rapora dayalı kovuşturmaları da diğer kovuşturmalarda olduğu gibi incelemeli, karar verirken bulunan matrah

farkı vergi farkı ile meslek mensubunun kusuru arasındaki illiyet bağının kurulup kurulmadığını, kurulmuş ise meslek mensubunun kusur derecesini değerlendirmeli ve sonuçta disiplin yönetmeliğine uygun olarak ceza verilmeli veya verilmemelidir.

DÜRÜSTLÜK, GÜVENİRLİK VE TARAFSIZLIK İLKESİ;

Dürüstlük, güvenilirlik ve tarafsızlık ilkesi muhasebe ve denetim mesleğinin en temel koşuludur. Meslek mensupları profesyonel hizmetlerin sunumunda açık sözlü ve dürüst olmalıdır.

Güvenilirlik yalnızca dürüstlüğü değil aynı zamanda adil tutum ve acık sözlülüğü ifade eder. Güvenilirlik ilkesi tüm meslektaşlara adil, düşünsel acıdan dürüst ve çıkar çatışmalarından arınmış olma yükümlüğünü de beraberinde getirir. Meslek mensuplarımız kendi üzerinde baskı kurulması olasılığı taşıyan durumlara yüz yüze gelebilirler. Bu baskılar meslek mensuplarımızın tarafsızlığına hiçbir şekilde zarar vermemelidir. Meslek mensupları, 3568 sayılı kanuna göre yetkili olduğu işleri yaptığı sürece, işlerini dürüstlük, güvenilirlik ve tarafsızlık ilkesi içinde yürütmelidir.

Meslek mensupları, mesleğin yürütülmesi sırasında görevi ile ilgisi olmayan konularda, çıkar çatışmalarına (Gelir İdaresi, Mükellef, Toplum veya üçüncü şahıslar) taraf olmalıdır.

Aynı şekilde mesleğin vakar ve onuruna aykırı davranışlar, güven sarsıcı hareketlerden kaçınılmalıdır.

3568 Sayılı yasa kapsamında 26.10.1996 tarih ve 22535 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan mecburi meslek kararlarına rağmen, az sayıda da olsa bazı meslektaşlarımız "müşteri adına üçüncü kişilere (Gelir İdaresi, SSK, Bağ-Kur vb kurumlara) ödeme yapmak üzere muhtelif isimler altında mali değerler alma alışkanlığını sürdürmekte ve bu uygulamayı muhasebe ücretlerimizin tahsilinde bir araç olarak kullanmaktadırlar.

Oldukça riskli olan bu konuda odalarımıza yapılan şikâyetlerin tamamı yasa ve yönetmeliklerimiz gereği

disiplin kurullarımızca cezalandırılmakta yargı tarafından da onaylanmaktadır.

SIR SAKLAMA VE GİZLİLİK İLKESİ;

Meslek mensupları ve meslek mensuplarının yanında çalışanlar mesleki hizmetin sunulması sırasında edinilen bilgilerin gizliliğine önem vermeli ve açıklanması yolunda herhangi bir yasal hak ya da ödevi bulunmadığı sürece bu bilgileri kesinlikle açıklamamalıdır.

Adli ve idari her türlü inceleme ve ya soruşturma ile tanıklık bu kuralın ihlali anlamına gelmez.

SORUMLULUK İLKESİ;

Meslek mensupları, mesleğin adına yakışır biçimde davranmalı ve mesleğin saygınlığını yitirmesine neden olacak herhangi bir tutum ya da davranış içerisine girmekten kaçınmalıdır.

Meslek mensupları müşterilerine, üçüncü şahıslara, muhasebe ve denetim mesleğinin diğer üyelerine, çalışanlara, işverene ve topluma karşı sorumlu olduğunu unutmamalıdır.

a) Sosyal Sorumluluk;

Meslek mensupları, mesleği ifa ederken topluma ve Devlete karşı sosyal sorumluluk taşırlar. Bu yüzden muhasebe ve denetim mesleğini yürüten meslektaşlarımız toplum ile topluma yanılıcı bilgi vermeyeceğine dair bir sosyal anlaşma yapmak zorundadırlar.

b) İşletme sahibi ve Yöneticilere karşı sorumluluk;

Meslek mensupları, işletme sahibi ve yöneticilere isabetli kararlar alabilmeleri için doğru ve güvenilir bilgileri sağlamakla sorumludurlar. Muhasebe mesleği dışında diğer işletme fonksiyonları (pazarlama, üretim, finansman) konularında yönlendirici ve yol gösterici olmalıdırlar.

c) Meslektaşlara karşı sorumluluk;

Meslek mensupları, meslek içi eğitim, mesleki bilgilerin paylaşılması ve meslek ahlakının yerleşmesi için

meslektaşlar arasında gerekli dayanışmayı sağlamakla sorumludurlar.

Meslektaşlara karşı sorumluluk, mesleki bilginin paylaşımı, meslek ahlakının oluşturulmasının yanı sıra sosyal, kültürel, eğitsel, ekonomik vb alanlarda da Meslektaşlar arasında bir dayanışmayı gerektirmektedir.

Bilindiği üzere meslek yasamızın çıkışından bu yana 17 yıl geçmiş olmasına rağmen mesleğimizin en temel sorunlarından biri meslektaşlarımızın sosyal güvenceden yoksun oluşudur. Maalesef ne 3568 Sayılı Meslek Yasamızda, ne yönetmeliklerimizde nede mecburi meslek kararlarımızda sağlık, hastalık, gözüne alınma gibi geçici olarak mesleki faaliyetin yürütülememesi veya meslektaşlarımızın ölümü halinde mesleki faaliyetlerin nasıl yürütüleceğine veya sonlandırılacağına ilişkin hiçbir yasal düzenlememiz bulunmamaktadır.

Bu konuya ilişkin odalarımız ve TÜRMOB tarafından çalışmalar yürütülüp gerekli yasal düzenlemeler bir an önce çıkartılmalıdır.

a) Meslek Örgütlerine Karşı Sorumluluk;

Meslek mensupları, mesleki demokratik kitle örgütlerimizin geleceği için bağlı oldukları meslek örgütlerine karşı yükümlülüklerini yerine getirmekle sorumludurlar.

Seçimlere katılmak, seçme ve seçilme hakkını kullanmak, aidatlarını ödemek bu sorumlulukların başında gelmelidir.

BAĞIMSIZLIK İLKESİ;

Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlerin Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmeliğimizin (03.01.1990-RG.20391) 9. Maddesi Bağımsızlık İlkesini "Meslek mensupları, çalışmalarını kendi sorumlulukları altında tam bir bağımsızlıkla yürütürler. Bağımsızlık mesleğin temeli ve vazgeçilmez bir unsurudur. Meslek men-

supları bağımsızlıklarına gölge düşürecek ilişkilerden ve davranışlardan kaçınmalıdırlar" şeklinde özetlemiştir.

- Saygı duyulan ve güvenilen meslek, meslek üyeleri ve meslek örgütleri yaratabilmek,
- Mesleki kuralların yaratılması ve uygulanması,
- Meslek üyelerimizin ekonomik, demokratik, mesleki, sosyal ve kültürel sorunlarının çözümü ve genel yaşam düzeylerinin yükseltilmesi,
- Demokratik meslek örgütlerinin yaratılabilmesi için,

İlk yakalanması gereken halka, gerçekten bağımsız meslek örgütlerinin yaratılmasıdır. Meslek Örgütlerimizin hangi amaç ve gerekçeyle olursa olsun bağımlılık, vesayet ve denetim altına alınmasına, Meslek mensuplarımızın vergi gelirlerini arttırmak veya maliye bürokrasisinin eksiklerini kapatmak gibi bünyemize ters düşen görevler yüklenmesine karşı çıkmalıyız ve bu eğilimlere karşı mücadeleyi de bir görev saymalıyız.

IFAC'ın Profesyonel muhasebeciler için meslek ahlak kurallarının Kısım B Bölüm 8 de açıklanan BAĞIMSIZLIK ilkeleri ülkemiz, meslek örgütlerimiz ve meslektaşlarımız tarafından uygulanmalıdır.

Bağımsızlık ilkesinin yara alması durumunda nelerin olabileceğini yakın geçmişte hep birlikte yaşadık.

Dünya biri ekonomik, diğeri siyasal alanda iki bomba ile sarsıldı. 11 EYLÜL de Washington'u kalbinden vuran terör, Ortadoğu'daki dengeleri namlunun gölgesine hapsederken, ekonomide de ENRON skandal'ı yeni bir sayfa açtı.

Ülkemizde yaşanan banka krizleri vb uygulamalarda denetim firmaları tarafından denetlenmiş bilançoların aslında "kamunun izniyle" makyajlanmış olduğunu ortaya koydu.

Ulusal, Bağımsız ve tarafsız bir şekilde denetim raporu hazırlayanlar ise "Siz vatan hainisiniz. Denetlediğiniz

bilânço ile dış piyasadan borçlanmaya gideceğiz. Siz Türkiye'nin faiz yükünü arttırıyorsunuz" diye suçlandı. Bağımsız Meslek Demokratik Türkiye anlayışı karalanmaya çalışıldı.

HAKSIZ REKABET İLKESİ;

13 Haziran 1989 tarihinde 3568 sayılı yasa ile yasal statüye kavuşan mesleğimiz bu güne kadar birçok olumlu gelişmenin yanı sıra haksız rekabete yol açan bazı olumsuzlukları halen ortadan kaldıramamış değildir.

Meslek üyelerimiz arasındaki ilkel düzeyde ve kural dışı bir rekabet ortamının varlığı inkâr edilemez bir gerçektir. Bu rekabet ortamı nedeniyle meslek üyelerimiz emeklerini ucuz pazarlamak, mesleki çalışmalarını doğrudan ilişkisi olmayan angarya işleri yapmak zorunda kalmaktadırlar. Olumsuzlukların köklü çözümü sosyo-ekonomik koşulların değiştirilmesine doğrudan bağlıdır ve bu süreci hızlandırmak mesleki mücadelemiz çerçevesinde bizlere ve meslek örgütlerimize bağlıdır.

Günümüze kadar ki uygulamalardan edinilen tecrübelerimize göre, meslek mensuplarımızın karşılaştığı haksız rekabeti aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

- 1- Meslek Mensuplarımız tarafından kendi içimizde yaratılan haksız rekabet.**
- 2- Ruhsat kiralamanın yarattığı haksız rekabet.**
- 3- Kaçak büroların yarattığı haksız rekabet**
- 4- Bağımlı çalışanların yarattığı haksız rekabet**
- 5- Şubelerin yarattığı haksız rekabet**
- 6- Mesleki faaliyet yürüten Yeminli Mali Müşavirlik Büroları ve Denetim Kuruluşlarınca yaratılan haksız rekabet.**
- 7- Kamu Görevinde çalışanlar tarafından yaratılan haksız rekabet.**
- 8- Müşterilerimizden kaynaklanan haksız rekabet**
- 9- Gelişen ekonomik koşulların ve teknolojik alt yapının yarattığı haksız rekabet**

10- Tabela, İlan, Reklâm yolu ile yaratılan haksız rekabet

11- Stajyer Baskısının ve stajyerler tarafından yaratılan haksız rekabet.

12- Yasal Düzenlemelerden kaynaklanan haksız rekabet.

Haksız rekabetin önlenmesi yazımızın başlığını oluşturan, MUHASEBE VE DENETİM MELSEĞİNDE UYULMASI GEREKEN MESLEK AHLAK VE KURALLARININ meslek mensuplarımızca kavranması ve meslek örgütlerimizin konuya ilişkin eğitim çalışmalarına bağlı olmakla birlikte yasa ve yönetmelikler kapsamında da bir takım düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Bu anlamda İzmir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odamız tarafından oluşturulan komisyon tarafından hazırlanan ve TÜRMOB ile Başkanlar kurulunun onayına sunulan HAKSIZ REKABETİN ÖNLENMESİ VE REKABETİN KORUNMASI YÖNETMELİK TASLAĞININ bir an önce yasallaşmasını umuyoruz.

Bu yönetmelik taslağı ile bölgeler itibariyle oda yönetim kurullarımıza mesleğin planlanması görevini vermektedir. Bu nedenle odalarımız bölgesindeki Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlik bürolarının sayısal ihtiyacını tespit edecektir. Bu tespit Deferdarlıklarından alınacak mükellef sayısı ile Serbest çalışan meslek mensubu sayısı oranlanarak büro başına ortalama müşteri sayısı tespit edilecektir.

Mesleki yeterlilik yasa ve çalışma usul ve esasları yönetmeliğine göre ruhsata tabi tutulmuştur. Mesleğin Planlanması ise 3568 sayılı Yasının 29. Maddesinin (a) ve (b) bentleri kapsamında birlik ve odalarımız tarafından yapılacaktır. Bu planlanma sırasında ortalama müşteri sayısı yanı sıra aşağıdaki kıstaslar dikkate alınacaktır.

- a- Fiziki Mekân
- b- Nitelikli eleman sayısı
- c- Teknik donanım

- d- Meslek içi eğitim çalışmalarına katılım
- e- Sayı tespitinde işletme ve serbest meslek kazanç defterleri 1, bilanço esasına tabi defterler 3 olarak kabul edilecektir.

Her oda, Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlik bürosu olarak faaliyet yürüten meslek mensuplarına ilişkin izleme defteri tutacak, stajdan mesleğe girecek veya nakil gelecek meslek mensupları için hangi bölgede büro açmaları gerektiği konusunda yönlendirilecektir.

Her oda gerek gördüğünde stajyerlerin kontrolü için diğer düzenlemelere ek olarak alınacak önlemler ile gerçek anlamda staj yapanların tespitine gidebilecektir.

Her meslek mensubu, haklı bir nedene dayanmadan veya rızası olamadan bir müşterisinin bir başka meslek mensubu tarafından haksız rekabet kapsamında sözleşme iptaline gittiğini tespit etmesi halinde odasına bilgi verecektir.

Bu mecburi meslek kararında belirtilen haksız rekabet fiillerinin denetlenmesi amacıyla her oda bünyesinde denetleme komiteleri içerisinde seçilecek en az üç

kişiden oluşan bir Teftiş Kurulu oluşturulur. Teftiş kuruluna başkanlık edecek kişinin odaya kayıtlı meslekte en az 10 yıl deneyimli üyelerden seçilmesi gerekir. Her meslek mensubu unvanına göre işlem yapacaktır. Meslek mensupları Sözleşmesi Fesih edilen müşteriler listesinde yayınlanan veya meslekle bağdaşmayan işleri ek ücret ödense bile yapmayacaklardır.

Bu mecburi yönetmelik hükümlerine uymayanlar hakkında 3568 sayılı yasa ve disiplin yönetmeliği hükümlerine göre işlem yapılacak olup, disiplin yönetmeğinde belirtilmeyen haksız rekabet kapsamındaki fiiller için disiplin yönetmeğinin 6. Maddesinin (q) bendi kapsamında işlem yapılacaktır.

Değerli meslektaşlar; Sonuç olarak mesleğimizin üretim ve dolaşım sürecindeki kendi alanındaki tayin edici öneminin bilincinde olarak; Meslek üyelerimizin her türlü bağımlılıktan arındığı, faaliyetlerimizde harcadığımız emeğimiz gibi onurlu, sosyal ve ekonomik ilişkiler içindeki önemine uygun saygı ve güveni kazanmış, insanca yaşayabilen, özgürce çalışabilen meslek mensupları olabilmek bizlerin ellerindedir. Şunu hiçbir zaman unutmayalım Kurtulmak yok tek başına ya hep beraber, ya hiç birimiz.

MÜKELLEF HAK VE ÖDEVLERİNİN VERGİ BİLİNCİNE ETKİSİ

Bahar ÖNER¹
Yüksek Lisans Öğrencisi

Özet

Vergi yönetimine tanınan yetkilerin kullanımı ile vergi mükelleflerinin temel hakları arasındaki potansiyel çelişki nedeniyle mükelleflerin kendilerine sağlanacak haklar yoluyla korunması gerekmektedir. Vergi mükelleflerine söz konusu haklar yoluyla sağlanan korumanın önemi, hakların korunmasına ve bu korunmanın hangi kaynaktan sağlandığına göre değişkenlik göstermektedir. Mükellef hak ve yükümlülüklerinin bilinmesi vergi idaresinin etkinliğinin sağlanabilmesi için oldukça önemli bir husustur. Vergi idaresinde etkinlik ise vergiye gönüllü uyum ile mümkün olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hak, mükellef hak ve ödevleri, vergi bilinci.

Giriş

Vergi toplamak devlet olmanın sorumluluk ve egemenlik gücünün temel belirleyicidir. Vergi yüklerinin artışı nedeniyle, tüm ülkelerde, vergi idaresi ve mükellefler arasında çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Son yıllarda vergi hukuku alanında çeşitli araştırmalara konu olan mükellef hakları kavramı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin vergi yönetiminde gün geçtikçe daha ayrıntılı olarak tartışılmakta ve uygulanmaya çalışılmaktadır. Vergi yönetimine tanınan yetkilerin kullanımı ile vergi mükelleflerinin temel hakları arasındaki potansiyel çelişki nedeniyle mükelleflerin kendilerine sağlanacak haklar yoluyla korunması gerekmektedir. Vergi mükelleflerine söz konusu haklar yoluyla sağlanan korumanın önemi, hakların korunmasına ve bu korunmanın hangi kaynaktan sağlandığına göre değişkenlik göstermektedir. Mükellef hak ve yükümlülüklerinin bilinmesi vergi idaresinin etkinliğinin sağlanabilmesi için oldukça önemli bir husustur. Vergi idaresinde etkinlik ise vergiye gönüllü uyum ile mümkün olabilmektedir. Bu çalışmanın amacı, mükellef haklarının gelişimiyle paralel mükellef haklarından ve ödevlerinden vergi mükelleflerinin ne ölçüde haberdar olduğu ve vergi bilincinin toplanan vergi hasılatında ne tür bir etki gösterdiğiidir.

¹ Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim dalı/Mali Hukuk Bölümü, baharroner@hotmail.com.

A. Hak Kavramı ve Niteliği

Hak kelime anlamı olarak; adalet, doğru, emek karşılığı ücret, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç, verilmiş emekten doğan kazanılmış yetki anlamlarını ifade etmektedir². Hak, insan varlığına, bir kimseye var olan yasalara, evrensel beyannameler ya da en azından sözlü bir gelenekle tanınan, belli şekillerde hareket etme özgürlüğü, yetisi ya da imkânıdır. Bir şeylere toplumsal ilişkiler ve ahlaki bakımdan tanınan davranış özgürlüğüdür³.

Hak bireylerin direk maneviyatını ilgilendiren içsel bir kavramdır. Hak kavramı ile birlikte yükümlülük kavramı da önemli olmuştur. Hak ve yükümlülükler birey için olduğu kadar toplum ve uluslar için de önem arz etmektedir. Hak özel hukuk yanında kamu hukuku alanına da girmektedir⁴.

B. Vergi Mükellefi Hakları

1. Vergi Mükellefi Kavramı

Vergi Usul Kanunu madde 8'e göre; mükellef vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu düşen gerçek veya tüzel kişidir. Vergilendirme ilişkisinde mükellef, kamu hukukundan doğan yetkisine dayanarak vergi koyan devlete karşı maddi ve şekli yükümlülükleri olan kişidir. Mükellef, vergiyi doğuran olaya bağlı olarak gerçekleşen vergi borcunu devlete ödeme yükümlülüğünün yanında mükellefiyetine bağlı olarak yasalarla belirlenmiş vergilemeye ilişkin defter ve belgeleri düzenlemek, muhafaza etmek ve bildirimlerde bulunmak gibi şekli ödevleri de yerine getirmek zorundadır. Mükellefler vergilendirmeye ilişkin ödevlerini her zaman kendileri yerine getirmezler. Ödevlerini bazen biri, bazı durumlarda da her ikisi birden başkaları tarafından yerine getirilebilir. Bu gibi durumlarda vergiyi doğuran olay kendi üzerinde gerçekleşen ve malvarlığından vergi borcunu ödemek zorunda olan kişi verginin mükellefidir. Asıl mükellefin yerine geç-

2 TDK, Güncel Türkçe Sözlük, www.tdk.org.tr.

3 Ahmet Cevizci, Felsefe Sözlüğü, Ankara: Ekin Yayınları, 2000, s.423'den aktaran Güneş Çetin Gerger, Mükellef Hakları ve Vergiye Gönüllü Uyum, Legal Kitabevi, İstanbul, 2011, s.17.

4 Selda Aydın, "Mükellefin Gizlilik Alanına İlişkin Hakları", Vergi Sorunları, Sayı:213, Haziran 2006, s.25.

rek onunla ilgili maddi ve şekli ödevlerinin birini ya da her ikisini yerine getiren kişiler ise "vergi sorumlusu" dur⁵. Vergi Usul Kanunu madde 8 II'ye göre **Vergi Sorumlusu** alacaklı vergi dairesine karşı verginin ödemesi bakımından muhatap olan kişilerdir.

2. Vergi Mükellefi Hakkı

Mükellef haklarıyla ilgili genel kabul görmüş bir tanımlama yoktur, ancak söz konusu hakların mükellefe veya vergi kanunuyla ilişkili kişiye ait olduğu güvenli olarak söylenebilir. Tanımlanabildiği kadarıyla "hak", kişinin toplumda, ekonomide veya kanun karşısında geliştirecek usulde davranılmasını talep edebilmesine yasal olarak kişinin sahip olmasıdır. Bir mükellef koruması kavramı tanımlamasının, anlamına göre mükellef hakkı: "Vergi otoriteleri tarafından vergi toplamaya karşı, vergi mükelleflerini korumak amacıyla yazılı veya yazısız kurallardır." Anlamını tavsiye etmiştir. Ancak bu tanım, vergi yönetiminin uygun olmayan davranışlarıyla mücadele ve temel olarak bu davranışın mali yönü üzerine odaklanmasıyla, çok sınırlı görülmektedir. Daha geniş bir tanıma örnek olarak ise, bir mükellef hakkı olarak genişçe bilgilendirilme eylemine sahip olunması ve mükellefin yaşantısıyla ilgili uygun karar almak için gerekli olan bilgiyi vergi yetkililerinden talep edilmesi olabilir⁶.

Mükellef hakları, vergi kanunlarının gerektirdiği veya mükellefe tanınmış olduğu kazanımlardır. Yükümlülük ise, mükellefin vergi idaresine karşı yerine getirmesi gereken ve vergi yasaları ile belirlenen görevlerdir. Vergi yükümlülüğü vergiyi doğuran olayla başlar, vergiyi doğuran olay ise her vergi bakımından yasalarla belirlenmiştir⁷.

Mükellef hakları ve ödevlerinin temel dayanağı Anayasanın devletin nitelikleri arasında sayılan hukuk

5 Haluk Egeli, Mehmet Dağ, "Türk Vergi Hukuku Açısından Mükellef Haklarının Değerlendirilmesi", Maliye Dergisi, S: 163, Temmuz-Aralık 2012, s.131-132.

6 Bogumil, Brzezinski, "Taxpayers' Rights. Some Theoretical Issues", http://www.profinfo.pl/img/401/pdf40146684_5.pdf, 2009, 'dan aktaran Güneş Çetin Gerger, a.g.e., s.24.

7 Mualla Öncel, Ahmet Kumrulu, Nami Çağan, Vergi Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004, s.73.

devleti esası olup: mükellef hakları ve ödevleri bir maddiyonun iki yüzünü oluşturur. Bu nedenle, devlet kendisine verilen vergi toplama yetkisini kullanma sırasında vergilerin kanuniliği gereği hukuk kurallarına uymalı ve aynı hassasiyeti vergi ödemekle yükümlü olanların haklarını kullanmaları sırasında göstermelidir⁸.

C. Türkiye’de Vergi Usul Kanunu’nda ve Yargı Kararlarında Mükellef Hakları

1. İç Hukuku Etkileyen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde Vergi Mükellefi Hakları

Avrupa İnsan Hakları sözleşmesine göre mükellef hakları şu başlıklar altında toplanmıştır: Mülkiyet hakkı, adil yargılanma hakkı, ayrımcılığa tabi olmama hakkı, özel hayatın gizliliği hakkı⁹.

a. Mülkiyetin Korunması Hakkı

Vergi politikaları ve bu politikalar gereği alınan tedbirler, bireylerin malvarlıklarını ve dolayısıyla mülkiyet haklarını etkilemektedir. AIHS Ek 1 No’lu Protokol’ün 1.maddesinde “Devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez”¹⁰ şeklinde düzenlenmiştir.

Devletin vergi koyması demek, kişinin mal varlığına konulan vergi miktarı kadar olan kısmından yoksun kalması demektir. Vergilendirme ile devlet tüm ekonomik menfaatler anlamında mülkiyet hakkına müdahale eder. Ancak bu müdahalenin sözleşme çerçevesinde meşru olup olmadığı test edilebilir¹¹.

b. Adil Yargılanma Hakkı

Sözleşmenin 6. Maddesiyle herkesin adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Adil yargılanma hakkı, adli mekanizmanın işleyişinde mükellefe birtakım

güvenceler sağlayan haklar blokudur. Adil yargılama hakkı vergilendirme alanında en çok ihlal başvurusu yapılan haklardan biridir. 2000 yılı itibarıyla İHAM ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu önüne gelen vergilendirmeyle ilgili toplam 243 davadan 160 tanesi, sözleşmenin 6. Maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkıyla ilgilidir. Bunların 47’si, yani yaklaşık %30’u ihlal kararı ile vergi mükellefi lehine sonuçlanmıştır. Bu yoğunluk 2000 yılından sonrada devam etmiştir¹².

c. Ayrımcılığa Tabi Olmama Hakkı

Sözleşmedeki bu yasağa göre, devletlere sözleşmede yer alan hak ve özgürlüklerin ayırım yapılmaksızın kullanılmasını güvence altına alma yükümlülüğü getirilmiştir. Vergilendirme konusunda bu yasağın ihlal edilip edilmediği, söz konusu muamelenin sözleşmenin diğer maddelerinde düzenlenen bir hak ve özgürlükle bağlantılı olarak değerlendirilecek bir konudur¹³.

d. Özel Hayatın Gizliliği Hakkı

Devletin bilgi alma ve toplama yoluyla özel yaşama müdahalesi söz konusudur. Bu nedenle özel yaşam alanı hem bilgi toplama hem toplanan bilgileri saklama, koruma ve kamuoyuna açıklamama açısından, hem de mükellef hakkında toplanan verilere bizzat mükellefin ulaşması bakımından değerlendirmek durumundadır. İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi (İHAM) vergilendirmeye yönelik davalarda, vergi idaresinin mükellefin özel yaşamına yönelik müdahalesini ekonomik refahın sağlanması veya suçun önlenmesi amacıyla yapılan bir müdahale olarak değerlendirmektedir. Fakat vergi mükellefinin kişisel-ticari-mesleki sır alanına müdahalelerin meşruiyeti yasa ile öngörülmesine ve demokratik toplumda öngörülmesine bağlıdır¹⁴.

2. Vergi Usul Kanununda Mükellef Hakları

a. Vergi Mahremiyeti Açısından Mükellef Hakları

Vergi mahremiyetini düzenleyen VUK’un 5. maddesine

8 Güneş Çetin Gerger, a.g.e., s.25.

9 Suat Şimşek, “Vergi Politikaları, Mülkiyet Hakkı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi” Maliye Dergisi, S: 159, Temmuz-Aralık 2010, s.325-331.

10 Suat Şimşek, a.g.m., s.325.

11 Billur Yaltı, Vergi Yükümlüsünün Hakları, Beta Yayıncılık, B: 1, İstanbul, 2006, s.49.

12 Binnur Yaltı, a.g.e., s.20.

13 Binnur Yaltı, a.g.e., s.185.

14 Nihal Saban, “İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa ile Bir Vergi Kavramını Okumak; Vergi Kimlik Numarasına Dayalı Otomatik Bilgi İşlem Süreçleri”, XIII. Türkiye Maliye Sempozyumu, 1998, M.Ü Araştırma ve Uygulama Merkezi, Yayın No: 12, İstanbul, 2000, s.268.

göre, görevleri dolayısıyla gizlilik hükümlerine uyması gereken kişiler “mükellefin ve mükellefle ilgili kimsele-
rin şahıslarına, muamele ve hesap durumlarına, işleri-
ne, işlemlerine, servetlerine veya mesleklerine ilişkin
öğrendikleri sırları veya gizli kalması gereken hususları
ifşa edemezler ve kendilerinin veya üçüncü kişilerin ya-
rarına kullanamazlar”. Aynı maddede, başka kamu ku-
rumlarının ve mahkemelerin bu bilgileri isteyebileceği,
uluslararası anlaşmalar çerçevesinde başka ülkelerin
bilgisine sunulabileceği, mükelleflerin vergi matrah ve
tutarlarının vergi levhasına yazılacağı ve bunların ilan
edileceği, vergi borcunu ödemeyen mükelleflerin isim
listelerinin açıklanabileceği hususları gizlilik ilkesinin
istisnaları olarak düzenlenmiştir¹⁵.

Bu kişiler, vergi muameleleri ve incelemeleri ile uğra-
şan memurlar, Vergi Mahkemeleri, Bölge İdare Mah-
kemeleri ve Danıştay’da görevli olanlar, vergi kanun-
larına göre kurulan komisyonlara iştirak edenler, vergi
işlerinde kullanılan bilirkişilerdir¹⁶.

Vergi mahremiyetine uymayan, bu mahremiyeti ih-
mal edenlere Türk Ceza Kanunu’nun 198. maddesin-
de yazılı cezanın iki katı hükmolunur¹⁷.

b. Sürelerle İlgili Mükellef Hakları

Mükelleflerin hem maddi hem şekli mükellefiyetle-
rini yerine getirirken sürelerle uygun hareket etmesi
gerekir. Vergi ödevlerinin kanunlarda belirlendiği gibi
zamanında terine getirilmemesi, mükellefe verilmiş
olan bazı hakları ve daha sonra ileri sürülmesi imkân
dâhilinde olan bazı savunmaları ortadan kaldırmak-
tır¹⁸.

VUK’un 14. maddesine göre, kanunda süre açıkça ya-
zılı olmayan hallerde; idarenin 15 günden az olmamak
şartıyla süre vermesi ve bu sürenin mükellefe tebliğ

15 Adnan Gerçek, “Vergilemede Mükellef Hakları ve Türkiye’deki Durumun İncelenmesi”, Vergi Sorunları, S: 209, 2011, s. 121-149.

16 Hilmi Ünsal, “Türk Vergi Hukukunda Vergi Mahremiyeti, Sağladığı Yararlar ve Uygulamada Karşılaşılan Güçlükler”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, S: 3, 2003, S.30-31.

17 Selçuk Buyrukoğlu, İrem Erasa, “Vergi Bilincinin Oluşmasında Mükellef Haklarının Yeri ve Önemi”, Vergi Dünyası, S: 375, Kasım 2012, s.118.

18 M. Kamil Mutluer, Vergi Genel Hukuku, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006, s.169’ dan aktaran Güneş Çetin Gerger, a.g.e., s.91.

edilmesi gereğini hükme bağlamaktadır. 4369 sayılı Kanun ile Vergi Usul Kanununu değiştiren mükerrer 355. Maddesine göre, defter ve belgelerini 15 günlük süre içinde ibraz etmeyenlere “özel usulsüzlük” cezası kesilmektedir¹⁹.

VUK 15. maddesinde, 13. maddede yazılı mücbir sebeplerden²⁰ herhangi birinin bulunması halinde bu sebep ortadan kalkıncaya kadar süreler işlemez. Bu takdirde tarh zamanaşımı işlemeyen süreler kadar uzar²¹.

VUK 16. maddeye göre, vergi kanunlarında hüküm bulunmayan hallerde ölüm dolayısıyla mirasçılara geçen ödevlerin yerine getirilmesinde bildirme ve beyanname verme sürelerine üç ay eklenir²².

Zor durumda bulunmak, vergi ödevlerinin yerine getirilmesinde kanuni sürelerin uzamasına neden olmaktadır. Ancak zor durum nedeniyle, vergilendirme işlemlerini süresinde yerine getiremeyecek olanlara süre verilebilmesi için gerekli şartların olması gerekmektedir²³.

Vergi Usul Kanunu’nun 17. Maddesinde, mühlet verme başlığındaki zor durumda olma nedeniyle vergi işlemlerine yönelik ödevlerini süresinde yerine getiremeyecek olanlara, kanuni sürenin bir katını geçmemek şartıyla, Maliye Bakanlığı tarafından uygun bir süre verileceği ifade edilmektedir. Kanunda da “zor durum” ifadesine ilişkin bir açıklama bulunmadığından Maliye Bakanlığı’nın geniş bir yorum hakkı vardır²⁴.

19 Selçuk Buyrukoğlu, İrem Erasa, a.g.m., s.118.

20 Mücbir Sebepler; vergi ödevlerinden herhangi birinin yerine getirilmesine engel olacak derecede ağır kaza, ağır hastalık ve tutukluluk; vergi ödevlerinin yerine getirilmesine engel olacak yangın, yer sarsıntısı ve su basması gibi afetler; kişinin iradesi dışında vukua gelen mecburî gaybubetler; sahibinin iradesi dışındaki sebepler dolayısıyla defter ve vesikaların elinden çıkmış bulunması gibi hallerdir.

21 Güneş Çetin Gerger, a.g.e., s.92.

22 Selçuk Buyrukoğlu, İrem Erasa, a.g.m., s.118.

23 VUK 117. madde hükmünde belirtilmiştir. Bu hükme göre süre verilebilmesi için; süre isteyen, sürenin bitmesinden önce yazı ile istekte bulunması; istekte gösterilen mazeretin, süre verilecek makam tarafından kabul edilmesi; sürenin verilmesi halinde, verginin alınmasının tehlikeye girmemesi, şarttır.

24 Binnur Çelik, “Vergi Hukukunda Kanuni Sürelerin Uzamasına Neden Olan “Zor Durum” Uygulanması”, Mevzuat Dergisi, Yıl: 3, S: 29, Mayıs 2000’den aktaran Güneş Çetin Gerger, a.g.e., s.92-93.

c. Tebligat Hükümlerinden Doğan Mükellef Hakları

VUK'un 21. maddesi tebliği, "vergilendirmeyi ilgilendiren ve hüküm ifade eden hususların yetkili makamlar tarafından mükellefe ve ceza sorumlusuna yazı ile bildirilmesi" şeklinde tanımlanmaktadır. Vergi ile ilgili ödevlerin yerine getirilmesi için idarenin tebligat yapmasının gerekli olduğu hallerde kanuna uygun olarak tebligat yapılmamışsa, mükellefler herhangi bir müeyyide ile karşılaşmamaları gerektiğini ileri sürme hakkına sahiptir. Mükelleften haberdar olmadığı bir vergi ödevini zamanında yerine getirmesi hukuk devleti ilkesine aykırıdır²⁵.

d. Vergi İdaresinin Bilgi Toplama Yollarında Mükellef Hakları

Vergi incelemesi yapılırken mükellefin çeşitli haklarının gözetilmesi gerekmektedir. Bu hakların gözetilmesi vergi idaresinin mükellefine karşı yükümlülüğüdür. VUK 129. Ve 136. maddelerinde, vergi idaresinin bilgi toplama yollarından olan yoklama ve inceleme sırasında, görevlilerin yetkili olduklarını gösteren fotoğraflı resmî belgelerini kendilerinden sorulmasa dahi mükelleflere göstermek zorunda oldukları ifade edilmiştir. Mükellefin bu hakkı, yetkili olmayan kişilerin mükelleflerin defter ve belgelerini incelemesinin engellenmesinde koruyucu bir önlemdir. Ayrıca vergi mahremiyeti açısından da önem taşımaktadır. VUK'un 132. maddesinde, yoklama sonuçlarını belirten yoklama fişlerinin birinci nüshasının, yoklaması yapılan şahıs ve yetkiliye bırakılacağı, bunlar bulunmazsa bilinen adreslerine 7 gün içinde posta ile gönderileceği belirtilmektedir. Bu hükme göre, yoklama fişi eline geçmeyen mükellefler, kendilerine yoklama fişinin bırakılmasını isteme hakkına sahiptir²⁶.

VUK'un 139. maddesine göre vergi incelemesi esas itibarıyla incelemeye tabi olanın işyerinde yapılır. Mükellef işyerinin müsait olmaması, ölüm, işin terk edilmesi gibi zorunlu sebeplerin varlığı veya mükellef ya da vergi sorumlusu tarafından talep edilmesi halinde

incelemenin ilgili inceleme elamanının dairesinde yapılmasını isteyebilir. VUK'un 142-145 maddelerinde bu konuyla ilgili düzenlemelere yer verilmiştir²⁷.

e. Vergi Cezalarında Mükellef Hakları

VUK' un 336. maddesine göre cezayı gerektiren tek fiil ile vergi ziyayı ve usulsüzlük suçlarını birlikte işleyen mükelleflere birden fazla ceza verilmesine gerek görülmemiştir. Bu hükme göre tek fiil ile vergi ziyayı ve usulsüzlük suçlarını birlikte işleyen mükellef, bu suçların cezalarından miktar olarak ağırlığının kesilmesini isteme hakkına sahiptir. VUK madde 337'ye göre, farklı filler sonucu ortaya çıkan vergi ziyayı ve usulsüzlükten dolayı da ayrı ayrı ceza kesilir. Yani fiil ayrılığı durumunda cezalarda birleşme olmaz. VUK' un mükerrer 355. maddesinde, bilgi verme görevinin yerine getirilmemesi halinde özel usulsüzlük kapsamında çeşitli para cezaları verileceği, bu cezaların verilebilmesi için ise ceza verileceğine dair ilgililere yazılı bildirim yapılması gerektiği düzenlenmiştir. Özel usulsüzlük cezası kesilmesine rağmen bildirim görevini yerine getirmeyenlere yeniden süre verilerek görevini yerine getirebilmesi gereği tebliğ edilir. Verilen sürede bu görevi yerine getirmeyenlere kesilmiş olan özel usulsüzlük cezası bir kat artırılarak uygulanır. Bu hükme göre kendisine özel usulsüzlük kesilecek mükellefin anılan bildirimlerin yapılmasını beklemesi önemli bir hak olarak ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifade ile, anılan hükümde mükellefin bilgilendirme hakkı korunmaktadır²⁸.

f. Ödeme Emrine Karşı Mükellef Hakkı

Ödeme emrini alan borçlu; böyle bir borcunun olmadığı, borcunu kısmen ödediği, borcun zamanaşımına uğradığı, iddiasıyla tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde vergi mahkemesinde dava açabilir. Açmış olduğu davada tamamen veya kısmen haksız çıkan borçludan, haksız çıkılan borç tutarı kadar olan kamu alacağı %10 zamlı tahsil edilir. Borçlunun, borcun tamamına karşı vergi mahkemesinde açtığı davanın

25 Güneş Çetin Gerger, a.g.e., s.94.

26 Güneş Çetin Gerger, a.g.e., s.95.

27 Selçuk Buyrukoğlu, İrem Erasa, a.g.m., s.119.

28 Adnan Gerçek, a.g.m., s.121-149.

tamamen veya kısmen reddi halinde, ret kararının kendisine tebliği tarihinden itibaren 7 gün içinde mal bildiriminde bulunmak mecburiyetindedir²⁹.

g. Vergi İncelemesinde Haklar ve Yükümlülükler

VUK'da yer alan vergi incelemesi ile ilgili hükümler, incelemeye yetkili olanların uyması gereken esasları belirlemiştir. İnceleme sırasında incelemeye yetkili olanların yerine getirmek zorunda oldukları yükümlülükler mükellef açısından hak durumuna dönüşmektedir. Mükellefler, vergi incelemesi yapanların, memuriyet sıfatlarını ve inceleme yetkisini gösteren fotoğraflı kimlik belgesinin gösterilmesini isteme hakkına sahiptirler. Mükellefin incelemenin yapılacağı zaman açısından yalnızca tarh zamanaşımını iddia etme hakkı bulunmaktadır³⁰.

Ayrıca, vergi incelemesine başlamadan önce incelemenin konusunun açıkça izah edilmesi gerekliliği düzenlenmiştir. Böylece mükelleflere inceleme hakkında bilgi verilmiş olmaktadır. Vergi incelemesinin esas itibarıyla iş yerinde ve mesai saatleri içinde yapılacağına yer verilmiştir. Dolayısıyla, mükellefler vergi incelemesinin prensip olarak işyerinde yapılmasını talep edebilir. Bu durumda, inceleme elemanlarının iş yerindeki faaliyetlerin yürütülmesini aksatmaması, tarafsız, dürüst ve saygılı davranması, mükelleflerin hukuka uygun davranmaları konusunda bilgiler vermeye özen göstermesi gerekir. Vergi incelemesinin iş yerinde yapılmasının müsait veya mümkün olması veya mükelleflerin işyerinde yapılmasını istememeleri halinde, inceleme dairede yapılır. Bu durumda, mükelleflere defter ve belgeleri ibraz etmesi için 15 günden az olmamak üzere uygun süre verilir³¹.

3. Anayasa Mahkemesi Kararlarında Mükellef Hakları

Bir vergi kanununun Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülerek Anayasa Mahkemesi'nde ve yine vergiyle ilgili;

29 Mehmet Tosuner, Zeynep Arıkan, Vergi Uyuşmazlıklarının İdari Aşamada Çözümü ve Türk Vergi Yargısı, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2011, s.145-146.

30 Doğan Gökbel, "Mükellef Hakları", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktor Tezi, Eskişehir, 2000, s.285'den aktaran Adnan Gerçek, a.g.m., s.120.

31 Adnan Gerçek, a.g.m., s.121-149.

tüzük, yönetmelik, genel tebliğ gibi düzenleyici işlemlerin, kanuna aykırı olduğu ileri sürülerek Danıştay'da iptal davası açılabilmektedir. Çıkarılan vergi kanunlarının Anayasa'nın özellikle 10. ve 73. maddelerinde belirlenen temel ilkelere uygun olması gerekir. Vergi kanunlarının Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla doğrudan iptal davasının, ilgili kanun veya kanun hükmünde kararnamenin Resmî Gazete 'de yayınlanması tarihinden itibaren 60 gün içinde açılması gerekir³².

Anayasa Mahkemesi kararlarında mükellefler lehine verilmiş ve onların haklarını ilgilendiren önemli kararlar vardır. Anayasa mahkemesi tarafından verilen iptal kararları genellikle; vergi cezalarıyla ilgili, vergi indirim ve muafiyet sınırlarıyla ilgili, ek vergilerin alınmasıyla ilgili, net aktif vergisiyle ilgili ve hukuki güvenlik ilkesiyle ilgili olarak verilmiştir³³.

D. Vergi Bilincinin Oluşmasında Mükellef Haklarının Yeri ve Önemi

Ülkemizde modern vergi yaklaşımına paralel olarak beyana dayalı vergileme söz konusudur. Bu usul mükelleflerin kendi kendilerini vergileme usulü olarak da adlandırılmaktadır. Beyan usulünün dayanak noktası, mükellefin vergi karşısındaki durumunu en iyi kendisinin belirleyeceğidir. Ancak, beyan usulünün başarılı olması, geniş ölçüde mükellefin vergi bilincine ve idarenin mükelleflere ait bildirimlerin doğruluğunu araştırmada göstereceği başarıya bağlıdır. Vergi idaresinin, sayıları günümüzde milyonlarla ifade edilen mükellefleri teker teker ele alıp inceleyemeyeceği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, burada en önemli görev mükelleflere düşmektedir. Buna göre başarılı bir vergilemenin temel şartı, mükelleflerdeki vergi bilincinin geliştirilmesidir³⁴.

Vergi bilinci ifade edilirken, bireylerde oluşan vergi farkındalığından ve verginin neden ödendiğinin ya da alındığının farkındalığına vurgu yapılmış olması vergi bilincinin doğru bir tanımının yapılması için

32 Güneş Çetin Gerger, a.g.e., s.109-110.

33 Bknz.; Ek-2 Anayasa Mahkemesi Örnek Kararlarında Mükellef Hakları, s.257.

34 Yusuf Sürmen, "Vergi Bilincinin Geliştirilmesinde Muhasebecinin Rolü", S: 7, 1992, s.26-27.

gereklidir. Burada bahsedilen vergi farkındalığı, bireylerin vergi mevzuatı, mevzuatta yapılan değişikliklerin takibi ve vergi uygulamaları konusunda olmasını (mali bilgi) ifade etmektedir. Verginin neden ödenildiğinin farkındalığı ise, vergilerin yararlanan kamu hizmetlerinin finansman kaynağı olarak görülmesini ifade etmektedir³⁵.

Vergi bilinci yerleşmiş olan toplumlarda mükellefler vergiye karşı olumsuz davranış göstermeden vergi borçlarını titizlikle ödemektedir. Buna karşılık vergi bilinci yerleşmemiş olan ülkelerde mükellefler vergiyi bir yük olarak algılamakta ve her fırsatta bundan kurtulmaya çalışmaktadır. Diğer taraftan vergi bilincinin toplumda yerleşmesinin gelir idareleri açısından da faydası söz konusudur. Vergi bilincinin toplumda yerleşmesi "mükellefin mükellefle oto-kontrolü" nü sağlayacaktır³⁶.

Yaşanan her günün, bir önceki günden daha iyi olabilmesinin anahtarı olacak nesillerin eğitimi ve bu eğitimde verilecek vergi bilincinin önemi kavranmadığı sürece, vergiden kaçınmaların ve vergi kaçakçılığının önüne geçilemeyeceği gibi kayıt dışı ekonominin de kayda alınması ve kayıt altında kalabilmesi mümkün değildir³⁷.

E. Mükellef Ödevleri

Mükellefin ödevleri VUK'un 153 ile 257'nci maddeleri arasında düzenlenmiştir. Mükellefin en önemli ödevi, vergi borcunu belirlenen tutarda ve zamanda vergi dairesine ödemesidir. Vergi mükellefiyetinde karşılaşılan bu ödevin yanında, şekli bazı ödevlerde bulunmaktadır. Bu ödevler³⁸: Bildirimler, defter tutma, vesikalar, ekim sayım beyanı, vergi karnesi, muhafaza ve ibraz ödevleri ve diğer ödevler.

35 Selçuk Buyrukoğlu, İrem Erasa, a.g.m., s.121.

36 Selçuk Buyrukoğlu, İrem Erasa, a.g.m., s.121.

37 Arzu Alkan, "Vergi Bilinci ve Vergi Uygulamaları Karşısında Mükellef Davranışlarının Tespiti: Zonguldak İli Örneği, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak, 2009, s.11'den aktaran Selçuk Buyrukoğlu, İrem Erasa, a.g.m., s.122.

38 Mükellef Hakları ve Ödevleri Rehberi Gelir İdaresi Başkanlığı, Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 185, Nisan 2014, s.10, www.gib.gov.tr.

1. Bildirimde Bulunma Ödevi

Vergi mükelleflerinin işe başlamalarını, işi bırakmalarını ve işe devam ederken meydana gelen değişiklikleri vergi dairesine bildirmeleri gerekmektedir. İşe başlama, kişilerin ticari veya sınai bir işte çalışmaya veya mesleki bilgiye, ilme, uzmanlığa dayanan meslek ve sanatını icraya başlaması anlamına gelmektedir. VUK, md. 168/1'e göre gerçek kişilerde işe başlama bildirimleri, mükellefler, ruhsat almış avukatlar, 3568 sayılı Kanuna göre yetki almış meslek mensupları tarafından; şirketlerin kuruluş aşamasında işe başlama bildirimleri ticaret sicili memurluğunca işe başlama tarihinden itibaren on gün içinde ilgili vergi dairesine yapılır³⁹.

İşi bırakma ise, işi bırakma tarihinden itibaren 1 ay içinde bildirim yapılmalıdır. Değişiklikleri bildirme, mükelleflerin işe devam ederken meydana gelen bazı değişiklikleri bildirmesi mecburidir. Buna göre; adres değişikliğinin, iş değişikliğinin, işletme değişikliğinin, gerçekleştiği tarihten itibaren 1 ay içinde bu bildirim yapılmalıdır⁴⁰.

2. Defter Tutma Ödevi

Vergi Usul Kanunu 171. madde nezdinde, mükellefler tutacakları defterleri vergi uygulaması bakımından aşağıdaki maksatları sağlayacak şekilde tutarlar; mükellefin vergi ile ilgili servet, sermaye ve hesap durumunu tespit etmek, vergi ile ilgili faaliyet ve hesapları incelemek, vergi ile ilgili işlemleri saptamak, mükellefin vergi karşısındaki durumunu hesap üzerinden kontrol etmek ve incelemek, mükellefin hesap ve kayıtlar yardımıyla üçüncü şahısların vergi karşısındaki durumlarını kontrol etmek ve incelemek.

Mükelleflerin defter tutmalarındaki esas amaç, vergiye muhatap olmaları noktasında durumlarını tespit etmektir. Vergi İdaresi, mükelleflerin defter tutmalarını temelde vergi alacağını garanti ve kontrol altına alabilmek düşüncesiyle istemektedir. Böylelikle "ver-

39 Cengizhan Hatipoğlu, "İşe Başlama Bildiriminin Yapılmamasının Kayıt Dışı Ekonomiye Etkisi ve Bunu Önlemeye Yönelik Çözüm Önerileri", İÜHF C. LXXXIII, S: 1,2015, s.189-190.

40 Cengizhan Hatipoğlu, a.g.m., s.189.

gilendirme süreci" sağlıklı bir şekilde vukuu bulmuş olacaktır⁴¹.

Vergi Usul Kanunu Madde 172 kapsamında, aşağıda yazılı gerçek ve tüzel kişiler defter tutmak zorundadır; ticaret ve sanat erbabı, ticaret şirketleri, iktisadi kamu müesseseleri, dernek ve vakıf işletmeleri, serbest meslek erbabı, çiftçiler.

3. Vesikalar

VUK'na göre tutulan ve üçüncü şahıslarla olan münasebet ve muamelelere ait olan kayıtların belgelendirilmesi zorunludur. Vesikalar mükellef açısından beyanın doğrulunu gösteren bir ispat aracıdır. Defter tutmak zorunda olmayan mükellefler de vergi matrahının tespitiyle ilgili giderlerini belgelendirmek zorundadırlar. VUK' a göre belirlenen vesikalar; fatura ve sevk irsaliyesi, fatura yerine geçen vesikalar (gider pusulası, perakende satış vesikalari, yazarkasa fişleri), serbest meslek makbuzları, ücret bordrosu ve bordro yerine geçen evraklar, diğer evrak ve vesikalardır.

4. Ekim Sayım Beyanı

Ekim sayım beyanı, zirai işletmeleri GVK'nin 54'ncü maddesinde belirtilen işletme büyüklüklerinin üstünde bulunan çiftçiler tarafından yerine getirilmesi gereken bir ödevdir. Ekim sayım beyanı ile ilgili ayrıntılar 62 sıra no.lu VUK GT ile açıklanmıştır.

5. Vergi Karnesi

Vergi karnesi almakla zorunlu tutulanlar VUK'un 247'nci maddesinde belirtilmiştir. Bu konu ile ilgili 206 sıra no.lu VUK GT'de gerekli açıklamalar yapılmıştır.

6. Muhafaza ve İbraz Ödevi

VUK'na göre defter tutmak zorunda olanlar resmi defter belge ve vesikalarını ilgili buldukları yılı takip eden takvim yılından başlayarak beş yıl süreyle muhafaza etmek zorundadır. Defter tutmak zorunda

olmayanlar da VUK'un 232,234 ve 235'nci maddeleri uyarınca almaya mecbur oldukları fatura gider pusulası ve müstahsil makbuzlarını tarih sırası ile düzenleme tarihlerini takip eden takvim yılından başlayarak beş yıl süre ile muhafaza etmek zorundadırlar.

SONUÇ

Gerek ulusal gerekse uluslararası mevzuat aracılığıyla güvence altına alınmaya çalışılan mükellef hakları ile bağlantılı olarak vergi gelirleri de artış gösterebilmektedir. Bu artışın sağlanmasındaki en büyük etkenlerden birisi de vergi bilincidir. Bilinçli vergi mükellefleri vergi borçlarını zamanında ödemekte ve böylece kamu gelirlerinin hazineye zamanında intikaline sebebiyet vermektedirler. Bu durum ise, kamu hizmetlerinin aksamamasına ve tüm bireylerin bu hizmetlerden gerektiği ölçüde faydalanmasına vesile olmaktadır. Belirtilen bu işleyişin temelinde ise bilinçli vergi mükelleflerinin yükümlülüklerini zamanında yerine getirmeleri ön plana çıkmaktadır. Mükelleflerin bilinçli hale gelmesindeki en önemli etkenlerden birisi de güvence altına alınmış olan mükellef haklarıdır. Korunan mükellef hakları aracılığıyla mükellefler daha bilinçli hale gelmekte ve yükümlülüklerini zamanında ve eksiksiz olarak yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Aksi bir durumun ortaya çıktığı yani mükellef haklarının çiğnendiği durumlarda ise mükellefler yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınarak kamu gelirlerinin azalmasına sebebiyet verecektir. Bu kaçınma, vergi kaçakçılığı ya da vergiden kaçınma şeklinde ortaya çıkacaktır. Sonuç olarak, güvence altına alınan mükellef hakları mükellefleri daha bilinçli hale getirmekte ve kamu gelirlerinde önemli ölçüde artışa sebebiyet verebilmektedir. Aksi halde mükellefler vergiden kaçınma ya da vergi kaçırma yollarına başvurarak vergi bilincini kaybedecek ve kamu gelirlerinin azalmasına sebebiyet vereceklerdir. Bu durum ise, kamu hizmetlerinin etkin sunumuna engel olacaktır.

41 Mutlu Yoruldu, Nilüfer Zeybek, "TTK'daki Değişiklikler Kapsamında VUK Açısından Defter Tutma Mecburiyetinin Değerlendirilmesi", Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, Cilt: 6, No: 1, 2014, s.18-19.

KAYNAKÇA

AYDIN, Selda, "Mükellefin Gizlilik Alanına İlişkin Hakları", Vergi Sorunları, Sayı:213, Haziran 2006.

AYDIN, Selda, "Mükellef Hak ve Yükümlülüklerindeki Gelişmeler: Mükellef Hakları Bildirgeleri ve Beratları", Vergi Sorunları, S: 212, Mayıs 2006.

BUYRUKOĞLU, Selçuk, ERASA, İrem, "Vergi Bilincinin Oluşmasında Mükellef Haklarının Yeri ve Önemi", Vergi Dünyası, S: 375, Kasım 2012.

EGELİ, Haluk, DAĞ, Mehmet, "Türk Vergi Hukuku Açısından Mükellef Haklarının Değerlendirilmesi", Maliye Dergisi, S: 163, Temmuz-Aralık 2012.

GERÇEK, Adnan, "Vergilemede Mükellef Hakları ve Türkiye'deki Durumun İncelenmesi", Vergi Sorunları, S: 209, 2011.

GERGER ÇETİN, Güneş, Mükellef Hakları ve Vergiye Gönüllü Uyum, Legal Kitabevi, İstanbul, 2011.

GERGER ÇETİN, Güneş, "Vergi Aflarının Vergi Mükelleflerinin Tutum ve Davranışları Üzerindeki Etkisi", Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 2, 2007.

HATİPOĞLU, Cengizhan, "İşe Başlama Bildiriminin Yapılmamasının Kayıt Dışı Ekonomiye Etkisi ve Bunu Önlemeye Yönelik Çözüm Önerileri", İÜHF C. LXXXII, S: 1,2015.

ÖNCEL, Mualla, KUMRULU, Ahmet, ÇAĞAN, Nami, Vergi Hukuku, Turhan Kitapevi, Ankara, 2004.

SABAN, Nihal, "İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa ile Bir Vergi Kavramını Okumak; Vergi Kimlik Numarasına Dayalı Otomatik Bilgi İşlem Süreçleri", XIII. Türkiye Maliye Sempozyumu, 1998, M.Ü Araştırma ve Uygulama Merkezi, Yayın No: 12, İstanbul, 2000.

SÜRMEYEN, Yusuf, "Vergi Bilincinin Geliştirilmesinde Muhasebecinin Rolü", S: 7, 1992.

ŞİMŞEK, Suat, "Vergi Politikaları, Mülkiyet Hakkı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi" Maliye Dergisi, S: 159, Temmuz-Aralık 2010.

TOSUNER, Mehmet, ARIKAN, Zeynep, Vergi Uyuşmazlıklarının İdari Aşamada Çözümü ve Türk Vergi Yargısı, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2011.

ÜNSAL, Hilmi, "Türk Vergi Hukukunda Vergi Mahremiyeti, Sağladığı Yararlar ve Uygulamada Karşılaşılan

Güçlükler", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, S: 3, 2003.

YALTI, Billur, Vergi Yükümlüsünün Hakları, Beta Yayıncılık, B: 1, İstanbul, 2006.

YORULDU, Mutlu, ZEYBEK, Nilüfer, "TTK'daki Değişiklikler Kapsamında VUK Açısından Defter Tutma Mecburiyetinin Değerlendirilmesi", Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, Cilt: 6, No: 1, 2014.

Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Mahkemesi Türkiye Kararları, http://www.inhakbb.adalet.gov.tr/aihim/aihmtkliste.asp?psearch=&Submit=Ara%28*%29&psearchtype .

Mükellef Hakları ve Ödevleri Rehberi Gelir İdaresi Başkanlığı, Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 185, Nisan 2014, s.10, www.gib.gov.tr .

142 ve 143 sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği.

Magna Carta Libertatum, www.ourlaws/magna_carta ,2007.

TDK, Güncel Türkçe Sözlük, www.tdk.org.tr.

TÜM YÖNLERİYLE ÖDEME EMRİNE KARŞI DAVA AÇILMASI VE EN GENİŞ ANLAMDA MÜKELLEFLERİN HAKLARI

Eda KAYA

SMMM

İşletme Bilim Uzmanı

Av. N. Gaye ALPASLAN

İzmir Barosu

Doç. Dr. Hakan AY

DEÜ.İİBF.Maliye Bölümü

I- Genel Bilgiler

Tarih ve tahakkuk eden vergiler kendi vergi kanunlarında gösterilen süreler içinde (vadelerinde) ödenmektedir. Tarih edilen vergilerin vadesinde ödenmesi gerekmektedir. Kanunlarda belirtilen vadelerde ödenmeyen vergi, resim ve harçlar için cebri tahsil metodları uygulanmaktadır. Cebren tahsil şekillerinde mükellef hakkında; mükellefin vergi idaresinde teminatı bulunması durumunda, teminatın paraya dönüştürülmesi veya şahsi kefalet söz konusu ise, kefilin takibi, borca yetecek miktarda menkul ve gayrimenkul malların haczedilip, paraya dönüştürülmesi ve gerekli koşulların da oluşması durumunda mükellefin iflasının dahi talep edilmesi sonucuna dek bir dizi işlemler yapılabilmektedir. Bu bir dizi işlemlerin yapılabilmesi için de, öncelikle, kamu alacağı için **“ödeme emrinin”** tebliğ edilmesi gerekmektedir.¹ Vergi icra hukukunda; Cebri icra takibatının asli koşulu, ödeme emrinin düzenlenip, mükellefe veya yetkili kişi veya adamına tebliğ edilmesi gerekmektedir. Ödeme emri tebliğ edilmeden, cebri icrai işlemlerin yapılması söz konusu değildir.²

Maliye Bakanlığına bağlı vergi daireleri tarafından son 4 yıldır yeni tip ödeme emirleri kullanılarak bu ödeme emirleri borçlu mükelleflere yollanmaktadır. Yeni tip ödeme emirleri çok amaçlı kullanılabileceği gibi aynı ödeme emri muhteviyatında birden çok yıl ve dönemi içeren amme borçları gösterilmektedir. Yeni tip ödeme emirleri A4 formatında kullanılan beyaz ödeme emirleri şeklindedir.³

1 6183 sayılı AATUHK. md.55

2 Tarih edilen adrese çıkarılan tebligatın geri dönmesi üzerine alacağın kesinleştiğinden söz edilerek ödeme emri düzenlenemez. Dnş.4.D.6.5.2002 gün ve E:2001/2374, K:2002/1872, Konuyla ilgili ayrıntılı bir yazı için Bkz. ALPASLAN Mustafa-SAKAL Mustafa “Ödeme Emri Düzenlenmeden; Pay Devri Yaparak Şirketten Ayrılan Ortak Hakkında Şahsi Mal Varlığına Haciz Uygulanamaz” Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Aralık 2006, sayı:36, s.154

3 Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı, amme borcunu ödemeyen mükellefler hakkında yeni tip ödeme emri bastırıp ve bundan böyle bu ödeme emirleri mükelleflere tebliğ edilmektedir. Bilindiği gibi, eski tip ödeme emirleri yeşil veya açık mavi renk olarak bastırılıp bugüne kadar kullanılmamıştır. Bu ödeme emirlerinin örnek form nosu 9905-f şeklinde. Devlet Malzeme Ofisi Basım İşleri Müdürlüğü tarafından bastırılmaktadır. Eski tip ödeme emirlerinin kullanımı ve kapsamı geçmiş yıllarda sıkça eleştirilere maruz kalmıştır. Örneğin, eski tip ödeme emirlerinde gecikme zammının ayrıca hesaplanmayıp, **“ayrıca gecikme zammı da alınacaktır”** şeklinde bir ibare konulması, dava açma süreleri, düzeltme talep süreleri gibi konularda eksikliklerin olduğu sık sık eleştirilere maruz kalmıştır. Yine aynı şekilde, ödeme emirlerinin arka sayfasında mal bildirimini, gerçeğe aykırı mal beyanları ve istenecek bilgileri vermeyenlere yönelik olarak verilen bilgilerin noksan oluşu geçmiş dönemlerde eleştirilere maruz kalmıştır.

II- ÖDEME EMRİNE KARŞI İTİRAZ YA DA DAVA AÇILMASI

Ödeme emrine karşı dava açılması veya itiraz edilmesi konusu 6183 sayılı yasanın 58.md.düzenlenmiştir. Madde hükmüne göre, kendisine ödeme emri tebliğ edilen kişiler, (7) gün içinde alacaklı tahsil dairesine böyle bir ödeme emri için ilgili vergi mahkemesine dava açabilir.⁴ 6183 sayılı AATUH yasa, 1954 yılında yürürlüğe girmiş olup, Türk Vergi Yargısı ise, 6.1.1982 tarihinde, 2575,2576,ve 2577 sayılı yasalar ile değişmiş ve bugünkü şeklini almış bulunmaktadır.⁵ Buna göre, vergi, resim ve harçlar ve benzeri mali mükellefiyetlere ilişkin olarak tanzim ve tebliğ edilen ödeme emirlerine karşı açılacak davalara vergi mahkemeleri birinci dereceli mahkemeler olarak bakmaya yetkilidir. Diğer yükümlülüklerden doğan alacaklar için düzenlenen ödeme emirlerine karşı açılacak davalara ise, **“idare mahkemelerinde”** dava açılması gerekmektedir.⁶

1- Kimler Ödeme Emrine Dava Açabilir?

Ödeme emrine karşı dava açabilecek olanlar kendilerine ödeme emri tebliğ edilmiş bulunan gerçek veya tüzel kişi temsilcileridir. Henüz tebliğ edilmemiş ödeme emrine karşı dava açılmayacağı gibi muhatabına tebliğ edilmemiş ve usulüne aykırı olarak tebliğ edilen ödeme emirlerine karşı da muhatap olmayan kişilerce dava açılmaz. Tebliğin yanlış kişiye yapılmış olması durumunda kendisine borçlu olarak ödeme emri tebliğ edilen kişi söz konusu ödeme emrine karşı da isterse dava açabilecektir. Böyle bir durum isim veya ünvan benzerliklerinde ortaya çıkabileceği gibi, tüzel kişilerin sorumlu kamu alacağından, sorumlu olmayan yöneticilerine ödeme emri tebliğ edilmesi şeklinde de ortaya çıkabilir.

4 Uygulamada ödeme emirleri üzerinde, dava açma ve diğer konularda çok ayrıntılı ve çok okunaklı bir izahat bulunmamaktadır. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın ödeme emirleri üzerinde acilen değişikliğe giderek mükellefleri aydınlatıcı bilgileri içeren ödeme emri formatı geliştirilmelidir.

5 YILMAZ Kazım, “Kamu(Amme) Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Yasa” Ce-Ka Yayınları, Ankara,Aralık 2006, s.680

6 Yılmaz, age, s. 680

2- Dava Açmada Öne Sürülebilecek İddialar Nelerdir?

Ödeme emrine karşı hangi durumlarda dava açılacağı kanunda yer almıştır.(6183 sayılı yasa md.58.) Ödeme emri tahakkuku kesinleşmiş ve ödeme vadesi geçmiş alacaklar hakkında tanzim edilmektedir. Kaynak Kullanım Destekleme Fonu, nüfus para cezası, vb. diğer amme alacakları için de ödeme emri düzenlenir. Borcun tahakkuku aşaması bittiğinden ödeme emri tahsil aşaması ile olmaktadır. Bu nedenle de borcun oluşumu ile ilgili konular, hususlar bu safhada dava konusu yapıp/yapılmayacağı ayrıca tartışılabilir. Ancak bu aşamada dava açma nedenleri borcun olmadığına dair veya borcun tümü ile veya kısmen ortadan kalktığına ilişkin olabilmektedir.

Buna göre,

- a) Ödeme emrinde yer aldığı gibi böyle bir borcun olmadığı,
- b) Ödeme emrinde yer alan borcun ödenmiş olduğu,
- c) Mükellefin daha önce, “Mahsup” talebi olduğu,
- d) Ödeme emrinde yer alan borcun henüz vadesinin gelmediği, (muacceliyet kesbetmediği)
- e) Vergi ertelemesinde, tahakkuk aşaması tamamlanıp, tahsil daha sonraki tarihlere bırakıldığından, erteleme koşullarına ait iddiaların ödeme emrine karşı açılan davada dermayan olunabilir.
- f) Tahakkuka ait vergi/ceza ihbarnamesinin tebliğinin yapılmamış veya **muhataba tebligatın yapılmamış olması**
- g) Tahakkuk Zaman Aşımının Dolmuş/Geçmiş olması
- h) Varislerce, ölen kimseye ilişkin mirasın red edilmiş olması hali,
- ı) Amme borcunun Diğer Sebeplerden Ötürü Ortadan Kalkmış Olması
- i) VUK.da Sayılan Alacağı Terkin Edene Hallerin var olması hali,
- j) Alacağa Matrah Olan/Teşkil Eden Alacağın Ortadan Kalkması hali,

- k)** Af nedeniyle veya Yargı Kararına istinaden borcun ortadan kalkmış olması halinde,
l) Borcun bir kısmının ödenmiş olması hali,
m) Amme borcunun Zaman Aşımına Uğramış Olması hali,⁷

1- Kendisine yanlış yere tebliğ edilen ödeme emrine karşı ilgili kişiler ne yapabilir?

Kendisine yanlış yere ödeme emri tebliğ edilen kişi bu konuda ilgili vergi dairesine dilekçe ile başvurup, dilekçenin ekinde sehven tebliğ edilen ödeme emirlerini vergi dairesine iade edip, bu konuda kendisinin muhatap olmadığını beyan edebilirler.

İlgili vergi dairesi, dilekçe ekinde yanlış muhatabına tebliğ edilen ödeme emirlerini geri alıp, yeniden doğru muhataba bu ödeme emirlerini usulüne uygun bir şekilde yeniden tebliğ etmek zorundadır. Bu şekilde asıl kendisine ödeme emri tebliğ edilecek kişiye vergi dairesi ödeme emrini yeniden tebliğe çıkarmak zorundadır.

Borcun muhatabı asıl amme borçlusunu tüzel kişilik yerine alternatif ikincil plandaki amme borçlusunu için de aynı tebligat kuralı geçerli bulunmaktadır.⁸

III- DAVA AÇMADA SÜRE KOŞULU NEDİR?

6183 Sayılı kanunun 58.md.de ödeme emrine karşı dava açma (ya da itiraz) süresi 7 gün olarak belirlenmiştir. Diğer taraftan 2577 sayılı İYUK.md.7 uyarınca idari işlemlere karşı vergi mahkemelerinde dava açma süresi 30 gün olarak belirlenmiş bulunmaktadır. Hal böyle olunca hangi kanun hükmünün uygulanacağı konusunda tereddütler ortaya çıkmaktadır.

7 Kendisine ödeme emri tebliğ edilen mükellef bu borcun zamanaşımına uğramış olduğunu iddia edebilir. Kamu idaresi ödeme emri içeriğinde yer alan borcun zamanaşımına uğramış bir borç olması durumunda bile ödeme emrini tebliğ edebilir. Bu durumda kendisine ödeme emri tebliğ edilen borçlu zamanaşımı definde bulunmalıdır. Zamanaşımı iddiası asli borçlu için geçerli olduğu gibi ikincil planda borçlu olan sorumlular içinde geçerli olacaktır. Örneğin, Limited şirket hakkında zamanaşımına uğramış bir borç için bu şirketin ortağına veya müdürüne ödeme emri tebliğ edilmiş ise, bu durumda aynı zamanaşımı ikinci plandaki borçlular için de hüküm ifade eder. Bkz. Dnş. 3. D. Kararı, 20.1.2009 gün ve E:2006/3902-K:2009/51 sayılı karar.

8 Bkz. 6183 sayılı yasa md.35, mük. md.35

Bazı hallerde örneğin "çalışmaya ara verme" halinde dava açma süreleri 5 Eylül'den itibaren 7 gün daha uzamaktadır. Bilindiği gibi çalışmaya ara verme hali adli tatil olarak da kabul edilebilir. Ödeme emri tebligatının çalışma ara vermeye rastlaması halinde dava açma müddetleri uzayabilmektedir.⁹

Dava açma süresinin son gününün resmi tatile rastlaması halinde dava açma süresi ilk iş gününün mesai saatinin bitimine kadar uzamasıdır. Şirketten ayrılan ortağa yapılan ödeme emri ile ilgili tebligatlar öncelikle şirket tüzel kişiliği adına tebliğ yapılması, şirketten tahsil edilmesi olanaksız bulunan kamu alacakları için borcun bireyselleştirilerek daha sonra ortak hakkında ödeme emri düzenlenmelidir.

IV- ÖDEME EMRİNE KARŞI DAVA MERCİİ NERESİDİR?

Ödeme emrine karşı dava ilk dereceli mahkeme olan, vergi mahkemelerinde 2577 sayılı kanunun 37/c md.hükmüne göre ödeme emirleri düzenleyen vergi dairesinin bulunduğu yerdeki görevli vergi mahkemeleridir. Ödeme emrini alacaklı tahsil dairesi tanzim ve tebliğ edeceğinden dolayı, tahsil dairesinin bulunduğu yerdeki görevli vergi mahkemesinde dava açılmalıdır. Mükellefler, bazen sehven ödeme emrine karşı yetkisiz mahkemede dava açabilmektedirler. Bu gibi durumlarda mahkemeler dosyayı görevli vergi mahkemesine yollamaktadırlar.

1- Dava Açmanın Şekil Koşulu

Ödeme emrine karşı açılacak davalarda dava açma şekli 6183 sayılı yasada açıkça belirtilmemiştir. Bununla beraber 2577 sayılı İYUK.3.md.de belirlenen dava açma şekline uyulması gerekmektedir. Ana madde hükmüne göre, idari davalar yetkili mahkeme başkanlıklarına hitaben yazılmış, imzalı, kaşeli dilek-

9 İdare ve vergi mahkemelerinin çalışmaya ara verme zamanı, İYUK.61. md.nin 21/07/2004 gün ve 25529 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 14/7/2004 gün ve 5219 sayılı kanunun 11.md.nin "A fıkrasıyla yapılan değişik 1.fıkrasında düzenlenmiştir. Danıştay için ise, bu süre Danıştay Kanununun 86.md.de yer alan düzenleme ile öngörülmüştür. Her yıl Ağustos ayının birinden Eylül ayının beşine kadar çalışmaya ara verecekleri öngörülmüştür.

çeler ile açılmalıdır. Dilekçelerde, tarafların varsa vekillerinin adı, soyadı, unvanı, adresleri, davanın konusu, sebepleri, delilleri, davaya konu idari işlemin yazılı tebliğ tarihi, vergi, resim, harç vb. mali yükümlerin ayrıntıları miktarları gösterilmelidir. Vergi davalarında davanın ilgili bulunduğu verginin veya cezanın nevi, yılı, miktarı, tebliğ dilen ihbarnamenin tarih ve numarası, tebliğ tarihi gösterilmelidir. Ödeme emrine karşı açılacak davalarda, tebliğ edilen ödeme emrinin tarihi, no.su, tebliğ tarihi, ödeme emrinin içeriği, tutarları ve tebliğ edilen ödeme emirlerinin birer fotokopileri dava dilekçesine eklenmelidir.

1- Ödeme Emrine Karşı Kısmi Dava Açılabilir mi?

Kendisine ödeme emri tebliğ edilen gerçek veya tüzel kişiler, ödeme emri üzerinde yer alan kalemlerin bir kısmına veya tümüne birden dava açabilirler. Ödeme emrinin iptali istemiyle açılacak davalarda borcun bir kısmının iptali ya da terkinin talep edilebilir. Özellikle kısmen ödenmiş olan borçların tümü için vergi daireleri tarafından zaman zaman ödeme emri tebliği edilmiş olabilir. Bu gibi durumlarda ödenmiş olan vergiler için değil, ödenmemiş ve kalan borçlar, kalemler ayıklanmalı ve buna göre dava dilekçesi düzenlenmelidir. Bu konuda son olarak şunları söylemek mümkündür. Ödeme emrine yönelik olarak açılan davalarda davacının davayı kaybetmesi veya haksız çıkması gibi durumlarda ödeme emri üzerinde yer alan ve dava dilekçesinde gösterilen tutar %10 bir zam ilavesi yapılarak tahsil edilmeye çalışılır. (6183 sayılı yasa md.51.)

V- ÖDEME EMRİNE KARŞI AÇILAN DAVADA "YÜRÜTMENİN DURDURULMASI" TALEBİ VE SONUÇLARI NELERDİR?

Ödeme emrine karşı açılacak davaların gerçekten son aşama olması nedeni ile bu davaların vergi ve ceza ihbarnamelerine karşı açılacak davalar kolay bir dava olmadığını söylemek mümkündür. Gerçekten ödeme emri aşamasında bir davanın açılması hali, ileri sürülebilecek sebepler bakımından sınırlı sebepler olacağı kuşkusuzdur. Ödeme emrine karşı

dava açılması halinde borçlunun yani davacının mahkeme kararı sonucuna göre bu borcu ödeyip ödeyemeyeceği belli olmaktadır. Davacının dava açma sırasında yürütmenin durdurulması talebinde bulunarak dava açması daha doğru olacaktır. Buna göre, İYUK. md.27/1.uyarınca yürütmenin durdurulması talep edilmelidir.

Ödeme emrine karşı dava açan borçlu 6183 sayılı kanunda belirlenen şekilde teminat göstermesi durumunda ödeme emrinin takip ve tahsilatı vergi mahkemesi kararı sonucuna göre beklemektedir. Şayet ödeme emri tebliğ edilmezden evvel ihtiyati haciz tatbik edilmiş ise haczedilmiş bulunan menkul ve gayrimenkuller teminat yerine geçecektir. Bunlar dışında ayrıca teminat gösterilmesine ihtiyaç bulunmamaktadır.

Vergi mahkemesinde mükellef aleyhine karar vermesi durumunda takip işlemleri mahkeme kararının tebliğ tarihinden itibaren yeniden çalışmaya başlar. Mükellefin mahkeme kararını temyiz etmesi durumunda ayrıca teminat gösterilerek yürütmenin durdurulması talep edilmelidir.

1- Açılan Davanın Reddi Halinde Uygulanan Haksız Çıkma %10 Zammı Konusu

Ödeme emrine karşı dava açıldıktan sonra davanın kaybedilmesi durumunda en ağır yaptırım olan %10 haksız çıkma zammı uygulanmaktadır. 6183 sayılı kanunun 51.md.uyarınca gecikme zammı uygulanan kamu alacaklarında gecikme zammı çalışmaya devam etmektedir. Buna ilave olarak davanın kaybedilmesi durumunda dava konusu yapılan toplam tutar üzerinden ayrıca %10 haksız çıkma zammı hesaplanmaktadır. Amme borçlusunun kısmen haklı kısmen haksız çıkması durumunda ise haksız çıktığı toplam tutar üzerinden %10 haksız çıkma zammı hesaplanmaktadır.,

Haksız çıkma zammının uygulanabilmesi için mahkeme kararının son aşamada kesinleşmesi zorunludur. Diğer bir ifade ile, ödeme emrine karşı açılan davalar-

da ilk derece mahkemelerince verilen kararlara karşı kanun yoluna başvurulmuş ise, yargılama aşamaları sona ermedikçe (karar kesinleşmedikçe) ilk derece mahkemesinin kararına istinaden haksız çıkma zammının hesaplanmaması gerekecektir.¹⁰

Ödeme emrine karşı açılan davalarda açtığı bu davayı kaybeden mükellef için %10 haksız çıkma zammı uygulanmaktadır. Burada amaç mükelleflerin gereksiz yere dava açmalarının önüne geçmek amaçlanmaktadır. Benzeri bir düzenleme 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununda da ilamsız takipler için söz konusudur. Ancak, bu kanun uyarınca tebliğ edilen ödeme emrine müddeti içerisinde yapılan itiraz takibi kendiliğinden durmakta, borçlu, borcun yalnız bir kısmına itirazda bulunmuşsa takip, kabul ettiği miktar için devam etmektedir.¹¹

Diğer taraftan, idarenin aynı kökten doğan bir borç için asıl borçludan dolayı ve asıl borçlunun birden çok kanuni temsilcilerine aynı anda takip yaptığı ve bu kişiler tarafından da ayrı ayrı dava açılmak zorunluluğu hallerinde aynı konu için birden çok haksız çıkma zammı talebi gündeme gelebilmektedir. Çünkü, bu tür olaylarda borç tek kaynaktan çıkmakta ve bu borç için birden çok kişiye ödeme emirleri tebliğ olunabilmektedir. Bu gibi durumlarda haksız çıkma zammı ciddi bir ceza niteliğine bürünmektedir.¹²

1- Mal Beyanı ya da Mal Bildiriminde Usul Nedir?

Ödeme emrine karşı dava açılması mal bildiriminde bulunma keyfiyetini ortadan kaldırmaktadır. Başka bir ifade ile ödeme emrine karşı dava açılması halinde artık mal beyanında bulunulmaz. Dava açılmayacak

10 Bkz: Gelir İdaresi Başkanlığının 17.11.2008 gün ve 11096 sayılı yazıları.

11 Maliye Bakanlığı GİB Bursa Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 29/03/2008 tarih ve B.07.GİB.4.16.17.02-AATUHK-08-16/2172 sayılı yazısında bu talep "Öte yandan; 1086 sayılı HUMK'nun 91. maddesi; feragati, iki taraftan birinin netice-i talebinden vazgeçmesi olarak tanımlanmış ve feragatin kesin bir hükmün hukuki sonuçlarını doğuracağını belirtmiş; 6183 sayılı kanunun 58. maddesinin 5. fıkrası ise, davasından tamamen veya kısmen haksız çıkan borçludan, hakkındaki davanın reddolunduğu miktardaki amme alacağının %10 zamlı tahsil olunacağı hükme bağlanmıştır." açıklamasına dayandırmaktadır.

12 Ayrıntılı bilgi için bkz. ŞENTÜRK A. Gencer, "Hukukçu Gözüyle Vergi Uygulamaları", Etki Yayınları, İzmir 2009, s. 108-121.

ise, mal bildiriminde bulunma mecburiyeti karşımıza çıkacaktır. Mal bildiri ile teminat gösterilmesinin ilişkisi bulunmamaktadır. Teminat tahsil işlemlerinin durdurulması için kafidir. Dava açılmasına karşın teminat gösterilmezse tahsil işlemleri devam eder, ancak mal bildiriminde bulunma mecburiyeti ortadan kalkar. Alacaklı idare tarafından icrai işlemler yapılabilir.

2- Ödeme Emrine Karşı VUK md. 116 Hükümlerine Göre Düzeltme Talebinde Bulunulması Olanaaksızdır.

Ödeme emrine karşı düzeltme talebinde bulunulması tarh zaman aşımı içerisinde her zaman mümkündür. Vergi Usul Kanununda düzenlenen vergi hataları içerisinde tahsilatta yapılan hataların yer almayışı düşündürücüdür. Vergi Usul Kanunu vergi usulü ile ilgili olup ve tahakkuk safhasına kadar yapılacak işlemleri düzenlemiştir. Tahsilat safhası ise 6183 sayılı yasayı alakadar etmekte olup, vergi usulle doğrudan bir bağlantısı bulunmamaktadır. Dolayısıyla ödeme emirleri hakkında yapılacak düzeltme taleplerinin veya tahsilata ilişkin hataların vergi usul kanunuyla bağlantısının kurulmaya çalışılması doğru görülmemektedir. Bu nedenle hem hatanın varlığının saptanmasında hem de düzeltme başvurusuna ilişkin koşulların varlığında ve davaya ilişkin VUK.hükümlerine göre işlem yapılması söz konusu değildir.¹³

1- Yürütmenin Durdurulması İstemi ve YD Kararların Etkileri Nelerdir?

Yürütmenin durdurulması kararları, bir uyumsuzluğun esastan sonuçlanmasına kadar dava konusu idari işlemi askıya alan ve hukuki etkisi esas hükümle beraber sona eren kararlar mahiyetindedir. Yürütmenin durdurulması istemli davalarda sonuçlar genellikle şu şekillerde karar verilebilir :

- Yürütmenin durdurulması isteminin kabulü,
- Yürütmenin durdurulması isteminin reddi,
- Yürütmenin durdurulması isteminin ara kararına cevap veya savunma alınıncaya kadar kabulü
- Yürütmenin durdurulması isteminin ara kararına

13 Yılmaz, age, s.696

cevap veya savunma alındıktan sonra veya bilirkişi incelenmesinden sonra veya keşif yapıldıktan sonra incelenmesi

- Yürütmenin durdurulması istemi hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi

Yürütmenin durdurulması kararları bir mahkeme kararı olup, aynı zamanda bu kararlar Anayasa'nın hükmü uyarınca, bu kararlara yasama ve yürütme organlarının riayet edilmesi mecburiyeti bulunmaktadır. Ancak yürütmeyi durdurma kararlarının esas karar olmadığından hareket eden idare örneğin, bir ödeme emrine karşı açılan vergi davasında yürütmeyi durdurma kararı verilmişse ve önceden konu ile ilgili olarak kısmen ya da tamamen tahsilat yapılmış ise, yürütmeyi durdurma kararına istinaden iadesi gereken bu tutarları, kesin kararın hangi yönde olacağına bilinmemesi gerekçesi ile askıya almakta ve mükellefe iade etmemektedir. Vergi alacağının riske edilme olasılığı düşünüldüğünde ve genellikle de riskin gerçekleştiği bugüne kadar ki vaki olaylar göz önüne alındığında, idareyi haklı gibi gösterecek yasal değildir. Çünkü yürütülmesi durdurulmuş bir işlem ya da eylemin yürütülmesine devam ediliyor demektir ki, bu da açıkça yasanın ihlali anlamına gelmektedir.¹⁴

Mahkeme kararlarına karşı şüphesiz idareler bu kararın gereklerini yerine getirmek zorundadırlar.¹⁵ Konuya ilişkin olarak Danıştay, BİM, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının gereklerine göre idare, geciktirmeksizin işlem tesis etmeye veya bir eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden itibaren 30 günü geçemez. Ancak bu kuralın tek istisnası haciz veya ihtiyati haciz uygulamaları ile ilgili davalarda verilen kararlar hakkında bu kararların kesinleşmesinden sonra idarece işlem tesis edilmektedir. Söz konusu karar hükmü uyarınca, mahkeme kararlarının yerine getirilmemesi veya geç yerine getirilmesi gibi durumlarda öncelikli olarak idare veya

bu işe sebebiyet veren kamu görevlisinin kişisel sorumluluğu bulunmaktadır.

VI- SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Vergi borcunu vadesinde ödemeyen mükellefler nezdinde cebri takibat işlemlerine başlanması için mükellefe mutlaka bir ödeme emrinin tebliğ edilmiş olması gerekir. Mükellefler kendisine tebliğ edilen ödeme emrine karşı böyle bir borcu olmadığı, kısmen ödediği ve zaman aşımına uğradığı savlarından birini ileri sürerek vergi mahkemesinde dava açabilir. Bunun dışında tarhiyat safhasında ileri sürülmesi gereken bir hususu ödeme emri safhasında ileri sürülemez.

Yürütmenin durdurulması müessesesi, idarenin hukuka uygunluğunun yargısal yoldan denetimini etkili kılan bir araçtır.¹⁶ Bu müessese olmadan idari yargı denetiminin amacına uygun biçimde işlemesi düşünülemez. Davaya konu edilen idari işlemin uygulanarak hukuk düzeninde tüm etkilerini, hem de düzeltilemez biçimde, meydana getirmesinin, yıllar sonra verilecek iptal kararını etkisiz kılması kaçınılmazdır. Daha basit olarak, iptal kararı elde edildiğinde iş işten geçmiş olabilir.

14 KIRIKTAŞ İlhan, "Yürütmenin Durdurulması Kararları ve Vergilemeye Etkisi", Vergi Dünyası, s.279, Kasım 2004, s.20

15 İYUK.md.28/1

16 CANDAN Turgut, "Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu", Maliye ve Hukuk Yayınları 2.baskı, Ankara, Ekim 2006, s.670

SERBEST MESLEK ERBABINDA ENVANTER DEFTERİ KULLANIMI

Eda KAYA
SMMM
İşletme Bilim Uzmanı

I- GVK HÜKÜMLERİNE GÖRE SERBEST MESLEK FAALİYETİ NEDİR?

Serbest meslek faaliyeti, sermayeden çok kişisel mesaiye, bilimsel veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapılmasıdır.

Serbest meslek faaliyetini ticari ve zirai kazançtan ayıran unsur sermayeden çok kişisel mesaiye, bilimsel ve mesleki bilgiye veya uzmanlığa dayanmasıdır. Sermaye unsuru ağır basarsa serbest meslek kazancı değil, ticari veya zirai kazanç niteliği kazanır.

Ücreti, serbest meslek kazancından ayıran özellik bir işverene tabi olup olmamasıdır. Uzmanlaşmış emeğin kazancının ücret veya serbest meslek kazancı ayrımı bu emeğin bağımsız olarak mı, yoksa bir başka kişinin nam ve hesabına mı görüldüğüne göre yapılır.

Tahkim işleri dolayısıyla hakemlerin aldıkları ücretler ile kolektif, adi komandit ve adi şirketler tarafından yapılan serbest meslek faaliyeti neticesinde doğan kazançlar da, serbest meslek kazancı sayılmıştır.

II-SERBEST MESLEK ERBABI KİMLERE DENİR?

Serbest meslek faaliyetini sürekli meslek olarak yapanlar, serbest meslek erbabıdır. Serbest meslek faaliyetinin yanında meslekten başka bir iş veya görev ile devamlı olarak uğraşılması bu vasfı değiştirmez. Vergilendirme açısından aşağıda sayılanlar da serbest meslek erbabı sayılmıştır:

- 1- Gümrük komisyoncuları, bilumum borsa ajan ve acentaları, noterler, noterlik görevini ifa ile görevli olanlar,
- 2- Bizzat serbest meslek erbabı tarifine girmemekle beraber serbest meslek erbabını bir araya getirerek teşkilat kurmak veya bunlara sermaye temin etmek suretiyle veya sair suretlerle serbest meslek kazancından hisse alanlar,
- 3- Serbest meslek faaliyetinde bulunan kolektif ve adi şirketlerde ortaklar, adi komandit şirketlerde komanditerler,

4- Dava vekilleri, müşavirler, dış protezcileri, kurumlar ve tüccarlarla serbest meslek erbabının ticari ve mesleki işlerini takip edenler ve konser veren müzik sanatçıları,

Özel işyeri açmak, çalışılan yere tabela gibi mesleki faaliyette bulunduğunu ifade eden işaretleri asmak, devamlı olarak mesleki faaliyette bulunduğunu gösteren ilanlar yapmak, serbest olarak mesleki faaliyette bulunmak üzere mesleki teşekküllere kaydolunmaktan en az ikisini taşıyan, ebe, sünnetçi, sağlık memuru, arzuhalci, rehber gibi mesleki faaliyette bulunanlar (şartlardan en az ikisini taşımayanlar ile köylerde veya son nüfus sayımına göre belediye içi nüfusu 5.000'i aşmayan yerlerde faaliyette bulunanların bu faaliyetlerine ilişkin kazançları gelir vergisinden muaftır).

III-SERBEST MESLEK KAZANÇLARINDA GAYRİSAFİ KAZANÇ NASIL HESAPLANIR?

Serbest meslek kazancında elde etmede tahsil esas geçerlidir. Serbest meslek kazancında gayrisafi kazanç, bir hesap dönemi için serbest meslek faaliyeti karşılığı olarak tahsil edilen para ve ayınlar ve diğer suretlerle sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatlerdir. Müşteri veya müvekkilinden, serbest meslek faaliyet ile ilgili olmak üzere para ve ayın şeklinde alınan gider karşılıkları kazanca eklenir.

Müşteriden veya müvekkilden vergi, resim, harç, keşif, şahitlik, bilirkişilik ve ekspertiz gibi hususlara harcanmak üzere alınan ve tamamen bu hususlara harcanan para ve ayınlar kazanç sayılmaz.

Serbest meslek erbabı için şu hususlar tahsil hükmündedir:

1- Bilgilerine girmesiyle, namlarına kamu müessesesine, icra dairesine, bankaya, notere veya postaya para yatırılması,

2- Serbest meslek kazancı olarak doğan alacağın başka bir kişiye temliki veya müşterisine olan borcu ile takası. Temlikin ivazlı olup olmadığı önemli olmadığı

gibi, ivazlı temliklerde ivazın tahsil edilmesi koşulu bulunmamaktadır.

Serbest meslek faaliyetinde elde etme tahsil esasına bağlandığı için tahsilin ne zaman gerçekleştiği önem kazanmaktadır. Bu nedenle, yasada bilgi edinmiş olması koşulu ile adlarına değişik yerlere para yatırılmasının tahsil hükmünde olduğu açık olarak hükme bağlanarak bu konuda tartışma doğması önlenmiştir. Çünkü, adlarına yatırılan bu paralar bilgileri dahilinde olduğunda bunlara tasarruf edebilme olanakları da doğmaktadır.

Yabancı parasıyla yapılan ödemeler, ödeme gününün borsa rayıcı ile borsada rayıcı yoksa, Maliye Bakanlığınca tespit edilecek kur üzerinden Türk parasına çevrilir.

IV-SERBEST MESLEK FAALİYETİNDE İNDİRİLECEK GİDERLER HANGİLERİDİR?

Serbest meslek kazancının saptanmasında hasıllattan indirilecek giderler 5065 sayılı yasa ile yeniden düzenlenmiş, daha önce gider yazılamayan bazı giderlerin de gider yazılabilmesine olanak tanınmıştır. Yeni düzenlemeye göre, serbest meslek kazancının saptanmasında aşağıda yazılı giderler hasıllattan indirilir.

1- Mesleki kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için ödenen genel giderler. Bu şekilde ticari kazançta olduğu gibi, serbest meslek kazancında da kazanç elde edilmesi için yapılan giderlerin tamamının gider yazılabilme olanağı sağlanmıştır. Giderin kazancın elde edilmesi ile ilgili olması koşulu genel nitelikteki bütün giderler gider yazılabilecektir. Bu giderlerin içinde işyeri kirasının ve işyerinin ısıtma, aydınlatma gibi giderlerinin olduğu tartışma götürmeyecek kadar açıktır. İşyeri kendi mülkü olanlar kira yerine amortismanları gider yazabilirler. Ancak, ikametgahını aynı zamanda büro olarak kullananların ne yapacağı konusunda özel bir belirleme yapılmıştır. İkametgahlarının bir kısmını işyeri olarak kullanan serbest meslek erbabı, ikametgah için ödedikleri kiranın tamamını gider yazabilirler. Bunun yanı sıra ısıtma ve aydınlatma gibi giderlerin yarısını indirebilirler.

Örneğin, 400 TL kira ile oturduğu evini aynı zamanda büro olarak kullanan bir avukat, 100 TL doğalgaz, 50 TL elektrik, 50 TL de apartman aidatı ödemiştir. Kiranın tamamını gider olarak yazabilir. Bunun yanı sıra diğer giderlerin yarısını gider yazabilecektir. Bu şekilde işyeri olarak da kullanılan konut için ödeyeceği gider 600 TL iken, bu tutarın 500 TL'sini gider olarak yazabilecektir.

İkametgahı kendi mülkü olup, bunun bir kısmını işyeri olarak kullananlar kira yerine amortismanın yarısını gider yazabilirler.

Bu şekilde, ayrı bir büro açmadan, kira ile oturduğu konutu aynı zamanda büro olarak kullanan serbest meslek erbabına özel bir kolaylık sağlanmıştır.

2- Hizmetli ve işçilerin işyerinde veya işyerinin müşterilatındaki yeme ve barınma giderleri, tedavi ve ilaç giderleri, sigorta primleri ve emekli aidatı. Bu primlerin ve aidatın gider yazılabilmesi için, geri alınmamak üzere Türkiye'de kurulu sigorta şirketlerine veya tüzel kişiliği haiz bulunan emekli ve yardım sandıklarına ödenmiş olması gerekir.

3- Çalışanlara demirbaş olarak verilen giyim giderleri.

4- Seyahat amacının gerektirdiği süre ile sınırlı olmak koşuluyla mesleki faaliyetle ilgili seyahat ve ikametgah giderleri. Örneğin, bir toplantı için Bodrum'a giden serbest meslek erbabının bu seyahatte yaptığı giderleri gider olarak indirebilmesi için toplantı bittiğinde geri dönmesi gerekir. toplantıdan sonra tatil de yaparsa bu giderler gider olarak indirilemez.

5- Mesleki faaliyette kullanılan tesisat, demirbaş eşya ve envantere dahil taşıtlar için VUK hükümlerine göre ayrılan amortismanlar ile amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin elden çıkarılması halinde aynı kanuna göre hesaplanan zararlar.

Serbest meslek erbabı azalan bakiyeler usulüne göre amortisman ayıramaz. Enflasyon düzeltmesi uygulamazlar. Bununla birlikte, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerinin amortismanlarını enflasyon düzeltmesine tabi tutulmuş değerler üzerinden ayırırlar. Bu şekilde serbest meslek erbabına yalnız amortismanına tabi iktisadi kıymetler için enflasyon muhasebesi uygulama hakkı tanınmış olmaktadır. Satılan iktisadi

kıymetlerin maliyet bedeli olarak da enflasyon düzeltmesi yapıldıktan sonraki değerler esas alınır.

6- Kiralanan veya envantere dahil olan ve işte kullanılan taşıtların giderleri.

7- Serbest meslek erbabının mesleğindeki gelişmeleri izlemek için aldığı mesleki yayınlar için ödenen bedeller de gider yazılır.

8- Mesleki faaliyetin ifası „n ödenen mal ve hizmet alım bedelleri.

9- Serbest meslek faaliyetleri dolayısıyla emekli sandıklarına ödenen giriş ve emeklilik aidatları ile mesleki teşekküllere ödenen aidatlar.

10- Mesleki kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi için ödenen meslek, ilan ve reklam vergileri ile işyerleriyle ilgili aynı vergi, resim ve harçlar.

11- Mesleki faaliyetle ilgili olarak kanun, ilam ve sözleşmeye göre ödenen tazminatlar. Her türlü para cezaları ve vergi cezaları ile serbest meslek erbabının suçlarından doğan tazminatlar gider olarak indirilemez.

V-SERBEST MESLEK MENSUPLARINDA ENVANTER DEFTERİ TASDİKİ VE KULLANILMASI ZORUNLU MUDUR?

Bilindiği gibi, serbest meslek kazancı elde eden meslek mensupları **“serbest meslek kazanç defteri”** tutmak ve kullanmak zorundadırlar. Doktorlar açısından ise, **“protokol defteri”** serbest meslek kazanç defteri yerine geçmektedir.

Amortisman kayıtlarının esas itibarıyla envanter defterinde izlenmesi gereklidir. Bunun yanı sıra iktisadi kıymetler üzerinden ayrılan amortismanların VUK md. 189 hükümlerine göre amortismanlar ile ilgili 3 seçenek bulunmaktadır. Buna göre, üzerinden amortisman ayrılan kıymetler ile bunların amortismanlarının;

- 1- Envanter defterinin ayrı bir yerinde,
- 2- Özel bir amortisman defterinde,
- 3- Amortisman listelerinde gösterilmesi mümkündür.

Mükellefler amortisman kayıtlarını bu üç seçenekten birinde göstermek konusunda serbesttirler.

Öte yandan, özel amortisman defteri veya listelerinin notere onaylatılmasına gerek bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, serbest meslek erbabı kullanmış olduğu serbest meslek kazanç defterinin son kısmına envanter ile ilgili varsa kayıtlarını düşebilir. Envanter defteri tasdiki ve kullanılması bu aşamada gerekmemektedir. Ancak, dileyen serbest meslek erbabı serbest meslek kazancı defterinin son sayfası yerine ayrıca bir envanter defteri alıp, bu defteri tasdik ettirip, bütün demirbaş listesini, amortisman tabi iktisadi kıymetlerin dökümünü ve ilgili amortisman kayıtlarını buradan izleyebilir. Böyle bir durumda envanter defteri notere tasdik ettirilmelidir.

213 sayılı VUK'nun 185. maddesine göre envanter defterini işe başlama tarihinde ve izleyen her hesap döneminin sonunda düzenlenecek envanterler ve bilançolar yazılmaktadır. Yazılan bugüne **"bilanço günü"** denilmektedir. Envanter defteri ciltli ve sayfaları birbirini takip eden sıra numarası izlemek zorundadır.¹

VI-SONUÇ VE ÖZET

Sonuç olarak, serbest meslek erbabı tarafından envantere konu herhangi bir işlem bulunmaması halinde böyle bir defterin alınıp ve tasdiki ve kullanılması zorunlu değildir. Envantere tabi birkaç demirbaş veya iktisadi kıymeti bulunan serbest meslek erbabı ise kullandığı serbest meslek kazanç defterinin son kısmına bu iktisadi kıymetlere ilişkin kayıtları yazıp, kullanabilir.

¹ Bkz. VUK md.185, 186, 189, 190, 191.

İZMİR SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER ODASI DAYANIŞMA DERGİSİ YAYIN KOŞULLARI VE YAZMA KURALLARI

Dayanışma dergisi hakemli bir dergidir.

Dergi iki ayda bir yayımlanır.

YAYIN KOŞULLARI

- 1- Dergiye gönderilen yazılar başka bir yerde yayımlanmamış ya da yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır.
- 2- Dergide yayımlanması önerilecek yazılar, derginin biçim kurallarına kesinlikle özen gösterilerek hazırlanmalı ve değerlendirme sürecine girmek üzere Yayın Kurulu'nun yazışma adresine bir çıktı ile birlikte elektronik ortamda gönderilmelidir.
- 3- Dergide yayımlanacak yazıların yazım ve dilbilgisi kurallarına uygun olması şarttır.
- 4- Bu kurallara uygun olan yazılar, Yayın Kurulu'na ilk değerlendirilmesi yapıldıktan sonra hakeme / hakemlere gönderilecek, hakemden / hakemlerden gelecek rapor doğrultusunda yazının basılmasına, yazardan rapor çerçevesinde düzeltme istenmesine ya da geri çevrilmesine karar verilecek ve durum yazara en kısa sürede bildirilecektir.
- 5- Yayımlanmayan yazılar yazara geri gönderilmeyecektir.
- 6- Dergide yayımlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir.
- 7- Dergide yayımlanan yazıların telif hakları yazarı veya yazarları tarafından karşılıksız olarak İzmir Serbest Muhasebeci mali müşavirler Odası'na devredilir. Yazarlar başvuru dilekçesine ekledikleri "Makale Sunum Formu"nu doldurarak ve imzalayarak telif haklarını devrettiklerini beyan etmek zorundadır.
- 8- Derginin bir sayısında bir yazarın birden fazla yazısı yayınlanmaz. Ancak ortak çalışma ürünü olan ve birden çok yazarlı çalışmalarda bu koşul aranmaz.

YAZMA KURALLARI

- 1-"Yazılar, Microsoft Windows Word programla yazılmalı ve çözümünde herhangi bir sorun yaşanmaması için elektronik ortamda dergiye gönderilmelidir."
- 2- Yazılar 3 (üç) kopya olarak, A4 boyutundaki kağıdın bir yüzüne 1.5 aralıkla, Times karakterinde, 12 punto ile yazılmalıdır.
- 3- Yazının ilk sayfasında aşağıdaki bilgilere yer verilmelidir:
 - a. Yazının başlığı, büyük harf, 16 punto ve bold yazılmalıdır.

- b. Başlığın sağ alt tarafında yazarın adı ve unvanı" gösterilmelidir.
- c. Yazarın bağlı bulunduğu kuruluş, varsa yazarın e-posta adresi sayfanın dipnotunda gösterilmelidir.
- d. İlk sayfada, makalenin en az 100 en çok 200 kelimeyi geçmeyen, Türkçe ve İngilizce (başlık da dahil olmak üzere) özetleri yer almalıdır.
- e. Özetlerin altında anahtar sözcükler (key words) bulunmalıdır.
- f. Makalenin metni ikinci sayfadan başlamalıdır.

4- Giriş ve sonuç bölümleri de dahil olmak üzere yazının tüm bölümleri ve başlıkları numaralandırılmalı ve bold yazılmalıdır.

5- Tablo içermeyen bütün görüntüler (fotoğraf, çizim, grafik, vb.) "şekil" olarak adlandırılmalıdır. Tablo ve şekillere başlık (sıra numarası ve ad) verilmelidir. Tablolarda başlıklar üstte, şekillerde ise altta yazılmalı, varsa bunlara ilişkin kaynak bilgileri de altta yer almalıdır.

6- Dipnotlar, metin içerisinde numaralandırılmalı ve kaynak bilgileri sayfanın altında yer almalıdır.

7- Kaynakların gösterilmesinde, yayın bilgileri metninin sonunda, "Kaynakça" başlığı altında aşağıdaki örneklerde olduğu gibi düzenlenmelidir.

Lucey, Terry, Costing, 4* Edition, DP Publications Ltd. London, 1993.

Gavens, John J. ve Robert W. Gibson, "An Australian Attempt to Internationalize Accounting Professional Organizations", The Accounting Historians Journal, December 1992, Volume19, Number 2, s. 79-103.

Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, Kanun No: 3568, 13 Haziran 1989 tarih ve 20194 sayılı Resmi Gazete.

8- Yazılar, kaynakça ve şekillerle birlikte en çok 25 sayfa olmalıdır. Dergiye gönderilen yazıların yazım bakımından son denetimlerinin yapılmış olduğu, yazarın disketteki biçimiyle yazı için "basıla" verdiği kabul edilecektir. Yazı teslim edildikten sonra baskı düzeltmeleri için ayrıca yazara gönderilmeyecektir. Bu nedenle yazım yanlışlarının olağanın üzerinde olması, yazının geri çevrilmesi için yeterli görülecektir. Forma ulaşmak için www.dayanismadergisi.com

Yazışma Adresi

Dayanışma Dergisi

1456 Sokak No. 15 Alsancak-İZMİR

Tel: (0.232) 441 96 33

Faks: (0.232) 441 95 67

e-posta: izsmmmo@izsmmmo.org.tr

www.dayanismadergisi.com

İZMİR SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER ODASI

DAYANIŞMA DERGİSİ

Makale Sunum Formu

Makaleyi sunan yazar	:	_____
Makalenin Başlığı	:	_____
	:	_____
Makalenin ilgili olduğu dal	:	_____
Makalenin yazarları	:	_____
	:	_____
	:	_____
Makaleyi sunan yazarın,	:	_____
Çalıştığı kurum	:	_____
Posta adresi	:	_____
	:	_____
e-posta adresi	:	_____
Telefon no	:	_____
Faks No	:	_____
Sunulan makalenin sayfa sayısı	:	_____
Makalenin sunulduğu tarih	:	_____

İzmir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'nın Dayanışma dergisinde yer alacak yazılara ilişkin koşulları kabul ettiğimi ve yazımın telif haklarını İzmir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'na devrettiğimi bildiririm.

Makaleyi sunan yazarın imzası : _____

Forma ulaşmak için : www.izsmmmo.org.tr

İZMİR MALİ MÜŞAVİRLER ODASI
MUHASEBE EĞİTİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

(İZMİR CHAMBER OF PUBLIC ACCOUNTANTS ACCOUNTING EDUCATION AND RESEARCH INSTITUTE)

SMMM YETERLİLİK SINAVINA HAZIRLIK KURSU

“STAJ SÜRESİNDEN 5 AY'A KADAR KISALTMA İMKANI”

- ❖ MUHASEBE DENETİMİ
- ❖ FİNANSAL MUHASEBE
 - ❖ GENEL HUKUK
- ❖ VERGİ MEVZUATI ve UYGULAMALARI

- ❖ MALİYET MUHASEBESİ
- ❖ FİNANSAL TABLOLAR AN.
 - ❖ MESLEK HUKUKU
 - ❖ SPK MEVZUATI

Hafta İçi Programı: 18:30 – 21:30
Hafta Sonu Programı: 09:30 – 17:00

Kurs Süresi: 216 Saat

Kayıtlarımız Başlamıştır... @izsmmmoegitim

Adres: 1456 Sk. No:15K.1 Alsancak/İzmir Telefon: 0(232) 446 45 98
izmirsmmmoegitim@gmail.com - www.izmirsmmmoegitim.org.tr

Geleceğiniz için
harika başka fikirlerimiz
de var!

Mali Müşavir Paketi

LUCA KOZA
Ticari Paket ve Kurumsal Çözümler

KOBİ'ler için Ticari Yazılım

www.luca.com.tr

Türkiye'nin ilk web tabanlı merkezi muhasebe sistemi

ANKARA - MERKEZ

TESMER - Temel Eğitim ve Staj Merkezi
LUCA Proje Departmanı (Merkez)
Dikmen Caddesi No: 562
Dikmen/ Ankara
Telefon: 444 58 22 - Faks: +90 312 475 60 05

İSTANBUL ŞUBE

Meclis-i Mebusan Cad.
Can Fedâ Çıkmaşı No:5
Fındıklı-Beyoğlu / İstanbul
Telefon: +90 212 291 36 99 (5 hat pbx) /
+90 212 247 62 87 (2 hat pbx)

İZMİR ŞUBE

Şehit Fethi Bey Caddesi Hürriyet İş
Merkezi No:53 Kat:3
Pasaport - İZMİR
Telefon: +90 232 446 83 55 / 446 83 95